Feodor Mihailovici Dostoievski

Feodor Mihailovici Dostoievski

NETOŞKA NEZVANOVA

Nu-mi mai amintesc de tata. Abia împlinisem doi ani când a murit. Mama s-a măritat a doua oară, dar, cu toate că se căsătorise din dragoste, a suferit mult în căsnicie. Tatăl meu vitreg, care era muzicant, a avut o soartă foarte ciudată: a fost cel mai straniu, cel mai uimitor om din câţi am cunoscut. Chipul lui s-a întipărit atât de adânc în mintea mea fragedă de copil, încât impresiile care mi-au rămas s-au răsfrânt asupra întregii mele vieţi. Pentru ca povestirea mea să fie înţeleasă mai uşor, voi istorisi mai întâi biografia lui. Tot ceea ce urmează acum, am aflat mai târziu de la vestitul violonist B., confrate şi bun prieten al tatălui meu vitreg încă din anii tinereţii.

Efimov, tatăl meu vitreg, s-a născut în familia unui muzicant nevoiaş de la curtea unui moşier foarte bogat. După peregrinări îndelungate, părintele lui se stabilise la conacul moşierului, anga-jându-se în orchestra acestuia. Stăpânul moşiei ducea o viaţă luxoasă şi era un pasionat iubitor al muzicii. Iubea muzica mai presus de orice. Despre omul acesta, care nu călătorise niciodată, nici măcar până la Moscova, se spunea că o dată se hotărâse, aşa, din senin, să plece la băi, în străinătate, doar pentru câteva săptămâni, numai şi numai ca să asculte un violonist celebru, care, după cum anunţau ziarele, dădea trei concerte într-o staţiune balneară. Moşierul întreţinea la conacul lui o orchestră destul de bunişoară, care-i înghiţea aproape toate veniturile. In această orchestră s-a angajat clarinetist tatăl meu vitreg. La vârsta de douăzeci şi doi de ani, el a cunoscut un om ciudat. Un conte bogat din acelaşi judeţ, care s-a ruinat din pricina cheltuielilor făcute cu un

teatru de casă, îl con-cediase pe capelmaistrul orchestrei sale, italian de origină, din cauza purtărilor lui urâte. Capelmasitrul era într-adevăr un om cu apucături foarte urâte. După ce fusese alungat, decăzuse cu totul – colinda cârciumile de prin sate, se îmbăta, ba uneori cerea chiar şi de pomană şi nimeni din gubernie nu mai vroia să-l angajeze. Şi tocmai cu omul acesta se împrietenise tatăl meu vitreg. Prietenia lor li se părea tuturor curioasă şi de neînţeles, deoarece în purtările tatălului meu vitreg nu se observa nici cea mai mică schimbare de pe urma înrâuririi italianului. Chiar şi moşierul, care la început nu-i îngăduise clarinetistului său să intre în eârdăşie cu italianul, chiar şi acesta privea de la un timp cu oarecare îngăduinţă prietenia lor. In cele din urmă, capelmaistrul muri pe neaşteptate. Nişte ţărani l-au găsit într-o dimineaţă în şanţul din apropierea unui stăvilar. S-a ordonat o anchetă, prin care s-a stabilit că italianul se prăpădise din cauza unui atac de apoplexie. Tatăl meu vitreg avea în păstrare avutul prietenului său. El a prezentat fără întâr-ziere testamentul olograf al defunctului, prin care acesta îi lăsa moştenire tot ce rămânea de pe urma lui şi anume: un frac negru, de care italianul avusese mare grijă, în nădejdea că odată şi odată tot va găsi un loc şi o vioară cu o înfăţişare destul de obişnuită. Nimeni altul nu a avut vreo pretenţie asupra moştenirii. Abia mai târziu s-a prezentat la moşier primul violonist al orchestrei contelui, cu o scrisoare din partea acestuia prin care-l ruga stăruitor pe Efimov să-i vândă vioara moştenită de la italian. Dorea foarte mult s-o cumpere pentru orchestra sa şi-i oferea pe ea trei mii de ruble. Mai scria că încercase de câteva ori să-l convingă pe Egor» Efimov să vină personal la el să încheie târgul, dar că acesta refuzase mereu, cu îndărătnicie. Contele spunea la sfârşitul scrisorii că preţul oferit de el era un preţ mare, că nu-l micşorează nici acum, iar încăpăţânarea lui Efimov o consideră ca pe o bănuială jignitoare, că el, contele, ar încerca să tragă foloase cu prilejul acestui târg, de pe urma

simplităţii şi a nepriceperii muzicantului. Tocmai de aceea îl ruga pe moşier să-i deschidă capul lui Efimov.

Moşierul l-a chemat îndată la el pe tatăl meu vitreg.

— Şi de ce, mă rog, nu vrei să vinzi vioara? L-a întrebat dânsul. Doar n-ai ce face cu ea. Ţi se oferă trei mii de ruble! E un preţ bun şi dacă-ţi închipui cumva că vei putea să scoţi mai mult, te-nşeli. Doar n-o să te păcălească domnul conte pe tine.

Efimov i-a răspuns că n-are de gând sa se ducă la conte, dar că, dacă-i porunceşte stăpânul, se va supune voinţei acestuia. Oricum, vioara n-o să i-o vândă, iar dacă-i va fi luată cu sila, asta se va întâmpla tot după voia stăpânului său.

Se înţelege că răspunsul acesta atinsese coarda cea mai sensibilă a moşierului, căruia îi plăcea să spună mereu, cu mândrie, că ştie să se poarte cu muzicanţii lui, că aceştia sunt toţi, până la unul, adevăraţi artişti şi că, datorită lor, orchestra lui nu numai că este mai bună decât aceea a contelui, dar nu e cu nimic mai prejos chiar şi decât orchestrele din capitală.

— Bine, a zis moşierul. Ii voi trimite vorbă contelui că nici nu-ţi trece prin minte să-ţi vinzi vioara şi că ai tot dreptul s-o dai sau să n-o dai, înţelegi? Dar acum te întreb, aşa, din curiozitate: la ce-ţi foloseşte vioara asta? Instrumentul tău e clarinetul şi nici măcar la acesta nu cânţi ca lumea. Vinde-mi-o mie pentru trei mii de ruble. (Cine ar fi putut bănui că era un instrument de mare preţ?)

Efimov a zâmbit.

— Nu, cucoane! N-o dau! A răspuns el, dar dacă-i voia dumneavoastră, fireşte că…

— Ce vorbă-i asta! Oare te-am asuprit, te-am silit eu vreodată la ceva? A strigat moşierul, scos din fire, cu atât mai mult qu cât era de faţă şi muzicantul trimis de conte.

— Dacă omul acesta l-ar judeca după ceea ce vedea şi auzea acum, ar putea să-şi facă o părere foarte puţin

măgulitoare despre soarta tuturor muzicanţilor din orchestra moşierului.

— Piei din ochii mei, eşti un nerecunoscător! De azi înainte să nu te mai văd! Dacă h-aş fi fost eu, ce s-ar fi ales de tine, cu clarinetul tău, la care nici nu te pricepi să cânţi? Pe când la mine trăieşti îndestulat, „ ai îmbrăcăminte, leafă, duci o viaţă onorabilă, eşti artist; dar tu nu vrei să înţelegi, să-ţi dai seama de' toate astea! Şi acum, du-te, nu mă1*-mai supăra cu prezenţa ta!

Moşierul obişnuia să-i dea afară pe cei care-l scoteau din fire, pentru că se ştia iute la mânie şi se temea să nu facă vreun gest necugetat. Pentru nimic în lume n-ar fi vrut să se poarte prea aspru cu un „artist” – căci aşa le zicea el muzicanţilor săi.

Târgul nu s-a încheiat. Se părea că toate rămăseseră ca mai înainte, când, o lună mai târziu, violonistul contelui a provocat pe neaşteptate un proces îngrozitor. A ticluit un denunţ pe proprie răspundere, prin care-l acuza pe tatăl meu vitreg că ar fi vinovat de moartea italianului şi că l-ar fi asasinat din lăcomie, ca să pună mâna pe o moştenire însemnată. Susţinea că testamentul fusese stors cu sila şi că e gata să aducă martori în sprijinul acestei învinuiri. Nici rugăminţile, nici mustrările contelui şi ale moşierului, care sărise şi el să-l apere pe tatăl meu vitreg, nu l-au putut clinti pe denunţător din hotărârea sa. I s-a demonstrat că autopsia defunctului capelmaistru se făcuse cu toată atenţia, că afirmaţiile din denunţ se contrazic vădit cu faptele şi par a izvorî din ură personală şi din invidie, pentru că violonistul nu izbutise să pună mâna pe preţiosul instrument pe care stăpânul său voise să i-l cumpere. Dar toate au fost în zadar. Muzicantul jura că are dreptate şi încerca să dovedească în fel şi chip că atacul de apoplexie nu se datora beţiei, ci otrăvirii. Orea să se facă o nouă anchetă. Mărturiile lui păreau serioase, aşa că s-a deschis acţiune împotriva lui Efimov. Acesta a fost arestat şi trimis la închisoarea oraşului. Procesul, care a stârnit vâlvă în

întreaga gubernie, a mers foarte repede, şi, până la urmă, s-a dovedit că violonistul făcuse un denunţ mincinos. Denunţătorul a fost condamnat la pedeapsa binemeritată, dar nu a consimţit în ruptul capului să-şi retragă acuzaţiile, încercând mereu să argumenteze că are dreptate. În cele din urmă, însă, a recunoscut că nu are nici un fel de dovezi şi că acelea pe care le prezentase justiţiei fuseseră născocite de el. Dar a adăugat că se bizuise pe o presupunere, pe o bănuială şi că nici acum, după a doua anchetă, când se dovedise formal nevinovăţia lui Efimov, el nu era convins că acesta ar fi străin de moartea nefericitului capelmaistru, cu toate că s-ar putea să nu-l fi ucis cu otravă, ci într-alt fel. Denunţătorul n-a mai apucat să-şi ispăşească pedeapsa, fiindcă s-a îmbolnăvit pe neaşteptate de congestie cerebrală, a înnebunit şi a murit curând în spitalul închisorii.

În tot timpul procesului, moşierul s-a purtat cu o rară mărinimie. A luat parte la necazul tatălui meu vitreg, de parcă ar fi fost vorba de propriul lui copil. A venit de mai multe ori să-l vadă la închisoare, ca să-l consoleze şi i-a dat şi bani. Aflând că Efimov era fumător, i-a adus cele mai fine ţigări, iar după achitarea lui a sărbătorit evenimentul împreună cu întreaga orchestră. El socotea că procesul clarinetistului său priveşte întreaga orchestră, pentru că punea mare preţ pe buna purtare a muzicanţilor săi, cel puţin tot atât cât şi pe talentul lor. Se scursese un an, când s-a zvonit deodată că în capitala guberniei sosise un celebra violonist francez, care, în trecere pe acolo, va da câteva concerte. Moşierul, care dorea foarte mult să-l aibă pe violonist ca oaspete la conacul său, i-a trimis o invitaţie şi francezul a făgăduit să vină. Dar după terminarea pregătirilor pentru primirea oaspetelui şi după ce floarea întregului judeţ fusese invitată la conac, lucrurile luară deodată o întorsătură neaşteptată.

Într-o dimineaţă, moşierul a fost înştiinţat că Efimov dispăruse fără urmă. L-au căutat peste tot, dar zadarnic.

Lipsa clarinetistului punea orchestra într-o situaţie nespus de grea. După trei zile de la dispariţia lui Efimov, iată că moşierul primeşte o scrisoare din partea francezului. Acesta îi refuza invitaţia pe un ton foarte arogant. Ba nu se sfia să-i dea a înţelege că de aci înainte va fi foarte grijuliu în relaţiile sale cu anumiţi domni care întreţin o orchestră proprie. Mai scria că este imoral să vezi un talent autentic la cheremul unui om care nu ştie să-l preţuiască şi că, în sfârşit, exemplul lui Efimov, un adevărat artist, cel mai bun violonist din câţi cunoscuse în întreaga Rusie, constituie o dovadă convingătoare a celor susţinute de el.

Moşierul a citit scrisoarea din ce în ce mai nedumerit. Era profund mâhnit. Cum era cu putinţă ca Efimov, de care avusese atâta grijă, omul acesta căruia nu-i făcuse decât bine, tocmai Efimov să-l calomnieze atât de josnic, atât de crunt şi încă faţă de un artist european, faţă de un om a cărui părere o preţuia atât de mult! În sfârşit, scrisoarea îl nedumerea şi dintr-un alt motiv: afla că Efimov era un adevărat artist, violonist şi că talentul lui nu fusese descoperit, fiind silit să cânte la un alt instrument. Primind toate acestea ca o cruntă lovitură, s-a pregătit să se ducă fără zăbavă la oraş, ca să aibă o întrevedere cu francezul. Dar tocmai când să plece i s-a adus un bilet din partea contelui, prin care acesta îl ruga să-l viziteze fără întârziere. Contele mai scria că ştie totul, că virtuozul străin, împreună cu Efimov, se află acum în casa lui şi că el, personal, uimit de neobrăzarea şi de calomniile clarinetistului, a luat măsuri ca acesta să nu poată pleca. În sfârşit, spunea că prezenţa moşierului era necesară şi pentru că el însuşi se simţea atins de acuzaţiile lui Efimov. Chestiunea era foarte importantă şi trebuia lămurită cât mai repede.

Moşierul a pornit îndată la drum şi, când a ajuns în casa contelui, s-a grăbit să facă cunoştinţă cu violonistul francez, i-a povestit acestuia tot ce se întâmplase cu tatăl meu vitreg, i-a mai spus că nu bănuise la Efimov un talent atât

de strălucit, că, dimpotrivă, acesta se dovedise a fi un foarte prost clarinetist; auzea acum pentru prima oară că muzicantul care-l părăsise ar fi violonist. A mai adăugat că Efimov era un om liber – nimeni nu-i îngrădise vreodată libertatea şi ar fi putut să plece oricând, în orice clipă, din casa lui, dacă ar fi fost într-adevăr asuprit. Francezul era uluit. A fost chemat Efimov. Nu-l mai recunoşteai. Era arogant, răspundea ironic şi susţinea cu îndărătnicie că nu-i destăinuise francezului decât adevărul. Contele.

— Indignat de cele auzite, i-a strigat în faţă tatălui meu vitreg că e un ticălos, un clevetitor şi că ar menta cea mai ruşinoasă pedeapsă.

— Ştiu, ştiu, vă cunosc, lurhinăţia-voastra, am avut prilejul să vă cunosc prea bine, i-a făspuns Efimov. Datorită aşa-zisei dumneavoastră bunătăţi, era cât pe aci, să fiu condamnat pentru crimă, căci ştiu cine l-a îndemnat pe Alexei Nikiforovici, fostul dumneavoastră muzicant, să mă pârască în faţa justiţiei.

Auzind învinuirea aceasta atât de gravă, indignat peste măsură, contele abia s-a mai putut stăpâni. Din întâmplare, în salonul unde se petreceau cele povestite se afla şi o persoană oficială, care sosise tocmai atunci, având treabă cu contele. Atacul grosolan şi jignitor al lui Efimov, a declarat el, nu poate să rămână nepedepsit, fiind vorba de o învinuire nedreaptă, calomnioasă, făcută cu rea-credinţă. A cerut deci respectuos să-i fie îngăduit a-l aresta chiar în casa contelui. Francezul, nespus de indignat, a zis că n-a mai pomenit un om atât de nerecunoscător şi de josnic. Tatăl meu vitreg a răspuns că e gata să îndure orice pedeapsă, judecată, sau chiar o nouă urmărire penaiă, numai să nu mai fie nevoit să ducă traiul de până atunci în orchestra moşierului. Fiind sărac lipit pământului, nu-i fusese cu putinţă s-o părăsească mai devreme. După ce a spus aceste cuvinte, a ieşit din salon, însoţit de cei care-l arestaseră. L-au închis într-o cameră dosnică a casei şi l-au

anunţat că va fi trimis la închisoarea oraşului chiar a doua zi.

Pe la miezul nopţii, uşa camerei în care se afla arestatul s-a deschis şi a intrat moşierul, în halat şi papuci, cu un felinar aprins în mână. Se cunoştea uşor după faţa lui că gânduri chinuitoare nu-l lăsaseră să doarmă şi-l siliseră să părăsească patul la o oră atât de târzie. Efimov nu dormea nici el. Şi-a privit oaspetele cu mirare. Acesta a pus felinarul jos şi, foarte tulburat, s-a aşezat pe un scaun în faţa lui.

— Egor, a zis el, de ce m-ai jignit?

Efimov nu i-a răspuns. Moşierul a repetat întrebarea. Tonul vorbelor lui trăda o adâncă frământare şi o ciudată indispoziţie.

— Numai Dumnezeu ştie de ce v-am jignit, domnule! A răspuns într-un târziu tatăl meu vitreg, făcând un gest cu mâna că e sătul până în gât de tot ce se întâmpla. Şi-o fi vârât dracul coada! Nici eu nu ştiu ce m-a împins să mă port aşa 1 Ei, va să zică, nu mi-e dat să mai rămân la dumneavoastră, nu mi-e dat… Diavolul mi-a pus gând rău, asta-i!

— Egor! A zis moşierul, întoarce-te la mine. Uit totul, îţi iert totul. Ascultă-mă, vei fi primul muzicant al orchestrei mele, te voi plăti mult mai bine decât pe ceilalţi…

— Nu, domnule, nu mai stăruiţi. Nu mi-e dat să mai stau la dumneavoastră! Aşa e cum v-am spus: se ţine satana de Capul meu. Dacă aş rămâne, s-ar putea. Întâmpla să vă dau foc casei. Mă apucă aşa, câteodată, mă doboară urâtul, că-mi vine să blestem ceasul în care m-axn născut! Nu sunt stăpân pe' mine, lăsaţi-vnă mai bine să plec. Şi toate astea-s. Aşa de când s-a înfrăţit diavolul ăla cu mine…

— Care diavol? A întrebat moşierul.

— Păi ăla de-a crăpat ca un câine, italianul de care s-a lepădat toată lumea.

— El te-a învăţat să cânţi, Egoruşka?

— Da! Multe m-a învăţat, dar tot el m-a dus şi la pierzanie. De nu l-aş fi întâlnit niciodată!

— Cum aşa, Egoruşka, era şi el un maestru al arcuşului?

— Nu, el nu cânta prea grozav, dar se pricepea să înveţe pe alţii. Studiam singur, el îmi arăta doar – mai bine mi s^ar fi uscat mâna decât să învăţ ce-am învăţat. Acum nici eu nu mai ştiu ce vreau. Uite, dacă, de pildă, aţi zice: „Egorka, spune ce doreşti, vreau să-ţi împlinesc orice dorinţă”, n-aş putea, domnule, să vă răspund nimic, pentru că nici eu nu ştiu ce vreau. Aşa că e mai bine să-mi daţi drumul, domnule, cum v-am spus. Că altfel, vă spun, fac o ispravă să-mi meargă vestea, ca să mă trimită forţat undeva, cât mai departe, să se isprăvească odată cu mine!

— Egor! A zis moşierul după câteva clipe de tăcere, nu pot să te las în halul în care eşti. Dacă nu vrei să mai rămâi în serviciul meu, du-te. Doar eşti un om liber, n-am nici un drept să te opresc. Dar acum nu mai plec eu de la tine, până ce nu-mi cânţi ceva la vioara ta! Cântă-mi, Egor, pentru Dumnezeu 1 Cântă-mi! Te rog să mă înţelegi că nu-ţi poruncesc, nu te silesc. Te rog cu lacrimi în ochi, să-mi cânţi, Egoruşka, pentru Dumnezeu, să-mi cânţi ce i-ai cântat şi francezului! Uşurează-mi inima. Tu eşti încăpăţânat, dar şi eu sunt încăpăţânat. Vezi tu, am şi eu slăbiciunea mea, Egoruşka! Eu te-am înţeles, înţelege-mă şi tu pe mine. N-o să mă liniştesc până ce n-o să-mi cânţi ceea ce i-ai cântat francezului, din vrerea şi plăcerea ta.

— Bine, fie! A răspuns Efimov. Am jurat, domnule, că n-o să cânt niciodată în faţa dumneavoastră, tocmai în faţa dumneavoastră.

Ulii”-' dar mi-aţi înmuiat inima. O să vă cânt, însă pentru prima şi ultima oară. N-o să mă mai auziţi niciodată, nicăieri, chiar dacă mi-aţi da şi o mie de ruble.

Şi-a luat vioara şi a început să eânte o compoziţie de-a lui: va-riaţiuni pe motive populare ruseşti. B. spunea că variaţiunile acestea erau cea dintâi şi cea mai bună bucată pentru vioară din tot ce-a compus Eiimov şi că nicicând n-a cântat altceva mai frumos şi mai inspirat. Moşierul, care de obicei nu rămânea nepăsător la auzul muzicii, plângea

acum în hohote. După ce s-a sfârşit cântecul, s-a ridicat de ps scaun, a scos trei sute de ruble şi le-a dat tatălui meu vitreg, spunându-i:

— Acum, du-te, Egor. Uite că-ţi dau drumul să ieşi de aici şixO să'mă înţeleg eu cu contele. Dar te rog să mai asculţi ce-ţi spun,: ar fi bine să nu ne mai vedem niciodată. În faţa ta se deschide un drum larg şi dacă ne vom întâlni vreodată pe acest drum, ne vom simţi amândoi stânjeniţi. Şi acum, adio!… Ba nu, mai stai o clipă! Vreau să-ţi dau un sfat înainte de a ne despărţi, numai unul singur: să nu bei şi să înveţi mereu. Să nu te înfumurezi! Îţi vorbesc ca un tată. Încă o dată îţi spun: ai grijă să înveţi şi să nu pui strop de băutură în gură, pentru că, dacă vei bea o singură dată aşa, la uo-necaz (şi necazuri o să ai destule), s-a isprăvit cu tine. Se duc toate dracului şi s-ar putea să crapi şi tu ca italianul tău, undeva într-un şanţ. Şi acum adio… Stai puţin, sărută-mă!

S-au sărutat, apoi tatăl meu vitreg a ieşit afară fără zăbavă. Era liber.

Trezindu-se liber, de îndată ce a ajuns în cea mai apropiată capitală de judeţ, şi-a băut cele trei sute de ruble şi s-a mai înhăitat şi cu o gaşcă de derbedei, cheflii ordinari. În cele din urmă, rămas singur, în cea mai neagră mizerie, fără nici un ajutor de nicăieri, s-a văzut silit să se angajeze în orchestra nenorocită a unui teatru ambulant de provincie. El era vioara întâi şi, poate, singura vioară a orchestrei. Toate acestea nu se prea potriveau cu ceea ce-şi propusese el la început: să ajungă cât mai repede la Petersburg, să înveţe, să-şi găsească un angajament bun şi să deyină un adevărat artist. Dar nici în mica orchestră n-a stat mult. Curând s-a certat cu impresarul teatrului şi l-a părăsit. Atunci, pierzându-şi cu totul curajul, s-a hotărât la un gest desperat, care-i rănea profund mândria: i-a scris moşierului pe care-l cunoaştem şi noi. I-a descris situaţia în care se afla şi i-a cerut bani. Tonul scrisorii era destul de degajat. Dar n-a primit nici un răspuns. Atunci a trimis o a doua scrisoare,

în baie se înjosea peste măsură, nu-î mai scotea pe moşier din „bine-făcătorule” şi-l ridica în slăvi ca pe un adevărat protector al artelor. La urmă îi cerea din nou să-l ajute. În sfârşit, a sosit răspunsul. Moşierul îi trimitea o sută de ruble şi câteva rânduri scrise de mâna valetului său. Efimov era invitat să-l scutească pe viitor de orice fel de rugăminţi. După ce a primit banii, tatăl meu vitreg s-a gândit să plece numaidecât la Petersburg, însă după ce şi-a plătit datoriile, nu i-a mai rămas decât o sumă atât de neînsemnată, încât nu mai putea fi vorba de plecare. A rămas, aşadar, pe loc şi s-a angajat iarăşi într-o orchestră obscură de provincie, însă din pricina unor certuri a fost nevoit s-o părăsească şi pe aceasta. Şi tot aşa mereu, trecând din orchestră în orchestră, fără să renunţe la gândul de a ajunge într-un fel sau altul cât mai repede la Petersburg, a colindat provincia şase ani încheiaţi. În sfârşit, într-o zi l-a cuprins groaza, dân-du-şi -seama deznădăjduit cât rău pricinuise talentului său viaţa dezordonată pe care o dusese şi mizeria în care se zbătuse. Şi într-o bună dimineaţă, şi-a părăsit impresarul, şi-a luat vioara şi a ajuns la Petersburg aproape cerşind. S-a aciuiat într-o mansardă şi aici l-a întâlnit pentru întâia oară pe B. care abia sosise din Germania şi care visa, ea şi el, să ajungă vestit. În scurt timp, cei doi tineri s-au împrietenit şi B. îşi aminteşte şi astăzi, cu adâncă emoţie, de această prietenie. Amândoi erau tineri, amândoi nutreau aceleaşi speranţe şi aveau acelaşi ţel. B., pe atunci încă foarte tânăr, nu cunoscuse decât în foarte mică măsură mizeria şi suferinţa. Afară de aceasta, era, înainte de orice, german şi păşea spre ţelul său cu îndărătnicie, metodic, cu totul conştient de propriile sale forţe. El stabilise dinainte, aproape fără greş, până unde va ajunge cu talentul său, pe când prietenul lui, la treizeci de ani împliniţi, era obosit, vlăguit, pierduse orice răbdare şi nu se mai bucura de prospeţimea forţelor tinereşti, pentru că le irosise într-un vagabondaj de şapte ani pe la teatrele de provincie şi pe la orchestrele moşierilor pentru o bucată de pâine. În anii

aceia nu-l susţinuse decât un singur gând, mereu acelaşi – gândul că va scăpa odată şi odată din situaţia deznădăjduită în care se afla, că va strânge destui bani ca să ajungă la Petersburg. Era însă o idee vagă, nedesluşită, un fel de chemare lăuntrică imperioasă, care, cu trecerea anilor, pierduse mult din limpezimea ei iniţială chiar şi pentru el însuşi. Aşa că, după ce a ajuns la Petersburg, acţiona aproape inconştient, în virtutea aceleiaşi vechi obişnuinţe, izvorâtă din aceeaşi şi aceeaşi dorinţă şi din gândurile obsedante legate de această călătorie. Până la urmă, aproape că nu mai ştia nici el ce căuta în capitală. Entuziasmul său era convulsiv, înveninat, Violent, de parcă ar ii vrut sa se înşele pe sine însuşi, să se autosu» gestioneze că nu-i seoaseră nioi puterile, nici înflăcărarea, nici inspiraţia tinereţii. B. era un om rece din fire şi metodic, se lăsa copleşit de această continuă încântare a cărei strălucire îl orbea. Credea că tatăl meu vitreg era un geniu muzical al viitorului. Nici nu şi-ar fi putut închipui că acesta va avea altă soartă. Dar s-a dezmeticit curând şi a început să-şi cunoască mai bine prietenul. A văzut limpede că impetuozitatea, febrilitatea şi nerăbdarea acestuia nu erau în realitate decât deznădejdea cumplită a omului copleşit de gândul că-şi pierduse talentul. Şi-a mai dat seama, până la urmă, că poate nici talentul lui Efimov nu era chiar atât de uriaş şi că, mai degrabă, trebuie să fie vorba de multă orbire, înfumurare şi mulţumire de sine, care-l stăpâniseră chiar de la început şi-l făcuseră să se hrănească cu prea multe iluzii şi visuri despre propria sa genialitate. „Dar nu se putea, povestea B., să nu te uimească firea ciudată a prietenului meu. Vedeam aievea lupta înverşunată, înfrigurată dintre voinţa lui încordată până la crispare şi neputinţa sa lăuntrică. Nefericitul acesta se mulţumise şapte ani încheiaţi să viseze la viitoarea sa glorie, fără să-şi dea seama că uitase noţiunile cele mai simple ale artei noastre, că pierduse până şi tehnica ei cea mai elementară. Şi cu toate acestea, fantezia lui

dezordonată zămislea fără încetare planuri uriaşe de viitor. El nu se mulţumea să ajungă un geniu, să intre în rândul celor mai mari violonişti ai lumii. Gândul că ar fi un asemenea geniu nu-i era de ajuns. Mai vroia să fie şi compozitor, cu toate că habar n-avea de contrapunct. Dar mai mult decât orice, adăuga B., mă mira la el intuirea foarte adâncă, foarte clară şi, aş putea spune, instinctivă a artei pe care o vădea omul acesta cu totul neputincios, neînchipuit de slab cunoscător al tehnicii ei. El simţea arta şi o trăia atât de intens, încât nu-i de mirare că în conştiinţa lui se putuse furişa o idee greşită despre propriile sale posibilităţi şi în loc să se socoată un critic de artă, care o simte adânc, din instinct, se credea un sacerdot al ei, un geniu. Uneori izbutea să exprime în limbajul său simplu, rudimentar, lipsit de orice ştiinţă, adevăruri uluitoare prin adâncimea lor. Nu înţelegeam cum de putuse să ghicească aceste adevăruri, pentru că nu citise şi nu învăţase niciodată. Recunosc că, în mare măsură, mulţumită lui şi sfaturilor lui, adăuga B., mi-am desăvârşit propria mea artă. Pe el, viitorul meu nu-l neliniştea, continua B. îmi iubeam şi eu arta cu pasiune, cu toate că ştiam chiar de la începutui drumului meu că nu-mi este hărăzit să ajung mai mult decât un salahor al ei. În schimb, mă pot mândri cu faptul că nu am îngropat, ca un sclav leneş, talantul dăruit de natură, ci, dimpotrivă, l-am însutit. Iar dacă sunt lăudat pentru precizia interpretării mele, dacă tehnica mea sigură uimeşte lumea, trebuie să spun că jţoate le datorez muncii mele neobosite, conştiinţei clare a forţelor mere, exigenţei necruţătoare faţă de mine însumi şi luptei neîncetate împotriva înfumurării, împotriva mulţumirii de sine şi împotriva lenei, această consecinţă firească a suficienţei^/B. A încercat şi el să-i dea sfaturi prietenului care-l subjugase la început. Dar încercarea sa a fost zadarnică, sfaturile lui îl iritau. Prietenia lor s-a cam răcit. Curând B. a observat că Efimov cădea din ce în ce mai des în stări de apatie, de tristeţe şi de plictiseală, că izbucnirile

de entuziasm sunt tot mai rare şi că, după aceste izbucniri, îl dobora o melancolie neagră, cumplită. În sfârşit, Efimov a început să-şi părăsească vioara. Uneori, săptămâni întregi nu se atingea de ea. Prăbuşirea definitivă era aproape. Într-adevăr, în foarte scurt timp, nefericitul a căzut pradă tuturor viciilor. Şi s-a întâmplat tocmai ceea ce-i spusese moşierul că n-ar fi trebuit să se întâmple: a început să bea peste măsură. B. îl observa cu groază. Toate sfaturile lui erau zadarnice. De altfel, se şi temea să-i mai spună vreo vorbă. Încetul cu încetul, Egor Efimov ajunsese atât de cinic, încât nu se simţea de loc stânjenit că trăia pe spinarea lui B., ba se purta ca şi cum ar fi avut tot dreptul s-o facă. O duceau din ce în ce mai greu. B. abia o scotea la capăt cu lecţiile pe care le dădea. Se mai angaja să cânte pe la seratele negustorilor şi ale nemţilor sau în casele slujbaşilor săraci, care, de bine, de rău, tot îi plăteau ceva. Lui Efimov nici nu-i trecea prin gând să se sinchisească de greutăţile cu care lupta prietenul său: se purta cu el aspru şi săptămâni întregi nu binevoia să-i adreseze măcar un cuvânt. Într-o zi, B. i-a spus cu o mare blândeţe că n-ar fi rău dacă şi-ar neglija mai puţin vioara, ca să nu piardă cu totul obişnuinţa ei. Dar Efimov s-a făcut foc şi a declarat că intervenţia lui B. l-a hotărât cu atât mai mult să nu se mai atingă niciodată de vioara sa, închipuindu-şi, probabil, că B. îl va ruga în genunchi să nu facă aşa ceva. S-a întâmplat o dată ca B. să aibă nevoie de un muzicant care să-l acompanieze la o serată şi s-a gândit să-l invite pe Efimov. Când acesta a auzit propunerea, l-a cuprins furia şi a declarat cu aprindere că el nu este muzicant ambulant şi nici decăzut ca B., ca să înjosească o artă nobilă cântând în faţa unor meseriaşi neghiobi, cu totul necunoscători în ale muzicii, care nu sunt în stare să-i aprecieze talentul. • n-a mai zis nimic. În lipsa prietenului său, care plecase la serata aceea, Efimov, cumpănind mai pe îndelete invitaţia lui B., şi-a închipuit că ea nu putea să fie altceva decât o aluzie la faptul că trăia pe socoteala lui, că acesta i-a dat să înţeleagă

că şi el trebuie să încerce să câştige bani. Când B. s-a întors acasă, Efimov s-a apucat pe neaşteptate să-i reproşeze purtarea lui josnică, declarându-i că nu mai rămâne nici un minut împreună cu el. Şi, într-adevăr, a dispărut pentru două zile, însă a treia zi s-a întors iar, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic şi şi-a continuat viaţa de mai înainte.

Numai deprinderea traiului comun şi vechea lor prietenie, îmbinate cu un simţământ de compătimire pentru omul acesta pierdut, îl mai opreau pe B. să pună cumva capăt acestui trai execrabil şi să se despartă pentru totdeauna de prietenul său. Până la urmă, tot s-au despărţit. Lui B. i-a surâs norocul. Ajutat de un protector influent, a izbutit să dea un concert strălucit. Pe vremea aceea B. şi ajunsese un mare artist, iar curând faima lui, care creştea cu o repeziciune uimitoare şi se răspândea tot mai mult, i-a înlesnit angajarea în orchestra teatrului de operă, unde a dobândit în scurtă vreme un succes pe deplin meritat. La despărţire, B. i-a dat lui Efimov o sumă de bani şi l-a implorat, cu lacrimi în ochi, să se întoarcă pe calea cea dreaptă. Chiar şi astăzi B. se simte emoţionat când îşi aminteşte de el. Amiciţia cu Efimov i-a lăsat impresiile cele mai puternice din tinereţea sa. Păşiseră umăr la umăr pe tărâmul artei, legaţi printr-o strânsă şi înflăcărată prietenie. Până şi izbucnirile ciudate, până şi defectele cele mai grosolane şi mai izbitoare ale lui Efimov îl legaseră şi mai mult de acesta. B. îl înţelegea, aproape că-i ghicea gândurile şi-şi dădea seama cum se va sfârşi totul. La despărţire s-au îmbrăţişat şi au plâns. Atunci, printre lacrimi şi hohote de plâns, Efimov i-a mărturisit că e un om pierdut, omul cel mai nenorocit de pe pământ şi că ştie de mult lucrul acesta, dar abia acum şi-a dat bine seama că-i sortit pierzaniei.

— Nu am talent 1 a spus el în încheiere, pălind ca un mort. B. era adânc mişcat.

— Ascultă, Egor Petrovici, a început el. Unde vrei să ajungi? Deznădejdea te distruge. Nu mai ai nici pic de

răbdare şi curaj 1 Te-a apucat un acces de melancolie, de aceea spui că n-ai talent. Nu-i adevărat! Te asigur de contrariu. Nu eşti lipsit de talent. Îmi dau seama de adevărul acesta din felul cum simţi şi înţelegi tu arta şi ţi-l pot dovedi chiar prin viaţa ta. Doar tu mi-ai povestit de trecutul tău. Şi altădată ai fost copleşit, fără să-ţi dai seama, de aceleaşi clipe de deznădejde. De pe atunci, primul tău profesor, omul acela straniu despre care mi-ai vorbit de atâtea ori, a trezit în tine pentru întâia oară dragostea de artă şi ţi-a ghicit talentul. Şi atunci te-a cuprins un sentiment tot atât de puternic şi de dureros ca şi acum. Dar nu te dumireai de ceea ce se întâmpla ci traiul din casa moşierului, dar nu ştiai ce-ţi lips a murit prea de timpuriu. Nu ţi-a lăsat moştenire i şi, mai ales, nu a apucat să-ţi dezvăluie propria Simţeai că trebuie să păşeşti pe un alt drum, mai la îţi sunt hărăzite, dar nu ştiai cum să ajungi la ele, ia. ai început să urăşti tot ce te înconjura. Cei şase ani lipsuri nu sunt ani pierduţi! Ai învăţat, ai cugetat, ţi-i de posibilităţile şi de puterile tale şi astăzi îţi înţelegi arta şi menirea. Prietene, fii răbdător şi curajos! Te aşteaptă o ursită „mult mai vrednică de invidie decât a mea. Eşti un artist de o sută de ori mai mare decât mine. Mă rog lui Dumnezeu să-ţi dea măcar a zecea parte din răbdarea mea. Să înveţi şi să nu bei, aşa cum te-a povăţuit moşierul tău cel bun, dar mai ales ia-o de la capăt, de la a.b.c.: Ce te chinuie? Sărăcia, lipsurile? Dar sărăcia şi lipsurile îl formează pe artist. Ele sunt nedespărţite de orice început. Deocamdată nimeni ' nu are nevoie de tine, nimeni nu vrea nici măcar să ştie de tine – aşa-i pe lumea asta. Dar aşteaptă puţin şi o să vezi cât o să ai de tras de pe urma talentului tău, după ce vei ajunge cunoscut. Invidia, ticăloşia meschină şi mai cu seamă neghiobia se vor prăvăli peste tine şi te vor apăsa mai rău decât mizeria. Talentul are nevoie de înţelegere, de simpatie, dar te vor surprinde mutrele din jurul tău, când te vei apropia cât de cât de ţel. Ei vor desconsidera şi dispreţui ceea ce ai obţinut tu prin

trudă grea, înfruntând lipsurile de tot felul, după zile de foame şi nopţi nedormite. Viitorii tăi confraţi nu se vor apropia de tine să te încurajeze, să te mângâie, nici nu vor lăuda ceea ce e bun şi adevărat în tine, ci dimpotrivă, se vor lega cu o bucurie răutăcioasă de orice greşeală de-a ta şi-ţi vor arunca în faţă slăbiciunile şi lipsurile tale. Sub masca indiferenţei, plini de ură, se vor desfăta cu orice greşeală pe care vei săvârşi-o (ca şi cum ar exista om care să nu greşească!). Înfumurat cum eşti, te porţi adesea cu cei din jurul tău cu o trufie cu totul nelalocul ei şi poţi să jigneşti cine ştie ce nulitate roasă de orgoliu, aşa că va fi vai şi amar de tine, căci vei fi singur, iar ei vor fi mulţi. Şi te vor sfârteca şi te vor străpunge cu acele lor înveninate. Chiar şi eu încep să le simt ura. Şi acum, curaj! Nu eşti chiar atât de sărac, o mai poţi scoate la capăt. Nu dispreţui nici un fel de muncă, zdrăngăne şi tu cum am zdrăngănit şi eu la petrecerile meşteşugarilor sărmani. Ţie îţi lipseşte răbdarea! Nerăbdarea ta a ajuns o adevărată boală. Îţi lipseşte simplitatea, eşti prea complex, prea despici firul în patru şi-ţi frământi creierul în zadar. Eşti cutezător numai cu vorba, dar te strângi de teamă când trebuie să pui mâna pe arcuş. Eşti ambiţios, dar prea puţin îndrăzneţ; Curaj deci, mai aşteaptă, mai învaţă şi chiar dacă nu te bizui pe propriile-ţi puteri, nu strică să încerci aşa, într-un noroc. Doar nu eşti lipsit nici de înflăcărare, nici de o adâncă simţire. Poate că-ţi vei atinge totuşi ţelul şi dacă nu o să izbuteşti o dată, mai încearcă-ţi totuşi norocul. Oricum, n-ai ce pierde, ci, dimpotrivă, ai numai de câştigat. Norocul, frate, e mare lucru în arta noastră 1

Efimov asculta vorbele prietenului său cu adâncă emoţie. Treptat, paloarea pieri din obrazul lui, roşeaţa îi învioră chipul, iar în ochi i se aprinse surprinzătoarea flacără a curajului şi a speranţei. Curând însă, nobilul său curaj deveni înfumurare, apoi se transformă în obişnuita lui aroganţă. Pe când B. se apropia de sfârşitul poveţelor sale, Efimov îl urmărea distrat şi nerăbdător. I-a strâns totuşi

mâna cu căldură, i-a mulţumit şi, ca totdeauna, trecând uşor de la melancolie şi de la cea mai adâncă modestie la cea mai mare semeţie şi obrăznicie, i-a spus plin de trufie prietenului său că-l roagă să nu se neliniştească de soarta lui, că o să aibă el singur grijă de ea, că nădăjduieşte să se bucure şi el cât de curând de protecţia cuiva, ca să dea un concert şi atunci va câştiga din belşug şi bani şi glorie. B. a dat din umeri, dar nu l-a contrazis şi s-au despărţit, dar se înţelege că nu pentru multă vreme. Efimov a cheltuit repede banii căpătaţi. A venit să-i mai ceară, apoi a venit a treia, a patra, a zecea oară până când B., pierzându-şi răbdarea, nu l-a mai primit. De atunci n-a mai ştiut nimic de el.

Au trecut câţiva ani. Într-o zi, întorcându-se acasă de la o repetiţie, lângă uşa unui birt murdar dintr-o ulicioară, B. s-a lovit de un om prost îmbrăcat, ameţit de băutură, care l-a strigat pe nume. Era Efimov. Se schimbase foarte mult. Avea faţa galbenă şi buhăită. Pe obrazul lui descopereai din prima clipă pecetea de neşters a vieţii destrăbălate pe care o ducea. B. s-a bucurat foarte mult, dar n-a apucat să schimbe cu Efimov decât câteva cuvinte, căci acesta l-a târât după el, în birt. Aci, într-o cămăruţă mai retrasă, cu pereţii afumaţi, B. a putut să-l vadă mai bine pe prietenul său. Curgeau zdrenţele de pe el, avea cizmele rupte, iar plastronul uzat al cămăşii era plin de pete de vin. Părul începuse să-i încărunţească şi să se rărească.

— Ce-i cu tine? Ce faci? L-a întrebat B.

Efimov s-a încurcat, ba, la început, s-a fâstâcit chiar şi a răspuns cu vorbe fără şir şi cu frânturi de fraze care l-au făcut pe B. să creadă că prietenul lui era nebun. In sfârşit, Efimov i-a mărturisit că nu poate vorbi până nu bea puţină votca, dav că aici, la birt, nu mai are nici un credit. Spunând aceasta, s-a înroşit la faţă şi a încercat să-şi dea curaj, schiţând un gest de voioşie, dar atitudinea lui era atât de neobrăzată, de forţată şi de supărătoare, încât lui B., care şi-a dat seama că temerile lui se dovedeau pe deplin

întemeiate, i-a făcut o impresie jalnică. Bun la suflet cum era, s-a simţit înduioşat de prietenului şi a comandat totuşi votcă. Efimov s-a schimbat la faţă de mulţumire şi s-a zăpăcit în aşa hal, că l-au podidit lacrimile şi era gata să sărute mâinile binefăcătorului său. In timpul mesei, B. a aflat, spre marea sa mirare, că nefericitul se însurase. Dar şi mai mare i-a fost mirarea când l-a auzit pe Efimov spunând că soţia sa era cauza tuturor nenorocirilor lui şi că însurătoarea i-a ucis talentul.

— Cum aşa? L-a întrebat B.

— Uite, frate, sunt doi ani de când n-am pus mâna pe vioară. Muierea mea-i bucătăreasă, o femeie grosolană, incultă. Lua-o-ar dracu!… Ne batem toată ziua, altceva nu facem.

— Dacă e aşa, de ce te-ai însurat?

— Când am întâlnit-o pe ea, muream de foame. Avea vreo mie de ruble şi m-am însurat aşa, nebuneşte. Dar ea s-a îndrăgostit de mine şi mi s-a atârnat de gât. Cine a pus-o! Apoi, frăţioare, banii s-au dus pe mâncare, pe băutură! Mai putea fi vorba de talent? Totul e pierdut!

B. A observat că Efimov încerca, grăbit, să se justifice în faţa lui.

— Am părăsit totul, totul! A adăugat el. Apoi i-a spus că în ultimul timp atinsese aproape perfecţiunea la vioară şi, cu toate că B. era unul dintre cei mai buni violonişti din oraş, nici pe departe nu se putea compara cu el, Efimov.

— Atunci, ce mai aştepţi? L-a întrebat B., mirat. N-ar fi bine să-ţi cauţi un loc?

— Nu merită! A zis Efimov, făcând cu mâna un gest de nespusă plictiseală. Parcă pricepe ceva careva dintre voi, din ăia de acolo! Ce ştiţi voi? Pe dracu! Nu ştiţi nimic, asta e! Vă pricepeţi să zdrăngăniţi un joc oarecare pentru cine ştie ce balet mizerabil – asta ştiţi! Dar violonişti buni n-aţi văzut, nici n-aţi ascultat vreodată. Parcă are vreun rost să vă zgândărească omul? N-aveţi decât să ră-măneţi aşa cum sunteţi!

Spunând acestea, Efimov a dat iar din mână plictisit, clătinân-du-se pe scaun, ameţit de băutură. Apoi a început să stăruie pe lângă B. să-i facă o vizită acasă, dar acesta a refuzat, i-a cerut adresa şi i-a făgăduit că va trece pe la el chiar a doua zi. Efimov, după ce a mâncat şi a băut bine, a început sa arunce priviri batjocoritoare fostului său prieten, căutând să-l înţepe în fel şi chip. La plecare, s-a repezit să-i ţină şuba scumpă, ca un inferior superiorului său. Trecând prin faţa primei camere, Efimov s-a oprit şi l-a recomandat pe B. chelnerilor şi publicului ca prima şi singura vioară din întreaga capitală. Într-un cuvânt, în clipa aceea era pur şi simplu dezgustător.

Cu toate acestea, a adus dimineaţă B. a venit să-l vadă în mansarda unde locuiam pe ît cu toţii în cea mai neagră mizerie, într-o singură odaie. Imparii patru ani şi trecuseră doi ani de când măicuţa mea se măritase cu Efimov. Era nefericită. Mai înainte fusese guvernantă şi era o femeie foarte instruită şi frumoasă. Din pricina sărăciei, se măritase cu un funcţionar bătrân, tatăl meu. Căsnicia lor a fost însă de scurtă durată. Tatăl meu a murit pe neaşteptate şi modesta moştenire rămasă de^pe urma lui a fost împărţită între moştenitorii săi. Măicuţa mea s-a pomenit părăsită, cu mine în braţe şi cu o sumă neînsemnată de bani, partea ei de moştenire. Un loc de guvernantă cu un copil mic era greu de găsit. Tocmai atunci l-a întâlnit întâmplător pe Efimov şi s-a îndrăgostit într-adevăi de el. Fire visătoare şi plină de entuziasm, l-a socotit un geniu şi a dat crezare vorbelor lui înfumurate despre viitorul strălucit care îl aştepta. O ademenea nobila misiune dea sprijini şi îndruma un om genial şi s-a măritat cu el. Dar chiar din prima lună, visurile şi speranţele ei s-au spulberat _şi s-a trezit curând în faţa tristei realităţi. Efimov, care se pare case însurase într-adevăi numai pentru că măicuţa mea avusese vreo mie de ruble, de îndată ce banii s-au cheltuit, şi-a pus mâinile în sâa'i Ca şi cum s-ar fi bucurat că are un pretext, s-a grăbit să declare tuturor cunoscuţilor săi că

însurătoarea îi distrusese talentul şi că el nu poate să lucreze într-o odaie înăbuşitoare, de faţă cu o familie flămândă. Că într-o asemenea situaţie nu-ţi mai arde de cântat şi de muzică şi că, în sfârşit, aşa-i fusese lui scris – să-l lovească o nenorocire ca asta. Cu timpul, a început să creadă şi el că acuzaţiile sale erau întemeiate şi părea bucuros că găsise acest nou pretext pentru justificarea sa. Omul acesta nefericit, cu talentul distrus, parcă era în continuă căutare de pretexte, spre a justifica toate insuccesele şi nenorocirile sale. Nu se împăca de loc cu gândul înfiorător că el era pierdut de mult şi pentru totdeauna pentru artă. Lupta într-o încleştare spasmodică împotriva acestui gând cumplit ca un coşmar şi când realitatea îl dobora, când i se deschideau ochii pentru câteva clipe, i se părea că-şi pierde minţile de groază. Nu-i venea prea uşor să renunţe la credinţa care de atâţia ani însemnase pentru el însăşi viaţa. Până în ultima clipă s-a mângâiat eu nădejdea că încă nu era totul pierdut. In ceasurile de grea cumpănă, se îmbăta. Beţia, cu buimăceala ei hidoasă, îi mai alunga urâtul. În sfârşit, poate că nici nu-şi dădea seama cât de necesară îi era soţia sa pe vremea aceea: era un pretext viu şi, într-adevăr, pe tatăl meu vitreg aproape îl înnebunea ideea că, după ce-şi va îngropa soţia, care-l nenorocise, toate vor reintra pe făgaşul lor normal. Biata mea măicuţă nu-l putea înţelege. Ca o adevărată visătoare, a fost înfrântă chiar de la primii ei paşi în realitatea vrăjmaşă: a devenit supărăcioasă, arţăgoasă şi înăcrită. Se certa neîncetat cu bărbatul ei, căruia îi făcea parcă plăcere s-o chinuiască, şi-i cerea mereu să se apuce de lucru. Însă orbirea lui, ideea fixă care-l obseda, sminteala lui – toate acestea îi distruseseră aproape orice sensibilitate umană. Râdea doar şi într-un moment de cumplită sinceritate nu s-a sfiit să-i arunce în faţă jurământul că nu va pune mâna pe vioară până în clipa morţii ei. Măicuţa, deşi l-a iubit cu patimă până la ultima ei suflare, n-a putut să îndure viaţa aceasta. Mereu suferindă,

mereu îndurerată, traiul ei era un chin fără de sfârşit şi, pe lângă toate aceste nenorociri, mai trebuia să şi muncească pentru întreaga familie. A început să gătească pentru alţii, deschizând o pensiune pentru externi. Dar soţul ei îi fura deseori toţi banii, aşa că ea era nevoită să-şi lase clienţii să plece cu vasele goale. Când B. a venit la noi, ea se îndeletnicea cu spălatul rufelor şi vopsitul hainelor vechi. Aşa o duceam de azi pe mâine, ca vai de lume, în mansarda noastră.

B. A rămas uluit de mizeria în care trăiam.

— Ce mi-ai tot îndrugat! I-a spus el tatălui meu vitreg. Ea ţi-a distrus talentul? Văd că, dimpotrivă, ea te hrăneşte. Dar tu ce lucrezi?

— Păi, nimic! A răspuns tatăl meu vitreg.

Dar B. nu cunoştea încă nici pe departe suferinţele măicuţei mele. Bărbatul îi aducea de multe ori în casă adevărate bande de puşlamale şi scandalagii şi atunci să fi văzut ce era!

B. A rămas multă vreme ia noi, încercând să-l facă pe fostul său prieten să înţeleagă anumite lucruri. Până la urmă, l-a ameninţat că, dacă nu vrea să se îndrepte, nu-l va ajuta cu nimic şi i-a spus fără ocol că bani nu-i dă, pentru că o să-i cheltuiască pe băutură. În sfârşit, l-a rugat să-i cânte ceva la vioară, ca să vadă ce s-ar putea face pentru el. Când tatăl meu vitreg s-a dus să-şi ia vioara, B. a încercat pe furiş să-i dea mamei mele nişte bani, dar ea a refuzat. I se întâmpla pentru prima dată să i se ofere de pomană! Atunci B.

mi-a strecurat banii mie şi biata femeie a izbucnit în plâns. Tatăl meu vitreg a venit cu vioara, dar a cerut mai întâi să se aducă votcă, pentru că altfel nu poate cânta. I s-a adus băutura cerută şi, după ce a băut, a început să se laude.

— O să-ţi cânt o compoziţie de-a mea, din prietenie, i-a spus el lui B. şi a scos de sub scrin un caiet gros, prăfuit.

— Toate astea sunt scrise de mine, a zis el, arătând caietul. O să vezi şi tu! Astea, frate, nu-s fleacurile voastre de balet!

B. A răsfoit în tăcere câteva file, apoi a desfăcut notele pe care le adusese cu el şi Ka rugat pe tatăl meu vitreg să lase la o parte compoziţia lui şi să cânte după notele acelea.

Tatăl meu s-a simţit cam jignit, dar, temându-se să nu-l piardă pe noul său protector, s-a supus. Şi atunci B. a văzut că într-adevăr fostul său confrate studiase şi progresase mult de când se despărţi-seră, deşi se lăuda că de când cu însurătoarea nu mai pusese mâna pe arcuş. S-o fi văzut atunci pe sărmana mea măicuţă cât de fericită era! Nu-şi mai lua ochii de la bărbatul ei şi era mândră de el. Bunul B. s-a bucurat sincer şi s-a hotărât să-i găsească de lucru tatălui meu vitreg. Avea încă de pe atunci multe legături cu oameni de seamă, aşa că l-a recomandat pe sărmanul său confrate, cerând să fie sprijinit, după ce mai întâi l-a făcut pe acesta să făgăduiască solemn că se va purta bine. Deocamdată l-a îmbrăcat mai cuviincios pe socoteala sa şi l-a prezentat câtorva persoane sus-puse, de care depindea angajarea lui. Efimov s-a dovedit a fi mândru numai în vorbe, pentru că a primit propunerea vechiului său prieten cu nespusă bucurie. B. povestea mai târziu că-i crăpa obrazul de ruşine din cauza linguşirilor şi temenelilor înjositoare ale tatălui meu vitreg, prin care acesta se străduia să-l îmbuneze, de teamă să nu-i piardă cumva protecţia şi bunăvoinţa. Dându-şi seama că păşea pe calea cea bună, Efimov se lăsă chiar şi de băutură. În sfârşit, a fost angajat în orchestra unui teatru. A trecut proba cu bine, pentru că într-o singură lună de muncă stăruitoare izbutise să câştige tot ce pierduse într-un an şi jumătate din lipsă de exerciţiu şi a făgăduit că va studia mereu şi-şi va îndeplini noile sale îndatoriri conştiincios şi cu punctualitate. Dar situaţia familiei noastre nu s-a îmbunătăţit de loc. Tatăl meu vitreg nu-i dădea măicuţei nici un ban din leafa lui. O cheltuia toată în chefuri cu o droaie de prieteni noi cu care s-a grăbit să se înconjoare. Cei mai mulţi erau servitori din teatru, corişti, figuranţi, într-un cuvânt, nişto indivizi pe care-i putea domina, pentru că pe

oamenii cu adevărat talentaţi îi ocolea. Izbutise să le impună un deosebit respect pentru persoana lui, grăbindu-se să le spună că este un talent uriaş, nerecunoscut, că l-a nenorocit ne-vastă-sa şi că, în sfârşit, capelmaistru! Lor habar nu are ce-i aia muzică. Îşi bătea joc de toţi muzicanţii din orchestră, de piesele puse în scenă şi chiar de autorii operelor jucate. Apoi a început să pălăvrăgească despre o nouă teorie a muzicii. Până la urmă, întreaga orchestră s-a săturat de el, pentru că se certase cu toţi colegii şi cu dirijorul, fusese impertinent cu toţi şefii săi, dobândind astfel o reputaţie de certăreţ şi neserios – un om de nimic. Nimeni nu-l mai putea suferi.

Într-adevăr, părea foarte ciudat ca un om atât de neînsemnat, cu apucături atât de urâte, un interpret lipsit de valoare, care cânta fără pic de tragere de inimă, să se răstească la toată lumea şi să fie atât de lăudăros şi de arogant!

În cele din urmă, tatăl meu vitreg s-a certat cu B. Născocise o bârfeală josnică împotriva lui, o calomnie ticăloasă, pe care o pusese în circulaţie, susţinând-o ca adevărată. După un serviciu neconştiin-cios de o jumătate de an, a fost dat afară din cauza beţiei şi a neglijenţei în îndeplinirea îndatoririlor sale. Dar Efimov nu a părăsit teatrul cu una, cu două. Şi-a îmbrăcat iar zdrenţele de mai înainte, pentru că hainele bune le vânduse sau le amanetase pe toate. Venea pe la foştii săi colegi, care-l primeau cu sau fără voia lor. Colporta fel de fel de bârfeli, pălăvrăgea vrute şi nevrute, se plângea de viaţa pe care era silit s-o ducă şi-i poftea pe toţi să vină acasă la dânsul ca s-o vadă pe ticăloasa de nevastă-sa. S-au găsit, firește, câte unii ca-re-şi iroseau vremea ascultându-l, oameni care, după ce-l îmbătau pe confratele lor alungat, îl puneau să vorbească tot felul ds gogomănii. De obicei, era foarte spiritual şi hazliu şi-şi presăra pălăvrăgeala cu vorbe veninoase şi aprecieri cinice, plăcute unui anumit public. Era privit ca un măscărici trăsnit şi hazliu, pe care, când nu aveau altă

treabă, îl puneau să meliţe din gură. Ba unii se amuzau aţâţându-l împotriva unui violonist abia sosit în oraş. Când îi auzea, Efimov se schimba îndată la faţă, se zăpăcea şi, ros de gelozie, se grăbea să afle despre ce violonist era vorba şi dacă avea talent. Se pare că abia în această perioadă a vieţii sale a apărut adevărata lui scrânteală, care se accentua treptat – ideea fixă că ar fi cel mai mare violonist, cel puţin la Petersburg, dar că e prigonit de soartă, nedreptăţit şi că numai din pricina intrigilor de tot soiul rămăsese neînţeles şi necunoscut. Ba gândul acesta îl şi măgulea, fiindcă sunt oameni cărora le face mare plăcere să se creadă nedreptăţiţi şi asupriţi, să se tânguie în gura mare, sau să se mângâie în tăcere, pie-cându-se adânc în faţa propriei lor măreţii, nerecunoscute de alţii, îi ştia pe degete pe toţi violoniştii din Petersburg şi, după părerea lui, niciunul dintre ei nu se putea măsura cu el. Specialiştii şi diletanţii, care-l cunoşteau pe bietul smintit, se distrau vorbind de faţă cu dânsul despre cutare sau cutare violonist talentat, renumit, pro-vocându-l, astfel şi pe el să vorbească. Le plăcea să-l întărite, îi desfătau vorbele lui usturătoare, aprecierile pline de tâlc şi de miez, când îşi critica rivalii închipuiţi. Adesea se întâmpla ca cei din jurul lui să nu-l înţeleagă, dar erau convinşi că nimeni altui nu se pricepea să înfăţişeze cu mai mare iscusinţă, în caricaturi prinse cu multă isteţime, celebrităţile muzicale ale timpului. Ba chiar şi artiştii de care-şi bătea joc atât de crunt îi cam ştiau de frică, pentru că-i cunoşteau vorba necruţătoare şi-şi dădeau seama de temeiul atacurilor şi de justeţea aprecierilor lui, ori de câte ori meritau într-adevăr să fie criticaţi. Toţi se obişnuiseră să-l vadă în culise şi pe culoarele teatrului. Oamenii de serviciu îl lăsau să treacă nestingherit, ca pe un personaj care nu putea să lipsească de acolo. Ajunsese un fel de Thersit al teatrului2. Aşa a dus-o el vreo doi ani sau trei ani, dar până la urmă s-au plictisit toţi de el, chiar şi în rolul acesta de măscărici. L-au izgonit pentru totdeauna şi în ultimii doi ani ai vieţii sale nimeni

dintre cei oare-l cunoşteau pe tatăl meu vitreg nu l-a mai văzut nicăieri, de parcă ar fi intrat în pământ. E adevărat că B. l-a mai întâlnit de două ori. Lui i s-a părut atât de decăzut, încât compătimirea a învins din nou dezgustul şi l-a strigat; dar tatăl meu vitreg s-a simţit jignit, s-a prefăcut că mi-l aude, şi-a tras pălăria ponositǎ peste ochi şi a trecut mai departe. În sfârşit, în dimineaţa unei mari sărbători, B. a fost anunţat că venise fostul său confrate Efimov, ca să-l felicite. B. i-a ieşit în întâmpinare. Efimov, ameţit de băutură, a început să-i facă temenele până la pământ, bolborosind ceva nedesluşit. Nu vroia nici în ruptul capului să intre în casă. Încăpăţânarea aceasta a lui îşi avea şi ea tâlcul ei, căci spunea el: „De, nu se cuvine ca un biet nenorocit ca mine să stea lângă persoane atât de nobile ca dumneavoastră. Că pentru alde noi, oamenii mici, e bun şi antreul pentru a vă face urări de sărbătoare, a ne închina adânc şi a pleca”. Pe scurt, s-a purtat prosteşte, josnic şi dezgustător de urât. Din ziua aceea, B. nu l-a mai văzut multă vreme, până în clipa catastrofei care a curmat firul acestei vieţi în descompunere, al acestei vieţi cangrenate şi triste. Deznodământul a fost cumplit. Catastrofa este strâns legată nu numai de primele impresii ale vieţii mele, ci de întreaga mea viaţă. Iată cum s-au petrecut lucrurile… Dar mai întâi trebuie să spun ce a fost copilăria mea şi ce a însemnat pentru mine omul acesta, el, care a lăsat o urmă atât de dureroasă în primele impresii ale copilăriei mele şi a fost pricina morţii bietei mele măicuţe.

Amintirile mele încep de foarte târziu, abia după ce am împlinit opt ani. Nu ştiu cum s-a făcut, dar întâmplările dinainte de această vârstă nu mi-au lăsat o impresie atât de adâncă, încât să-mi pot aduce aminte de ele. De pe la opt ani şi jumătate îmi amintesc însă bine de tot ceea ce s-a petrecut zi de zi, fără întrerupere, ca şi cum toate s-ar fi întâmplat abia ieri. Ce-i drept, parcă văd ca prin vis şi câte ceva din viaţa mea de mai înainte: candela veşnic aprinsă într-un colţ întunecat al odăii, lângă o icoană veche, lovitura

pe care mi-a dat-o într-o zi, pe stradă, un cal, de pe urma căreia, după cum mi s-a povestit mai târziu, am zăcut trei luni. Îmi mai amintesc cum în timpul acestei boli m-am trezit într-o noapte lângă mama cu care dormeam în pat, speriată de nălucirile stârnite de boală, de liniştea nopţii şi de şoarecii care rodeau duşumeaua într-un colţ. M-am ghemuit sub plapumă şi am tremurat de frică toată noaptea, fără a îndrăzni s-o trezesc pe măicuţa, ceea ce mă face să cred că de ea mi-era teamă mai mult decât de orice. Dar, din clipa când am început să-mi dau seama de mine însămi, am început să mă maturizez neaşteptat de repede, să înţeleg cu o înspăimântătoare uşurinţă unele lucruri care nu erau de loc copilăreşti. Toate căpătau pentru mine o nespusă claritate, pricepeam totul neînchipuit de repede. Clipa în care firul amintirilor mele a început să se depene mi-a lăsat o impresie puternică şi apăsătoare. Impresia aceasta s-a repetat apoi zi de zi, accentuându-se mereu. Ea a dat un colorit sumbru şi straniu anilor petrecuţi în casa părinţilor mei, precum şi întregii mele copilării.

Astăzi îmi e de parcă mă trezisem deodată dintr-un somn adânc (deşi atunci, se înţelege, lucrul acesta nu mi se păruse atât de uimitor). Mă văd într-o odaie mare, joasă, neaerisită şi murdară. Pereţii, spoiţi cu un cenuşiu spălăcit. Într-un colţ se află un cuptor mare, rusesc. Ferestrele, înguste şi lungi ca nişte crăpături, dau spre stradă, sau, mai bine zis, spre acoperişul casei de peste drum. Pervăzul e atât de sus, că trebuie să aduc mai întâi un scaun, iar pe/scaun să aşez un scăunel, pentru ca abia de acolo să pot ajunge, cu chiu, cu vai la fereastră, unde îmi plăcea să stau când eram singură. De la fereastra odăii noastre se vede jumătate din oraş. Locuiam/chiar sub acoperiş, într-o casă foarte mare, cu cinci etaje. Un divan vechi, acoperit cu muşama, desfundat şi prăfuit, o masă simplă, albă, două scaune, patul măicuţei, într-un colţ un dulăpior cu nu ştiu ce înăuntru, un scrin încremenit într-o rână şi un paravan de hârtie, rupt, iată toată mobila noastră…

Mi-amintesc că era pe înserat. In casă domnea neorânduiala, pe jos zăceau împrăştiate perii, cârpe, blidele noastre de lemn, o sticlă spartă şi nu mai ţin minte ce alte lucruri. Ţin minte că mama era foarte tulburată, se zbuciuma şi plângea. Tatăl meu vitreg şedea într-un colţ, îmbrăcat în veşnica lui redingotă zdrenţuită. El i-a spus ceva, zâmbind ironic. Atunci şi mai furioasă, ea a început să arunce iar pe jos perii şi vase. Am izbucnit în plâns şi m-am repezit ţipând să-i despart. Îngrozită, î-am cuprins cu putere în braţe pe tata. Voiam să-l apăr, acoperindu-l cu trupul meu. Dumnezeu ştie de ce mi se părea că mama se supăra degeaba pe el, că el n-avea nici o vină. Eram în stare să cer iertare pentru el, să îndur orice pedeapsă în locul lui. Măicuţa mă înspăimânta şi-mi închipuiam că şi alţii se temeau tot atât de mult de ea. In prima clipă, mama a rămas uluită, apoi m-a luat de mână şi m-a tras după paravan. M-am lovit la mână de pat şi rma durut destul de rău, dar teama era mai mare decât durerea şi nu m-am văitat. Mai ţin minte că măicuţa i-a spus ceva tatei, cu amărăciune şi aprindere, arătând spre mine (în această povestire, îi voi spune şi de aci înainte tată, pentru că am aflat abia mult mai târziu că nu mi-era tată bun). Cearta a ţinut vreo două ore şi, în aşteptarea mea înfrigurată, mă străduiam din răsputeri să ghicesc cum se va termina. Într-un târziu, s-a potolit şi mama a plecat nu ştiu unde. Tata m-a chemat la el, m-a sărutat, m-a mân-gâiat pe cap şi m-a luat în braţe, iar eu, alintându-mă, m-am cuibărit la pieptul lui. A fost probabil cea dinţii mângâiere părintească pe care am cunoscut-o şi poate că tocmai din pricina ei abia din momentul acela îmi amintesc de toate atât de clar. Am mai băgat de seamă că mi^am câştigat bunăvoinţa tatei, pentru că i-am luat apărarea şi atunci mi se pare că m-a străfulgerat pentru întâia oară gândul că el suferă şi îndură mult amar din pricina mamei. Din ziua aceea, gândul acesta m-a urmărit neîncetat umplându-mi sufletul de revoltă.

Din clipa aceea a răsărit în mine o dragoste nemăsurată pentru tatăl meu, o dragoste ciudată, de fel copilărească. Aş spune mai curând că era un simţământ matern de compătimire, dacă o astfel de definire a dragostei mele n-ar părea oarecum ridicolă, din cauză că eram un copil. Pe tatăl meu îl socoteam întotdeauna atât de vrednic de milă, atât de persecutat, de năpăstuit, de chinuit, încât mi s-ar fi părut înspăimântător şi nefiresc să nu încerc a-i alina durerea, să nu-l mângâi pe cât mi-era cu putinţă. Dar nici până astăzi nu înţeleg pentru ce mi-a intrat în cap ideea că tata este un astfel de martir, un om atât de nefericit! Cine mi-a insuflat gândul acesta? Cum de a fost cu putinţă ca un copil ca mine să înţeleagă, oricât de puţin, insuccesele lui personale? Şi le înţelegeam, deşi le răstălmăceam, adaptându-le felului meu de a gândi; dar nici până astăzi nu ştiu cum de am ajuns să am impresia aceasta despre el. Poate că mama s-a purtat prea aspru cu mine şi m-am apropiat de tatăl meu ca de o fiinţă care-mi împărtăşea durerea.

Am vorbit despre prima clipă de trezire din somnul prunciei, despre prima mea mişcare în viaţă. Chiar din clipa aceea, inima mi-a fost rănită şi am început să mă maturizez cu o neînchipuită şi istovitoare repeziciune. Nu mă mai mulţumeau impresiile dinafară. Am început să gândesc, să judec, să observ, însă această observare a vieţii din jur era nefiresc de timpurie, aşa că nu se putea ca închipuirea mea să nu transforme totul după tiparul ei, pomenindu-mă dintr-o dată într-o lume fantastică. În jurul meu toate îmbrăcau veşmântul basmului fermecat pe care mi-l povestea adesea tatăl meu şi pe care îl socoteam pe vremea aceea cu totul adevărat. În mintea mea s-au zămislit gânduri neobişnuite. Ştiam foarte bine – fără să-mi dau seama cum de-am ajuns să ştiu – că trăiesc într-o familie ciudată, că părinţii mei nu seamănă de fel cu oamenii pe care-i întââneam întâmplător pe vremea aceea. „De ce oare, mă întrebam eu, de ce toţi ceilalţi oameni au o cu totul altă înfăţişare decât aceea a tatălui şi a mamei mele? De ce alţii aveau feţele vesele şi de

ce eram uimită că în ungherul nostru nimeni nu se bucura, nimeni nu râdea vreodată?” Ce forţă m-a împins, ce m-a îndemnat pe mine, copil de nouă ani, să încerc cu atâta stăruinţă să înţeleg, să prind, atentă, orice vorbă aruncată de cei pe care în-tâmplarea mi-i scotea în cale, fie pe scara noastră, fie pe stradă, când, pe înserate, acoperindu-mi zdrenţele cu caţaveica cea veche a măicuţei melc, mă duceam la băcănie cu câţiva bănuţi de aramă în mână, ca să cumpăr puţin zahăr, ceai sau pâine? Am înţeles, dar nu-mi aduc aminte cum, că în ungherul nostru domnea o veşnică şi insuportabilă nenorocire. Mă frământam, încercând să mă dumiresc, de ce anume era aşa şi nu ştiu cine m-a ajutat să dezleg această taină în felul meu: vinovată era mama. Am socotit că ea era călăul tatălui meu şi – repet – nu înţeleg cum de s-a putut naşte în mintea mea un gând atât de groaznic. Şi cu cât mă simţeam mai aproape de tatăl meu, cu atât mai aprig o uram pe biata maică-mea. Chiar şi astăzi, după atâta vreme, această amintire mă chinuieşte amarnic. Dar iată o altă întâmplare, care a contribuit şi mai mult la ciudata mea apropiere de tatăl meu. Într-o seară – trecuse de ora nouă – mama m-a trimis la băcănie să cumpăr drojdie. Tata nu era acasă. La întoarcere, mergând pe stradă, m-am împiedicat, am căzut şi am vărsat toată drojdia din ceaşcă. In prima clipă m-am gândit la mânia maică-mi. Am încercat să mă ridic în picioare, dar n-am putut şi mâna stingă mă durea cumplit. Trecătorii s-au strâns în jurul meu; o bătrânică m-a sprijinit, iar un băieţel, care tocmai trecea în fugă pe acolo, m-a lovit cu o cheie în cap. în sfârşit, cei din jur au izbutit să mă ridice. Am strâns de pe jos cioburile ceştii şi am pornit spre casă buimacă, abia târându-mi picioarele. Deodată, l-am zărit pe tata. Stătea în mijlocul mulţimii adunată în faţa casei unor oameni bogaţi de peste drum de noi. Proprietatea unei familii nobile, casa era scăldată în lumină. Înaintea intrării aşteptau o mulţime de trăsuri şi sunetele muzicii răzbăteau prin ferestre până afară în stradă. L-am apucat de poala

redingotei, i-am arătat ceaşca spartă şi, izbucnind în plâns, i-am spus că mi-e frică să mă întorc la mama. Nu ştiu cum, dar eram sigură că îmi va lua apărarea. Dar pentru ce eram atât de sigură, cine mi-a insuflat sentimentul acesta, cine mi-a spus că el mă iubeşte mai mult decât mama? De ce oare m-am apropiat fără teamă de el? M-a luat de mână, m-a liniştit, apoi mi-a spus că vrea să-mi arate ceva şi m-a ridicat în braţe. Nu vedeam nimic, pentru că mă apucase tocmai de mâna lovită şi mă durea îngrozitor, dar nu am scos nici un vaiet, de teamă să nu-l mâhnesc. Mă întreba mereu ce văd. Străduindu-mă din răsputeri să-i fac pe plac, i-am răspuns că văd nişte draperii roşii. Ţinân-du-mă în braţe, a vrut să treacă cu mine pe partea cealaltă a străzii, mai aproape de casa aceea. Atunci am izbucnit deodată în plâns şi, îmbrăţişându-l, l-am rugat să mă ducă mai repede sus, la măicuţa. Îmi amintesc că în seara aceea mângâierile tatălui meu mă îndurerau şi mă chinuia gândul că unul dintre oamenii pe care doream atât de mult să-i iubesc mă mângâia şi-mi răspundea cu dragostea lui, pe când celălalt mă înfricoşa şi nu îndrăzneam să i, mă apropii de el. Dar mama aproape că nici nu s-a supărat pe mine şi m-a trimis la culcare. Mâna mă durea tot mai rău şi până la urmă au început să mă scuture frigurile. Cu toate acestea, eram neînchipuit de fericită că se terminase totul cu bine şi toată noaptea am visat casa de peste drum cu draperiile roşii.

A doua zi, m-am deşteptat din somn cu un singur gând – casa cu draperiile roşii. Abia a ieşit mama pe poartă, că m-am şi urcat pe pervazul ferestruicii, ca să mă uit pestedrum. Casa aceasta îmi aţâţa de multă vreme curiozitatea de copil. Îmi plăcea s-o privesc, mai ales în amurg, când pe străzi se aprindeau felinarele şi când draperiile, roşii ca purpura, străluceau parcă în ape sângerii, ciudate, de după ferestrele înalte, cu geamuri mari, din-tr-o bucată, ale casei scăldată în lumină. Aproape totdeauna se opreau în faţa intrării trăsuri luxoase, trase de cai minunaţi, superbi. Totul îmi stârnea curiozitatea: şi strigătele şi învălmăşeala de la

intrare şi felinarele multicolore ale trăsurilor şi femeile elegante care coborau din căleşti. În închipuirea mea de copil, vedeam desfăşurându-se un fast împărătesc, ca într-un basm fermecat. Şi de atunci, după întâlnirea cu tatăl meu în faţa casei celei bogate, aceasta mi se părea de două ori mai minunată şi mai atrăgătoare decât înainte. Imaginaţia mea aprinsă a început să zămislească tot felul de noţiuni şi de presupuneri, care mai de care mai bizare. Nu era de mirare că, trăind între oameni atât de ciudaţi ca tata şi mama, ajunsesem să fiu şi eu un copil straniu, cu o fantezie exaltată. Mă izbea mai ales deosebirea dintre caracterele lor. Mă uimea, bunăoară, zbuciumul mamei mele, care se trudea fără odihnă, ca să procure cele trebuitoare traiului nostru sărăcăcios, învinuindu-l mereu pe tatăl meu că trebuie să muncească singură pentru toţi. Mă întrebam, fără să vreau, oare de ce tata nu-i dă nici un ajutor şi se poartă ca un străin în casa noastră? Câteva cuvinte ale mamei mi abcdefghijklmnopqrstuvwxyzşţăîâ-au lămurit întrucâtva situaţia, căci am aflat cu oarecare mirare că tata era artist (cuvântul mi s-a în-' tipărit bine în memorie), că avea talent şi mi-am închipuit numai-' decât că un artist trebuie să fie cu totul deosebit de ceilalţi oameni. Se poate ca însuşi felul de a se purta al tatălui meu să mă fi făcut să cred aşa, sau poate că mai auzisem ceva în legătură cu asta şi nu-mi mai aduc aminte ce anume. Ciudat de limpede mi-au sunat ' în ureche vorbele pe care tatăl meu le-a rostit într-o zi, în faţa mea, cu însufleţire. Spunea că „va veni vremea când nici el nu va mai trăi în mizerie, când va fi şi el un domn, un om bogat şi că, în sfârşit, după moartea mamei, v, a renaşte la o nouă viaţă”. Mi-amintesc ca atunci când am auzit pentru prima dată aceste cuvinte, in-ani înspăimântat. N-am mai putut să rămân în odaie şi am fugit în săliţă. Am stat acolo, în frig, sprfiinită de pervazul ferestrei, aco-perindu-mi faţa cu mâinile şi am plâns amar. Mai târziu, însă, după ce frământasem multă vreme în minte cele auzite şi mă deprinsesem cu această

înspăimântătoare dorinţă a tatălui meu, fantezia mi-a venit deodată în ajutor. Şi, din cauză că nu mai puteam îndura chinul neştiinţei, am fost nevoită să presupun neapărat ceva. Cum s-a întâmplat nu mai ştiu, dar până la urmă a început să mă stăpânească gândul că, după moartea mamei, tata va părăsi locuinţa noastră tristă şi vom pleca împreună undeva, în altă parte. Unde anume? La această întrebare închipuirea mea nu a fost niciodată în stare să răspundă lămurit. Îmi amintesc numai atât: că prin visările mele se perinda tot ceea ce fantezia putea să creeze mai strălucit, mai somptuos şi mai măreţ, tot ceea ce putea să înfrumuseţeze locul acela unde ne vom duce amândoi, pentru că eram încredinţată că vom pleca negreşit împreună. Îmi închipuiam că vom fi bogaţi chiar din prima clipă şi că nu voi mai fi nevoită să alerg la băcănie. Drumurile după cumpărături mi-erau foarte neplăcute, pentru că, ori de câte ori ieşeam pe stradă, mă chinuiau copiii din vecini şi mi-era tare teamă de ei, mai ales când duceam lapte sau ulei. Ştiam doar ce pedeapsă aspră mă aştepta acasă, dacă se întâmpla să le vărs. În visările mele îmi plăcea să-mi închipui că tata va avea haine bune şi vom locui într-o casă plină de strălucire. Şi iată că acum casa cea bogată cu draperii roşii de peste drum şi întâlnirea mea cu tata în faţa ei veneau să-mi aprindă imaginaţia. Presupunerile mele se precizau dintr-o dată: o să ne mutăm chiar în casa asta şi o să trăim acolo în veşnică sărbătoare şi fericire. De atunci priveam de la fereastră în fiecare seară, cu o curiozitate nepotolită, casa cea vrăjită. Vedeam trăsuri adunate în faţa ei, oaspeţi eleganţi, cum nu mai întâlnisem nicicând. Mi se părea că aud sunetele unei muzici minunate revărsându-se prin ferestre. Priveam cu nesaţ umbrele care se desenau pe perdele şi mă străduiam fără răgaz să ghicesc ce se întâmpla acolo înăuntru. Îmi închipuiam că acolo e raiul şi o sărbătoare fără de sfârşit. Am început să urăsc locuinţa noastră sărăcăcioasă şi zdrenţele pe care le purtam. Într-o seară, când mama m-a certat şi mi-a

poruncit să mă dau jos de pe pervaz, unde mă căţărasem ca de obicei, în mintea mea a încolţit ideea că dinadins nu mă lasă să mă uit la casa de peste drum, ca să-mi iau gândul de la ea, pentru că nu se bucura de fericirea noastră şi voia s-o zădărnicească. Toată seara am urmărit-o cu atenţia încordată, bănuitoare.

Mă întreb, oare cum de s-a putut strecura în sufletul meu atâta cruzime faţă de o fiinţă mereu chinuită ca mama? Abia acum îmi dau seama câtă suferinţă a îndurat şi nu-mi pot aminti fără adâncă durere de această martiră. Chiar şi atunci, în perioada

• aceea întunecată a copilăriei mele ciudate, în epoca dezvoltării atât de nefireşti a acestui început de viaţă, mi se strângea adesea inima de durere şi de milă – şi neliniştea, tulburarea şi îndoiala mi se strecurau în suflet. Uneori, chiar de pe atunci, mi se răzvrătea conştiinţa şi, chinuită de grea suferinţă, simţeam că sunt nedreaptă cu mama. Dar mă înstrăinasem de ea şi nu-mi amintesc să fi dorit vreodată să mă alinte. Şi astăzi se întâmpla destul de des ca frânturi de amintiri, în aparenţă neînsemnate, să-mi înve-

—, nineze şi să-mi răscolească sufletul. Mi-aduc aminte că într-o seară (ceea ce voi povesti acum este, fără îndoială, meschin, banal

: şi grosolan, dar tocmai astfel de amintiri mă chinuiesc parcă mai mult şi mi s-au întipărit mai dureros în memorie), în lipsa tatei, mama voia să mă trimită la băcănie să cumpăr ceai şi zahăr. Dar tot chibzuia şi şovăia, numărând cu glas tare bănuţii de aramă – jalnica sumă pe care o avea de cheltuială. A stat şi a socotit aşa vreo jumătate de oră şi tot nu s-a hotărât. Câteodată cădea într-un fel de uitare de sine – desigur din pricina suferinţelor pe care le îndura. Parcă o văd numărând bănuţii şi şoptind ceva, încet, domol, de parcă vorbele i-ar fi ieşit din gură fără voia ei. Avea buzele supte şi obrajii cadaverici, mâinile îi tremurau şi, întotdeauna când vorbea singură, dădea mereu din cap.

— Nu, nu se poate, a murmurat ea, piivindu-mă. Mai bine mă culc. Ce zici? Vrei să te culci şi tu, Netoşka?

Nu i-am răspuns. Atunci mi-a ridicat uşor capul şi m-a învăluit într-o privire atât de blândă, atât de duioasă şi un zâmbet atât de matern i-a înseninat şi i-a luminat chipul, încât inima a prins să-mi zvâcnească dureros. Şi-mi mai spusese şi Netoşka, ceea ce însemna că în clipa aceea simţea o dragoste adâncă pentru mine. Diminutivul acesta de Netoşka mi-l dăduse chiar ea, de drag, formându-l din numele meu Anna. De câte ori îmi spunea Netoşka, ştiam că voia să mă alinte. Eram mişcată, aş fi vrut s-o îmbrăţişez, să mă ghemuiesc la pieptul ei şi să plâng împreună cu ea. Biata măicuţa mea m-a mângâiat îndelung pe cap, cu mişcări maşinale, poate fără să-şi mai dea seama că mă mângâie, rostind mereu: „Fetiţa mea, Anneta, Netoşka!” Mă podidiseră laIm*1* crimile, dar m-am stăpânit. Mă încăpăţânam să nu-mi trădez înduioşarea, deşi sufeream cumplit. Nu, cruzimea mea faţă de ea nu putea să fie firească. Nu era cu putinţă să fiu atât de pornită împotriva mamei mele, numai din cauza asprimii ei. Dragostea mea nemăsurată, plină de fantezie, pentru tatăl meu, îmi pocise sufletul – asta era. Mă deşteptam uneori noaptea, în colţul meu, în patul prea strâmt, sub plapuma friguroasă, şi, nu ştiu de ce, dar de fiecare dată mă cuprindea teama. Buimacă de somn, mi-amin-team că nu demult, când eram mai mică, dormeam cu mama şi nu-mi era atât de teamă când mă trezeam noaptea. Cum mă alipeam de ea, cum închideam ochii şi o strângeam mai tare în braţe, adormeam ca prin farmec. Simţeam că în adâncul sufletului meu, nici chiar acum nu puteam să n-o iubesc. Mai târziu am descoperit că mulţi copii sunt groaznic de nesimţitori; în schimb, când îndrăgesc pe cineva, atunci îl iubesc neţărmurit. Aşa s-a întâmplat şi cu mine.

Uneori, în cămăruţa noastră, săptămâni întregi se aşternea o linişte de moarte. Tata şi mama obosiseră de atâta ceartă, iar eu trăiam lângă ei, ca întotdeauna, mereu

tăcută, cu gândurile mele, mereu tristă, cu dorurile şi visurile mele. Scrutându-i cu luare-aminte pe amândoi, am înţeles raporturile dintre ei: mi-am dat seama de veşnica lor vrăjmăşie surdă, de întreaga amărăciune şi grozăvie a vieţii dezordonate care se cuibărise în ungherul nostru. Dar am înţeles totul, fără a pătrunde cauzele şi efectele, ci numai atât cât putea să discearnă mintea mea de atunci. Mi-amintesc că în serile lungi de iarnă mă ghemuiam într-un colţ al odăii şi de acolo îi urmăream cu priviri lacome ceasuri în şir. Cercetam cu atenţie faţa tatălui meu şi mă străduiam să-i ghicesc gândurile, să aflu ce-l frământă atât de mult. Uneori mă uimea şi mă înspăi-mânta purtarea mamei. Se plimba neobosită, ore de-a rândul, de la un capăt la altul al camerei, adesea chiar şi noaptea, când o chinuia insomnia. Umbla mereu şi şoptea ceva, ca pentru sine însăşi, de parcă ar fi fost singură în odaie, ba desfăcând braţele, ba încrucişându-le la piept, ba frângându-şi mâinile, apăsată de o tristeţe cumplită, fără leac. Alteori, lacrimile îi curgeau şiroaie pe obraz, poate fără să-şi dea seama de ele, pentru că din când în când cădea într-un fel de uitare. Suferea de o boală foarte grea şi nu se îngrijea de loc.

Singurătatea şi tăcerea pe care nu îndrăzneam s-o curm mă apăsau din ce în ce mai tare. Trecuse un an de când trăiam o viaţă conştientă, frământată de gânduri, de visuri fără sfârşit, chinuită de doruri nedesluşite, tainice, care mijeau în mine fără veste. Eram din ce în ce mai sălbatică, de parc-aş fi crescut în pădure, în sfârşit, tata a observat cel dintâi schimbarea prin care treceam; m-a chemat lângă el şi m-a întrebat de ce-l privesc atât de stăruitor. Nu mai ştiu ce i-am răspuns. Îmi amintesc doar că a căzut pe gânduri; apoi, într-un târziu, uitându-se la mine, mi-a spus că va aduce chiar a doua zi un abecedar, ca să mă înveţe carte. Am aşteptat abecedarul cu mare nerăbdare şi m-am frământat toată noaptea, încereând să mi-l închipui, pentru că nu prea ştiam ce înseamnă ub abecedar. A doua zi, tata s-a apucat într-adevăr să mă înveţe c*rte. Am priceput

numaidecât ce mi se cerea şi învăţam repede şi u$br, pentru că ştiam că-i fac plăcere. Au fost anii cei mai fericiţi din viaţa mea de atunci. Când mă lăuda pentru sârguinţa mea, când mă mângâia pe cap şi mă săruta, izbucneam în plâns de atâta fericire. Încetul cu încetul, m-a îndrăgit. Acum aveam curajul să-i vorbesc şi de multe ori se întâmpla să stăm amândoi de vorbă ceasuri în şir, fără să obosesc, cu toate că uneori nu înţelegeam nimic din ceea ce spunea. Dar mă temeam să nu-şi închipuie cumva că mă plictisesc cu el şi de aceea mă străduiam din răsputeri să-l fac să creadă că înţeleg totul. În sfârşit, şi-a luat obiceiul să-şi petreacă serile cu mine. De cum se lăsa amurgul, tata se întorcea acasă, iar eu veneam lângă el cu abecedarul. Mă aşeza pe un scăunel în faţa lui, iar după lecţie îmi citea dintr-o carte. Nu înţelegeam nimic din ceea ce citea, dar râdeam într-una, crezând că-i fac plăcere. Şi, într-adevăr, îl distram, căci văzându-mă pe mine râzând, se înveselea şi el. Tot cam pe vremea aceea, într-o seară, după lecţie, mi-a spus o poveste. Auzeam pentru întâia dată o poveste. Şedeam ca vrăjită, arzând de nerăblare să aflu ce se mai întâmpla. Mă pomeneam pe meleaguri necunoscute şi spre sfârşitul basmului eram nespus de fericită. Asta nu pentru că povestea m-ar fi impresionat atât de mult, ci pentru că eram convinsă că totul era adevărat şi mă grăbeam să dau frâu liber fanteziei mele bogate, împletind realitatea cu născocirea. Curând, a apărut în închipuirea mea şi casa cu draperiile roşii. Tot aici, nu ştiu prin ce minune, rolul personajului principal îl întruchipa tatăl meu, cu toate că el era povestitorul. Mama era şi ea acolo, ne tăia calea şi nu ne lăsa să plecăm împreună spre meleaguri necunoscute şi, în sfârşit, sau, mai bine zis, în primul rând, apăream eu însămi – cu visurile mele stranii, cu capul doldora de fantasmagorii, de năluciri neroade şi absurde. Toate acestea se învălmăşeau în aşa hal în capul meu, încât foarte curând a pus stăpânire pe mine un adevărat haos şi am pierdut pentru câtva timp orice măsură, orice simţ al

realităţii. Pluteam, Dumnezeu ştie pe ce tărâmuri! Ardeam de nerăbdare să vorbesc cu tatăl meu despre viitor, să-i aflu dorinţele, să-mi spună unde avea de gând să mă ducă cu el după ce vom părăsi, în sfârşit, mansarda noastră. Eram încredinţată că toate acestea se vor întâmpla în scurt timp, dar cum se vor înfăptui – nu ştiam, aşa că mă chinuiam, frământându-mi mintea ca să aflu. Uneori – şi aceasta se întâmpla de obicei seara • – mi se părea că în orice clipă tata putea să-mi facă semn cu ochiul, pe furiş, să ies pe săliţă fără să mă vadă mama. In trecere, luam abecedarul şi tabloul nostru, o mizerabilă litografie lipsită de valoare care atârna de când lumea pe perete şi pe care hotărâsem s-o iau negreşit cu mine. Apoi, tot pe ascuns, fugeam undeva, de unde să nu ne mai întoarcem niciodată la mama. Într-o seară, măicuţa lipsea de acasă. Am ales o clipă când tata era mai bine dispus decât de obicei – ceea ce se întâmpla ori de câte ori bea puţin vin – m-am apropiat de el şi am început să-i vorbesc, hotărâtă să ajung repede la ceea ce mă frământa. In sfârşit, am izbutit să-l fac să râdă. Atunci l-am cuprins în braţe, strângându-l cu putere, şi, cu inima fremătând de teamă, pregătindu-mă pentru o destăinuire înfricoşătoare.

— Vorbind fără şir şi bâlbâindu-mă, am început să-l descos: unde o să mergem, când o să plecăm, ce o să luăm cu noi, cum o să trăim, şi, în sfârşit, dacă ne vom duce în casa cu draperiile roşii?

— Care casă? Ce draperii roşii? Ce tot bălmăjeşti? Ce-s aiurelile astea, prostuţo?

Atunci m-am speriat mai rău decât înainte şi am început să-i explic că după moartea mamei nu vom mai sta la mansardă, că ne vom duce undeva împreună, vom fi bogaţi şi fericiţi şi la urmă îl asiguram că toate acestea mi le făgăduise chiar el. Eram convinsă că tatăl meu îmi vorbise într-adevăr mai înainte de toate acestea – cel puţin aşa mi se părea.

— Mama? Moartă? Când o să moară mama? Repetă el, schim-bându-se la faţă, privindu-mă uluit şi încruntându-şi sprâncenele dese, înspicate. Ce tot pălăvrăgeşti, sărmană copilă, prostuţo…

Apoi m-a dojenit multă vreme, spunându-mi că sunt un copil prost, care nu înţelege nimic… Şi multe altele pe care le-am uitat. Ştiu doar atât – că părea foarte mâhnit. Nu am priceput nimic din mustrările lui şi nu mi-am dat seama cât de mult suferea din cauză că nu uitasem cuvintele pe care le aruncase mamei la mânie, într-o clipă de adâncă amărăciune şi că le frământasem cu atâta stăruinţă în mintea mea. In orice stare sufletească s-ar fi aflat, oricât de smintit ar fi fost el atunci, nu se putea totuşi să nu-l uluiască ceea ce auzea. Deşi nu înţelegeam de loc pentru ce se supărase, m-am întristat amarnic şi am început să plâng. Îmi închipuiam că ceea ce ne aştepta era, probabil, atât de important, încât nu se cuvenea ca un copil prost ca mine nu numai să pomenească de asta, dar nici măcar să se gândească la aşa ceva. De altfel, deşi nu înţelegeam nimic din câte-mi spusese, bănuiam totuşi că o jignisem pe mama. Atunci m-a cuprins teama şi simţeam, îngrozită, cum îndoiala mi se furişează în suflet. Tata a încercat să-mi potolească plânsul şi zbuciufnul, m-a liniştit, mi-a şters lacrimile cu mâneca şi mi-a poruncit să nu mă mai bocesc. După aceea, a mai rămas câteva timp tăcut. Stătea încruntat, frământat de gânduri. Apoi a început să vorbească iarăşi, dar, oricât mă sileam, nu puteam prinde tâlcul vorbelor lui. Judecind după cuvintele de care-mi mai aduc aminte, cred că a încercat să-mi explice cine este el, că este un mare artist, că nimeni n-a înţeles că e înzestrat cu foarte mult talent. M-a întrebat dacă am priceput şi i-am răspuns, firește, că am priceput. Apoi m-a pus să repet că, are talent. I-am spus: „Ai talent”. Auzind aceste vorbe, a zâmbit, pentru că, în cele din urmă, i s-o fi părut şi lui caraghios că discută cu mine o chestiune atât de serioasă. Convorbirea noastră a fost curmată de Karl Feodorâci, care

tocmai intrase. Am început să râd şi m-am înveselit de-a binelea, când tăticu, arătând spre noul venit, mi-a spus:

— Uite, îl vezi pe Karl Feodorâci? N-are pic de talent.

Acest Karl Feodorâci era un personaj foarte hazliu. Întâlnisem până atunci prea puţini oameni, aşa că nu l-am uitat. Parcă-l văd: neamţ de origină – se numea Meyer – se născuse în Germania şi venise în Rusia mânat de dorinţa arzătoare de a intra în corpul de balet de la Petersburg. Cum însă era un dansator foarte prost, nu a fost angajat nici măcar pentru figuraţie. Îl foloseau în teatru numai pentru anumite ieşiri. Juca roluri mute în suita lui Fortin-bras3, sau, travestit în cavaler de Verona, apărea pe scenă într-un grup de douăzeci de cavaleri, care-şi vânturau săbiile de carton, exclamând: „Vom muri pentru regele nostru!” Cred că un alt actor mai devotat rolurilor sale decât acest Karl Feodorâci n-a existat pe lume. Dar cea mai groaznică nenorocire şi durere a întregii sale vieţi a fost nereuşita sa la corpul de balet. Pentru el, coregrafia era mai presus decât orice altă artă şi Karl Feodorâci se simţea în felul lui tot atât de legat de ea cum era tatăl meu legat de vioară. Se împrieteniseră pe vremea când lucrau amândoi la teatru şi de atunci eşuatul figurant nu l-a mai părăsit pe tata. Se întâlneau foarte des, îşi deplângeau împreună soarta vitregă şi amândoi regretau că oamenii nu fuseseră în stare să le recunoască talentul. Neamţul era omul cel mai sentimental, cel mai duios din lume şi nutrea pentru tata un sentiment de prietenie înflăcărată şi dezinteresată. Mi se părea însă că tata nu se simţea prea apropiat de el şi-l îngăduia ca prieten în lipsa altuia. Iar pe lângă aceasta, în exclusivismul lui, tata nu putea să înţeleagă în ruptul capului că şi dansul era o artă, ceea ce-l jignea până la lacrimi pe bietul neamţ. Cunoscându-i slăbiciunea, îl necăjea mereu şi-şi bătea joc de sărmanul Karl Feodorâci, care se aprindea şi-şi pierdea firea, încercând să-i demonstreze contrarul. Mai târziu am aflat de la B. multe despre acest Karl Feodorâci. B. îl poreclise fluieră-vânt de

Niimberg. Tot el mi-a povestit foarte multe despre prietenia dintre acesta şi tatăl meu. Între altele, mi-a spus că se întâlneau destul de des şi, după ce se afumau puţin, începeau să-şi jelească soarta şi să se tânguie că rămăseseră nişte artişti necunoscuţi. Mi-amintesc şi eu de întâlnirile lor şi parcă mă văd cum, tot uitându-mă la cei doi oameni ciudaţi, începeam şi eu să mă smiorcăi fără rost. Asta se întâmpla de obicei în lipsa mamei de acasă. Neamţul se temea grozav de ea şi totdeauna aştepta pe săliţă, până când ieşea cineva de la noi, şi, dacă afla că mama e înăuntru, o zbughea pe scări în jos. Aducea de fiecare dată cu el nişte poezii germane şi ni le citea cu glas tare, înflăcărat, iar după aceea le declama într-o rusească stâlcită, ca să le înţelegem şi noi. Asta îl înveselea foarte mult pe tata, iar eu râdeam uneori cu lacrimi. Într-o zi, le-a căzut în mână o carte rusească de care au rămas nespus de încântaţi amândoi şi de atunci citeau din ea aproape de fiecare dată când se întâlneau. Era o dramă în versuri, scrisă de un autor rus binecunoscut pe vremea aceea. Primele versuri le-am memorat atât de bine, încât mai târziu, după mulţi ani, când cartea mi-a căzut întâmplător în mână, am recunoscut-o numaidecât. În drama aceea era vorba despre soarta nefericită a unui mare pictor, un oarecare Ghennaro sau Jacobo4, care într-un loc exclama: „Sunt ignorat!”, iar în altă parte striga: „Am fost recunoscut!” sau, „Sunt lipsit de har!”, pentru a exclama apoi din nou, cu câteva rânduri mai jos: „Am talent!” Sfârşitul era foarte trist. Fireşte că era vorba de o lucrare cu totul lipsită de valoare, dar – miracol I – îi emoţiona până la lacrimi pe cei doi cititori naivi, care găseau că eroul principal seamănă cu ei. Îmi aduc aminte că uneori Karl Feodorâci se înflăcăra atât de tare, încât sărea de pe scaun, se repezea în celălalt colţ al odăii şi ne ruga stăruitor, cu lacrimi în ochi, pe tata şi pe mine – mie-mi spunea mademoiselle – să apreciem pe loc dacă într-adevăr soarta şi oamenii îl nedreptăţesc. Apoi începea să danseze,

executând tot felul de figuri, rugându-ne în gura mare să-i spunem fără ocol dacă este sau nu artist şi dacă se poate susţine că este lipsit de talent. Tata se înveselea şi îmi făcea pe furiş un semn cu ochiul, ca şi cum ar fi vrut să mă înştiinţeze din vreme că acuşi-acuşi o să-l ia peste picior pe neamţ şi o să facem mare haz. Pe mine mă pufnea râsul, dar tata mă amenința cu degetul şi mă stăpâneam, sufocându-mă de râs. Nici astăzi nu-mi pot aminti fără să zâmbesc de aceste scene. Parcă-l văd pe sărmanul Karl Feodorâci: mic de statură, foarte slab, cu părul încărunţit, avea nasul roşu, adus şi veşnic murdar de tutun şi nişte picioare strâmbe, diforme. Cu toate acestea, mândru parcă de forma lor, el purta pantalonii strâns lipiţi pe pulpă. Când se oprea după un ultim salt în poziţia finală, cu mâinile avântate spre noi, zâmbin-du-ne întocmai ca dansatorii pe scenă în încheierea unui dans, tata tăcea câteva clipe, parcă neputându-se hotărî să-şi spună părerea, îl lăsa dinadins pe dansatorul nerecunoscut în această poziţie, până când Karl Feodorâci începea să se balanseze pe un picior, străduindu-se din răsputeri să-şi menţină echilibrul. În sfârşit, tata se uita la mine cu o mină foarte serioasă, ca şi cum m-ar fi poftit să fiu martoră nepărtinitoare la judecată. Atunci, privirile sfioase, rugătoare, ale dansatorului se aţinteau asupra mea.

— Nu, Karl Feodorâci, degeaba, nu merge! Spunea, în sfârşit, tata, prefăcându-se că nu-i face nici o plăcere să mărturisească amarul adevăr. Atunci, din pieptul lui Karl Feodorâci izbucnea un adevărat geamăt de durere. Dar omul se potolea îndată, se înviora şi, gesticulând precipitat, ne cerea din nou să-l privim atent, asigurându-ne că nu dansase după sistemul cel mai potrivit şi implorându-ne să-l mai judecăm o dată. Apoi se repezea iarăşi în capătul celălalt al odăii şi uneori executa săriturile cu atâta zel, încât ajungea cu capul până-n tavan şi se lovea rău de tot, dar îndura durerea cu eroism, ca un spartan. În sfârşit, încremenea iar în poziţia finală şi din nou întindea spre noi mâinile tremurânde, cu zâmbetul pe buze, cerându-ne să-i

hotărâm soarta. Dar tata, neînduplecat, tot atât de mohorât ca mai înainte, răspundea:

— Nu, Karl Feodorâci, aşa ţi-o fi ţie scris, degeaba, nu merge! Atunci, nemaiputându-mă stăpâni, izbucneam în râs, iar tata îmi urma exemplul. În sfârşit, Karl Feodorâci îşi dădea seama că ne băteam joc de el, se înroşea de indignare şi, cu ochii plini de lacrimi şi cu adâncă amărăciune – care, deşi caraghioasă, ra-a făcut mai târziu să mă gândesc cu o marc părere de rău la omul acesta nefericit • – îi spunea tatei:

— Tu, prieten viclean!

Apoi îşi înşfăca pălăria şi pleca grăbit, jurându-se pe toţi sfinţii că nu va mai pune piciorul în casa noastră. Dar supărarea lui nu ţinea prea mult. Peste câteva zile apărea iar şi iar începea lectura faimoasei drame şi iar curgeau şiroaie de lacrimi, după care naivul Karl Feodorâci ne ruga din nou să judecăm dacă într-adevăr soarta şi oamenii îl nedreptăţesc, implorându-ne ca de data aceasta să nu ne batem joc de el şi s-o facem cât so poate de serios, ca nişte adevăraţi prieteni.

Într-o zi, mama m-a trimis la băcănie să cumpăr ceva. Mă întorceam acasă, ţinând cu grijă în mână un bănuţ de argint, restul pe care-l primisem de la băcan. Când am ajuns pe scara noastră, m-am întâlnit cu tata, care tocmai pleca de acasă. I-am zâmbit ca de obicei, pentru că nu-mi puteam stăpâni bucuria când îl vedeam, iar el, aplecându-se să mă sărute, a zărit banul din mâna mea. Am uitat să spun că mă obişnuisem atât de mult cu expresia feţei lui, că-i ghiceam de la prima privire aproape orice gând. Când îl vedeam trist, simţeam că mi se rupe inima. Şi tristeţea lui era mai mare mai ales când nu avea nici un ban ca să-şi facă rost de băutură, care-i intrase în sânge. Când l-am întâlnit atunci pe scară, mi s-a părut că i se întâmplase ceva neobişnuit. Avea ochii tulburi şi privirea rătăcită; la început, nici nu mă observase. De cum a zărit însă banul strălucind în mâna mea, s-a înroşit, apoi a pălit, a dat să întindă mâna

să mi-l ia, dar şi-a retras-o numaidecât. Se cunoştea că se lupta cu sine însuşi. In sfârşit, stăpânindu-se, ini-a poruncit să urc sus, iar el a coborât câteva trepte. Dar s-a oprit pe neaşteptate şi m-a strigat scurt.

Părea foarte tulburat.

— Ascultă, Netoşka, mi-a spus el, dă-mi mie banii, c-o să ţi-i dau eu îndărăt. Ii pui tu în palma lui tăticu, nu-i aşa? Tu eşti o fetiţă bună, Netoşka!

Parcă presimţisem că aşa se va întâmpla. Dar nu i-am dat banii imediat, pentru că m-am gândit la supărarea mamei. Apoi mă opicu sfiala şi mai ales ruşinea instinctivă pentru muie însămi şi pentru tata. El a băgat de scamă repede ce se petrecea în mine şi s-a grăbit să-mi spună:

— Ei, lasă, nu-i nevoie! Nu mai e nevoie…!

— Ba nu, ba nu, tăticule, ia-i! O să spun că i-am pierdut, că mi i-au luat copiii din casa de alături.

— Aha! Ei, bine, bine! Ştiam eu că eşti o fetiţă deşteaptă, a zis el zâmbind. Buzele îi tremurau şi nu-şi mai ascundea îneîn-tarea când s-a văzut cu banii în mână. Eşti o fetiţă bună! Eşti îngeraşul meu! Dă-mi mânuţa să ţi-o sărut 1

Şi mi-a apucat mâna, dând s-o sărute, dar mi-am retras-o repede. Mă cuprinsese un fel de milă de el şi un sentiment de ruşine mă chinuia tot mai tare. Am urcat scara în goană, înfricoşată, lăsându-l pe tata jos, fără să-mi iau rămas bun de la el. Când am ajuns sus, îmi dogoreau obrajii şi inima îmi zvâcnea cu putere în piept din pricina unui simţământ apăsător, cum nu mai cunoscusem până atunci. Cu toate acestea, i-am spus mamei cu destulă îndrăzneală că scăpasem banul în zăpadă şi nu-l mai puteam găsi. Mă aşteptam cel puţin la o bătaie, dar nu s-a întâmplat aşa. E drept că, la început, din cale afară de necăjită, mama şi-a cam ieşit din fire, căci eram îngrozitor de săraci. A ţipat la mine, dar s-a răzgândit numaidecât şi nu m-a mai dojenit. Mi-a spus numai că sunt o fetiţă nemdemânatică, neglijentă şi că, după cum se vede, o iubesc prea puţin, pentru că nu am grijă de banul ei. Mustrările ei m-au mâhnit mai tare

decât dacă m-ar fi bătut. Mama începuse să mă cunoască bine. Îşi dădea seama de sensibilitatea mea, care se transforma adesea într-o iritare bolnăvicioasă, şi, făcându-mi reproşuri amare că nu ţin la ea, ştia că mă va impresiona mult mai mult şi mă va face să fiu în viitor mai grijulie.

Spre seară, când se apropia clipa întoarcerii tatălui meu, am ieşit ca de obicei să-l aştept pe sală. De data aceasta eram foarte tulburată. Mustrările de conştiinţă mă răscoleau cumplit. In sfârşit, a venit şi m-am bucurat nespus că s-a întors, ca şi cum aş fi aşteptat să-mi aducă o uşurare. Era cam ameţit de băutură, dar îndată ce m-a zărit, şi-a luat un aer misterios, emoţionat. M-a chemat în taină într-un colţ. Acolo, aruneînd priviri sfioase spre uşa noastră, a scos din buzunar o turtă dulce, pe care o cumpărase pentru mine şi a început să mă povăţuiască în şoaptă ca nu cumva să mai iau vreodată din banii măicuţei şi să-i ascund de ea, că e urât, ruşinos şi foarte condamnabil să faci aşa ceva; că de data asta îm făcut-o, fireşte, numai pentru că câ, tăticul, avusese mare nevoie de bani, dar că o să-i dea înapoi şi o să pot spune că i-am găsit; că e ruşinos să iei de la mama şi să nu mă gândesc să mai fac una ca asta vreodată, iar dacă-l voi asculta şi pe viitor, o să-mi mai cumpere turtă dulce. Ba a mers atât de departe, încât mi-a spus că trebuie să-mi fie milă de mama, că era rău bolnavă, sărmana şi că ea singură munceşte pentru noi toţi. Îl ascultam îngrozită, cu lacrimi în ochi, tremurând din tot trupul. Eram atât de uluită, că încremeniesm locului, cu gura încleştată. În sfârşit, după ce mi-a poruncit să nu mai plâng şi să nu-i spun măicuţei nimic din cele întâmplate, tata a intrat în odaie. Mi-am dat seama că era şi el foarte tulburat. În seara aceea nu m-a mai părăsit groaza şi atunci pentru întâia oară nu am îndrăznit să să mă uit la tata sau să mă apropii de el. De altfel, mi se părea că şi dânsul se ferea de privirea mea. Mama se plimba prin odaie în lung şi-n lat, bolborosind ceva, pierdută, ca de obicei. Se simţise rău toată ziua şi avusese o criză. Până la urmă, din pricina zbuciumului meu sufletesc,

au început să mă scuture frigurile. În noaptea aceea, torturată de năluciri bolnave, n-am închis ochii. În sfârşit, n-am mai putut îndura chinul şi am izbucnit într-un plâns amarnic. Plânsul meu a trezit-o din somn pe mama. Ea m-a strigat şi m-a întrebat ce am. Nu i-am răspuns, dar am început să plâng şi mai tare. Atunci mama a aprins o luminare şi a venit lângă mine, încercând să mă liniştească. Credea că m-am speriat de ceva în vis. „Vai, ce fetiţă prostuţă! A zis ea. Şi acum mai plângi când visezi urât? Hai, lmişteşte-te…!” Apoi m-a sărutat şi mi-a spus să vin să dorm lângă dânsa. Dar eu nu vroiam, nu îndrăzneam să mă duc la ea şi s-o îmbrăţişez. Mă chinuiam îngrozitor, îmi venea să-i mărturisesc totul. Era cât pe-aci s-o şi fac, dar m-a oprit gândul la tata şi faptul că-mi spusese să nu destăinuiesc nimic din ceea ce se întâmplase. „Sărmana mea Netoşka! A zis măicuţa, culcându-mă în pat şi învelindu-mă cu o haină veche de-a ei, deoarece băgase de seamă că tremuram toată, scuturată de friguri. Mă tem că o să fii şi tu bolnavă ca mine!” Spunând aceste cuvinte, s-a uitat la mine cu atâta tristeţe, că n-am mai putut să-i îndur privirea, am închis ochii strângând pleoapele cu putere şi m-am întors cu faţa la perete. Nu mai ştiu când m-a cuprins somnul, dar ţin minte că i-am mai auzit multă vreme, ca prin vis, şoapta adormitoare. Nicicând n-am îndurat chinuri mai cumplite. Mi se rupea inima de durere. A doua zi dimineaţa m-am simţit mai bine. Am început să vorbesc cu tata, fără să pomenesc nimic de întâmplările din ajun, pentru că-mi închipuiam că asta-i va. Face mare plăcere. Într-adevăr, de unde până atunci se încrunta ori de câte ori se uita la mine, acum s-a înveselit numaidecât. Când m-a văzut înviorată, parcă l-a cuprins o bucurie, o mulţumire aproape copilărească. Mama a plecat curând de acasă şi el nu s-a mai putut stăpmi. A început să mă sărute atât de tare, că m-a apucat un fel de exaltare: râdeam şi plângeam în acelaşi timp. În sfârşit, rai-a spus că, deoarece sunt o fetiţă atât de cuminte şi de bună, o să-mi arate ceva foarte frumos, care o

să-mi facă mare plăcere. Apoi s-a descheiat la vestă şi a scos din sân o cheie pe care o purta la gât, prinsă de un şiret negru. Aruncându-mi din când în când priviri pline de taină, vrând parcă să citească în ochii mei marea bucurie pe care îşi închipuia că trebuie s-o simt, a deschis cufărul şi a scos de acolo, cu multă băgare de seamă, o cutie neagră cu o înfăţişare ciudată. N-o mai văzusem niciodată până atunci. A luat cutia în mână, cu sfială şi deodată, parcă, s-a transformat cu totul. Zâmbetul i-a pierit de pe faţă şi o expresie solemnă i-a luat locul. În sfârşit, a deschis cutia cu cheiţa cea misterioasă şi a scos din ea un obiect necunoscut, un obiect de o formă foarte ciudată. L-a luat în mână plin de grijă, cu evlavie, spunându-mi că e vioara lui, instrumentul lui. Mi-a vorbit apoi multă vreme cu glasul scăzut, grav, dar nu am înţeles nimic mai mult decât ceea ce ştiam înainte: că era artist, că avea talent şi că va veni ziua când o să cânte la vioară; că, în sfârşit, o să fim cu toţii bogaţi şi o să trăim foarte fericiţi. L-au podidit lacrimile, care-i curgeau şiroaie pe obraji. Eram foarte mişcată. În cele din urmă, a sărutat vioara şi mi-a întins-o şi mie s-o sărut. Dându-şi seama că vreau s-o văd mai bine, m-a chemat lângă patul măicuţei şi mi-a dat vioara în mână, cu toate că tremura de teamă ca nu cumva s-o stric. Am luat-o şi întâmplător i-am atins coardele. S-a auzit un sunet uşor.

— Asta-i muzică! Am zis eu, uitându-mă la tata.

— Da, da, muzică! A repetat el frecându-şi mâinile mulţumit. „Eşti un copil cuminte, un copil bun!” Dar în ciuda laudelor şi a îneîntării lui, mi-am dat seama că-i era frică să nu-i stric vioara şi m-a cuprins şi pe mine teama. Aşa că m-am grăbit să i-o dau îndărăt. Tata a aşezat-o cu aceeaşi grijă ca mai înainte la locul ei, a încuiat cutia şi a pus-o în cufăr. După aceea a început să mă mângâie iar pe cap, făgăduindu-mi că întotdeauna când voi fi cuminte, bună şi ascultătoare, îmi va arăta vioara, aşa ca acum. Şi astfel vioara ne-a mai alinat amândurora durerea. Abia

seara, înainte de a pleca de acasă, tata mi-a şoptit să nu uit cumva ceea ce-mi spusese în ajun.

Aşa creşteam eu în ungherul nostru, şi, puţin câte puţin, dragostea mea - ba nu, pasiunea mea, deoarece nu cunosc un cuvânt mai potrivit care să exprime sentimentul meu năprasnic, chinuitor, pentru tatăl meu —- degenera într-o iritabilitate bolnăvicioasă. Nu mai aveam decât o singură plăcere: să mă gândesc, să visez la el; o singură dorinţă: să fac tot ceea ce i-ar putea aduce o mulţumire cât de mică. Mi-aduc aminte că de multe ori îl aşteptam pe scară să se întoarcă din oraş, adesea tremurând, învineţită de frig, numai şi numai ca să aflu o clipă mai devreme că sosise şi să-l pot vedea mai repede! Când se întâmpla să mă alinte puţin, aproape că înnebuneam de fericire. Totuşi, uneori mă chinuia cumplit gândul că sunt atât de rece cu biata mea mamă. Câteodată mi se sfâşia inima de tristeţe şi de milă, privind-o. Nu se putea ca veşnica lor vrajbă să mă lase nepăsătoare, trebuia să aleg între amândoi, trebuia să mă alătur unuia din ei. Şi iată că trecusem de partea acestui om pe jumătate nebun, numai pentru că mi se părea atât de umilit, atât de vrednic de compasiune şi pentru că, de la început, îmi captivase, atât de inexplicabil pentru mine, întreaga fantezie. Dar, cine ştie? Poate că m-am alipit de el tocmai din cauza ciudăţeniei lui – chiar şi înfăţişarea lui era ciudată —, pentru că nu era aşa de grav şi de posac ca mama, pentru că era aproape nebun şi făcea adesea bufonerii şi giumbuşlucuri copilăreşti şi pentru că, în sfârşit, de el nu mă temeam ca de mama şi-i purtam chiar mai puţin respect decât ei. Parcă era mai de seama mea. Încetul cu încetul, m-am convins că-l dominam, că mi-l supusesem şi că ajunsesem să-i fiu necesară. In forul meu interior mă mândream cu asta, mă simţeam triumfătoare şi, dându-mi seama cât de mare nevoie avea de mine, îmi îngăduiam uneori chiar să cochetez cu el. Într-adevăr, acest ciudat ataşament al meu semăna, poate, mai bine, cu un roman… Dar acestui roman nu i-a fost sortit să dureze prea mult.

Foarte curând, mi-am pierdut părinţii. Viaţa lor s-a sfârşit printr-o catastrofă îngrozitoare, a cărei amintire mă apasă greu şi dureros. Iată cum s-au petrecut lucrurile.

Pe vremea aceea, o veste neobişnuită răscolise Petersburgul. Se zvonise că va sosi celebrul S… ţ. Lumea muzicală era în mare fierbere. Cântăreţi, actori, poeţi, pictori, melomani, ba chiar şi câte unii care în viaţa lor nu simţiseră nimic pentru muzică şi mărturiseau că nu pricep o iotă din ea, s-au năpustit să ia bilete, cu o nerăbdare plină de neastâmpăr. Sala devenise neîncăpătoarc chiar şi numai pentru a zecea parte a entuziaştilor cărora le dăduse mâna să plătească douăzeci şi cinci de ruble pe un bilet. Insă renumele european al lui S… ţ, bătrâneţea lui încununată cu lauri, nesecata prospeţime a talentului său, faptul că în ultima vreme apărea foarte rar în faţa publicului, precum şi zvonul că aceasta era ultima lui călătorie prin Europa înainte de retragerea sa definitivă – toate acestea îşi făcuseră efectul. Într-un cuvânt, emoţia era profundă şi covârşitoare.

După cum am mai spus, sosirea oricărui violonist nou, a unui talent cât de cât cunoscut, avea asupra tatălui meu vitreg un efect foarte neplăcut. Întotdeauna se grăbea să fie printre primii care să-l asculte pe artistul nou venit, ca să-i aprecieze cât mai repede măiestria. Adesea, laudele aduse străinului de cei din jurul său îl îmbolnăveau şi nu-şi găsea astâmpăr până nu descoperea vreo greşeală de interpretare, pentru a-şi trâmbiţa apoi părerea pretutindeni, în cuvinte pline de ironie usturătoare. Bietul nebun credea că nu există decât un singur talent pe lume, un singur artist – şi acest artist era, firește, el însuşi. Vestea despre sosirea genialului muzicant S… ţ a avut asupra lui un efect zguduitor. Trebuie să spun că în ultimii zece ani nu trecuse prin Petersburg nici un artist celebru, care să se fi putut compara măcar pe departe cu S… ţ. De aceea, tatăl meu nu avea de unde să cunoască măiestria unor violonişti europeni de înaltă virtuozitate.

Mi s-a povestit mai târziu că de îndată ce s-a răspândit primul zvon despre sosirea lui S… ţ, tatăl meu vitreg şi-a făcut din nou apariţia în culisele teatrului. Se spunea că venise acolo foarte emoţionat şi neliniştit, în căutarea unor amănunte cât mai bogate despre S… ţ şi despre viitorul concert. Nu mai fusese văzut de multă vreme în culise, aşa că apariţia sa îşi produse efectul. Cineva, voind, probabil, să-l întărite puţin, i-a spus provocator:» Ei bine, scumpul meu Egor Petrovici, acum n-o să mai asculţi muzică de balet, ci o muzică din pricina căreia o să-ţi pierzi liniştea pentru tot restul zilelor tale!” Se zice că, auzind această glumă, tatăl meu vitreg ar fi pălit. Cu toate acestea, a răspuns cu un zâmbet forţat: „Vom vedea! Vom vedea! E lesne să lauzi ceva ce n-ai văzut! Mi se pare că S… ţ n-a cântat decât la Paris şi numai francezii au stârnit atâta zarvă în jurul lui! Ei, dar cine du ştie câte parale fac francezii ăştia!” şi altele de felul acesta. Cei din jurul lui au izbucnit în hohote de râs. Bietul om s-a simţit jignit, dar, stăpânindu-se, a adăugat că, de altfel, nu merită să mai spună nici un cuvânt, pentru că oricine îşi va da seama foarte curând, peste două zile, ce-i cu toate miracolele astea.

B. Povesteşte că în aceeaşi zi, spre seară, se întâlnise pe stradă cu prinţul H., un cunoscut admirator al muzicii, înzestrat cu o profundă înţelegere şi dragoste faţă de artă. Şi cum mergeau împreună, vorbind despre artistul care tocmai sosise, la un colţ de stradă, B. l-a zărit deodată pe tatăl meu în faţa vitrinei unui magazin, privind ţintă un afiş care anunţa cu litere mari concertul lui S. ţ.

— 11 vedeţi pe omul acesta? A zis B., arătându-l pe tatăl meu.

— Cine e? A întrebat prinţul.

— Aţi mai auzit de el. Este Efimov, despre care v-am vorbit de câteva ori şi căruia i-aţi acordat cândva chiar protecţia dumneavoastră.

— Ah, foarte interesant! A zis prinţul. Mi-ai povestit multe despre el. Se spune că are mult haz. Aş vrea să-l ascult.

— Nu merită şi ar fi, de altfel, neplăcut, i-a răspuns B. Nu ştiu ce impresie v-ar face, dar de câte ori îl văd, mi se sfâşie inima. Viaţa lui este o cumplită şi oribilă tragedie. II cunosc foarte bine şi, oricât de păcătos ar fi, în sufletul meu nu s-a stins simpatia pentru el. Spuneaţi mai adineauri că trebuie să fie un om interesant. E adevărat, dar îţi face o impresie dezolantă. Mai întâi, e nebun. In al doilea rând, nebunul acesta a comis trei crime, pentru că, în afară de faptul că s-a nenorocit pe sine însuşi, a mai nenorocit încă două fiinţe: pe soţia şi pe fiica sa. Îl cunosc bine; dacă ar căpăta certitudinea că a săvârşit aceste crime, ar muri chiar în aceeaşi clipă. Iată toată grozăvia dramei sale: de opt ani este aproape convins că a săvârşit aceste crime şi de opt ani luptă cu propria lui conştiinţă şi nu ajunge să recunoască faptul că e vorba de un adevăr şi nu de o bănuială.

— Spuneai că e sărac? A zis prinţul.

— Da, însă acum sărăcia este aproape o fericire pentru el, pentru că-i serveşte de pretext. El poate să susţină oriqând că numai sărăcia e de vină, fiindcă dacă ar fi fost bogat, lipsa de griji i-ar fi lăsat timp să muncească şi atunci toată lumea s-ar fi convins de valoarea lui artistică. S-a însurat, împins de ciudata nădejde că mia de ruble pe care o avea soţia lui îl va ajuta să se pună pe picioare. S-a purtat ca un visător, ca un poet – de altfel, aşa a fost toată viaţa. Ştiţi dumneavoastră ce repetă el într-una, de opt ani de zile? Că numai soţia sa este vinovată de toate nenorocirile lui, că numai ea îl împiedică să ajungă un mare artist. El stă cu braţele încrucişate şi nu vrea să muncească. Totuşi, de n-ar fi fost soţia sa, el ar fi ajuns cel mai nenorocit om de pe pământ. De câţiva ani nu s-a mai atins de vioară şi ştiţi de ce? Pentru că ori de câte ori ia arcuşul în mână, este silit să recunoască în sinea lui că nu reprezintă nimic, că este o nulitate, nu un artist. Pe când atunci când arcuşul zace aruncat undeva într-un colţ, mai poate să spere vag că

aceasta nu-i adevărat. E un visător. Îşi închipuie că va ajunge o celebritate mondială aşa, din senin, prin cine ştie ce minune. Deviza lui este: aut Caesar, aut nihil *, ca şi cum ar fi cu putinţă să devii Caesar, aşa, dintr-o dată, cât ai bate din palme. E însetat de glorie. Dacă setea de glorie devine imboldul de căpetenie al unui artist, el nu mai poate fi socotit artist, pentru că a pierdut simţul artistic esenţial, adică dragostea pentru artă numai pentru că e artă şi nu altceva, nu glorie. S… ţ, dimpotrivă, în clipa în care pune mâna pe arcuş, uită toiul pe lumea asta, în afară de muzică. Pentru el locul cel dîntâi îl ocupă vioara, al doilea – banul şi abia în al treilea rând mi se pare că vine gloria. Aceasta este oea din urmă grijă a sa… Ştiţi ce-l preocupă acum pe acest nenorocit? A adăugat B. arătând spre Efimov. Îl frământă gândnl cel mai stupid, fel mai meschin, mai jalnic şi mai ridicol din lume: este el un artist mai mare decât S. ţ! Asta-l preocupă! Dovediţi-i că nu-i artist şi va încredinţez că va muri pe loc, ca lovit de trăsnet, pentru că nimic nu e mai îngrozitor decât să te desparţi de ideea fixă căreia i-ai jertfit întreaga ta viaţă, idee zămislită totuşi pe un teren profund real, fiindcă la început a avut o adevărată vocaţie pentru muzică.

— Aş fi curios să aflu ce se va întâmpla cu el, când îl va auzi pe S… ţ, a zis prinţul.

* Sau Caesar, sau nimic (lat.).

— Da, făcu B., gânditor. Dar va reveni îndată la ale lui. Sminteala sa e mai tare decât adevărul şi omul va născoci pe loc un pretext oarecare.

— Crezi? A întrebat prinţul.

În clipa aceasta au ajuns în dreptul tatălui meu. Tata ar fi Vrut să treacă neobservat, dar B. s-a oprit să-i vorbească. L-a întrebat dacă se va duce la concertul lui S.ţ. Tata i-a răspuns cu o prefăcută nepăsare că nu ştie dacă se va duce, pentru că avea treburi mai importante decât concertele şi virtuozii străini, dar că va încerca, totuşi, să găsească un ceas-două libere, de ce nu? S-ar putea să vină la un

concert. Apoi a aruncat lui B. şi prinţului o privire grăbită şi neliniştită, a zâmbit bănuitor, a dus mâna la pălărie, a înclinat capul şi a plecat sub cuvânt că e foarte ocupat.

Ştiam încă din ajun că pe tata îl frământa ceva. Nu-mi dădeam seama ce anume, dar îl vedeam foarte neliniştit. Chiar şi mama obser-vase acest lucru. Ea era atunci foarte grav bolnavă şi abia se ţinea pe picioare. Tata intra şi ieşea mereu pe uşă. De dimineaţă veniseră să-l vadă trei sau patru musafiri, foştii lui colegi, ceea ce m-a mirat foarte mult, fiindcă în afară de Karl Feodorâci nu mai văzusem aproape niciodată oameni străini în casă la noi. De când tata îşi pierduse locul de la teatru, ne părăsiseră toţi. În sfârşit, a sosit într-un suflet şi Karl Feodorâci, aducând un afiş. Eu ascultam ce vorbeau şi-i urmăream în tot ce făceau. Eram ioarte îngrijorată de ceea ce se petrecea, de parcă numai eu uş fi fost vinovată de neliniştea şi de zbuciumul pe care le desluşeam pe faţa tatălui meu. Aş fi dat orice să pot înţelege ce vorbeau. De S… ţ auzeam pentru întâia oară. Apoi am priceput că trebuia să ai cel puţin cincisprezece ruble ca să-l poţi asculta pe acest S… ţ. Mai ţin minte că la un moment dat tata şi-a ieşit din fire şi a dat din mină a lehamite, spunând că ştie el câte parale fac geniile astea de prin străinătăţi, talentele astea nemaipomenite 1 Că-l cunoaşte şi pe S… ţ. Că toţi jidovii ăştia umblă să se pricopsească în Rusia, pentru că ruşii sunt naivi şi lesne încrezători, mai cu seamă când e vorba de neghiobiile scornite de francezi. Pe vremea aceea înţelegeam ce înseamnă cuvintele lipsit de talent. Oaspeţii au râs cu poftă şi au plecat curând, lăsându-l pe tata foarte prost dispus. Am înţeles că se supărase pe S… ţ din cine ştie ce pricină şi, vrând să-i fac pe plac şi să-i mai risipesc tristeţea, m-am apropiat de masă, am luat afişul şi am început să-l citesc cu glas tare, rostind numele lui S… ţ.

Apoi, uitându-mă la tata, care şedea îngândurat pe scaun, am spus râzând: „O fi vreunul din ăia cum e Karl Feodorâci! N-o fi nimic de capul lui 1” Tata a tresărit, parcă speriat, mi-

a smuls afişul din mână, a început să ţipe şi să bată din picioare, apoi şi-a înşfăcat pălăria şi s-a năpustit afară din odaie. Dar s-a întors îndată, m-a chemat să ies puţin pe sală, m-a sărutat şi, plin de nelinişte şi de teamă ascunsă, a început să-mi spună că sunt un copil deştept şi bun şi că, desigur, n-o să vreau să-l mâhnesc, că aştepta să-i fac un mare serviciu, dar nu ini-a destăinuit ce anume. II ascultam încurcată, fiindcă ghicisem că vorbele şi mân-gâierile lui erau lipsite de sinceritate, ceea ce-mi răvăşea sufletul. Starea lui mă neliniştea atât de mult, încât îngrijorarea devenise un adevărat chin.

A doua zi, în timpul mesei – era în ajunul concertului – tata era extrem de abătut. Se schimbase îngrozitor la faţă şi se uita mereu ba la mine, ba la măicuţa. In sfârşit, am rămas uimită când l-am auzit întrebând-o ceva pe mama, pentru că nu vorbea cu ea aproape niciodată. După masă, a început să-mi dea târcoale într-un chip cu totul neobişnuit. Sub fel de fel de pretexte, m-a chemat de mai multe ori să ies pe sală şi acolo, uitându-se neliniştit în jur, de parcă s-ar fi temut să nu-l vadă cineva, mă mângâia pe cap, mă săruta şi-mi spunea într-una că sunt un copil bun, ascultător şi că, desigur, îl iubesc pe tăticu şi-o să fac tot ce-mi va cere el. Toate acestea m-au adus într-o stare de nespusă tulburare. In sfârşit, când m-a chemat pentru a zecea oară să ies afară în capul scării, m-am lămurit. Cu faţa chinuită, trist, privind neliniştit în toate părţile, m-a întrebat dacă nu ştiu cumva unde a pus mama cele douăzeci şi cinci de ruble pe care le adusese ieri dimineaţa. Când l-am auzit, am înlemnit de groază. Speriat de un zgomot pe scară, tata s-a grăbit să plece, lăsându-mă singură. S-a întors acasă abia seara. Era trist, tulburat şi plin de îngrijorare. S-a aşezat pe un scaun, fără să scoată o vorbă, aruncându-mi din când în când câte o privire sfioasă. Îngrozită, încercam să-i ocolesc privirea. In sfârşit, măicuţa, care zăcuse toată ziua, m-a chemat lângă ea, mi-a dat nişte bani de aramă şi m-a trimis la băcănie să-i cumpăr ceai şi zahăr. In casă la noi nu se bea

ceai decât foarte rar. Pentru sărăcia noastră ceaiul era un lux şi mama nu şi-l îngăduia decât când se simţea rău şi avea febră. Am luat banii, am ieşit pe sală şi am pornit în goană, temându-mă parcă să nu mă ajungă cineva din urmă. Dar presimţirea mi s-a adeverit: tata m-a ajuns din urmă pe stradă şi m-a adus îndărăt, pe scară.

— Netoşka! A spus el cu glas tremurător. Draga mea! Ascul-tă-mă: dă-mi banii ăştia şi chiar mâine am să…

— Tăticule! Tăticule! Am strigat eu, căzând în genunchi şi implorându-l. Tăticule! Nu pot! Nu se poate! Mămica trebuie să bea ceai… Nu se poate să-i luăm banii! Nu se poate! Altă dată o să iau…

— A! Va să zică nu vrei? Nu vrei? Îmi şoptea el ca în delir. Va să zică nu vrei să mă mai iubeşti? Prea bine! Atunci o să te părăsesc. Rămâi cu mama, iar eu o să plec şi n-o să te iau cu mine, Auzi tu, fată rea ce eşti? Auzi tu?

— Tăticule! Am strigat eu, îngrozită, ia-ţi banii! Ta-i! Şi ce-o să mă fac acum? Mă zbuciumam eu, frmgându-mi mâinile, agăţân-du-mă de poala hainei lui. Mămica o să plângă şi o să mă certe iar!

Se pare că nu s-a aşteptat la o astfel de împotrivire; totuşi a luat banii. In sfârşit, n-a mai fost în stare să-mi îndure lacrimile şi tânguirile şi a coborât scara în fugă, lăsându-mă singură. M-am urcat sus, dar în faţa uşii noastre m-au părăsit puterile. Nu îndrăzneam, nu puteam să intru. Se răzvrătise totul în mine, mi-era sufletul adânc răscolit. Mi-am acoperit faţa cu mâinile şi am alergat la fereastră Ia fel ca atunci când auzisem pentru întâia oară din gura tatălui meu dorinţa lui ca mama să moară. Căzusem într-un fel de uitare; stăteam amorţită, tresărind ori de câte ori mi se părea că aud cel mai mic zgomot pe scară. În sfârşit, cineva urcă grăbit scara. Era el, îl recunoscusem după paşi.

— Aici erai? M-a întrebat el în şoaptă. M-am repezit să-l îmbrăţişez.

— Na! Ţine! A strigat el, îndesându-nii banii în palmă, Ia-ţâ-i înapoi. Nu-ţi mai sunt tată, auzi tu? Nu mai vreau să fiu

tatăl tău! Dacă o iubeşti pe mairă-ta mai mult decât pe mine, du-te la ea! Nu mai vreau să ştiu de tine! Spunând acestea, m-a împins departe şi a coborât scara în fugă. M-a podidit plânsul şi am alergat după el.

— Tăticule! Tăticul meu scump! O să fiu-ascultătoare! Strigam eu. Pe tine te iubesc mai mult decât pe mama! Laţi banii îndărăt, ia-ţi-i!

Dar nu mai putea să mă audă. Era departe. În seara aceea mă doborâse durerea. Tremuram toată, scuturată de friguri. Mi-amintesc că măicuţa mi-a spus ceva, m-a chemat lângă dânsa, dar eu căzusem într-un fel de amorţeală: nu mai auzeam şi nu mai vedeam nimic. Totul s-a sfârşit cu o criză. Am început să plâng şi să ţip. Mama, speriată, nu mai ştia ce să-mi facă. M-a luat lângă dânsa în pat şi nu mai ştiu când am adormit. Ştiu doar atât: că am cuprins-o cu braţele de după gât şi tresăream într-una, speriată. Aşa a trecut noaptea. Dimineaţa m-am trezit foarte târziu. Mama nu mai era acasă. La ora aceea era întotdeauna plecată după treburi. Cineva străin venise să-l vadă pe tata şi-i auzeam vorbind foarte tare. Aşteptam nerăbdătoare plecarea musafirului şi când am rămas singuri, m-am repezit în braţele lui tăticu şi, plângând în hohote, l-am rugat să mă ierte pentru cele întâmplate în ajun.

— O să fii un copil bun, ca înainte? M-a întrebat el aspru.

— O să fiu, tăticule, o să fiu! I-am răspuns eu. O să-ţi spun unde-şi ţine mama banii. Ieri erau aici, în sertar, într-o casetă.

— Aici îi ţine? Unde? A strigat el, tresărind şi s-a ridicat de pe scaun. Unde zici că-i ţine?

— Îi ţine încuiaţi, tată! I-am răspuns eu. Aşteaptă până diseară, când o să mă trimită să-i schimb. Am văzut că banii de aramă s-au isprăvit.

— Am nevoie de cincisprezece ruble, Netoşka! Auzi tu? Numai cincisprezece ruble! Fă-mi rost chiar astăzi de banii ăştia. O să ţi-i aduc mâine pe toţi îndărăt. Uite, dau fuga chiar acum să-ţi cumpăr acadele şi nuci… O să-ţi cumpăr şi

o păpuşă… Şi mâine iar… Şi în fiecare zi o să-ţi aduc bomboane, dacă o să fii fetiţă cuminte!

— Nu, tată, nu, nu-mi trebuie bomboane! N-o să le mănânе, o să ţi le dau îndărăt! I-am strigat eu, plângând sfâşietor, cu inima frântă de durere. Îmi dădusem seama că nu-i era milă de mine şi nu mă iubea, pentru că nu vedea cât de mult ţin la el şi-şi închipuia că sunt gata să-i fac pe voie numai pentru nişte bomboane. Deşi copil, în clipa aceea l-am văzut în toată goliciunea lui şi mi-am simţit sufletul otrăvit. Mi-am dat seama că nu mai eram în stare să-l iubesc, că pierdusem pentru totdeauna pe tăticul meu de altădată. Pe el însă l-a cuprins un fel de îneîntare când mi-a auzit făgăduielile: vedea că eram gata să mă hotărăsc la orice, să fac totul pentru el şi Dumnezeu mi-e martor cât de mult mă costa atunci pe mine acest „tot”. Îmi dădeam foarte bine seama de ceea ce însemnau banii aceştia pentru biata mea măicuţă. Ştiam că, daca-i pierdea, putea să se îmbolnăvească de supărare. Glasul conştiinţei striga chinuitor în mine, dar tata nu vedea nimic'; el mă trata ca pe un copil de trei ani, pe când eu înţelegeam totul. Îneîntarea lui era fără margini. Mă săruta, mă ruga să nu plâng, îmi făgăduia că vom pleca de la mama chiar în ziua aceea – spunând aceasta, probabil, de hatârul aceleiaşi dorinţe a fanteziei mele – şi, în sfârşit, scoţând afişul din buzunar, a început să mă asigure că omul pe care se ducea să-l asculte în seara aceea era duşmanul lui, un duşman de moarte, dar că, desigur, duşmanii lui nu vor izbândi. Cât de mult semăna el însuşi cu un copil, când îmi vorbea de duşmanii săi! Observând însă că nu zâmbesc, cum se întâmpla de obicei când stătea de vorbă cu mine şi că-l ascult tăcută, şi-a luat pălăria şi-a ieşit grăbit din odaie. Totuşi, înainte de plecare, m-a mai sărutat o dată, a dat din cap şi a zâmbit, ca şi cum n-ar fi fost sigur de mine, străduin-du-se să mă facă să nu mă răzgândesc.

Am spus mai înainte că făcea impresia unui om care-şi ieşise din minţi. Căzuse în starea aceasta încă din ajun.

Avea nevoie de bani ca să-şi facă rost de un bilet la concertul care trebuia să-i hotărască soarta. Parcă presimţea că acest concert însenina pentru el deznodământul destinului său, dar se zăpăcise în aşa hal, încât în ajun voise să-mi ia bănuţii de aramă, ca şi cum i-ar fi fost de ajuns să-şi cumpere un bilet cu ei. Purtarea lui ciudată s-a vădit şi mai mult în timpul prânzului. Nu-şi mai găsea locul şi nu s-a atins de mâncare. Se ridica mereu de pe scaun, apoi, ca şi cum s-ar fi răzgândit, se aşeza iar. Peste puţin timp se repezea să-şi ia pălăria, pregătindu-se parcă să plece undeva. Apoi devenea deodată ciudat de absent; vorbea mereu în şoaptă de unul singur, îşi aţintea pe neaşteptate privirea asupra mea şi clipea, îmi făcea semne cu ochiul, nerăbdător să capete banii cât mai degrabă, părând supărat că nu-i luasem încă de la mama. Chiar şi măicuţa observase neliniştea lui ciudată şi-l privea mirată. Iar eu mă simţeam ca un om osândit la moarte. Când s-a sfârşit masa, m-am furişat într-un colţ şi, tremurând înfrigurată, număram minutele ce-mi mai rămăseseră până în clipa când măicuţa mă va trimite, ca de obicei, după cumpărături. Nicicând în viaţa mea n-am trecut prin ceasuri mai cumplite. Ele nu se vor mai şterge niciodată din mintea mea. Ce chinuri am suferit în clipele acelea! Sunt în viaţă clipe când în sufletul omului se adună zbuciumul unor ani întregi. Îmi dădeam seama că ceea ce făceam era urât. Chiar el trezise în mine instinctele bune, căci, după ce din slăbiciune mă îndemnase întâia oară să săvârşesc o faptă rea, se îngrozise şi-mi explicase că făcusem ceva foarte urât. Cum era cu putinţă ca tocmai el să nu priceapă cât era de greu să amăgeşti o fiinţă înclinată să mediteze asupra propriilor sale impresii, o fiinţă care, la vârsta ei, simţise şi înţelesese multe şi bune şi rele? Îmi dădeam seama că numai greul impas în care se găsea îl hotărâse să mă îndemne a doua oară la rău, sacrificând astfel nefericita mea copilărie lipsită de apărare, primejduind încă o dată liniştea conştiinţei mele care nu

apucase încă să se limpezească. Ghemuită în colţul meu, mă întrebam: de ce mi-a făgăduit o răsplată pentru ceea ce eram hotărâtă să fac şi fără plată? Simţăminte şi năzuinţe noi mă copleşeau fără veste, întrebări noi mă răscoleau chinuitor. Apoi, deodată, mi-a răsărit în minte mama. Îmi închipuiam mâh-nirea ei când va afla de pierderea ultimilor ei bani atât de greu munciţi. Într-un târziu, măicuţa a lăsat lucrul cu care se chinuia peste puterile ei şi m-a chemat la ea. M-am apropiat tremurând ca varga. Ea a scos banii din scrin şi mi i-a întins, spunându-mi: „Du-te, Netoşka. Dar te rog, pentru numele lui Dumnezeu, fii cu băgare de seamă să nu te înşele cumva la socoteală ca deunăzi, sau să-i pierzi.” M-am uitat rugătoare la tata, dar el îmi făcea semne din cap, îmi zâmbea ca să mă încurajeze şi-şi freca mâinile nerăbdător. Pendula a bătut ora şase, iar concertul începea la şapte. Aşteptarea aceasta încordată îl punea şi pe el la grea încercare.

M-am oprit pe scară să-l aştept. Era atât de emoţionat şi de nerăbdător, încât s-a grăbit să mă urmeze fără cea mai mică fereală. I-am dat banii. Pe scară era întuneric şi nu puteam să-i văd faţa, dar când ini-a luat banii din mână, am simţit cum tremura. Am rămas încremenită şi nu m-am dezmeticit decât când mi-a spus să mă urc sus să-i aduc pălăria. Nu voia să mai intre în odaie.

— Tată! Cum… Nu vii şi tu cu mine? L-am întrebat eu cu vocea sugrumată, căci ocrotirea lui era ultima mea nădejde.

— Nu… Mai bine du-te singură… Ba nu, aşteaptă, aşteaptă puţin! A strigat el răzgândindu-se deodată. Aşteaptă puţin, o să-ţi cumpăr îndată bomboane, sau, mai bine, mai întâi du-te şi adu-mi pălăria.

Inima mi s-a strâns dureros, mi se păru că o gheară ascuţită s-a înfipt în ea. Am scos un ţipăt, l-am îmbrâncit şi m-am năpustit pe scări în sus. Când am ajuns în odaie, eram descompusă la faţă şi dacă aş fi spus atunci că mi se furaseră banii, nu mă îndoiesc că măicuţa m-ar fi crezut. Dar în clipa aceea nu eram în stare să scot o vorbă. Frântă

de deznădejde, scuturată de spasme, mi-am acoperit faţa cu mâinile şi m-am trântit de-a curmezişul patului mamei. După un minut, uşa a scârţâit sfios şi a intrat tata. Venise să-şi ia pălăria.

— Unde-s banii? Strigă mama pe neaşteptate, ghicind într-o clipă că se petrecuse ceva neobişnuit. Unde-s banii? Vorbeşte! Vorbeşte! Repeta ea şi, smulgându-mă din pat, mă îmbrânci în mijlocul odăii.

Cu ochii în pământ, nu scoteam o vorbă; aproape că nici nu-mi dădeam seama ce se petrecea cu mine şi ce mi se cerea.

— Unde sunt banii? A strigat măicuţa iar, întorcându-se spre tata, care tocmai îşi luase pălăria. Unde-s banii? Repeta ea mereu. Ţi i-a dat ţie, ai? Nelegiuitule! Călăule! Răufăcătorule! Vrei s-o nenoroceşti şi pe ea! Pe copilul ăsta! Ei nu, n-o să pleci tu aşa, cu una, cu două.

Cât ai clipi, mama s^a năpustit la uşă, a încuiat-o şi a scos cheia din broască.

— Vorbeşte! Spune tot adevărul! Mi s-a adresat ea din nou cu glasul stins din pricina emoţiei. Mărturiseşte totul! Haide, spune, spune! Sau… Nu ştiu ce-o să-ţi fac!

M-a apucat de mâini şi a început să mi le frământe, repetând mereu aceeaşi întrebare, ca ieşită din minţi. In clipa aceea am jurat în gând să tac, să nu suflu o vorbă despre tata. Totuşi, pentru ultima oară mi-am ridicat ochii plini de sfială spre el… II imploram în gând să-mi dăruie o singură privire, un singur cuvânt. Aş fi fost fericită, cu tot chinul meu, cu toată tortura pe care o înduram… Dar, Dumnezeule mare! Nesimţitor, cu un gest de ameninţare, el îmi poruncea să tac, ca şi cum în clipa aceea m-ar mai fi putut speria ceva. Mi s-a pus un nod în gât, mi-a pierit răsuflarea, mi s-au tăiat picioarele şi m-am prăbuşit în nesimţire… Criza de nervi din ajun se repeta.

Mi-am venit în fire când cineva a bătut pe neaşteptate în uşă. Mama a deschis-o şi în prag s-a ivit un om în livrea. A intrat în odaie, privind mirat în jurul său şi a întrebat de

muzicantul Efimov. Tatăl meu vitreg a spus că este chiar el. Atunci lacheul i-a întins o scrisoare, zicând că vine din partea lui B., care se afla în clipa aceea în casa prinţului. În plic era o invitaţie la concertul lui S… ţ.

Apariţia lacheului în livreaua lui bogată şi numele prinţului – stăpânul său, care îl trimisese anume la sărmanul muzicant Efimov – au produs pentru o clipă o puternică impresie asupra măicuţei. La începutul acestei povestiri am descris firea mamei mele şi am spus că biata femeie tot îl mai iubea pe tata. Chiar şi acum, după opt ani de neîntreruptă suferinţă şi amărăciune, inima ei rămăsese aceeaşi – tot mai era în stare să-l iubească! Dumnezeu s-o înţeleagă, poate că nădăjduia acum o schimbare neaşteptată a sorţii lui. Orice licărire de speranţă putea să aibă înrâurire asupra ei. Cine ştie, poate că o molipsise într-o oarecare măsură şi pe ea îndărătnica încredere în sine a soţului ei smintit! Şi nici n-ar fi fost cu putinţă ca această încredere în sine să nu aibă o oarecare înrâurire asupra unei femei slabe ca ea. De aceea, văzând atenţia prinţului, era în stare să făurească într-o clipă mii de planuri pentru el. I-a fost de ajuns o singură clipă ca aceasta, ca să se întoarcă iar la el. Era în stare să-i ierte toată viaţa ei chinuită, chiar şi ultima lui fărădelege – sacrificarea singurului ei copil. Era în stare, în înflăcărarea entuziasmului ei renăscut, să privească această crimă ca o simplă greşeală, din pricina slăbiciunii izvorâte din mizerie, dintr-o viaţă ticăloasă, din situaţia lui deznădăjduită. In pasiunea sa, care o stăpânea, era gata în clipa aceea să-i ierte totul, să-l compătimească fără rezerve pe nefericitul ei soţ.

Tata a început şi ci să se agite. Îl impresionase şi pe el atenţia prinţului şi a lui B. S-a adresat de-a dreptul mamei, şoptindu-i ceva la ureche şi ea a ieşit din odaie, întorcându-se peste două minute cu bani schimbaţi. Tata s-a grăbit atunci să-i dea curierului o rublă de argint, iar acesta, salutând politicos, a plecat. Intre timp, mama, care ieşise

pentru o clipă din odaie, s-a întors cu fierul de călcat şi a început să calce plastronul cel mai bun al soţului ei. I-a potrivit la gât, cu mâna ei, cravata albă de batist, păstrată în dulapul lui din timpuri imemorabile pentru asemenea prilejuri, alături do fracul negru, foarte uzat, pe care şi-l făcuse pe vremea când avusese slujbă Ia teatru. După ce a isprăvit cu dichisitul, tata şia luat pălăria, însă înainte de a ieşi din odaie a cerut un pahar cu apă. Palid şi istovit, se lăsase pe un scaun. Apa i-am adus-o eu, pentru că se pare că sentimentul de duşmănie se strecurase iar în sufletul măicuţei şi-i luase elanul primelor clipe.

Tata a ieşit şi am rămas singure. M-am retras într-un colţ şi o priveam pe mama îndelung, fără să scot o vorbă. N-o văzusem niciodată atât de frământată: buzele îi tremurau, obrajii ei palizi se îmbujoraseră pe neaşteptate şi din când în când tresărea din tot corpul. In sfârşit, a izbucnit într-o revărsare de durere, în tân-guiri, în plâns înăbuşit şi suspine.

— Eu, numai eu sunt de vină, nenorocita de mine! Vorbea ea singură. Ce-o să se facă ea? Ce-o să se întâmple cu ea după moartea mea? Spuse dânsa şi se opri în mijlocul camerei, ca lovită de trăsnet la acest gând. Netoşka! Biata mea fetiţă! Fetiţa mea I Săraca de tine! Zicea ea, apucându-mi mâinile şi strângându-mă în braţe cu înfrigurare. Cum te părăsesc eu, după ce n-am fost în stare să am grijă de tine, să te cresc, să-ţi dau educaţie 1 Ah, dar tu nu mă înţelegi! Mă poţi înţelege oare? O să-ţi aduci aminte de ceea ce-ţi spun eu acum, Netoşka? O să-ţi aduci aminte mai târziu?

— O să-mi aduc aminte, mămico, o să-mi aduc aminte, îi răspundeam eu, implorând-o cu mâinile împreunate.

M-a strâns cu putere în braţe şi m-a ţinut multă vreme aşa, tremurând de groază Ia gândul că se va despărţi de mine. Mi se sfâşia inima.

— Mămico, mămica mea! I-am spus eu printre lacrimi. De cs… de ce nu-l iubeşti tu pe tata? Dar plânsul meu amar nu mă lăsa să spun totul.

Un geamăt a izbucnit din pieptul ei. Apoi, pradă aceleiaşi cumplite dureri, a început să măsoare odaia în lung şi în lat.

— Sărmana mea fetiţă! Nici nu mi-am dat seama cât a crescut! Ea ştie, ştie totul! Dumnezeule! Ce impresie, ce pildă pentru ea! Şi, deznădăjduită, a început să-şi frângă iar mâinile.

Apoi a venit lângă mine, m-a mângâiat cu neţărmurită dragoste, mi-a acoperit mâinile cu sărutări, scăldându-le în lacrimi, implo-rându-mă s-o iert… Nicicând nu mi-a fost dat să mai văd o asemenea suferinţă… In sfârşit, a căzut istovită într-un fel de toropeală. Aşa a trecut un ceas. Apoi s-a ridicat, frântă, zdrobită şi mi^a spus să mă duc la culcare. M-am ghemuit în colţul meu şi m-am acoperit cu plapuma, dar n-am putut să adorm. Mă chinuia gândul la ea, mă chinuia şi gândul la el, la tata. Aşteptam nerăbdătoare să se întoarcă. Gândul la el mă umplea de groază. A mai trecut o jumătate de oră. Mama a luat luminarea şi s-a apropiat de mine, să vadă dacă adormisem. Ca s-o liniştesc, am închis ochii, prefăcându-mă că dorm. După ce m-a privit atentă, s-a apropiat încetişor de dulap, l-a deschis şi şi-a turnat vin într-un pahar. L-a băut, apoi s-a culcat, lăsând luminarea aprinsă pe masă. Nu încuiase uşa, cum făcea de obicei când se aştepta ca tata să se întoarcă târziu.

Somnul nu se lipea de mine. Zăceam într-un fel de toropeală, cu ochii deschişi. Cum închideam ochii şi aţipeam o clipă, mă trezeam, tresărind în groaznice năluciri. Urâtul mă prindea tot ai tare. Aş fi vrut să strig, dar vocea mi se sugruma în gâtlej.

În sfârşit, târziu, am auzit prin noapte uşa scârţâind. Nu ţin minte cât timp s-a mai scurs după aceea, dar când am deschis deodată ochii mari, l-am văzut pe tata. Mi s-a părut că era înspăimântător de palid. Dus pe gânduri, se lăsase istovit pe un scaun, chiar lângă uşă. În odaie domnea o linişte de moarte, iar luminarea de seu, care se topise aproape în întregime, arunca peste toate o lumină tristă.

L-am privit îndelung. Nu se clintea din loc: parcă încremenise pe scaun, cu capul în piept şi cu mâinile încleştate pe genunchi. Am încercat de câteva ori să-l strig, dar n-am putut. Nu eram în stare să ies din înţepenirea mea. În sfârşit, s-a dezmeticit deodată, a ridicat capul şi s-a sculat de pe scaun. Câteva minute a rămas în picioare în mijlocul camerei, de parcă ar ii vrut să ia o hotărâre, apoi s-a apropiat pe neaşteptate de patul mamei, a ascultat o vreme cu atenţie şi, încredinţându-se că doarme, s-a dus la cufărul în care-şi ţinea vioara. L-a descuiat, a scos cutia neagră şi a pus-o pe masă, uitându-se pânditor în jurul său. Avea ochi tulburi şi o privire rătăcită – nu-l mai văzusem niciodată aşa.

A luat în mână vioara, dar a pus-o numaidecât la loc, s-a întors şi s-a dus să încuie uşa. Apoi, observând că dulapul este deschis, s-a apropiat încetişor de el, s-a uitat la pahar şi la sticla de vin, a umplut paharul şi l-a băut. A luat vioara pentru a treia oară în mână, dar pentru a treia oară a lăsat-o jos şi s-a apropiat de patul măicuţei. Încremenită de groază, aşteptam să văd ce se va întâmpla.

A rămas acolo câtva timp nemişcat, aseultând cu atenţie. Am tresărit când l-am văzut trăgând deodată plapuma de pe capul măicuţei şi pipăindu-i obrajii cu mâna. El s-a aplecat iar şi aproape că şi-a lipit urechea de faţa ei, dar de data aceasta, când s-a ridicat, mi s-a părut că un zâmbet îi înflori o clipă pe obrajii înspăimântător de palizi. Încetişor, cu mare grijă, a întins plapuma peste mama care părea că doarme, i-a acoperit faţa, picioarele… Nu-mi dădeam seama pentru ce mă cutremura groaza. Mi-era teamă pentru măicuţa, mă-nfiora somnul ei adânc şi nu-mi dezlipeam privirea atentă, plină de nelinişte, de conturul nemişcat, eolţuros, pe care trupul ei îl desena pe plapumă… Atunci m-a străfulgerat un gând înspăimântător.

După ce şi-a isprăvit toate pregătirile, tata s-a dus iar la dulap şi a băut vinul care mai rămăsese. Când s-a apropiat

de masă, tremura din tot corpul. Era atât de palid, că nu-l mai cunoşteai.

A iuat vioara în mână. O mai văzusem şi ştiam la ce folosea. Acum însă mă aşteptam să se întâmple ceva groaznic, cumplit, minunat... Şi m-am cutremurat chiar de la primele ei sunete. Tata începuse să cânte. Dar sunetele nu se armonizau. El se oprea mereu, căznin-du-se parcă să-şi amintească ceva. In sfârşit, zdrobit, chinuit, a lăsat arcuşul, aruncând o privire ciudată spre pat. II neliniştea ceva acolo. S-a apropiat iar de pat... Nu-mi scăpa nici un gest de-al lui, nu-l slăbeam o clipă din ochi. Mi se strânsese inima de groază.

Deodată a început să scotocească cu mişcări grăbite peste tot – şi iarăşi m-a străfulgerat acelaşi gând cumplit. M-am întrebat: de ce o fi dormind măicuţa aşa de greu? De ce nu s-a deşteptat, când îi pipăia faţa? In sfârşit, l-am văzut adunând toate hainele noastre, orice-i cădea sub mână – şi haina măicuţei şi surtucul lui vechi şi un halat, până şi rochiţa pe care o scosesem de pe mine înainte de culcare – apoi a acoperit-o pe mama cu toate aceste haine, ascunzând-o sub mormanul de boarfe. Dar ea zăcea nemişcată, fără să tresară măcar.

Dormea un somn adânc!

După ce a isprăvit, tata a răsuflat uşurat. Acum nu-l mai stingherea nimic; totuşi parcă îl mai neliniştea ceva. A mutat luminarea şi s-a aşezat cu faţa-spre uşă, ca să nu mai vadă patul. In cele din urmă, a luat vioara şi, cu un gest deznădăjduit, a atins-o cu arcuşul... Şi a început să cânte.

Nu, ceea ce-am auzit alunei n-a fost muzică. De toate mi-adue bine aminte, de la prima până la ultima olipă; ţin minte tot ce mi-a izbit atunci atenţia. Nu, nu a fost o muzică asemănătoare cu ceea ce am auzit mai târziu! Nu erau sunete de vioară: părea că în sumbra noastră locuinţă răsună puternic, pentru întâiu oară, o înspăimântătoare voce omenească. Poate că impresiile mele au fost ireale, bolnăvicioase, sau poate că simţirea mea, zdruncinată de

ceea ce se petrecuse, era gata să recepteze senzaţii cumplite, neînchipuit de chinuitoare, dar nimeni nu m-ar putea convinge că n-am auzit atunci hohote de plâns, gemete şi suspine omeneşti. In sunetele acestea se revărsa o deznădejde fără margini, şi, în sfârşit, când biibui înspăimântătnml acord final, care cuprindea tot ce poate fi mai cumplit în plânsul omenesc, mai chinuitor în torturile sufleteşti şi mai apăsător în nesfârşita tristeţe a omului…

— Toate contopindu-le parcă dintr-o dată. N-am mai putut îndura şi, tremurând ca o frunză bătută de vânt, cu lacrimile curgându-mi şiroaie pe faţă, cu un strigăt înfricoşător şi deznădăjduit, m-am repezit la tata şi l-am cuprins în ferate. El a lăsat vioara din mână.

A rămas câteva clipe buimac, apoi a început să-şi rotească privirea rătăcită, de parcă ar fi căutat ceva, şi, deodată, a apucat vioara şi a ridicat-o deasupra capului meu… Încă o clipă şi poate că m-ar fi omorât.

— Tăticule! Am strigat eu, tăticule!

M-a auzit şi a început să tremure ca varga, dându-se doi paşi îndărăt.

— A! Va să zică tu ai mai rămas! Nu s-a terminat totul! Ai mai rămas tu cu mine! A strigat el, apueându-mă de umeri şi ridieându-mă în aer.

— Tăticule! Am strigat eu iar. Tăticule, nu mă speria! Pentru Dumnezeu! Mi-e frică! Aa…!

Lacrimile mele l-au înduioşat. M-a lăsat încetişor pe podea şi m-a privit câteva clipe tăcut, ca şi cum s-ar li străduit să mă recunoască, să-şi aducă aminte de ceva. Apoi, deodată, răscolit parcă de un gând îngrozitor, dădu frâu liber lacrimilor care au început să curgă şiroaie din ochii săi tulburi. S-a aplecat spre mine privindu-mă ţintă.

— Tăticule, am îngăimat eu, chinuită do groază. Tăticule, nu te uita aşa la mine! Hai să plecăm de aici! Să plecăm mai repede! Să fugim! Să fugim!

— Da, să fugim! Să fugim! E timpul! Vino, Netoşka! Mai repede, mai repede! Şi a început să se frământe, ca şi cum

abia atunci şi-ar fi dat seama de ceea ce avea de făcut. Aruncând priviri grăbite în jurul său, a zărit pe jos basmaua mamei, a ridicat-o şi a vârât-o în buzunar; apoi, văzând o bonetă, a ridicat-o şi a ascuns-o în sân. Parcă se pregătea de un drum lung şi voia să ia cu el tot ce-i trebuia.

Într-o clipă, mi-am pus rochiţa şi am început să adun şi eu, grăbită, tot ce credeam că o să ne trebuiască la drum.

— N^am uitat oare nimic, nimic? Întreba tata. Gata? Hai mai repede! Mai repede!

Am făcut repede bocceaua, m-am legat cu o basma la cap şi când am ajuns lângă uşă, mi-am amintit că trebuia să iau cu mine şi tabloul din perete. Tata a consimţit numaidecât. Se mai liniştise şi vorbea în şoaptă, zorindu-mă să plecăm mai repede. Tabloul atârna foarte sus. Atunci am adus amândoi un scaun pe care am aşezat un scăunel; m-am urcat pe el şi, în sfârşit, am izbutit, după multă trudă, să scoatem tabloul din cui. Totul era gata şi puteam să plecăm în călătoria noastră. Tata m-a luat de mână şi am pornit; deodată, s-a oprit iar. Stătea pe loc şi-şi freca mereu fruntea, căznindu-se parcă să-şi amintească ce trebuia să mai facă. În sfârşit, descoperind ce anume mai avea de făcut, a scos cheile de sub perna măicuţei şi a început să scotocească grăbit în scrin. S-a întors apoi la mine cu câţiva bănuţi pe care-i găsise într-o cutie.

— Ţine, păstrează-i, mi-a şoptit el. Dar ai grijă să nu-i pierzi! Auzi? Să nu uiţi ce-ţi spun, să nu uiţi!

Întâi mi-a pus banii în palmă, dar mi i-a luat iar şi mi i-a vârât în sân. Ţin minte că atunci când piesele de argint mi-au atins pielea, am tresărit şi parcă abia în clipa aceea mi-am dat seama ce înseamnă banii. Acum eram iarăşi gata de plecare, însă tata m-a oprit din nou.

— Netoşka! A zis el, silindu-se să-şi adune gândurile. Copila mea, am uitat... Dar ce^am uitat?... Ce mai trebuia?... Nu-mi amintesc... Ba da! Acum ştiu... Vino-ncoace, Netoşka!

M-a dus în colţul cu icoana şi mi-a spus să îngenunchez.

— Roagă-te, copila mea, roagă-te puţin! O să te simţi mai uşurată!… Da, aşa e, o să te simţi mai bine! Îmi şoptea el, ară-tându-mi icoana şi învăluindu-mă cu o privire stranie. Roagă-te, roagă-te! Stăruia el aproape implorându-mă.

Am căzut în genunchi, mi-am împreunat mâinile şi, covârşită de groază şi de deznădejdea care mă sleise cu totul, m-am prăbuşit cu faţa la pământ şi am rămas aşa câteva minute, ca moartă. Mă chinuiam să-mi adun gândurile, să-mi revin în simţire, ca să mă pot ruga, dar frica era mai tare decât mine. M-am ridicat de jos, sfârşită de durere. Acum nu mai doream să plec cu el. Mi-era teamă de tata; aş fi vrut să rămân. In sfârşit, mi-a izbucnit din piept întrebarea care mă chinuia:

— Tată, am îngăimat eu, suspinând amarnic, dar mama?… Ce-i cu mama? Unde e? Unde-î mama mea…?

Am tăcut, înecându-mă în hohote de plâns.

Plângea şi el, privindu-mă. În sfârşit, m-a luat de mână, m-a dus la patul măicuţei şi a dat la o parte mormanul de boarfe şi plapuma. Doamne, Dumnezeule! Mama zăcea moartă, rece, cu faţa învineţită. M-am năpustit înnebunită şi am îmbrăţişat trupul moartei. Tata m-a luat şi m-a aşezat iar în genunchi.

— Închină-te, copila mea! Ia-ţi rămas bun de la ea… M-am închinat. S-a închinat şi el… Era galben ca ceara, buzele i se mişcau în şoapte nedesluşite.

— Nu eu, Netoşka! Nu eu! Spunea el, arătând-o pe mama cu mâna. Auzi tu, nu sunt eu de vină! Ţine minte, Netoşka!

— Tată, să mergem, i-am şoptit eu îngrozită. E timpul!

— Da, a venit timpul! A venit de mult! A zis el, m-a luat de mână, mi-a strâns-o cu putere şi s-a grăbit să iasă din odaie. Şi acum, la drum! Slavă Domnului, slavă Domnului că s-a sfârşit totul!

Am coborât scara. Portarul somnoros, ne-a deschis privindu-ne bănuitor, iar tata, temându-se parcă să nu-l întrebe ceva, s-a grăbit să se strecoare el mai întâi pe poartă afară; mergea atât de repede, că abia l-am ajuns din

urmă. Am mers de-a lungul străzii şi ne-am apropiat de cheiul canalului. Peste noapte, pavajul se acoperise cu zăpadă; mai ningea şi acum, cu fulgi mărunţi. Era frig. Tremuram ca varga alergând în urma tatei cu degetele încleştate de poala fracului său. Ţinea vioara la subţioară, oprindu-se la tot pasul să-şi potrivească cutia, care aluneca mereu de sub braţ.

Am mers aşa vreun sfert de ceas. În sfârşit, tata a luat-o pe trotuarul în pantă care ducea spre canal şi s-a aşezat pe marginea lui. La doi paşi de noi era o copcă. De jur împrejur, nici ţipenie de om. Doamne! Cât de bine îmi amintesc simţământul de groază care mă cuprinsese în clipa aceea 1 Se împlinise, în sfârşit, visul meu de un an întreg. Plecasem din mansarda noastră săracă… Dar, oare, asta aşteptasem? Asta visasem? Asta plăsmuise fantezia mea de copil, cu gândul la fericirea omului pe care-l iubeam cu o pasiune atât de puţin copilărească? Mai mult decât orice, mă chinuia acum gândul la mama: „De ce o lăsasem singură? De ce părăsisem trupul neînsufleţit ca pe un obiect fără preţ?” Şi-mi amintesc că gândul acesta îmi sfâşia inima, mă chinuia mai mult decât orice.

N-am mai fost în stare să ascund grija care mă muncea şi am îngăimat:

— Tăticule! Tăticule!

— Ce vrei? M-a întrebat el cu glas aspru.

— De ce am lăsat-o pe mama acolo? De ce am părăsit-o, tăticule? Am întrebat eu, izbucnind în lacrimi. Hai să ne întoarcem acasă! Să chemăm pe cineva să stea lângă ea.

— Da, da 1 a strigat el deodată, tresărind şi ridicându-se de pe trotuar, luminat parcă de un gând care-i spulbera toate îndoielile. Da, Netoşka, aşa e, trebuie să te duci la mama! I-o fi frig! Hai, du-te la ea, Netoşka. Nu-i întuneric, e o luminare acolo! Nu l/f i i: te teme, cheamă pe cineva să stea lângă ea, iar tu vino iar la mine. Du-te singură, o să te aştept aici… N-o să plec nicăieri.

Am pornit îndată la drum, dar n-ajunsesem bine sus pe trotuar, că am simţit fără veste o împunsătură în inimă… Am întors capul şi l-am văzut fugind în direcţia opusă. Fugea de mine şi mă lăsa singură, mă părăsea într-o clipă ca asta! L-am strigat din toate puterile şi, străfulgerată de spaimă, am luat-o la fugă să-l ajung din urină. Mi se tăia răsuflarea şi el alerga din ce în ce mai repede… Aproape îi pierdusem urma. M-am împiedicat de pălăria lui, care-i căzuse din cap, am ridicat-o şi mi-am continuat goana. Abia mai răsuflăm şi mi se tăiau picioarele de oboseală. Simţeam că mi se întâmplă ceva înspăiinântător. Mi se părea că e un vis urât. Aveam aceeaşi senzaţie ca în vis: când mă fugărea cineva, mi se muiau picioarele, urmăritorul mă ajungea din urmă şi mă prăbuşeam în nesimţire. Mă sfâşia mila de el, mi se rupea inima la ghidul că aleargă fără haină, fără pălărie, că fuge de mine, copilul lui iubit… Voiam să-l ajung numai ca să-l mai pot săruta o dală din toată inima, să-i spun că nu trebuia să se teamă de mine, să-l liniştesc, să-l asigur că n-o să mai fug după el, dacă nu vrea şi că o să mă întorc singură la măicuţa. In sfârşit, i-am auzit paşii răsunând pe altă stradă. Am luat-o într-acolo şi în dreptul acelei străzi am dat după colţ şi l-am văzut o clipă înaintea mea… Apoi puterile m-au părăsit. Am început să plâng şi să ţip. Ţin minte că în goana mea m-am lovit de doi trecători care se opriseră în mijlocul trotuarului, privind miraţi în urma noastră.

— Tăticule! Tăticule! Am strigat pentru ultima oară, apoi, deodată, am alunecat şi m-am prăbuşit în faţa unei porţi. Mi-am simţit faţa plină de sânge şi în aceeaşi clipă mi-am pierdut cunoştinţa…

M-am trezit într-un pat moale, cald. Am văzut lângă mine chipuri prietenoase, blânde, o bătrânică cu ochelarii pe nas, un domn înalt, care mă privea cu o sinceră compătimire, o tânără şi frumoasă doamnă şi, în sfârşit, un bătrân cu părul alb, care-mi ţinea mâna şi se uita la ceas. Se bucurau că mă deşteptasem din leşin. Mă trezeam la o viaţă nouă. Unul din

cei doi trecători, pe care-i întâlnisem în timpul goanei mele, era prinţul H… L Căzusem fără simţire chiar lângă poarta casei lui. Când, după stăruitoare cercetări, s-a aflat cine sunt, prinţul, care trimisese tatălui meu biletul la concertul lui S…ţ, impresionat de această ciudată coincidenţă, a hotărât să mă ia în casa lui şi să mă crească împreună cu copiii săi. Căutându-se urma tatălui meu. S-a aflat că fusese imobilizat undeva afară din oraş, pe unde colinda într-un acces de nebunie furioasă. Transportat la spital, murise după doua zile. A murit, pentru că o asemenea moarte era o necesitate, o urmare firească a întregii sale vieţi. Aşa trebuia să moară, după ce tot ceea ce-l legase de viaţă se prăbuşise dintr-o dată, pierise ca o nălucire, ca o visare deşartă. Când i s-a spulberat ultima speranţă, când într-o singură clipă în conştiinţa lui s-a limpezit adevărul că temelia propriei lui vieţi nu fusese decât o amăgire, a murit. Adevărul l-a orbit cu strălucirea lui de neîndurat şi ceea ce era minciună, minciună a devenit şi pentru el. În ultimul ceas al vieţii sale, i-a fost dat să asculte cântând un geniu minunat, care-l făcuse să-şi dea seama de propria sa lipsă de talent, osân-dindu-l pentru totdeauna. O dată cu cel din urmă sunet care vibrase pe coarda viorii genialului S…ţ, el descoperise întreaga taină a artei şi adevăratul geniu, veşnic tânăr, puternic, îl strivise cu măreţia sa. Părea că tot ceea ce-l frământase de-a lungul anilor, chinurile lui tainice şi nedesluşite, tot ce până în clipa aceea nu fusese pentru el decât un vis şi o nălucire chinuitoare, pierdută ca-ntr-o pâclă cu neputinţă de atins – deşi uneori i se dezvăluia, iăcându-l să fugă şi să se ascundă îngrozit în dosul amăgirii întregii sale vieţi – tot ce presimţise, dar se temuse să privească în faţă până atunci, totul apăruse dintr-o dată plin de strălucire în faţa ochilor săi, care până atunci refuzaseră cu încăpăţânare să recunoască lumina ca lumină, iar bezna ca beznă. Dar ochii lui, care abia atunci vedeau pentru întâia oară, nu putuseră îndura lumina adevărului proiectată asupra a tot ceea ce fusese, ceea ce era şi ceea

ce putea fi în viitor. Ea îl orbise şi raţiunea lui se mistuise la flacăra ei. Adevărul îl lovise năprasnic, fără scăpare, ca un trăsnet. Se săvârşise ceea ce aşteptase ani de-a rândul, înfiorat, cu inima strânsă. Părea că de-a lungul întregii sale vieţi atârnase o sabie deasupra capului său, că aşteptase clipă de clipă, chinuindu-se cumplit, să fie străpuns de ea şi iată că, în sfârşit, sabia îl lovise! Lovitura fusese mortală. Voise să fugă de propria lui judecată, dar nu mai avea încotro. Dispăruse ultima lui speranţă, pierise ultimul său pretext. Aceea care prin viaţa ei îl stânjenise atâţia ani, care nu-l lăsase să trăiască, prin a cărei moarte – după cum credea orbeşte – el trebuia să renască dintr-o dată, nu mai era. In sfârşit, rămăsese singur, nimic nu-l mai stingherea. În sfârşit, era liber! Pentru cea din urmă oară, într-o cumplită încleştare cu propria lui deznădejde, voise să-şi facă singur judecata, fără îndurare, aspru, ca un judecător nepărtinitor, cinstit. Şi arcuşul său nu putuse decât sa repete neîndemânatic ultima frază muzicală a geniului pe care tocmai îl ascultase. In clipa aceea, nebunia de neînlăturat, care-l pândea de zece ani, îl lovise năprasnic.

IV.

Mă întremam greu. Chiar şi după ce nu mai eram nevoită să stau în pat, mintea mea continua să fie cuprinsă de toropeală şi multă vreme n-am putut înţelege ce se întâmplase cu mine. Erau clipe când mi se părea că visez, şi-mi aduc aminte că doream într-adevăr ca totul să fi fost un vis! Seara, la culcare, speram că poate o să mă trezesc iarăşi în odaia noastră sărăcăcioasă şi o să-mi văd iar părinţii… In cele din urmă, mi-am dat seama de situaţia mea, şi, încelul cu încetul, am înţeles că rămăsesem singură pe lume şi că mă adăpostiseră nişte oameni străini. Atunci pentru întâia oară m-am simţit orfană.

Am început să cercetez cu ochi lacomi tot ce mă înconjura – totul era nou şi surprinzător pentru mine. In primele zile toate îmi păreau ciudate, minunate şi toate mă înspăimântau: şi oamenii necunoscuţi şi obiceiurile şi

încăperile bătrânei case boiereşti – parcă le văd şi acum, spaţioase, înalte, somptuoase, dar atât de triste şi de mohorâte, încât mi-era groaza să trec prin câte un salon nesfârşit de lung, de teamă să nu mă rătăcesc. Nu mă întremasem încă de-a binelea, mă stăpâneau gânduri întunecate şi apăsătoare, potrivite, de altfel, cu locuinţa, pe cât de solemnă, pe atât de mohorâtă. Pe lângă aceasta, o nostalgie vagă, de care nu-mi dădeam prea bine seama, mă cuprindea din ce în ce mai tare. Stăteam nedumerită în faţa câte unui tablou, a unei oglinzi, a unui şemineu cu ornamentaţie complicată, sau în faţa unei statui, care se ascunsese parcă anume într-o firidă adâncă, pentru ca să mă pândească mai bine şi să mă sperie. Rămâneam pe neaşteptate ţintuită locului, uitând pentru ce mă oprisem, ce voisem, la ce mă gândisem şi mă dezmeticeam abia când mă înfiorau teama şi tulburarea, iar inima îmi zvâcnea puternic în piept.

Dintre toţi cei care veneau din când în când să mă vadă în timpul bolii, în afară de bătrânul doctor, mă impresionase un bărbat mai în vârstă, grav şi blând, care mă privea cu o adâncă compătimire. L-am îndrăgit mai mult decât pe toţi ceilalţi şi tare aş fi vrut să-i vorbesc, dar mi-era teamă. Părea întotdeauna foarte trist, vorbea puţin, în fraze scurte şi niciodată nu am văzut un zâmbet înflorindu-i pe buze. Era chiar prinţul H…i, care mă găsise şi mă adăpostise în casa lui. Pe măsură ce mă întremării, venea tot mai rar la mine. In sfârşit, când m-a vizitat ultima oară, mi-a adus bomboane şi o carte cu poze pentru copii. M-a sărutat, m-a binecuvântat şi m-a rugat să fiu mai veselă, iar ca să-mi facă o bucurie, m-a anunţat că o să am în curând o prietenă, o fetiţă ca mine: pe Katia, fiica lui, care atunci se afla la Moscova. A mai schimbat apoi câteva vorbe cu franţuzoaica – o femeie în vârstă, guvernanta copiilor săi – şi cu fata care mă îngrijea, le-a făcut un semn spre mine şi a ieşit. Nu l-am mai văzut decât peste trei săptămâni. Prinţul trăia foarte retras. Prinţesa ocupa cea mai mare parte a casei. Se

întâmpla să nu-şi vadă soţul săptămâni întregi. Mai târziu am băgat de seamă că cei din casă nu vorbeau decât foarte puţin de dânsul, ca şi cum n-ar fi trăit acolo, împreună cu ei. Toţi îl respectau şi se vedea bine că ţineau la el. Totuşi, îl socoteau un om ciudat, altfel decât ceilalţi. Se pare că şi el ştia că e foarte ciudat, că nu e la fel ca alţii, şi, de aceea, se străduia să-i supere cât mai puţin cu prezenţa lui… La timpul potrivit, voi avea prilejul să vorbesc despre el mai mult şi mai amănunţit.

Într-o dimineaţă, mi-au dat rufe noi, fine şi m-au îmbrăcat cu o rochie de doliu, neagră, de lână, cu manşete albe, la care mă uitam cu un fel de nedumerire plină de nelinişte. M-au pieptănat cu grijă şi m-au condus la etajul de jos, în apartamentul prinţesei. Când am ajuns acolo, m-am oprit încremenită – nu văzusem niciodată până atunci atâta splendoare şi atâta lux. Dar uimirea mea nu a durat decât o clipă, risipindu-se îndată ce am auzit vocea poruncitoare a prinţesei, care cerea să fiu condusă mai aproape de dânsa. Chiar în timpul ceremoniei îmbrăcatului, mă gândisem că mă aştepta, probabil, o grea încercare şi numai Dumnezeu ştie de ce-mi venise acest gând. Trebuie să spun că păşeam în noua mea viaţă cu un fel de neîncredere ciudată faţă de tot ce mă înconjura. Insă prinţesa a fost foarte prietenoasă şi m-a sărutat. Atunci am prins mai mult curaj şi m-am uitat la ea. Am recunoscut-o pe doamna cea frumoasă, pe care o văzusem când mă trezisem din leşin. Dar în timp ce-i sărutam mâna, tremuram toată şi nu am izbutit să-mi adun puterile, ca să răspund măcar o vorbă la întrebările ei. Mi-a poruncit să stau jos pe un taburet de lângă ea, care cred că fusese pregătit anume pentru mine. Se cunoştea bine că prinţesa nu dorea altceva decât să mă îndrăgească, să-mi aducă mângâiere şi să-mi ţină loc de mamă. Eu însă nu mi-am dat seama de norocul care-mi ieşise în cale şi nu m-am străduit de loc să-i fac o bună impresie. Mi-au dat o carte minunată şi mi-au spus să mă uit la poze. Prinţesa tocmai scria o scrisoare. Din când în când, lăsa pana jos şi-mi

vorbea, dar eu mă fâstâceam, mă bâl-bâiam şi nu puteam să-i dau nici un răspuns ca lumea. Într-un cuvânt, deşi povestea mea era cu totul neobişnuită şi rolul cel mai important îl juca în ea fatalitatea cu nenumăratele ei căi, s-ar putea spune misterioase – poveste cu foarte multe momente interesante, inexplicabile şi chiar fantastice – în ciuda acestor împrejurări melodramatice, apăream totuşi ca un copil cât se poate de obişnuit, sperios şi oarecum îndobitocit, ba chiar prostuţ. Mai ales impresia aceasta de fetiţă proastă, pe care o făceam, nu ia plăcut prinţesei. Ea s-a plictisit de mine destul de repede, ceea ce, fi reşte, s-a întâmplat numai din vina mea. Către ora trei au început vizitele şi prinţesa a devenit deodată mai atentă şi mai drăguţă cu mine. La întrebările musafirilor, ea răspundea că povestea mea este foarte interesantă, apoi începea să vorbească franţuzeşte. Iu timp ce ea povestea, oaspeţii mă priveau clătinând din cap şi sco-ţând din când în când exclamaţii de mirare. Un tânăr şi-a îndreptat lomionul spre mine, iar un bătrânel cărunt şi parfumat a vrut neapărat să mă sărute. Eii făceam feţe-feţe şi şedeam cu ochii în pământ, de teamă să nu fac cea mai mică mişcare. Tremuram din tot corpul şi inima mi se strângea dureros. Gândul îmi zbura la mansarda noastră: îl vedeam iar pe tata, vedeam serile noastre lungi, tăcerile nesfârşite; mă gândeam la mama şi ori de câte ori îmi aminteam de ea, ochii mi se umpleau de lacrimi, mi se punea un nod în gât şi simţeam o dorinţă nebună să fug de acolo, să dispar, să rănim singură… Apoi, după ce vizitele au luat sfârşit, faţa prinţesei a devenit mai aspră. Acum, mă privea mai încruntată şi-mi vorbea în frânturi de frază. Mai mult decât orice mă înfricoşau ochii ei negri, pătrunzători, aţintiţi uneori câte un sfert de ceas asupra mea şi buzele ei subţiri, strânse cu putere. Seara, in-au condus sus. Când m-am suit în pat, inii scuturau frigurile. In noaptea aceea m-am trezit de mai multe ori plângând, chinuită de coşmaruri. A doua zi dimineaţa m-au dus din nou Ia prinţesă. In cele din urmă,

prinţesa s-a plictisit să le tot povestească musafirilor păţaniile mele, iar musafirii se plictisiseră şi ei să mă compătimească într-una. De altfel – după cum spusese chiar prinţesa într-o convorbire între patru ochi cu o doamnă mai în vârstă care o întrebase dacă nu se plictiseşte cu mine – eram un copii obişnuit… „lipsit de orice naivitate”. Într-o' seară m-au condus sus şi nu m-am mai întors niciodată în salonul ei. Aşa s-a terminat cu această favoare. Aveam însă voie să umblu prin toată casa cât pofteam. Nici n-aş fi putut să stau liniştită într-un loc din pricina tristeţii mele adânci, bolnăvicioase şi eram foarte mulţumită că mi-era îngăduit să cobor, să mă izolez în odăile de jos. Ţin minte că doream să vorbesc cu cei din casă, dar mă temeam atât de mult să nu-i supăr, că preferam să rămân singură. Mai mult decât orice îmi plăcea să stau ghemuită undeva într-un colţ, după vreo mobilă, neobservată de nimeni. Acolo începeam să-mi depăn amintirile, reilectând la toate întâmplările prin care trecusem. Dar, ciudat lucru, parcă uitasem sfârşitul celor petrecute în casa părinţilor mei şi toată povestea aceea îngrozitoare. Prin faţa ochilor mei se perindau numai imagini, întâmplări. N-aş putea spune că nu-mi aminteam totul: şi noaptea aceea şi vioara şi pe tata şi cum i-am făcut rost de bani, dar nu eram în stare să pătrund, să-mi lămuresc ceea ce se petrecuse… Atunci simţeam o apăsare şi mai grea pe suflet şi când, în depanarea amintirilor, ajungeam să mă văd rugându-mă în genunchi la picioarele patului măicuţei mele lipsită de viaţă, mă cutremura un fior rece, scoteam un ţipăt înăbuşit, mi se tăia răsuflarea, inima începea să-mi zvâcnească cu putere în piept şi, îngrozită, ieşeam din ascunzătoarea mea şi o luam la fugă. De altfel, am greşit când am spus că mă lăsau singură; de fapt, eram supravegheată necontenit, cu mare grijă. Toţi îndeplineau întocmai porunca prinţului, care ordonase să mi se dea toată libertatea, să nu mă stingherească nimeni, dar să nu mă piardă din ochi. Băgasem de seamă că oineva de-ai casei sau dintre servitori venea din când în când să arunce o

privire în camera unde mă aflam, pentru ca să plece apoi îndată, fără să-mi spună o vorbă. Eram foarte mirată şi întrucâtva neliniştită de această atenţie. Nu înţelegeam de fel rostul ei. Bănuiam că mă ţineau pentru cine ştie ce scop care va ieşi la iveală într-o bună zi. După câte mi-amin-tesc, căutam întotdeauna să descopăr locurile cele mai ferite, ca să $tiu unde să mă ascund mai bine la nevoie. Într-o zi, am ajuns la scara principală. Era de marmură, largă, acoperită cu covoare, împodobită pe margini cu flori şi cu vaze minunate. Pe fiecare palier stăteau câte doi oameni înalţi, tăcuţi, îmbrăcaţi cu haine în mai multe culori, înmănuşaţi, la gât cu nişte cravate albe ca neaua. Îi priveam nedumerită, fiindcă nu pricepeam pentru ce şedeau acolo, uitându-se unui la altul, în tăcere, aşa, fără nici d treabă.

Plimbările acestea singuratice îmi plăceau din ce în ce mai mult. Mai era şi altceva, care mă făcea să fug mereu de la etajul de sus. Acolo locuia o mătuşă bătrână a prinţului, care nu ieşea aproape niciodată din camera ei şi nu pleca nicăieri. Bătrânica aceasta mi s-a întipărit adânc în memorie. Era, poate, personajul cel mai important din casă. In raporturile cu ea, toată lumea respecta o anumită etichetă rigidă. Până şi prinţesa, atât de mândră şi de autoritară, trebuia să se urce la mătuşa ei de două ori pe săptămână, în zilele fixate cu stricteţe. De obicei, prinţesa venea dimineaţa. Conversaţia lor era rece, întreruptă adesea de tăceri solemne, în timpul cărora bătrânica şoptea rugăciuni sau îşi număra mătăniile. Vizita nu se termina decât atunci c-înd bătrâna se ridica de pe scaun şi o săruta pe prinţesă pe buze, ceea ce însemna că întrevederea luase sfârşit. Pe vremuri, prinţesa era datoare să vină s-o vadă în fiecare zi, dar cu trecerea timpului, la dorinţa bătrânei, a intervenit o uşurare a acestei îndatoriri, ră-mânând statornicit ca în celelalte cinci zile ale săptămânii prinţesa să trimită pe cineva de dimineaţă la mătuşa ei, ca s-o întrebe de sănătate. In general, bătrâna ducea un trai aproape monahal. Rămăsese domnişoară. La vârsta de

treizeci şi cinci de ani, plecase la o mânăstire, unde petrecuse vreo şaptesprezece ani din viaţă, fără să se călugărească. Apoi părăsise mânăstirea şi venise la Moscova să locuiască la sora ei, contesa văduvă L., a cărei sănătate se şubrezea din an în an şi ca să se împace cu cea de a doua soră a ei, prinţesa H…i şi ea, cu care se certase de mai bine de douăzeci de ani. Se spunea însă că bătrânele nu trăiseră în bună înţelegere nici măcar o singură zi, că de o mie de ori erau cât pe aci să se despartă iar; n-o făcuseră însă, pentru că observaseră, în sfârşit, că fiecare din ele avea nevoie de celelalte două, ca să mai scape de plictiseală şi de neplăcerile bătrâneţii. Dar cu toată lipsa de farmec a traiului lor şi în ciuda solemnei plictiseli care domnea în casa lor boierească de] a Moscova, lumea bună din oraş se socotea datoare să continue să facă vizite celor trei schimnice. Erau socotite ca vrednice păstrătoare ale tuturor rânduielilor aristocratice, ca un letopiseţ viu al boierimii de viţă veche. Contesa lăsase după moartea ei multe amintiri frumoase – fusese o femeie minunată. Cei care veneau de la Petersburg, lor le făceau prima vizită. Cine era primit în casa lor, era primit pretutindeni. Dar/după moartea contesei, cele două surori se despărţiseră totuşi. Cea mai mare, pnuţesa H…i, rămăsese mai departe la Moscova, pri-mindu-şi partea de moştenire de pe urma contesei decedate, care n-avea copii, iar cea mai mică, schimnica, se mutase la Petersburg, la nepotul ei, prinţul H…i. în schimb, cei doi copii ai prinţului, Katia şi Alexandru, rămăseseră mai departe la Moscova ca oaspeţi ai bunicii lor, ca s-o mai mângâie şi să-i mai îndulcească singurătatea. Prinţesa, care-şi iubea copiii cu pasiune, nu îndrăznise să se împotrivească şi se despărţise de ei pentru tot timpul doliului. Am uitat să spun că la venirea mea toată casa prinţului mai era în doliu, dar doliul trebuia să se termine curând.

Bătrâna prinţesă se îmbrăca numai în rochii negre, făcute dintr-o ţesătură simplă de lână. La gât purta guleraşe albe,

scrobite, cu cute mărunte, care-i dădeau aerul unei pensionare de azil. Nu-şi părăsea niciodată mătăniile, mergea cu trăsura, ceremonios, la liturghie, ţinea toate posturile, primea vizita unor feţe bisericeşti şi a altor persoane venerabile, citea cărţi sfinte şi în general ducea o viaţă de călugăriţă. Sus, toţi respectau liniştea cu străşnicie. Nu era îngăduit să scârţâie o uşă. Bătrânica era sensibilă ca o domnişoară de cincisprezece ani şi trimitea numaidecât să se cerceteze care fusese cauza zgomotului sau chiar a unui simplu scârţâit. Toţi vorbeau în şoaptă, călcau în vârful degetelor şi biata franţuzoaică, bătrână şi ea, fusese silită până la urmă să renunţe la încălţămintea ei preferată – ghetuţele cu tocuri înalte. Tocurile fuseseră proscrise. După două săptămâni de la sosirea mea, bătrâna prinţesă a cerut relaţii despre mine: cine eram, de unde veneam, cum de ajunsesem în casă şi multe altele de felul acesta. I s-au dat îndată toate relaţiile, cu toată deferenta cuvenită. După aceea a trimis un al doilea sol la franţuzoaică, s-o întrebe cum de nu-i fusesem încă prezentată. Atunci s-a stârnit mare m-au pieptănat, m-au spălat pe faţă şi pe mâini, care şi zarva aşa erau foarte curate - apoi m-au învăţat cum să mă apropii de bătrâna prinţesă, cum s-o salut, cum să par mai veselă şi mai prietenoasă, într-un cuvânt, m-au dăscălit cu mare grijă. In sfârşit, a plecat un curier special, de data aceasta din partea noastră, ca s-o întrebe pe prinţesă dacă e dispusă s-o vadă pe orfană. Răspunsul a fost negativ; totuşi, prinţesa a fixat termenul înfăţişării pentru a doua zi, după liturghie. In noaptea aceea, n-am închis ochii. Mi s-a povesit mai târziu că aiurasem tot timpul. Mi se părea mereu că mă apropiam de prinţesă şi-i ceream iertare pentru ceva. In sfârşit, a sosit şi clipa aşteptată. M-am pomenit în faţa unei bătrâne puţintică la trup, pierdută în fotoliul ei uriaş. Mi-a răspuns la salut, dând de mai multe ori din cap, apoi şi-a pus ochelarii, ca să mă vadă mai bine. Mi-aduc aminte că nu i-am plăcut de fel. A binevoit să spună că arăt ca o sălbatică şi că nu ştiu nici măcar să fac o

reverenţă ca lumea, nici să sărut mâna. A început un adevărat interogatoriu, la care eu abia răspundeam. Dar când a pomenit de părinţii mei, m-au podidit lacrimile. Bătrânei prinţese nu i-a plăcut că începusem să plâng; totuşi, a încercat să mă consoleze, sfătuindu-mă să-mi pun nădejdea în Dumnezeu. Apoi m-a întrebat când am fost ultima oară la biserică şi cum nu prea i-am înţeles întrebarea, pentru că educaţia mea fusese cu totul neglijată, bătrâna s-a îngrozit. A trimis îndată după tânăra prinţesă, cu care s-a sfătuit fără întârziere şi au hotărât ca duminica următoare să mă jducă neapărat la biserică. Bătrâna a făgăduit să se roage dânsa pentru mine până atunci, dar a poruncit să mă ia de acolo, pentru că-i făcusem o impresie penibilă. Şi nici nu era de mirare, în starea în care mă aflam. Se vedea bine că nu-i plăcusem de fel. În aceeaşi zi, a trimis vorbă să mă potolesc, că eram prea zburdalnică şi că asta se simţea în toată casa. În realitate, în ziua aceea nici nu mă clintisem din loc – nu mai încăpea îndoială că bătrânei i se păruse doar. Cu toate acestea, aceeaşi observaţie s-a repetat şi a doua zi. Din întâmplare, în ziua aceea am scăpat o ceaşcă din mână şi s-a făcut ţăndări. Franţuzoaica şi fetele din casă s-au îngrozit şi chiar atunci am fost mutată în camera cea mai îndepărtată, urmată de un întreg alai de oameni cuprinşi de spaimă.

Nu mai ştiu cum s-a terminat această poveste. Iată de ce eram încântată că mi se îngăduia să cobor la etajul de jos, să cutreier singură prin odăile mari de acolo – eram sigură că nu supăr pe nimeni.

Ţin minte că într-o zi şedeam într-un salon de la parter. Cu capul în piept, cu faţa îngropată în mâini, încremenisem locului de nu ştiu câte ore. Mă gândeam, mă gândeam într-una. Cu mintea mea necoaptă nu puteam să înţeleg de ce durerea îmi apasă sufletul tot mai tare şi mă înăbuşă. Deodată, o voce blândă a răsunat deasupra capului meu:

— Ce-i cu tine, sărmana mea fetiţă?

Am ridicat ochii. Era prinţul. Faţa lui exprima o adâncă compătimire, dar în privirea mea era atâta tristeţe, atâta suferinţă răscolitoare, încât ochii săi mari, albaştri, se umplură de lacrimi.

— Biată orfană! A zis el, mângâindu-mă pe cap.

— Nu, nu sunt orfană! Nu! Am strigat eu într-un geamăt. Eram zguduită, toate se învolburaseră în mine. Am sărit de la locul meu, i-am apucat mâna şi am început s-o sărut, scăldând-o în lacrimi şi repetând cu glas rugător: Nu, nu sunt orfană! Nu!

— Ce-i cu tine, copila mea? Draga mea, sărmana mea Netoşka, ce-i cu tine?

— Unde e mama mea? Unde e mama mea? Strigam eu printre lacrimi. Nu mai eram în stare să-mi ascund durerea. Istovită de atâta zbucium, am căzut în genunchi în faţa lui, repetând mereu: Unde-i mama? Spune-mi, dragă domnule, undc-i mama mea?

— Lartă-mă, copila mea!… Vai, sărmana de ea, i-am adus aminte… Ce-am făcut! Vino cu mine, Netoşka, vino repede!

M-a luat de ruină şi m-a tras după el. Mergea grăbit. Era foarte tulburat. In sfârşit, am ajuns într-o încăpere pe care n-o «mai văzusem niciodată.

J Era camera de rugăciune. Se însera. Podoabele de aur şi de pietre scumpe ale icoanelor străluceau viu în lumina candelelor. Chipurile palide ale sfinţilor mă priveau din cadrul lor aurit. Odaia aceasta semăna atât de puţin cu celelalte încăperi! Totul era aici atât de tainic şi de posomorit, încât a făcut asupra mea o puternică impresie. Am simţit un fior de groază, ceea ce nu era de mirare în starea sufletească în care mă găseam. Prinţul mi-a spus în şoaptă, repede, să mă aşez în genunchi în faţa icoanei Maicii Domnului şi a îngenuncheat şi el lângă mine…

— Roagă-te, copila mea, roagă-tc! Să ne rugăm amândoi! A zis el cu glasul stins, întretăiat.

Dar n-am izbutit să mă rog. Eram prea tulburată şi înfricoşată. Mi-am amintit de vorbele tatălui meu din ultima

noapte, lângă trupul neînsufleţit al maniei mele şi până la urmă am avut iar o criză de nervi. M-am îmbolnăvit şi, în această a doua perioadă a bolii mele, am fost la un pas de moarte. Iată cum s-au petrecut lucrurile.

Într-o dimineaţă, am auzit rostindu-se numele lui S…ţ. Cineva dintre ai casei vorbea de el la căpătâiul meu. Am tresărit şi, răscolită de amintiri, chinuită de visuri urâte, m-am zbătut în delir mai multe ore de-a rândul. M-am deşteptat foarte târziu. In jurul meu era întuneric beznă. Lampa de noapte se stinsese, iar fata care veghea de obicei la căpătâiul meu ieşise din odaie. Deodată, am auzit de departe sunetele unei muzici. Sunetele acestea ba amuţeau, ba răsunau apoi mai puternic şi parcă tot mai aproape. Nu-mi mai aduc aminte ce-am simţit atunci, ce gând mi-a răscolit mintea bolnavă. M-am dat jos din pat – nu ştiu de unde am avut atâta putere – mi-am pus în grabă rochiţa de doliu şi, bâj-bâind prin întuneric, am ieşit din odaie. N-am întâlnit ţipenie de om, nici în a doua, nici în a treia încăpere. In sfârşit, am ajuns în coridor. Acum sunetele se auzeau tot mai aproape. O scară cobora din mijlocul coridorului la etajul de jos, pe unde o luam de obicei spre odăile cele mari. La picioarele scării viu luminate am zărit o mulţime de oameni. M-am furişat într-un colţ, ca să nu fiu văzută şi, pândind prilejul potrivit, am coborât şi am ajuns în coridorul de jos. Muzica venea din salonul de alături, unde se auzea larmă şi murmur de voci. Parcă mii de oameni s-ar fi adunat acolo. O uşă a acestui salon, care dădea pe coridor, era mascată cu două rânduri de draperii uriaşe de catifea roşie. Am ridicat prima draperie şi m-am strecurat între ele. Inima îmi zvâcnea chinuitor. Abia mă ţineam pe picioare. Am stat câteva minute, ca să-mi potolesc emoţia, apoi am cutezat să ridic puţin un colţ al celeilalte draperii… Dumnezeule mare! Salonul uriaş şi mohorât, în care mi-era atât de teamă să intru singură, era scăldat în mii de lumini. In ochii mei, deprinşi cu întunericul, s-a revărsat o mare de lumină, care

m-a orbit pentru câteva clipe. M-am simţit învăluită de o adiere fierbinte de aer parfumat. O mulţime de oameni, cu feţe vesele şi fericite, se plimbau prin salon. Femeile purtau rochii de culori deschise, neînchipuit de luxoase. Pretutindeni vedeam priviri pline de mulţumire. Stăteam ca vrăjită. Mi se părea că toate acestea le mai văzusem cândva, undeva în vis… Mi-au răsărit în minte amurgurile din mansarda noastră, ferestruica prea înaltă, iar jos, jos de tot, strada cu felinarele strălucitoare şi ferestrele casei cu draperiile roşii, trăsurile aliniate în faţa intrării, tropotul şi fornăitul cailor falnici, larma vocilor, strigătele, umbrele din dosul ferestrelor şi muzica îndepărtată, pierdută. „Ah, aşadar, aici! Aici era raiul acela unde visam să ajung cu sărmanul meu tată… Aşadar, n-a fost numai un vis!… Da, întocmai aşa îmi închipuisem totul în visurile mele!” Incitată de boală, fantezia mi s-a aprins şi mai tare şi lacrimile unei fericiri negrăite mi-au împânzit ochii. Cu privirile îl căutam pe tata. Trebuie să fie aici! Este aici! Repetam în gând şi inima-mi zvâcnea într-o aşteptare înfrigurată… Mi se tăiase răsuflarea. Dar muzica s-a potolit şi freamătul şoaptelor a înfiorat sala. Mă uitam lacomă la feţele celor care se perindau pe dinaintea mea, străduindu-mă sa recunosc pe cineva. Deodată, o emoţie neaşteptată a cuprins întreaga sală. Un bătrân înalt, slab, se urcă pe estradă; un zâmbet îi lumina faţa palidă. S-a închinat stângaci în toate părţile – în mână ţinea o vioară. Apoi s-a lăsat o linişte atât de adâncă, de parcă nimeni nici nu mai respira. Plivirile tuturor se aţintiseră asupra bătrânului, în aşteptare încordată. El a luat vioara şi a atins coardele cu arcuşul… Concertul începuse. Fără veste, mi-am simţit inima strânsă ca într-un cleşte. Chinuită, cu răsuflarea tăiată, sorbeam cu nesaţ sunetele acelea care-mi păreau cunoscute. Le mai auzisem undeva! Se desprindea din ele presimţirea a ceva înspăimântător, cumplit, care se zbătea în propria-mi inimă. Şi, iată, vioara porni să răsune mai puternic, tot mai puternic. Sunetele ei erau acum năvalnice, copleşitoare.

Apoi ţâşni un strigăt sfâşietor, oa o tânguire omenească, de parcă peste mulţimea aceea de oameni se înălţa o rugă zadarnică, înfiorând-o, ca să se stingă apoi în gemete deznădăjduite. Desluşeam în sunetele acestea ceva apropiat, tot mai apropiat de inima mea. Dar inimii nu-i venea să creadă. Îmi încleştasem dinţii, ca să nu gem de durere, iar cu degetele crispate apucasem draperia, ca să nu mă prăbuşesc… Din când în când, închideam ochii, apoi îi deschideam iarăşi, crezând că visez, că mă voi deştepta în ceasul acela nemilos, atât de cunoscut! Retrăiam ca în vis acea ultimă noapte, când auzisem aceleaşi sunete. Deschideam ochii, voind să mă încredinţez că noaptea de atunci era realitatea de acum şi scrutam mulţimea cu priviri lacome. Dar nu, aici erau alţi oameni, alte feţe… Mi se părea că toţi cei adunaţi aici aşteptau ceva, ca şi mine, că toţi, ca şi mine, erau chinuiţi de o durere sfredelitoare şi că ar fi vrut şi ei să curme vaietele şi tânguirile care le sfâşiau inimile. Dar vaietele şi tânguirile se învolburau tot mai pline de durere, mai jalnice, mai prelungi. Apoi, deodată, a izbucnit ultimul ţipăt, un ţipăt înspăimântător, parcă fără de sfârşit, care mi-a răscolit simţirea. Nu mai încăpea nici o îndoială! Era acelaşi ţipăt, chiar acela 1 îl recunoscusem! Doar îl mai auzisem o dată! Şi acum, îmi sfredelea iarăşi inima, ca şi atunci, în noaptea aceea! „Tata, tata! Mi-a străfulgerat prin minte, e acolo, mă cheamă! El e, cu vioara lui!” Şi parcă un vaier s-a smuls din pieptul oamenilor din sală şi încăperea s-a cutremurat de aplauze frenetice. Atunci am izbucnit într-un plâns deznădăjduit şi, nemaiputându-mă stăpâni, am dat draperia la o parte şi m-am năpustit în sală.

— Tată! Tată! Tu eşti! Unde eşti? Strigam eu în neştire.

Nu ştiu cum am ajuns lângă bătrânul cel înalt! Toţi se dădeau în lături, făcându-mi loc să trec. Cu un ţipăt chinuit, m-am repezit la el ca să-l îmbrăţişez. Credeam că-l îmbrăţişez pe tata… Două mâini uscăţive, lungi, m-au cuprins fără veste şi m-au ridicat în aer. Doi ochi negri m-au

aţintit parcă ar fi vrut să mă mistuie la flacăra lor. M-am uitat la bătrân: „Nu! Nu e tata, ci… Asasinul lui!” mi-a fulgerat prin minte. Cuprinsă de o înspăimântătoare exaltare, mi se părea că-i aud hohotul de râs, căruia mulţimea din sală îi răspundea cu un urlet clocotitor şi mi-am pierdut cunoştinţa.
Aşa am intrat în cea de-a doua şi ultima perioadă a bolii mele.

Când am deschis din nou ochii, am zărit faţa unui copil, care stătea aplecat asupră-mi. Era o fetiţă de vârsta mea. Am întins mâinile spre ea – aceasta a fost întâia mea mişcare. Din prima clipă când am văzut-o.

— Sufletul mi s-a umplut de fericire, de o dulce presimţire. Închipuiţi-vă un copil de o frumuseţe desăvârşită, strălucitoare, uimitoare, o frumuseţe în faţa căreia rămâi înmărmurit, în culmea desfătării, vibrând de emoţie – o frumuseţe, căreia îi eşti recunoscător numai pentru că există, pentru că privirea ta a avut norocul s-o întâlnească, pentru că a trecut pe lângă tine. Era fiica prinţului, Kalia. Tocmai sosise de la Moscova. Mi-a întâmpinat gestul cu un zi'mbet şi nervii mei slăbiţi au tresărit de atâta încântare.

Mica prinţesă şi-a chemat tatăl, care stătea la doi paşi de noi şi vorbea cu doctorul.

— Ei, slavă Domnului! Slavă Domnului! A zis el, luându-mă de mină. Faţa îi era luminată de o bucurie sinceră. Sunt bucuros, sunt foarte, foarte bucuros! A urmat el, vorbind repede, ca de obicei. Lato pe Katia, fetiţa mea, faceţi cunoştinţă! Vezi, acum ai o prietenă. Grăbeşte-te să te întremezi, Netoşka. Fetiţă rea ce eşti! De-ai şti ce spaimă am tras din pricina ta!

Mă însănătoşeam văzând cu ochii. Peste câteva zile am început să umblu. Katia venea în fiecare dimineaţă lângă patul meu, mereu veselă, mereu zâmbitoare. O aşteptam cu nerăbdare. Eram fericită când o vedeam. Cât de mult doream s-o sărut! Dar zburdalnica fetiţă rămânea doar câteva clipe lângă mine, pentru că nu avea astâmpăr să

stea locului. Simţea nevoia să se mişte mereu, să alerge, să zburde, să facă să răsune toată casa. De aceea, chiar de la prima ei vizită, mi-a spus că se plictiseşte îngrozitor să stea cu mine şi că, din pricina asta, are să vină foarte rar şi numai pentru că-i e milă de mine. Că de, ce să facă, nu se poate să nu vină de loc. Dar după ce mă voi însănătoşi, va fi cu totul altceva, o să ne putem înţelege mai bine. Şi, în fiecare dimineaţă, prima ei întrebare era: „

— Ei, te-ai făcut sănătoasă?

Cum eram încă foarte palidă şi slabă, iar pe faţa mea tristă abia de se putea desluşi un surâs sfios, mica prinţesă se încrunta îndată, clătina din cap şi bătea înciudată din picior.

— Şi doar ţi-am spus ieri să le faci bine până astăzi! Cei cu tine? Poate că nu ţi se dă de mâncare?

— Da, mi se dă cam puţin, răspundeam eu cu sfială, pentru că începusem să mă fâstâcesc în faţa ei. Doream din tot sufletul să-i fiu pe plac, ceea ce mă făcea să-mi fie teamă de fiece cuvânt pe care-l rosteam, de orice gest al meu. Vizitele ei mă îneîntau din ce în ce mai mult. Nu mă mai săturam privind-o şi ţin minte că după ce pleca, rămâneam ca vrăjită, cu ochii ţintă la locul pe care-l părăsise. Am început s-o văd în vis. Iar când eram trează, în lipsa ei, născoceam lungi conversaţii cu ea, mă împrieteneam cu ea, mă jucam cu ea, făceam împreună fel de fel de năzbâtii, iar dacă ne dojenea cineva, plângeam împreună cu ea – într-un cuvânt, eram mereu alături de ea, ca o îndrăgostită. Doream nespus de mult să mă fac bine şi să mă îngraş mai repede, aşa cum mă sfătuia Katia.

Ţin minte că dimineaţa, când Katia dădea buzna în odaia mea, strigând: „Nu te-ai întremat?! Eşti tot atât de slabă ca şi ieri!”, mi se făcea teamă de ea, ca şi cum aş fi fost vinovată că nu mă îngraş. Iar Katia nu mai putea de mirare că nu eram în stare să mă îngraş de la o zi la alta, aşa că, de la o vreme, a început să se supere de-a binelea pe mine.

— Ei, ce zici, să-ţi aduc astăzi plăcintă? M-a întrebat ea într-o zi. Mănâncă! Aşa o să te îngraşi mai repede.

— Să-mi aduci, i-am răspuns eu, îneîntată că voi avea astfel prilejul s-o mai văd o dată în ziua aceea.

După ce se interesa de sănătatea mea, mica prinţesă se aşeza de obicei pe un scaun lângă mine şi mă privea cercetător cu ochii ei negri. Chiar de la început, când încă nu mă cunoştea bine.

Băgasem de seamă că se uita aşa la mine, examinându-mă din cap până în picioare cu ochii plini de mirare naivă. Dar conversaţia noastră nu se închega. Izbucnirile ei neaşteptate mă fâstâceau; doream totuşi nespus de mult să stau de vorbă cu ea.

— Ei, de ce taci mereu? A început Katia după ce tăcusem îndelung.

— Ce fata tata? Am întrebat-o eu, fericită că găsisem o frază cu care puteam să încep conversaţia de fiecare dată.

— Ce să facă? Tata e bine. Astăzi am băut două ceşti de ceai, nu una, ca de obicei. Tu câte ai băut?

— Una.

Din nou tăcere.

— Astăzi, Falstaff a vrut să mă muşte\par

— Câinele?

— Da, câinele. Nu l-ai văzut încă?

— Ba da, l-am văzut.

— Atunci, de ce mă-nlrebi?

Şi, cum nu ştiam ce să-i răspund, mica prinţesă m-a privit iarăşi mirată.

— Spune-mi, îţi face plăcere când stau de vorbă cu tine? • – Da, îmi face foarte mare plăcere. Vino mai des.

— Aşa mi s-a spus c-o să te bucuri când o să vin la tine, dar dă-te şi tu mai repede jos din pat! Astăzi o să-ţi aduc plăcintă… Dar de ce taci mereu?

— Aşa…

— Te gândeşti într-una, nu-i aşa?

— Da, mă gândesc la multe.

— Iar mie mi se spune că vorbesc mult şi gândesc puţin. Oare c rău când vorbeşti?

— Nu. Sunt bucuroasă când vorbeşti tu.

— Hm, am s-o întreb pe madame Leotard – ea ştie toate. Şi la ce te gândeşti?

— La tine, i-am răspuns eu, după o pauză scurtă.

— Asta îţi face plăcere?

— Da.

— Va să zică mă iubeşti?

— Da.

— Dar eu nu te iubesc încă. Eşti atât de slabă! Las' c-o să-ţi aduc plăcintă. Şi acum, la revedere!

Şi Katia, după ce m-a sărutat aproape din zbor, s-a făcut nevăzută.

După dejun, a apărut într-adevăr cu plăcinta. A venit în goană lună râzând în hohote de bucurie că izbutise să-mi aducă un de mâncare care-mi fusese oprit.

_ Să mănânci mai mult, să mănânci bine, asta-i porţia mea, n-am mâncat! Şi acum, la revedere 1 Şi a dispărut. Altă dată, tot într-o după-amiază, a năvălit deodată în odaia nea la o oră neobişnuită, cu buclele ci negre parcă răvăşite de Yifor, cu obrajii roşii ca purpura şi ochii scânteietori – dovadă că alergase şi se zbenguise vreun ceas sau două.

— Ştii să te joci de-a volanul? Mi-a strigat ea pe nerăsu-\~flate, nerăbdătoare să se întoarcă la jocurile ei.

— Nu, i-am răspuns eu, regretând din suflet că nu puteam spune „da”!

— Vezi, aşa eşti tu! Ei. Lasă, nu-i nimic, când o să te faci bine, o să te-nvăţ eu să te joci de-a volanul. Am venit numai să te întreb. Acum mă joc cu madame Leotard. La revedere, mă aşteaptă!

În sfârşit, cu toate că eram încă foarte slăbită, m-am dat jos din pat, cu gândul să nu mă mai despart niciodată de Katia. Mă atrăgea irezistibil. Nu mă mai săturam privind-o şi asta o mira mult. Mă simţeam atât de atrasă de ea şi mă dăruiam acestui nou sentiment cu atâta ardoare, încât nu s-a putut să nu observe acest lucru, socotindu-l la început ca pe o ciudăţenie nemaipomenită. Mi-aduc aminte că, într-o

zi, pe când ne jucam, nu m-am mai putut stăpâni, i-am sărit de gât şi am început s-o sărut. Desprin-zându-se din îmbrăţişarea mea, Katia m-a apucat de mâini şi, încruntându-se ca şi cum aş fi jignit-o, m-a întrebat:

— Ce-i cu tine? De ce mă săruţi?

La întrebarea ei neaşteptată, am tresărit şi m-am fâstâcit, sim-ţindu-mă parcă vinovată. N-am răspuns o vorbă. Ea a ridicat atunci din umeri, nedumerită (gest care i-a intrat în obicei), apoi, gravă, şi-a muşcat buzele cărnoase, s-a lăsat de joacă şi s-a aşezat într-un colţ al divanului. A rămas acolo multă vreme, privin-du-mă cu atenţie, îngândurată, de parcă ar fi căutat răspuns la o nouă întrebare răsărită deodată în mintea ei. Şi acesta era un obicei al ei, în clipele grele. M-am obişnuit destul de greu cu izbucnirile neaşteptate, violente, care făceau parte din firea ei.

La început, gândindu-mă că aveam într-adevăr o comportare foarte stranie, mă simţeam vinovată. Totuşi, mă frământa nedumerirea: de ce nu mă pot împrieteni cu Katia, de ce nu-i plac, o dată pentru totdeauna? Insuccesele mele mă chinuiau şi eram gata să plâng la orice vorbă pe care o arunca în treacăt, la orice privire bănuitoare a ei. Dar durerea mea sporea mereu, fiindcă la Katia toate se petreceau foarte repede. Peste câteva zile, mi-am dat seama că nu mă iubea de fel, ba mai mult – că prezenţa mea îi era chiar neplăcută. Ea trecea prin stări sufleteşti cu totul diferite una de alta, repede şi pe neaşteptate. Dacă transformările fulgerătoare ale acestui caracter drept, de o sinceritate naivă, n-ar fi fost însoţite de o nobilă şi autentică graţie, s-ar fi putut spune despre ea că e brutală. La început, m-a privit cu oarecare îndoială, iar mai târziu s-a văzut că mă dispreţuieşte, în primul rând, pare-se, din oauză că nu ştiam nici un joc. Ea avea o fire zburdalnică, îi plăcea să alerge, era voinică, vioaie şi îndemâna-tică, iar eu, dimpotrivă, eram încă slăbită de boală, potolită, îngândurată şi jocul nu mă înveselea. Într-un cuvânt, nu găsea la mine absolut nimic care s-o atragă. Apoi, nu mă

împăcăm cu gândul că cineva este nemulţumit de mine, mă întristam numaidecât şi mă descurajam atât de tare, că nu mai puteam să-mi repar greşeala şi să schimb în favoarea mea impresia proastă pe care o produsesem. Pe scurt, eram pierdută. Katia nu putea să priceapă de fel stările mele sufleteşti. La început, parcă o şi spe-riam: după ce se necăjea zadarnic o oră încheiată să-mi arate jocul de-a volanul, începea să mă cerceteze nedumerită, după obiceiul ei. Văzând că mă întristez îndată şi mă podidesc lacrimile, după ce în vreo trei rânduri a stat şi a cugetat îndelung asupra mea, fără să ajungă la vreun rezultat, nici cu mine, nici cu gându-rile ei, m-a părăsit cu totul. A început să se joace singură, fără să mă cheme şi pe mine şi chiar fără să-mi vorbească mai multe zile în şir, ceea ce m-a mâhnit nespus de mult. Această desconsiderare din partea ei mi se părea de nesuportat. Singurătatea de acum mă apăsa aproape şi mai greu decât singurătatea de mai-na-inte. Şi iarăşi m-au cuprins tristeţea şi gândurile negre.

Madame Leotard, care ne supraveghea, a observat, în sfârşit şi ea că se petrecuse între noi ceva neobişnuit. Eu, cea dintâi, i-am atras atenţia prin singurătatea mea silită care a impresionat-o şi de aceea a certat-o pe tânăra prinţesă că nu se purta cu mine cum se cuvine. Katia s-a încruntat, a ridicat din umeri şi a declarat că nu avea ce să-mi facă, pentru că nu ştiam să mă joc şi eram mereu dusă pe gânduri, că mai bine o să-l aştepte pe fratele ei, Saşa, care trebuia să sosească de la Moscova. Atunci au să se distreze mult mai bine împreună.

Dar madame Leotard, nemulţumită de acest răspuns, a mustrat-o că mă lasă singură, acum când nici nu apucasem să mă întremez cum trebuie. Că eu nu pot să fiu tot atât de zburdalnică şi de veselă ca ea şi că e de altfel şi mai bine aşa, pentru că prinţesa e prea zvăpăiată şi făcuse cutare şi cutare ispravă, că alaltăieri era cât pe-aci s-o sfâşie buldogul – în sfârşit, a dojenit-o fără milă, iar la urmă i-a poruncit să se împace cu mine.

Katia a ascultat-o cu mare atenţie, ca şi cum ar fi descoperit ceva nou şi drept în spusele ei. A aruncat cercul cu care alergase prin salon, s-a apropiat de mine şi, privindu-mă grav, m-a întrebat mirată:

— Dumneata vrei să te joci?

— Nu, i-am răspuns eu, speriată de mustrările pe care i le făcuse madame Leotard şi de ceea ce spusese despre mine.

— Atunci, ce vrei?

— Vreau să stau jos. Mi-e greu să alerg, dar aş vrea să nu fii supărată pe mine, Katia, pentru că te iubesc foarte mult.

— Bine, atunci o să mă joc singură, a răspuns Katia încetişor, rar, descoperind, oarecum mirată, că parcă tot nu era ea de vină. Şi acum, la revedere! N-o să fiu supărată pe dumneata.

— La revedere, i-am răspuns eu, ridieându-mă de la locul meu şi întinzându-i mâna.

— Vrei, poate, să ne sărutăm? A întrebat ea după o clipă de gândire, amintindu şi, probabil, scena care se petrecuse de curând între noi. Dorea să-mi facă pe voie, ca să poată scăpa de mine cât mai repede şi în bună înţelegere.

— Cum vrei dumneata, i-am răspuns eu, înviorată de o timidă speranţă.

Ea s-a apropiat de mine foarte serioasă şi m-a sărutat fără să zâmbească. Socotind că făcuse tot ce i se ceruse, ba chiar şi mai mult decât trebuia, ca s-o mulţumească pe deplin pe sărmana fetiţă la care fusese trimisă, a fugit din odaie, veselă, împăcată cu sine însăşi şi în curând toată casa răsuna de râsul şi de strigătele ei. Apoi, când a doborât-o oboseala, s-a trântit pe divan abia răsuflând, ca să se mai odihnească, să-şi adune puterile şi s-o ia de la capăt cu joaca. Toată seara aceea mi-a aruncat priviri bănuitoare. I se părea, probabil, că sunt o fiinţă foarte stranie. Se vedea bine că ai fi vrut să intre în vorbă cu mine, să se dumirească într-o chestiune Care mă privea, dar de data aceasta, nu ştiu de ce, s-ă stăpânit. De obicei, dimineaţa, Katia învăţa. Madame Leotard îi preda limba franceză. Toată învăţătura

se reducea la recapitularea gramaticii şi la lecturi din La Fontaine. Nu i se preda mai mult, pentru că mica prinţesă se învoise şi aşa destul de greu să stea două ore pe zi aplecată deasupra cărţii. Se hotărâse numai în urma rugăminţilor tatălui ei şi a poruncii mamei sale şi-şi îndeplinea această îndatorire cu multă conştiinciozitate, pentru că-şi dăduse cuvântul. Era înzestrată cu rare aptitudini, înţelegea orice repede şi uşor; dar şi aici ieşeau Ia iveală unele ciudăţenii. Când nu pricepea ceva, îşi frământa singură mintea, pentru că nu-i plăcea să ceară explicaţii altcuiva, de parcă i-ar fi fost ruşine. Am au/it odată spunându-se despre ea că uneori stătea zile întregi, străduin-du-se să-şi lămurească singură câte o chestiune pe care n-o putea pricepe. Se necăjea când nu izbutea să se descurce singură, fără ajutor străin şi numai când nu mai avea încotro, venea s-o roage pe madame Leotard s-o ajute. Aşa era ea în toate. Gândise mult pentru vârsta ei, deşi la prima vedere nimeni n-ar fi spus asta despre dânsa. In acelaşi timp, însă, era încă prea naivă pentru anii ei. Uneori, punea şi câte o întrebare prostească; alteori, răspunsurile ei nu erau lipsite de ingeniozitate şi fineţe.

În sfârşit, sănătatea mi-a îngăduit să învăţ şi eu ceva. Madame Leotard m-a supus unui examen, ca să-şi dea seama de cunoştinţele mele şi a găsit că citesc foarte bine, că scriu foarte prost şi a fost de părere că trebuie să încep neapărat, fără întârziere, să învăţ limba franceză.

Nu m-am împotrivit şi, într-o dimineaţă, m-am aşezat alături de Katia la masa de studiu. Tocmai în ziua aceea s-a întâmplat ca mica prinţesă să fie foarte distrată şi atât de neînţelegătoare, încât chiar şi madame Leotard a spus că n-o mai recunoaşte. În schimb, eu am izbutit să învăţ la lecţia aceea tot alfabetul francez. Mă sileam din răsputeri s-o mulţumesc pe madame Leotard. Spre sfârşitul lecţiei, ea s-a supărat foarte rău pe Katia.

— Iată, a zis ea, arătând spre mine. Uite un copil bolnav, care e la prima lecţie şi a învăţat de zece ori mai mult decât

dumneata. Nu ţi-e ruşine?

— Ştie ea mai mult decât mine? A întrebat Katia, uluită. Bine, dar ea abia învaţă alfabetul!

— Dumneata în câte lecţii ai învăţat alfabetul?

— In trei lecţii.

— Iar ea l-a învăţat într-o singură lecţie. Asta înseamnă că înţelege de trei ori mai repede şi că te va întrece foarte curând.

Nu-i aşa?

Katia s-a gândit puţin, apoi s-a făcut roşie ca para focului, pentru că descoperise că madame Leotard avea dreptate. Aşa era firea ei, se înroşea, se prăpădea de ruşine, fie de necaz, fie din pricina mândriei, aproape totdeauna când nu-i reuşea ceva sau era mustrată pentru năzbâtiile ei – într-un cuvânt, cam în toate împrejurările. De data aceasta, era cât pe-aci să izbucnească în plâns, dar s-a stăpânit, mulţumindu-se să-mi arunce o privire ucigătoare. Am ghicit numaidecât că biata prinţesă era foarte mândră şi orgolioasă. După ce ne-am despărţit de madame Leotard, am încercat să-i vorbesc eu întâi, ca să-i mai treacă supărarea şi să-i arăt că nu sunt de loc vinovată pentru mustrarea pe care o primise, dar Katia nu mi-a răspuns, de parcă nu m-ar fi auzit.

După o oră, a venit în odaia în care stăteam cu cartea în mână, dar cu gândul mereu la ea. Eram mâhnită şi speriată că iarăşi n-o să mă mai ia în seamă. S-a uitat la mine încruntată şi, după obiceiul ei, s-a aşezat pe divan. Cam o jumătate de oră nu şi-a luat ochii de la mine. In sfârşit, n-am mai putut îndura şi i-am aruncat o privire întrebătoare.

— Ştii să dansezi? M-a întrebat ea.

— Nu, nu ştiu.

— Eu ştiu.

Tăcere.

— Dar la pian ştii să cânţi?

— Nu, nici asta nu ştiu.

— Eu cânt. E foarte greu să înveţi asta. N-am zis nimic.

— Madame Leotard spune că eşti mai deşteaptă decât mine.

— Madame Leotard era supărată pe dumneata.

— Oare şi tata o să fie supărat?

— Nu ştiu, am răspuns eu.

Din nou tăcere. Mica prinţesă a bătut atunci nerăbdătoare din picior.

— Şi-o să mă iei în râs pentru că pricepi mai uşor decât mine? M-a întrebat ea în sfârşit, fără să-şi mai ascundă necazul.

— O, nu, nu! Am strigat eu şi m-am repezit s-o îmbrăţişez.

— Şi dumitale nu ţi-e ruşine să gândeşti astfel şi să întrebi astfel de lucruri, prinţesă? Am auzit deodată vocea doamnei Leo-tard, care intrase de cinci minute şi ascultase conversaţia noastră. Să-ţi fie ruşine! Ai început s-o invidiezi pe biata copilă şi să te lauzi în faţa ei că ştii să dansezi şi să cânţi la pian! Ruşine! O să spun prinţului totul.

Obrajii prinţesei erau roşii ca para focului.

— E un sentiment urât! Ai jignit-o cu întrebările dumitale. Părinţii ei erau oameni săraci şi nu puteau să-i ţină profesori. A învăţat singură, pentru că e inimoasă şi simţitoare. In loc s-o iubeşti, dumneata vrei să te cerţi cu ea! Ruşine! Să-ţi fie ruşine! Doar ştii că e orfană, că nu mai are pe nimeni. Atâta mai lipsea, să te lauzi în faţa ei că dumneata eşti prinţesă, iar ea nu este. Te las singură. Gândeşte-te la ce ţi-am spus şi caută să te îndrepţi.

Katia s-a gândit două zile încheiate. Două zile nu i s-au auzit râsul şi nici exploziile de veselie. Odată, m-am trezit în toiul nopţii din somn şi am auzit-o vorbind în vis cu madame Lcotard. Se trăsese la faţă şi-i mai păliseră bujorii din obrazul luminos. In sfârşit, a treia zi ne^am întâlnit într-una din odăile cele mari de jos. Prinţesa venea de la mama ei. Când m-a zărit, s-a oprit şi s-a aşezat în faţa mea, aproape de mine. Aşteptam plină de teamă, tremurând din tot corpul, să văd ce se va întâmpla.

— Netoşka, pentru ce m-au certat din pricina dumitale? M-a întrebat ea într-un târziu.
— N-a fost din pricina mea, Katenka, i-am răspuns eu, grabindu-mă să-i arăt că n-am nici o vină.
— Dar madame Leotard spune că te-am jignit.
— Nu, Katenka, nu m-ai jignit.
Apoi tânăra prinţesă a ridicat mirată din umeri.
— Atunci, de ce plângi într-una? A întrebat ea după o tăcere scurtă.
— N-am să mai plâng, dacă vrei dumneata, i-am răspuns eu printre lacrimi.
Ea a ridicat iarăşi din umeri.
— Şi înainte plângeai mereu?
— Nu, i-am răspuns eu.
— De ce stai la noi? A întrebat deodată prinţesa, după o pauză. Am privit-o uimită şi inima mi s-a strâns dureros.
— Pentru că sunt orfană, i-am răspuns într-un târziu, după ce mi-am luat inima-n în dinţi.
— Dumneata ai avut părinţi?
— Am avut.
— Şi nu te-au iubit?
— Ba da… M-au iubit, i-am răspuns eu, făcând o mare sforţare.
— Erau săraci? \~- Da.
V – Foarte săraci?
— Da.
— Nu ţi-au dat nici un fel de învăţătură?
— M-au învăţat să citesc.
— Ai avut jucării?
— Nu.
— Ai mâncat prăjituri?
— Nu.
— Câte camere aţi avut?
— Una singură.
— O singură cameră? • – Una singură.
— Dar servitori aţi avut?

— Nu, n-am avut servitori.
— Bine, dar cine vă servea?
— Mă duceam singură după târguieli.
Întrebările prinţesei mă îndurerau din ce în ce mai tare. Şi amintirile şi singurătatea mea şi mirarea prinţesei, toate mă jigneau, îmi răneau inima, o făceau să sângereze. Tremuram. M-au podidit lacrimile.
— Atunci trebuie să fii bucuroasă că stai la noi! N-am răspuns.
— Ai avut haine frumoase?
— Nu.
— Urâte?
— Da.
— Ţi-am văzut rochia, mi-au arătat-o.
— Dacă-i aşa, atunci de ce mă mai întrebi? I-am spus eu, tremurând şi ridicându-mă de la locul meu, cuprinsă de un simţă-mânt nou, necunoscut. Dacă-i aşa, atunci de ee mă întrebi? Am repetat, roşindu-mă de indignare. De ce-ţi baţi joc de mine?
Prinţesa s-a aprins la faţă şi s-a ridicat şi ea în picioare, dar s-a stăpânit îndată.
— Nu... Nu-mi bat joc, a răspuns ea. Am vrut doar să ştiu dacă părinţii dumitale au fost într-adevăr săraci.
I ' 135
— De ce mă întrebi de părinţii mei? I-ain spus plingând amarnic. De ce mă întrebi astfel de lucruri despre ei? Ce ţi-au făcut ei, Katia?
Katia era atât de tulburată, că nu mai ştia ce să răspundă. Tocmai atunci a intrat prinţul.
— Ce-i cu tine, Netoşka? A întrebat el, văzându-mi lacrimile. Ce-i cu tine? A continuat, întoreându-se spre Katia, care era roşie ca focul. Despre ce vorbeaţi? De ce v-aţi certat? Netoşka, de ce v-aţi certat?
Dar nu puteam să-i răspund. M-am repezit la mâna lui şi am început s-o sărut plângând.

— Katia, să nu mă minţi! Ce s-a petrecut aici? Katia nu ştia să mintă.

— I-am spus că am văzut ce rochie proastă avea când stătea la părinţii ei.

— Cine ţi-a arătat-o? Cine a îndrăznit să ţi-o arate?

— Am văzut-o eu singură, a răspuns Katia fără să şovăie.

— Fie şi aşa! Tu nu eşti în stare să pârăşti pe nimeni, te cunosc bine. Şi ce-a fost mai departe?

— Ea a început să plângă şi mi-a spus că-mi bat joc de părinţii ei.

— Ya să zică, ţi-ai bătut joc de ei?

Deşi Katia nu-şi bătuse joc de ei, era totuşi limpede că avusese această intenţie, deoarece îi ghicisem îndată gândul. N-a răspuns nimic; aşadar, recunoştea şi ea că greşise.

— Ii vei cere iertare chiar acum! A zis prinţul, arătând spre mine.

Tânăra prinţesă, albă ca varul, nu se clintea din loc.

— Aştept! A spus prinţul.

— Nu vreau, a răspuns în sfârşit Katia cu jumătate de glas, dar foarte hotărâtă.

— Katia!

— Nu, nu vreau, nu vreau! A strigat ea deodată, cu ochi scăpărători, bătând din picior. Nu vreau să-i cer iertare, tată. Nu-mi place fata asta. Nu vreau să stau împreună cu ea… Nu sunt eu de vină că plânge toată ziua. Nu vreau, nu vreau!

— Vino cu mine, i-a zis prinţul, apucând-o de mână şi trăgând-o după el în cabinetul său. Netoşka, du-te sus.

Voiam să mă reped, să-l rog pe prinţ pentru Katia, dar el şi-a repetat porunca atât de aspru, încât m-am urcat numaidecât sus, mai îmiit moartă decât vie de teamă. Când am ajuns în odaia noastră, m-am prăbuşit pe divan, cu capul între mâini. O aşteptam pe Katia, număram minutele, plină de nerăbdare, vroiam să vină ca să mă arunc la picioarele ei. In sfârşit, a venit. A trecut pe lingă mine fără să-mi

spună o vorbă şi s-a aşezat într-un colţ. Avea ochii roşii, iar obrazul i se umflase de plâns. O priveam plină de teamă, tară să fiu în stare să fac o mişcare măcar.

Mă învinuiam pe mine însămi, mă căzneam din răsputeri să mă conving că numai eu eram vinovată de toate. Mereu vroiam să mă apropii de Katia, dar n. fereu mă opream, neştiind cum o să mă întâmpine. Aşa a trecut o zi, apoi încă una. A doua zi, spre seară, Katia s-a mai înveselit puţin şi a început să alerge cu cercul prin odăi, dar curând a părăsit jocul şi s-a aşezat singură într-un colţ. Înainte de culcare, s-a întors deodată şi a făcut chiar doi paşi spre mine, a deschis gura ca să-mi spună ceva, dar s-a oprit, s-a îndreptat spre patul ei şi s-a culcat. A mai trecut o zi şi madame Leotard, foarte mirată, a întrebat-o, în sfârşit, ce se în-tâmplă cu ea? Nu cumva era bolnavă, căci prea se liniştise deodată? Katia a îngăimat ceva, apoi a vrut să se joace de-a volanul, însă în clipa în care madame Leotard s-a întors cu spatele la ea, s-ia înroşit la faţă şi a izbucnit în lacrimi. A fugit din odaie, ca să n-o văd eu. Până la urmă, iată cum s-a terminat totul: în după-amiaza celei de a treia zile de la cearta noastră, Katia a intrat deodată în odaia mea şi s-a apropiat sfioasă de mine.

— Tata a poruncit să-ţi cer iertare, a zis ea. O să mă ierţi? I-am apucat repede amândouă mâinile şi, sufocându-mă de emoţie, i-am spus:

— Da! Da!

— Tata a poruncit să te sărut. O să mă săruţi?

Drept răspuns, am început să-i sărut mâinile, scăldându-le în lacrimi. Ridicându-mi privirea spre dânsa, am văzut ceva neobişnuit pe faţa ei. Buzele şi bărbia îi tremurau uşor, ochii i se umeziseră. Dar şi-a învins repede emoţia şi un zâmbet i-a înflorit o clipă pe buze.

— Mă duc să-i spun tatei că te-am sărutat şi ţi-am cerut iertare, a zis ea încetişor, ca pentru sine. Nu l-am mai văzut de trei zile. Mi-a poruncit să nu intru la el, fără asta, a adăugat ea după o pauză.

Apoi a coborât la etajul de jos, îngândurată şi sfioasă, oarecum nesigură de primirea care o aştepta la tatăl său.

Dar n-a trecut mai mult de o oră şi etajul de sus a început să răsune de ţipete, râsete, larmă şi de lătratul lui Falstaff. Apoi am auzind căzând şi spărgându-se ceva, nişte cărţi au fost trântite pe jos, cercul Katiei a pornit de-a rostogolul, sărind prin toate odăile – într-un cuvânt, în felul acesta am aflat că prinţesa se împăcase cu tatăl ei şi inima mi-a tresărit de bucurie.

De mine însă nu se apropia şi se vedea cât de colo că se ferea să-mi vorbească. În schimb, am avut marea cinste să-i trezesc curiozitatea în cel mai înalt grad. Se aşeza mereu în faţa mea, ca să mă poată vedea cât mai bine. Observaţiile ei asupra mea erau acum mai naive. Fetiţa aceasta răsfăţată, autoritară, pe care toţi ai casei o alintau şi o păzeau ca pe o comoară, nu putea pricepe cum se întâmplase că se împiedicase de mine de atâtea ori, când ea nu dorea câtuşi de puţin să aibă de-a face cu mine. Avea însă o inimioară minunată, bună, care o împingea din instinct să găsească drumul cel adevărat. Tatăl ei, pe care-l adora, avea cea mai mare înrâurire asupră-i. Mama ei o iubea nebuneşte, dar era foarte severă cu ea. De la maică-sa moştenise Katia încăpăţânarea, mân-dria şi tăria de caracter. Ea suporta, totuşi, toate capriciile mamei sale, care ajungeau uneori până la tiranie morală. Prinţesa avea o părere cam stranie despre educaţie; de aceea, în purtarea ei cu Katia, răsfăţul fără margini se îmbina ciudat cu o neîndurătoare severitate. Ceea ce era îngăduit ieri, nu mai era astăzi, fără nici un motiv, aşa că deseori, simţul dreptăţii din sufletul copilului era adânc jignit… Dar voi povesti toate acestea cu alt prilej… Acum voi spune numai atât, că fetiţa îşi hotărâse atitudinea şi faţă de mama cât şi faţă de tatăl ei. Cu acesta din urmă se purta firesc, deschis, fără ascunzişuri. Cu mama, dimpotrivă, era închisă, neîncrezătoare şi i se supunea întotdeauna orbeşte… Dar supunerea aceasta nu era sinceră, nu izvora din convingere, ci din necesitate şi

ajunsese un sistem. Dar despre asta voi vorbi mai târziu. De altfel, spre marea cinste a Katiei mele, trebuie să spun că, în cele din urmă, o înţelesese pe maică-sa. Îşi dăduse seama pe deplin de nemărginita dragoste a mamei sale, care ajungea uneori până la exaltare bolnăvicioasă şi mica prinţesă i se supunea cu mărinimie, luând în considerare acest sentiment matern. Dar vai, mai târziu, această reţinere a folosit prea puţin căpşorului ei în-fierbântat!

Eu însă nu înţelegeam aproape de loc ce se petrecea cu mine. Un sentiment nou, nelămurit, îmi răscolea întreaga fiinţă şi nu exagerez dacă spun că acest sentiment mă tortura, mă făcea să sufăr nespus de mult. Ca să mărturisesc adevărul – şi cer iertare că folosesc acest cuvânt – eram îndrăgostită de Katia mea. Da, era dragoste, dragoste adevărată, dragoste cu lacrimi şi bucurii – o dragoste pătimaşă. Ce m-a atras spre ea? De ce s-a născut în mine această dragoste? A apărut fulgerător. Chiar în clipa în care -am văzut-o întâia oară, copila aceasta frumoasă ca un înger m-a impresionat. Totul era la ea minunat de frumos; nu avea vicii înnăscute, ci numai deprinderi rele, dar lupta necontenit, din răsputeri, împotriva lor. Întotdeauna se vădea până la urmă fondul sănătos al caracterului ei, care în prima clipă te înşela. Dar totul la ea, începând cu această luptă, inspira cele mai luminoase speranţe, totul prevestea un viitor strălucit. Toţi o admirau şi o iubeau, nu numai eu. Mi-aduc aminte că în timpul plimbărilor noastre de pe la ora trei după-amiază, trecătorii pe care-i întâlneam se opreau înmărmuriţi şi auzeam adesea exclamaţii pline de admiraţie în urma acestui copil fericit. Era născută pentru fericire, trebuie să se fi născut pentru fericire – iată prima impresie a celor care o întâlneau. La mine vibrase, poate, pentru prima oară simţul estetic, trezit de frumuseţea ei şi aici trebuie căutată originea dragostei mele pentru Katia.

Defectul ei principal, sau mai bine zis trăsătura dominantă a caracterului său, care tindea năvalnic să se întruchipeze

în forma sa firească, dar care continuu înăbuşit se lupta să iasă la suprafaţă, era mândria. Această mândrie se manifesta uneori chiar şi în fleacurile cele mai copilăreşti şi se confunda cu amorul propriu până într-atât, încât dacă, de pildă, o contrazicea cineva, în orice chip, nu se simţea jignită şi nici nu se supăra, ci se mira doar. Nu putea concepe ca un lucru să fie altfel decât aşa cum ar fi vrut ea. Totuşi, ideea de dreptate învingea întotdeauna în inima ei. Ori de câte ori îşi dădea seama că nu avea dreptate, se supunea îndată oricărei sentinţe, fără murmur şi fără şovăire. Şi dacă faţă de mine se abătuse până atunci de la felul ei obişnuit de a se purta, nu pot să-mi explic această purtare decât prin antipatia ei de neînţeles, care a tulburat câtva timp graţia şi armonia întregii ei făpturi. De altfel, era şi firesc să se întâmple aşa, pentru că punea prea multă pasiune în elanurile ei şi numai exemplul, experienţa, o aducea mereu pe drumul cel drept. Rezultatele tuturor iniţiativelor ei erau admirabile, dar le obţinea cu preţul unor necontenite abateri şi greşeli.

Curând, Katia s-a săturat să mă tot ţină sub observaţie şi s-a hotărât să mă lase în pace. Se purta oa. Şi când nici n-aş fi fost în casă. Nu-mi spunea o vorbă mai mult decât trebuia, ba uneorii nici chiar strictul necesar. Mă înlătura de la jocurile ei, nu cui forţa, ci cu atâta pricepere, de-ai fi crezut că eu însămi aş fi dorit-o. Ne continuam lecţiile ca mai înainte şi dacă se mai întâmpla'. Să-i fiu dată ca exemplu pentru sârguinţă şi cuminţenie, acum nui mă mai bucuram nici măcar de cinstea de a-i jigni amorul propriu, ceea ce se întâmpla de obicei foarte uşor; amorul ei propriu' putea fi atins până şi de buldogul nostru, Sir John Falstaff. Falstaffc avea un temperament rece şi flegmatic, dar când îl întărâtai, era. Rău ca un tigru. Răutatea lui ajungea atât de departe, că nu-şi mai! Respecta nici stăpânul. O altă trăsătură a caracterului său: nui iubea pe nimeni. Duşmanul lui cel mai de temut, duşmanul lui-firesc era, fără îndoială, bătrâna prinţesă… Dar despre asta voi; povesti

mai târziu. Orgolioasă, Katia lupta din răsputeri să înfrângă vrăjmăşia lui Falstaff. Nu putea îndura gândul că în casă' exista o fiinţă care nu-i recunoştea puterea şi autoritatea, care nui i se supunea şi n-o iubea. Şi hotărâse să-l atace chiar ea pe Falstaff... Vroia să poruncească tuturor, să-i domine pe toţi. Cum îndrăznea. Falstaff să-i reziste? Dar nesupusul buldog nu se lăsa înfrânt. Într-o după-amiază, pe când stăteam amândouă în salonul cel', mare de jos, dinele se întinsese alene în mijlocul camerei, pentru1, o siestă plăcută. Tocmai atunci i-a venit în gând prinţesei să dea: atacul hotărâtor. Şi-a lăsat joaca şi s-a apropiat încetişor, în vârful' picioarelor, de Falstaff, alintându-l cu numele cele mai gingaşe şi; ademenindu-l cu gesturi îmbietoare. Dar Falstaff a rânjit de departe la ea, arătându-şi colţii înfricoşători. Katia s-a oprit. Ea nui dorea decât să se apropie de el, să-l mângâie – ceea ce câinele' nu îngăduia decât prinţesei mame, al cărei favorit era – şi să-l silească s-o urmeze. Era un act îndrăzneţ şi foarte primejdios, deoarece Falstaff n-ar fi pregetat să-i muşte mâna sau s-o sfâşie, dacă ar fi găsit de cuviinţă. Era puternic ca un urs. Urmăream de departe, plină de nelinişte şi de teamă, şiretlicurile Katiei. Dar nu era uşor s-o convingi să renunţe la ceea ce-şi pusese în gând şi nici chiar colţii lui Falstaff, pe care acesta îi arăta cât se poate de necuviincios, nu puteau să fie un mijloc destul de convingător pentru ea. Încredinţându-se că nu era chip să se apropie dintr-o dată de câine, Katia a descris nedumerită un cerc în jurul inamicului său. Falstaff nu s-a clintit. Atunci ea a descris un al doilea cerc, cu un diametru mult mai mic, apoi un al treilea, dar când a ajuns la hotarul pe caxe Fa. Lstaif îl socotea probabil sfant, acesta şi-a arătat iarăşi colţii. Mica prinţesă a bătut din picior, s-a îndepărtat înciudată şi s-a aşezat pe divan. A căzut pe gânduri.

Peste vreo zece minute, a născocit un alt mijloc să-l ademenească pe Falstaff. A ieşit grăbită din cameră şi s-a întors numai-decât cu o provizie de covrigi şi plăcinte – într-

un cuvânt, schimbase armele. Falstaff a rămas însă indiferent faţă de această ispită, fiind probabil prea sătul. Nu a binevoit nici măcar să se uite la bucata de covrig pe care i-o aruncase prinţesa, iar când aceasta a ajuns iar în dreptul locului pe care Falstaff îl socotea hotarul sau, câinele şi-a arătat nemulţumirea şi mai hotărât decât înainte. A ridicat capul, a rânjit, a mârâit încet şi a făcut o uşoară mişcare, ca şi cum s-ar fi pregătit să sară de la locul lui. Atunci, Katia, roşie de mânie, a aruncat plăcintele jos, s-a întors la locul ei şi s-a aşezat din nou.

Era foarte tulburată. Bătea din picior, obrăjorii îi erau roşii ca focul şi au podidit-o lacrimile de necaz. Când mi-a întâlnit în-tâmplător privirea, i-a năvălit tot sângele în obraz. Cu o mişcare energică s-a ridicat de la locul ei şi a pornit cu paşi hotărâţi drept spre înfricoşătorul animal.

Poate că de astă dată uimirea îl zăpăcise cu totul pe Falstaff, căci şi-a lăsat duşmanul să treacă peste hotarul statornicit şi abia când Katia a ajuns la doi paşi de el, a întâmpinat-o pe necugetata fetiţă cu un mârâit care nu prevestea nimic bun. Fata s-a oprit o clipă, doar o singură clipă şi apoi şi-a continuat drumul cu pasul cel mai dârz. Încremenisem de groază. Mica prinţesă era mai însufleţită decât oricând. N-o văzusem niciodată aşa. Ochii îi străluceau victorioşi, triumfători. In clipa aceea ar fi putut să pozeze pentru un minunat tablou. Înfrunta fără şovăire privirea furioasă a câinelui şi nici nu tresărea măcar în faţa colţilor lui ameninţători. Falstaff s-a ridicat, gata să se repeadă la dânsa. Din pieptul păros al animalului a izbucnit un urlet înfricoşător. Încă o clipă şi ar fi sfâşiat-o. Dar Katia şi-a pus cu un gest mândru mâna ei micuţă pe spinarea lui şi l-a mângâiat de trei ori la rând cu un aer triumfător. O clipă, câinele a rămas nehotărât. A fost clipa cea mai cumplită. Deodată, însă, Falstaff s-a ridicat greoi de la locul său, s-a întins somnoros, apoi, socotind probabil că nu merită să-şi pună mintea cu un copil, a ieşit din odaie cu înfăţişarea cea mai liniştită din lume. Prinţesa, triumfătoare,

mi-a aruncat o privire de nedescris, îmbătată de victorie. Ea a băgat de seamă că sunt albă ca varul la faţă şi a zâmbit. Dar o paloare cadaverică se înHnsese şi pe obrajii ei. Abia a mai putut să ajungă la divan şi s-a prăbuşit aproape leşinată.

Pasiunea mea pentru Katia nu mai cunoştea margini. De când trecusem în ziua aceea printr-o spaimă atât de mare din pricina ei, nu mă mai puteam stăpâni. Mă topeam de dorul ei. De multe ori eram gata, gata să-i sar de gât, dar teama mă oprea, mă ţintuia locului. Ţin minte că mă feream de ea, ca să nu-mi vadă emoţia, iar când se întâmpla să intre pe neaşteptate în camera în care, mă ascundeam, tresăream şi inima începea să-mi bată atât de tare, că mă cuprindea ameţeala* Mi se pare că mica poznaşă observase starea aceasta a mea şi vreo două zile a fost şi ea tulburată. Dar foarte curând s-a obişnuit şi cu asta. Aşa a trecut o lună încheiată, în care timp am suferit în tăcere. Sentimentele mele au probabil un fel de inexplicabilă elasticitate dacă se poate să mă exprim astfel: sunt foarte răbdătoare din fire şi nu ajung la explozie, la o izbucnire neaşteptată a sentimentelor decât numai în cazuri extreme. Trebuie să spun că în tot acest timp n-am schimbat cu Katia mai mult de cinci cuvinte. Treptat, am observat însă, după unele semne abia simţite, că purtarea ei faţă de mine nu se datora uitării sau indiferenţei, ci, mai curând, unei hotărâri anume luate de ea, ca şi cum şi-ar fi jurat să nu mă lase să trec dincolo de anumite limite. Noaptea mă frământam în lungi ore de nesomn, iar ziua nu puteam să-mi ascund tulburarea nici măcar faţă de madame Leotard. Dragostea mea pentru Katia mă împingea la tot felul de acţiuni ciudate. O dată i-am luat pe furiş batista, iar altă dată, o panglicuţă pe care o purtase în păr. Le sărutam nopţi de-a rândul, în timp ce lacrimile îmi curgeau şiroaie pe obraz. La început, indiferenţa Katiei mă chinuia şi mă jignea, dar cu vremea, în sufletul meu se făcuse un adevărat haos şi nici eu nu mai eram în stare să-mi dau seama de sentimentele mele.

Încetul cu încetul, impresiile noi luau locul celor vechi şi amintirile tristului meu trecut pierdeau din forţa lor morbidă, lăsând loc vieţii celei noi.

Uneori mă deşteptam în toiul nopţii, mă dădeam jos din pat şi mă apropiam tiptil de Katia. La lumina slabă a lămpii de noapte, ceasuri în şir nu mă săturam s-o privesc dormind. Alteori, mă aşezam pe marginea patului ei şi mă aplecam să-i văd faţa mai de aproape şi să-i simt răsuflarea fierbinte. Uşor, tremurând de frică, îi sărutam mânuţele, umerii, părul sau un picioruş, dacă ieşea cumva de sub plapumă. Încetul cu încetul, am început să observ – fiindcă de o lună n-o mai slăbeam din ochi —• că era din zi în zi mai îngându-rată. Trecea brusc de la o stare sufletească la alta. Câte o zi întreagă era atât de liniştită, că nu i se auzea glasul, pentru ca în ziua următoare să fie gălăgioasă ca niciodată înainte. Devenise irascibilă, pretenţioasă, i se întâmpla foarte des să se înfurie şi să roşească. Până şi în purtarea ei faţă de mine vădea o oarecare cruzime. Ba refuza să stea lângă mine la masă, ca şi cum prezenţa mea ar fi scârbit-o, ba se ducea pe neaşteptate la maică-sa şi rămânea acolo câte o zi întreagă, ştiind poate că mă prăpădeam de dorul ei, ba mă privea ţintă ceasuri întregi, iar eu, nespus de tulburată, schimbam feţe-feţe, îmi venea să mă ascund în gaură de şarpe, dar nu cutezam să ies din cameră. De două ori Katia s-a văitat de friguri – ea care nu fusese niciodată bolnavă. În sfârşit, într-o bună dimineaţă, s-a luat o dispoziţie specială: Katia îşi exprimase dorinţa să se mute negreşit jos, la mămica ei, iar prinţesa, când o auzise văitân-du-se, era cât pe-aci să moară de spaimă. Trebuie să spun că prinţesa era foarte nemulţumită de mine şi întreaga schimbare în felul de a fi al Katiei, pe care o observase şi dânsa, o punea pe seama mea şi a influenţei firii mele mohorLe – cum se exprima ea – asupra caracterului fiicei sale. Ea ne-ar fi despărţit demult, dar deocamdată amânase această măsură, în aşteptarea unei discuţii serioase cu prinţul, care, deşi îi ceda de obicei în

toate, ştia să fie uneori de o încăpăţânare şi de o tenacitate de neînchipuit. Şi ea era înţelegătoare.

Mutarea Katiei, absenţa ei o săptămână încheiată, a însemnat pentru mine o adevărată lovitură. In timpul acesta nervii mei erau într-o tensiune bolnăvicioasă. Nu mai puteam de dorul ei, şi-mi frământam mintea întrebându-mă care să fie pricina dezgustului Katiei faţă de mine. Chinuită de o sfâşietoare tristeţe, în inima mea jignită a răsărit sentimentul răzvrătirii împotriva nedreptăţii. Un fel de mândrie s-a născut deodată în mine şi când o întâlneam pe Katia în timpul plimbărilor noastre, mă uitam la ea cu un aer atât de independent şi de grav – cu totul altfel decât înainte —-încât, de fiecare dată, rămânea surprinsă. Fireşte că atitudinile de felul acesta erau trecătoare, iar după aceea sufeream şi mai mult. Eram din ce în ce mai slabă, mai descurajată. In sfârşit, într-o dimineaţă, spre nespusa mea uimire şi spre bucuria mea fără margini, Katia s-a întors iarăşi la noi. Mai întâi s-a repezit, râzând nebuneşte, s-o îmbrăţişeze pe madame Leotard, anunţându-ne că se mută din nou sus, apoi m-a salutat şi pe mine, cu o uşoară înclinare a capului. In sfârşit, a rugat-o pe educatoare să nu facem nici un fel de lecţii în dimineaţa aceea, pe care a petrecut-o aler-gând şi zbenguindu-se, Niciodată jnajnţe n-o văzusem mai vioaie şi mai veselă. Dar în amurg s-a liniştit, a căzut pe gânduri şi o umbră de tristeţe s-a aşternut pe chipul ei minunat. Seara, când a venit prinţesa s-o vadă, am observat cum Katia făcea sforţări nefireşti să pară veselă. Insă îndată după plecarea mamei sale, a izbucnit în plâns. Eram adânc emoţionată şi ea, observând impresia pe care o făcuse asupra mea, a ieşit din cameră. Katia era în pragul unei crize. Prinţesa a cerut sfatul medicilor şi în fiecare zi o chema la ea pe madame Leotard să-i dea un raport amănunţit despre fetiţă. I se poruncise să o supravegheze îndeaproape. Singurul om care bănuia adevărul eram eu şi inima îmi tresărea plină de nădejde.

Într-un cuvânt, se apropia deznodământul micului nostru roman. A treia zi după ce se întorsese la noi, am observat că toată dimineaţa m-a privit atât de lung, cu ochii ei atât de frumoşi… I-am întâlnit de câteva ori privirea şi de fiecare dată am roşit amândouă şi am lăsat ochii în jos, ca şi cum ne-am fi ruşinat una de alta. In sfârşit, pe Katia a pufnit-o râsul şi a plecat de lângă mine. Când orologiul a bătut ora trei şi tocmai ne pregăteam să ieşim la plimbare, Katia s-a apropiat pe neaşteptate de mine.

— Ţi s-a dezlegat şiretul de la pantof, mi-a spus ea. Hai să ţi-l leg 1

Roşie ca racul de emoţie că, în sfârşit, îmi vorbise, am vrut să mă aplec singură să-l leg.

— Lasă-mă pe mine! A zis ea nerăbdătoare şi a râs. Apoi s-a aplecat, mi-a luat piciorul cu forţa, l-a pus pe genunchii ei şi mi-a legat şiretul. Cuprinsă de o teamă plăcută, mi s-a tăiat răsuflarea şi nu mai ştiam ce să fac. După ce a isprăvit, Katia s-a ridicat şi m-a cercetat din cap până-n picioare.

— Uite, te-ai dezvelit şi la gât, a zis ea, atingând cu degetul pielea gâtului meu. Lasă-mă să te leg.

N-am mai încercat să mă împotrivesc. Mi-a desfăcut băsmă-luţa şi a legat-o cum ştia ea.

— Că altfel te mai trezeşti cu o tuse, a zis ea, zâmbind şiret şi fulgerându-mă cu privirea ochişorilor ei negri, ifmezi.

Mă zăpăcisem de tot. Nu mai ştiam ce-i cu mine şi ce se petrece cu Katia. Mulţumesc lui Dumnezeu că plimbarea noastră n-a ţinut mult, altfel nu m-aş fi putut stăpâni şi aş fi sărit s-o sărut pe stradă. Când urcam scara, am izbutit totuşi s-o sărut pe furiş pe umăr. Katia a tresărit, dar n-a spus nimic. Seara, după ce au gătit-o frumos, au trimis-o jos la mama ei, care avea musafiri. În aceeaşi seară însă, s-a iscat în casă o mare nelinişte, Katia a avut o criză de nervi. Prinţesa s-a speriat grozav şi a chemat medicul, dar nici el n-a ştiut să spună ce anume avea. S-a dat vina pe bolile obişnuite ale copiilor, pe vârsta Katiei, dar eu m-am gândit la cu totul altceva. A doua zi, Katia a apărut la noi ca

totdeauna, rumenă la faţă, veselă, plină de sănătate, dar mai capricioasă şi mai ciudată decât orieând.

În primul rând, toată dimineaţa n-a vrut să asculte de madame Leotard. Apoi i-a venit pofta, aşa, din senin, să se ducă la bătrâna prinţesă. Bătrâna, care nu putea s-o sufere pe nepoata sa, era în continuă ceartă cu ea şi nu dorea s-o vadă. De data aceasta, însă, împotriva obiceiului ei, s-a învoit s-o primească. La început, totul a mers cum nu se poate mai bine şi primul ceas s-a scurs într-o armonie desăvârşită. Mica ştrengăriţă şi-a cerut iertare pentru toate greşelile ei, pentru zburdălnicia ei şi pentru tulburarea liniştii bă-trânei prinţese, cerându-şi scuze în modul cel mai solemn, cu lacrimi în ochi. Micuţa poznaşă a mers şi mai departe. Nu ştiu ce i-a venit, dar s-a apucat să-i mărturisească bătrânei nişte pozne care deocamdată nu existau deoît în închipuirea ei, în stare de proiect. S-a prefăcut smerită şi spăşită, dornică de căinţă. Ce să mai spun, bătrâna bigotă era îneîntată şi măgulită în amoral ei propriu de apropiata victorie asupra Katiei – comoara, idolul întregii case, care ştia s-o sileascâ până şi pe mama ei să-i îndeplinească toate capriciile.

Mica poznaşă a început prin a mărturisi că avusese de gând să lipească de rochia prinţesei o carte de vizită; că voise să-l ascundă pe Falstaff sub patul bătrânei; că-şi pusese în gând să-i spargă ochelarii, să-i ia toate cărţile şi să aducă în locul lor romane franţuzeşti de-ale mamei ei, după care să vină cu plesnitori şi să le împrăştie pe jos; să-i vâre în buzunar cărţi de joc şi câte şi mai câte. Aşa i-a înşirat o mulţime de pozne, care mai de care mai grave. Bătrâna şi-a pierdut cumpătul – făcea feţe-feţe de mânie. In sfârşit, Katia nu s-a mai putut stăpâni, a izbucnit în râs şi a fugit din odaie. Bătrâna a trimis îndată s-o cheme pe prinţesă şi timp de două ore a judecat-o în toată legea. Prinţesa şi-a implorat ruda cu lacrimi în ochi s-o ierte pe Katia şi să îngăduie ca fetiţa să nu fie pedepsită, pentru că era bolnavă. La început, bătrâna nici n-a vrut să audă de

aşa ceva; a anunţat că va pleca chiar a doua zi din casă şi s-a mai înduplecat abia după ce prinţesa i-a făgăduit solemn că va amâna pedepsirea fiicei sale până după însănătoşirea acesteia, când va da deplină satisfacţie îndreptăţitei mânii a bătrânei. Totuşi, Katia a fost mustrată foarte aspru şi dusă să stea jos, la prinţesă.

După-aimază, însă, ştrengăriţă a reuşit să scape de acolo. Tocmai coboram la etajul de jos, când am întâlnit-o pe scară. Crăpase puţin uşa şi-l striga pe Falstaff. Mi-am dat seama într-o clipă că punea la cale o răzbunare cumplită. Iată despre ce era vorba.

Bătrâna prinţesă n-avea duşman mai neîmpăcat decât Falstaff. Câinele nu se lăsa mângâiat de nimeni, şi, fiind foarte înfumurat, mândru şi ambiţios, nu iubea pe nimeni şi pretindea, pare-se, ca toată lumea să-i arate respectul cuvenit. Într-adevăr, toţi se purtau cu el cu respectul născut din teama pe care le-o inspira. Dar o dată cu venirea bătrânei prinţese, se petrecuse ceva neaşteptat: Falstaff fusese grav jignit, interzicându-i-se formal etajul de sus.

La început, înfuriat de jignirea adusă, câinele a râcâit o săptă-mănă încheiată cu ghearele la uşa dinspre scara care lega cele două etaje. A înţeles însă curând cauza izgonirii sale şi chiar în prima duminică, în clipa în care bătrânica se pregătea să iasă din casă, ca să se ducă la biserică, Falstaff s-a repezit la ea, lătrând şi mârâind. Biata bătrâna, care declarase că nu-l poate suferi, abia a fost salvată de crâncena răzbunare a câinelui jignit, izgonit din ordinul ei. Din ziua aceea, lui Falstaff i s-a interzis cu străşnicie etajul de sus şi când se întâmpla ca bătrâna să coboare, servitorii îl închideau într-o odaie dosnică. O gravă răspundere apăsa asupra servitorilor. Răzbunătorul animal găsise, totuşi, prilejul să pătrundă de vreo trei ori sus. De îndată ce ajunsese la scară, străbătuse în goană nebună tot şirul de odăi, până la dormitorul bătrânei. Nimic nu-l mai putuse opri. Din fericire, uşa bătrânei era totdeauna bine închisă şi Falstaff se mulţumise doar să urle îngrozitor în faţa uşii ei, până când veniseră servitorii să-l ia de acolo. In tot timpul vizitei fiorosului animal, bătrâna prinţesă ţipase ca din gură de şarpe, şi, de fiecare dată, se îmbolnăvise grav din pricina spaimei. De câteva ori îi dăduse un ultimatum prinţesei, ba ajunsese chiar până acolo, încât să-i declare într-o zi, când

îşi pierduse cumpătul, că ori ea, ori Falstaff trebuia să plece din casă. Dar prinţesa nu vroise să se despartă de Falstaff.

Se întâmpla rar ca prinţesa să arate cuiva afecţiune, dar, după copiii ei, la Falstaff ţinea mai mult decât la oricine şi iată pentru ce. Cu vreo şase ani în urmă, prinţul se întorsese într-o zi de la plimbare aducând cu el un căţeluş murdar, bolnav şi cu o înfăţişare neînchipuit de jalnică. Totuşi, era un buldog de rasa cea mai pură. Prinţul îl salvase de la moarte. Cum însă noul locatar al casei se purta foarte necuviincios şi grosolan, la cererea prinţesei, câinele a fost îndepărtat din apartamente şi trimis în curtea de serviciu, unde a fost pus în lanţ. Prinţul nu s-a împotrivit. Doi ani mai târziu, pe când întreaga familie se afla în vilegiatură, Saşa, frăţiorul mai mic al Katiei, a căzut în Neva. Prinţesa, scoţând un strigăt sfâşietor, a vrut să sară în apă după fiul ei şi n-a fost oprită decât cu mare greutate şi salvată astfel de la o moarte sigură. Intre timp copilul fusese luat de curentul repede al apei şi numai hainele i se mai vedeau la suprafaţă. O barcă a pornit în grabă după el, dar numai printr-o minune l-ar fi putut salva. Când, deodată, uriaşul şi puternicul buldog a sărit în apă, a tăiat drumul băieţaşului, l-a apucat cu dinţii şi, cu un aer triumfător, l-a adus la mal. Prinţesa a sărit să îmbrăţişeze câinele murdar şi ud, dar Falstaff – care pe vremea aceea mai purta încă prozaicul şi extrem de plebeul nume de Friksa – nu suporta mângâierile nimănui şi, drept răspuns la îmbrăţişările şi sărutările prinţesei, şi-a înfipt colţii cât a putut de adânc în umărul ei. Prinţesa a avut de suferit toată viaţa de pe urma acestei răni, dar recunoştinţa ei nu mai avea margini. Falstaff a fost adus din nou în casă, periat şi spălat şi i s-a dat o zgardă de argint executată cu mare artă. S-a instalat în cabinetul stăpânei sale, pe o splendidă blană de urs şi în curând prinţesa a izbutit să-l poată mângâia fără teamă că va fi pedepsită cu asprime şi fără întâiziere. Aflând că numele favoritului ei era Friksa, prinţesa s-a îngrozit şi s-a străduit să-i găsească un alt

nume, pe cât posibil, din lumea antică. Dar Hector, Cerber şi alte nume de felul acesta îi păreau prea banale. Trebuia ales ceva pe măsura favoritului casei. In sfârşit, prinţul, ţinând seama de lăcomia fenomenală a Friksei, a propus să i se spună Falstaff. Toţi au primit cu entuziasm şi buldogul a rămas pentru totdeauna cu numele acesta. Acum, Falstaff se purta frumos, ca un adevărat englez. Era tăcut, posac şi nu sărea la nimeni aşa, din senin, însă pretindea ca toată lumea să ocolească respectuos locul lui de pe blana de urs şi, în general, să i se arate consideraţia cuvenită. Uneori îl apucau năbădăile, de parcă l-ar fi doborât spleen-u şi atunci îşi aducea aminte, plin de amărăciune, că duşmanul iui, duşmanul neîmpăcat care atentase la drepturile sale, rămăsese nepedepsit. In astfel de clipe, se furişa tiptil spre scara care ducea sus, însă, găsind de obicei uşa închisă bine, se culca undeva prin apropiere, ascuns într-un colţ, aşteptând cu viclenie ca cineva s-o uite deschisă. Uneori, răzbunătorul animal aştepta aşa câte trei zile în şir. Dar datorită poruncilor severe ca uşa să fie supravegheată cu mare străşnicie, Falstaff nu mai pătrunsese sus de două luni.

— Falstaff! Falstaff! Îl strigă mica prinţesă, deschizând uşa şi ademenindu-l prietenoasă pe scara noastră.

Simţind că se deschide uşa, câinele se şi pregătea să sară peste Rubiconul său. Totuşi, chemarea prinţesei i s-a părut atât de nefirească, încât câteva clipe nu şi-a crezut urechilor. Cum era şiret ca o pisică, s-a prefăcut că nu observă greşeala celui care deschisese uşa, s-a dus la fereastră, şi-a pus labele puternice pe pervaz şi a început să se uite cu mare atenţie la clădirea de peste drum. Într-un cuvânt, se purta ca o persoană străină, care se oprise o clipă, în timpul unei plimbări, să admire minunata arhitectură a unei clădiri vecine. In realitate, însă, stătea într-o dulce aşteptare, cu inima înfiorată. Ce surpriză, ce bucurie, ce fericire nebună trebuie să fi simţit el, văzând uşa larg deschisă în faţa lui şi mai auzindu-se şi chemat,

poftit, implorat să urce sus, ca să-şi potolească fără întârziere setea îndreptăţitei sale răzbunări! Cu un răcnet de bucurie, arătându-şi colţii, cu un aer înfricoşător şi victorios, s-a năpustit ca o săgeată sus pe scări.

Şi-a luat vânt cu atâta forţă, încât un scaun, pe care l-a atins în zbor, a sărit la vreo doi metri şi s-a învârtit pe loc ca un titirez. Falstaff zbura cu iuţeala unei ghiulele de tun. Madame Leotard ia scos un ţipăt de groază, însă Falstaff a ajuns între timp la uşa mult visată şi s-a năpustit cu labele pe ea. Dar n-a izbutit s-o deschidă şi a început să urle înfiorător. Urletelor lui i-a răspuns ţipătul înspăimântător al bătrânei domnişoare. In aceeaşi clipă, legiuni întregi de vrăjmaşi au alergat să-l împresoare; parcă toată casa se mutase la etajul de sus şi Falstaff, teribilul Falstaff, cu botniţa trecută cu multă îndemânare peste fălci, cu picioarele prinse în opritoare, cu arcanul pe după gât, a fost nevoit să părăsească fără glorie câmpul de luptă.

Un sol, trimis anume, a poftit-o pe prinţesă sus, la bătrână.

♦ De data asta, însă, prinţesa nu mai era dispusă să ierte şi să treacă cu vederea. Dar cine trebuia pedepsit? De la prima privire aruncată asupra Katiei, prinţesa a înţeles… Nu mai încăpea nici o îndoială: Katia stătea acolo, palidă, tremurând de frică. Biata fetiţă îşi dăduse seama abia atunci de urmările poznei sale. Bănuiala putea să cadă asupra servitorilor, asupra unor oameni nevinovaţi şi ea era gata să mărturisească tot adevărul.

— Tu eşti de vină? A întrebat-o prinţesa cu asprime,

Văzând paloarea cadaverică a Katiei, am făcut un pas înainte şi am spus cu hotărâre:

— Eu i-am dat drumul lui Falstaff… Din greşeală, am mai adăugat, căci sub privirea ameninţătoare a prinţesei, îmi pierise tot curajul.

— Madame Leotard, să-i aplici o pedeapsă exemplară! A zis prinţesa şi a ieşit din odaie.

M-am uitat la Katia. Stătea încremenită, palidă, cu privirea în pământ, dar braţele îi atârnau neputincioase de-a lungul

trupului.

Singura pedeapsă care se dădea copiilor prinţului era arestul într-o cameră goală. Nu-i mare lucru să stai două ore într-o cameră goală. Însă când un copil e închis cu forţa, împotriva voinţei lui, spunându-i-se că nu e liber, pedeapsa apare destul de gravă. De obicei, Katia sau fratele ei erau ţinuţi închişi câte două ore, dar pe mine, luându-se în considerare gravitatea greşelii mele, m-au pedepsit cu patru ore de arest. Când am trecut pragul temniţei mele, nu mai puteam de bucurie. Mă gândeam la Katia. Ştiam că învinsesem. Însă în loc de patru ore, am stat închisă până la patru dimineaţa. Iată cum s-au petrecut lucrurile.

După două ore de la întemniţarea mea, madame Leotard a fost înştiinţată că sosise fiica ei de la Moscova care se îmbolnăvise pe neaşteptate şi dorea s-o vadă. Madame Leotard a plecat, uitân-du-mă cu desăvârşire. Fata în casă care ne servea şi-a închipuit probabil că mi se dăduse drumul. Katia fusese poftită jos şi nevoită să stea la maică-sa până la unsprezece seara. Când s-a întors în odaia noastră, a rămas foarte mirată văzând patul meu gol. Camerista a ajutat-o să se dezbrace şi a culcat-o. Mica prinţesă, care avea motivele ei să se poarte astfel, n-a întrebat-o un cuvânt despre mine şi s-a culcat cu gândul să mă aştepte. Ea ştia că arestul meu trebuia să dureze patru ore-şi-şi închipuia că bona noastră o să-mi dea drumul. Dar şi Nastia uitase cu totul de mine, mai ales că eu mă dezbrăcăm întotdeauna singură. Şi aşa am rămas peste noapte la arest.

La patru dimineaţa m-au deşteptat bătăi puternice în uşă. O neva încerca s-o deschidă cu forţa. Adormisem pe podeaua goală, şi, trezindu-mă din somn, am început să ţip îngrozită, dar am recunoscut numaidecât vocea Katiei, care le acoperea pe toate celelalte, apoi, madame Leotard a spus şi dânsa ceva, s-a mai auzit vocea speriată a Nastiei şi, în sfârşit, a chelăresei. Până la urmă, au deschis uşa şi madame Leotard m-a îmbrăţişat cu lacrimi în ochi,

rugându-jnă s-Q iert că mă uitase, M-am aruncat de gâtul ei, plângând amarnic. Tremuram ca varga, frigul mă pătrunsese până la oase şi mă durea tot corpul, pentru că stătusem atâtea ore culcată pe podeaua tare. O căutam cu privirile pe Katia, dar ea fugise în dormitorul nostru şi se vârâse repede în pat. Când am intrat în cameră, dormea sau se prefăcea că doarme. Seara, tot aşteptându-mă, o furase somnul. Dimineaţa, la ora patru, când s-a deşteptat, a stârnit o gălăgie infernală. A sculat-o clin somn pe madame Leo-tard care între timp se întorsese, a trezit-o pe bonă, a chemat toate fetele din casă şi mi-a dat drumul de la arest.

În aceeaşi dimineaţă, toată casa a aflat de păţania mea. Chiar şi prinţesa a fost de părere că mi s-a aplicat o pedeapsă prea aspră, în ceea ce-] priveşte pe prinţ, în ziua aceea l-am văzut pentru întâia oară mânios. A urcat la noi pe la ora zece, foarte tulburat.

— Spune-mi, te rog, s-a întors el spre madame Leotard, ce-ai făcut? Ce-ai făcut cu biata copilă? Asta-i barbarie, curată barbarie, cruzime! Cum se poate să laşi peste noapte într-o cameră întunecoasă un copil bolnav, slăbuţ, o fetiţă visătoare, sperioasă, cu închipuirea atât de aprinsă! Asta înseamnă s-o distrugi! Oare nu-i cunoşti povestea? E barbar, c inuman ce-ai făcut, trebuie să ţi-o spun, doamnă! Şi cum e cu putinţă să aplici o pedeapsă ca asta? Cine a născocit, cine a putut să născocească o asemenea pedeapsă?

Biata madame Leotard a început să-i explice tulburată, cu lacrimi în ochi, cum se petrecuseră lucrurile. A mărturisit că uitase de mine pentru că sosise fiica ei, încereând în acelaşi timp să-i demonstreze că pedeapsa în sine era bună când nu dura prea mult şi că însuşi Jean-Jacques Rousseau preconizează ceva asemănător.

— Jean-Jacques Rousseau, madame! Dar Jean-Jacques Rousseau nu avea căderea să spună aşa ceva. Jean-Jacques nu este o autoritate! Jean-Jacques nu trebuia să vorbească

despre educaţie, el n-avea nici un drept s-o facă. Jean-Jacques şi-a părăsit copiii, pe propriii lui copii, doamnă! Jean-Jacques a fost un om rău, doamnă!

— Jean-Jacques Rousseau! Jean-Jacques, un om rău! Principe! Principe! Cum puteţi vorbi aşa?

Şi madame Leotard s-a aprins toată.

Era o femeie admirabilă şi de loc supărăcioasă – nu-i plăceau oamenii supărăcioşi – dar dacă cineva cuteza să se atingă de vreunul dintre favoriţii ei sau să tulbure umbra clasică a unui Corneille sau Racine, să-l jignească pe Voltaire, să spună că Jean-Jacques Rousseau fusese un om rău, să-l numească, barbar —

Dumnezeule, asta era prea de tot! Ochii doamnei LeotarJ s-aii umplut de lacrimi. Biata bătrână se cutremura de emoţie.

— Nu vă daţi seama ce spuneţi, principe! A exclamat ea, în sfârşit, în culmea indignării.

Prinţul s-a stăpânit îndată, şi-a cerut scuze, apoi s-a apropiat de mine, m-a sărutat cu multă afecţiune, m-a binecuvântat cu semnul crucii şi a ieşit din cameră.

— Pauvre prince! * a şoptit madame Leotard, adânc mişcată şi ea. Apoi ne-am aşezat la masa de studiu.

Dar mica prinţesă era foarte distrată în timpul lecţiei. Tocmai când ne pregăteam să ne ducem la masă, s-a apropiat de mine, cu obrajii aprinşi, cu zâmbetul pe buze, s-a oprit în faţa mea, m-a apucat de umeri şi a spus repede, ca şi cum s-ar fi ruşinat de ceva:

— Ei, ai stat ieri la arest pentru mine? După-masă o să mergem să ne jucăm în salon.

S-au auzit paşi în apropiere şi Katia s-a îndepărtat în grabă.

După-masă, în amurg, am coborât împreună în salonul cel mare, ţinându-ne de mână. Katia era atât de tulburată, că i se tăiase răsuflarea. Eu eram bucuroasă, fericită cum nu mai fusesem niciodată.

— Vrei să ne jucăm cu mingea? M-a întrebat ea. Stai aici!

M-a aşezat într-un colţ al salonului, însă, în loc să se îndepărteze, ca să-mi arunce mingea, s-a oprit la trei paşi de mine, m-a privit, s-a înroşit, apoi s-a prăbuşit pe divan, acoperindu-şi faţa cu mâinile. Am vrut să mă apropii de ea, dar a crezut că mă pregăteam să plec.

— Nu pleca, Netoşka! Stai puţin cu mine, o să-mi treacă îndată, şi, în aceeaşi clipă, a sărit în picioare, roşie la faţă, cu ochii umezi şi m-a îmbrăţişat. Avea obrajii uzi de lacrimi, buzele umflate ca nişte vişine şi buclele răvăşite. Mă săruta nebuneşte, pe faţă, pe ochi, pe gură, pe gât, pe mâini. Plângea ca într-o criză de isterie. Am cuprins-o cu putere în braţe şi ne-am îmbrăţişat fericite, cu drag, ca nişte prietene, ca nişte amanţi care se revăd după o lungă despărţire. Inima Katiei zvâcnea cu atâta putere, că-i desluşeam fiecare bătaie.

O voce din camera de alături a poftit-o pe Katia la prinţesă.

— Ah, Netoşka 1 La revedere, pe diseară, la noapte! Du-te sus şi aşteaptă-mă.

* Sărmanul prinţ I (Fr.)

M-a mai sărutat o dată, încetişor, din inimă şi a pornit în goană la chemarea Nastiei. Am urcat în grabă în odaia mea. Mă simţeam ca reînviată. M-am trântit pe divan şi mi-am ascuns capul în perne, plângând de fericire. Inima îmi bătea nebuneşte, să-mi spargă pieptul. Nu mai ţin minte cum am putut să aştept venirea nopţii. In sfârşit, orologiul a bătut de unsprezece ori. M-am culcat. Katia s-a întors abia la douăsprezece, mi-a zâmbit de departe, dar nu mi-a spus un cuvânt. Nastia a început s-o dezbrace şi parcă anume nu se grăbea.

— Hai, Nastia, mai repede, mai repede! O îndemna fetiţa.

— Ce s-a întâmplat, prinţesă? Poate aţi urcat scările prea iute, de vă bate inima atât de tare?… A întrebat-o Nastia.

— Ah! Dumnezeule! Nastia! Mă plictiseşti! Haide, mai repede, mai repede! Şi Katia, înciudată, a bătut din picior.

— Of, ce inimioară! A zis Nastia şi a sărutat picioruşul prinţesei, pe care tocmai îl descălţa.

În sfârşit, Nastia a culcat-o pe mica prinţesă şi a ieşit din odaie. Cât ai clipi, Katia a sărit din pat şi a venit lângă mine. Am întinv pinat-o cu un ţipăt uşor.

— Vino la mine, culcă-te lângă mine! Mi-a spus Katia, trăgându-mă din aşternut. In clipa următoare, eram în patul ei. Ne-am strâns în braţe cu putere, cu dor. Katia mă săruta cu în-sufleţiroi

— Ştii, mi-aduc aminte cum mă sărutai noaptea! Mi-a spus ea, roşie ca para foculuâ.

Am izbucnit în hohote de plâns.

— Netoşka! A şoptit ea printre lacrimi, îngerul meu, tu nici nu ştii că te iubesc de multă vreme, de foarte multă vreme! Ştii tu de când?

— De când?

— De când papa mi-a poruncit să-ţi cer iertare, din ziua aceea, când ai vrut să iei apărarea tatălui tău, Netoşka… Mititica mea orfa-ană! Îngăimă ea tărăgănat, acoperindu-mă iar de sărutări. Plângea şi râdea în acelaşi timp.

— Ah, Katia!

— Ce-i? Ce este, draga mea?

— De ce am aşteptat noi atâta. Atâta timp… Dar n-am mai fost în stare să continuu. Ne-am îmbrăţişat şi vreo trei minute n-am scos o vorbă. „

— Spune-mi, ce-ai gândit tu despre mine? A întrebat prinţesă.

— Ah, m-am gândit atât de mult, Katia! M-am gândit mereu. Zi şi noapte mi-a fost gândul la tine.

— Şi noaptea vorbeai de mine, te-am auzit.

— Adevărat?

— Ai plâns de atâtea ori!

— Ei, vezi? Şi de ce erai mereu atât de mândră?

— Pentru că am fost o proastă, Netoşka. Aşa mă apucă pe mine câteodată şi pace! Mi-era mereu necaz pe tine.

— Pentru ce?

— De rea ce eram. Mai întâi, pentru că eşti mai bună decât mine. Apoi, pentru că pe tine papa te iubeşte mai mult decât pe mine. Şi papa e om bun, Netoşka, nu-i aşa?

— O, da I i-am răspuns eu şi ochii mi s-au umplut de lacrimi, gândindu-mă la prinţ.

— E un om bun, spuse Katia, grav. Ce să mă fac cu el? E mereu aşa… Ei şi pe urmă, când ţi-am cerut iertare, îmi venea să plâng şi de aceea mi-a fost iar necaz pe tine.

— Am văzut eu, am văzut bine că-ţi venea să plângi.

— Taci, prostuţo, că plângăreaţă eşti tu, nu eu! S-a răstit ea în glumă la mine şi mi-a acoperit gura cu mâna ei. Ascultă, doream mult să te iubesc, apoi, dintr-o dată, îmi venea să te urăsc şi te uram şi te uram…!

— Bine, dar pentru ce?

— Uite, aşa, mi-era necaz pe tine. Nu ştiu nici eu de ce! Apoi am văzut că nu poţi trăi fără mine şi mi-am zis: las' c-o s-o chinuiesc eu pe fata asta rea!

— Ah, Katia!

— Sufleţelule! A zis ea şi mi-a sărutat mâna. Ei şi după aceea n-am vrut să mai vorbesc cu tine, n-am mai vrut de fel. Ţii minte cum l-am mângâiat pe Falstaff?

— O, ai fost neînfricată!

— Şi ce fri-i-că mi-a fost! Tărăgăna Katia. Ştii tu de ce m-am apropiat de el?

— De ce?

— Pentru că erai tu de faţă. Când am văzut că te uiţi… „Ah, fie ce-o fi I” mi-am zis şi am pornit. Te-am speriat; aşa-i că ţi-a fost teamă pentru mine?

— Grozav!

— Am văzut. Dacă ai şti cât de bucuroasă am fost că a plecat Falstaff! Doamne, cât am mai tremurat după ce a plecat mo-o-n-strul ăsta!

Şi mica prinţesă a râs nervos. Apoi şi-a ridicat deodată capul înfierbântat şi a început să mă privească atent. Pe genele ei lungi tremurau lacrimile, ca nişte mărgăritare.

— La urma urmei, ce ai tu de te-am îndrăgit atât de tare? Ia te uită, eşti palidă, ai părul bălai, spălăcit, eşti o prostuţă, o plângăreaţă şi ai nişte ochişori albaştri, miti-ti-i-ca mea orfană!

Şi s-a aplecat iar ca să mă sărute a nu ştiu câta oară. Câteva lacrimi din ochii ei au picurat pe obrajii mei. Era tare înduioşată.

— Şi cu cât te iubeam mai mult, cu atât mai des îmi ziceam în sinea mea: nu şi nu! N-o să-i spun 1 Şi cum m-am încăpăţânat! De ce mi-a fost oare frică, de ce mi-a fost ruşine de tine! Doar vezi şi tu cât de bine ne simţim acum amândouă!

— Katia! Mă doare atâta fericire! I-am spus eu, nebună de bucurie. Mi-e inima prea plină!

— Da, Netoşka! Ascultă mai departe… Da, ascultă. Cine ţi-a dat numele de Netoşka?

— Mama!

— Ai să-mi povesteşti totul despre mama ta? • – Tot, tot, i-am răspuns eu cu entuziasm.

— Şi ce-ai făcut cu cele două batiste ale mele, cu danteluţă? Dar panglica, de ce-ai luat-o? Nu ţi-e ruşine? Vezi că ştiu şi asta!

Am râs şi m-am înroşit, emoţionată până la lacrimi.

— Nu, mi-am zis eu, am s-o chinuiesc puţin, să mă aştepte.” Uneori îmi ziceam: „N-o iubesc de fel, nu pot s-o sufăr”. Iar tu erai mereu atât de blândă, mieluşica mea! Dac-ai şti tu ce frică mi-era să nu-ţi închipui că sunt o proastă! Tu eşti deşteaptă, Netoşka, foarte deşteaptă, nu-i aşa?

— De ce vorbeşti aşa, Katia? M-am împotrivit eu, aproape jignită.

— Ba nu, tu eşti deşteaptă, a zis ea serioasă şi hotărâtă. Asta o ştiu bine. Numai că într-o dimineaţă, când m-am trezit din somn, mi-am dat seama cât de tare te iubesc, grozav de tare! Te visasem toată noaptea. Mi-am zis: „O să cer să mă mut la mama şi o să rămân acolo. Nu vreau s-o

iubesc, nu vreau!” Iar în seara următoare, înainte de a adormi, m-am gândit: „Numai de-ar mai veni, ca şi în noaptea trecută!” Şi ai venit. Ah, cum mă prefăceam că dorm… Ce neruşinate suntem noi, Netoşka!

— Şi de ce nu voiai de loc să mă iubeşti?

— Aşa… Dar ce tot spun! Doar te-am iubit mereu, mereu! Abia mai târziu n-am mai putut răbda. Mi-am zis: „O s-o înăbuş în sărutări sau o s-o ciupesc pân-o omor!” Uite-aşa, prostuţo!

Şi m-a ciupit.

— Mai ţii minte cum ţi-am legat şiretul de la pantof?

— Ţin minte.

— Ţin şi eu minte. Erai mulţumită? Mă uitam la tine şi mă gândeam: „Ce drăguţă e! Hai să-i leg şiretul de la pantof, să văd ce-o să facă!” Şi mă simţeam atât de bine! Şi, zău aşa, aş fi vrut să te sărut… Dar nu te-am sărutat. Iar după aceea, toată întâmpla-rea mi s-a părut atât de hazlie, atât de hazlie! Şi în tot timpul drumului, cât a ţinut plimbarea noastră, îmi venea să râd. Mă stă-pâneam şi nu puteam să mă uit la tine, pentru că mă pufnea râsul. Şi ce bucuroasă am fost că te-ai lăsat închisă în temniţă în locul meu.

Odaia goală se numea „temniţă”.

— Ţi-a fost frică?

— Grozav de frică.

— Nu m-am bucurat pentru că ai luat vina asupra ta, ci pentru că stăteai acolo în locul meu! Mă gândeam: „Ea plânge acum şi cât de mult o iubesc! Şi cum o s-o mai sărut, cum o s-o: nai sărut mâine!” Nu mi-era milă de tine, zău că nu-mi era milă, eu toate că am plâns puţin.

— Eu n-am plâns, mă bucuram că eram acolo în locul tău.

— N-ai plâns? Ah, răutăcioaso! A exclamat ea şi m-a sărutat cu nesaţ.

— Katia, Katia! Doamne, ce drăguţă eşti tu!

— Nu-i aşa? Ei şi acum poţi să faci cu mine ce vrei! Ţi-ranizează-mă, ciupeşte-mă! Te rog, ciupeşte-mă! Draga mea, ciu-peşte-mă!

— Zvăpăiato!
— Şi mai ce?
— Prostuţo…
— Şi mai ce?
— Şi mai sărută-mă.
Şi ne sărutam şi plângeam şi râdeam. Ni se umflaseră şi buzele de sărutări.
— Netoşka! Întâi şi-ntâi, să vii totdeauna să te culci lângă mine. Iţi place să te săruţi? O să ne sărutăm. Pe urmă, aş vrea să nu mai fii atât de tristă. De ce-ai fost tristă? O să-mi povesteşti, nu-i aşa?
— O să-ţi povestesc totul, dar acum nu mai sunt tristă, sunt veselă!
— Şi o să fii rumenă la faţă, ca mine! Ah, de s-ar face mai repede mâine! Ţi-e somn, Netoşka?
— Nu.
— Atunci, hai să mai vorbim.
Şi am mai vorbit aşa, vreo două ore, câte şi mai câte, numai Dumnezeu ştie ce. În primul rând, mi-a destăinuit gândurile ei prezente şi toate planurile de viitor. Aşa am aflat că pe tatăl ei îl iubeşte mai mult decât pe oricine, aproape chiar mai mult decât pe mine. Apoi am hotărât amândouă că madame Leotard este o femeie admirabilă şi că nici prea severă nu-i. Mai departe, am stabilit chiar atunci, pe loc, ce-o să facem mâine, poimâine, şi, în general, am întocmit un program pe o durată de aproape douăzeci de ani. Katia a orânduit viaţa noastră în comun în felul următor: o zi o să-mi poruncească ea mie, iar eu o să execut totul; a doua zi, vom schimba rolurile – eu o să poruncesc, iar ea o să mi se supună orbeşte. După aceea, ne vom porunci amândouă una alteia, fără deosebire. Din când în când, una din noi o să se împotrivească, prefăcându-se că nu dă ascultare celeilalte şi o să ne facem că ne certăm, iar după aceea o să ne grăbim să ne împăcăm. Ce mai încolo-încoace, ne aştepta o fericire fără margini. În sfârşit, obosită de atâta sporovăială, mi se închideau ochii. Katia

râdea de mine, făcându-mă somnoroasă, dar tot ea a adormit cea dintâi. Dimineaţa, ne-am deşteptat amândouă deodată şi după ce ne-am sărutat în grabă, pentru că se auzeau paşi apro-piindu-ss de uşa noastră, abia am avut timp să ajung în patul meu.

Toată ziua n-am mai ştiut ce să facem de bucurie. Ne ascundeam, fugeam de lume, temându-ne mai mult decât de orice de priviri străine. În sfârşit, am început să-i spun povestea mea. Katia a fost zguduită până la lacrimi.

— Eşti o răutăcioasă, o fată rea! De ce nu mi-ai povestit toate astea mai curând? Te-aş fi iubit atât de mult, atât de mult! Şi te durea când te băteau băieţii de pe stradă?

— Mă durea şi mi-era atât de frică de ei!

— Ah, urâcioşii! Ştii tu, Netoşka, am văzut cu ochii mei cum un băiat îl bătea pe stradă pe un altul, Mâine o să iau pe furiş biciuşca iui Falstaff şi dacă mi-o ieşi în cale vreunul din-tr-ăştia, să vezi tu ce-o să-l mai biciuiesc, ce-o să-l mai biciuiesc!

Îi scăpărau ochişorii de indignare.

Ori de câte ori intra cineva în odaie, tresăream speriate. Ne era teamă să nu ne vadă careva sărutându-ne. Şi ne-am sărutat cel puţin de o sută de ori în ziua aceea. Aşa a trecut o zi, apoi încă una. Mi-era teamă să nu mor pe loc de atâta fericire, mi se tăia răsuflarea… Dar fericirea noastră n-a durat mult.

Madame Leotard avea îndatorirea să-i raporteze prinţesei despre orice mişcare a Katiei. După o supraveghere de trei zile, avea multe de spus despre noi. În sfârşit, s-a dus la prinţesă şi i-a povestit tot ce observase: că ne-a apucat pe amândouă un fel de exaltare, că de trei zile încoace eram nedespărţite, că ne sărutam mereu, plângeam şi râdeam ca nişte apucate, că sporovăiam fără încetare – ceea ce nu se întâmplase mai înainte, că ea nu ştia care să fie cauza acestei schimbări, dar credea că mica prinţesă trece printr-o criză bolnăvicioasă şi, în sfârşit, îşi exprimă părerea că ar fi bine să ne vedem mai rar.

— M-am gândit mai de mult la asta, a răspuns prinţesa. Ştiam eu că orfana aceasta ciudată o să ne dea de furcă. Ceea ce am auzit despre ea, despre viaţa pe care a dus-o mai înainte e îngrozitor, pur şi simplu îngrozitor! Nu mai încape îndoială că ea are o proastă înrâurire asupra Katiei. Şi zici că fata mea ţine foarte mult la ea?

— Grozav de mult.

Prinţesa s-a înroşit de necaz. Era geloasă de afecţiunea fiicei sale pentru mine.

— Se-ntâmplă ceva nefiresc! A zis ea. Înainte se purtau ca două străine una faţă de alta şi, mărturisesc, îmi părea bine. Cu toate că e destul de tânără, orfana asta nu-mi inspiră nici un fel de încredere. Dumneata mă înţelegi, aşa e? Ea a supt o dată cu laptele mamei ei o anumită educaţie, anumite apucături şi, poate, anumite reguli de conduită şi nu pricep ce a găsit prinţul la ea? De o mie de ori i-am propus s-o dăm la pension.

Madame Leotard ar fi vrut să-mi ia apărarea, dar prinţesa părea neclintită în hotărârea de a ne despărţi. A trimis numaidecât după fiica ei, care a fost anunţată chiar atunci că nu mă va mai vedea până duminica viitoare, adică o săptămână încheiată.

Eu am aflat totul abia seara târziu şi m-am îngrozit. Mă gân-deam la Katia şi mi-era teamă că nu va putea îndura despărţirea noastră. Chinuită, înnebunită de durere, am fost bolnavă toată noaptea, Dimineaţa, prinţul a venit să mă vadă şi mi-a şoptit la ureche să nu-mi pierd speranţa. Prinţul a făcut tot ce-a putut, dar zadarnic – prinţesa n-a vrut în ruptul capului să-şi schimbe hotărârea. Treptat, am căzut pradă deznădejdii şi abia mai respiram de atâta durere.

A treia zi dii/iineaţa, Nastia mi-a adus un bileţel de la Katia. Din mâzgălelile îngrozitoare, făcute cu creionul, am înţeles că-mi scria următoarele: „Te iubesc mult. Stau cu maman şi mă gândesc cum să fug la tine. Şi o să fug, îţi făgăduiesc, de aceea te rog să nu plângi. Scrie-mi cât de

mult mă iubeşti. Eu te-am îmbrăţişat toată noaptea în vis şi am suferit îngrozitor, Netoşka. Îţi trimit bomboane. La revedere.”

I-am răspuns pe acelaşi ton. Toată ziua am vărsat lacrimi amare peste bileţelul Katiei. Madame Leotard m-a copleşit cu mângâieri. Seara am aflat că s-a dus la prinţ şi i-a spus că, fără îndoială, o să mă îmbolnăvesc pentru a treia oară, dacă n-am s-o văd pe Katia şi că-i pare rău de ceea ce-i raportase prinţesei. Eu am întrebat-o pe Nastia ce face Katia şi bona mi-a răspuns că mica prinţesă nu mai plânge, dar că e foarte palidă.

Dimineaţa, Nastia mi-a şoptit:

— Poftiţi în cabinetul luminăţiei-sale. Coborâţi pe scara din dreapta.

Înviorată de o presimţire fericită, cu răsuflarea tăiată de nerăbdare, am coborât scara în fugă şi am deschis uşa cabinetului. Ea nu era acolo. Deodată, Katia m-a cuprins în braţe pe la spate şi a început să mă sărute cu foc. Râsete, lacrimi… Apoi, într-o clipă, Katia s-a smuls din îmbrăţişarea mea şi s-a căţărat ca o veveriţă pe umerii tatălui ei, însă nu şi-a putut ţine echilibrul şi s-a prăbuşit pe divan, trăgându-l şi pe prinţ după dânsa. Mica prinţesă plângea de fericire.

— Papa, cât eşti tu de bun, papa!

— Zvăpăiatelor! Ce v-a apucat? Ce-i cu prietenia asta? Ce fel de dragoste-i asta?

— Taci, papa, ce ştii tu de treburile noastre!

Apoi am luat-o iar de la oapăt cu îmbrăţişările.

Am început să mă uit cu atenţie la ea. Slăbise în cele trei zile. Obrajii rumeni i se decoloraseră şi se făcuseră palizi. Am izbucnit în plâns, de amărăciune.

În sfârşit, Nastia a bătut la uşă, ceea ce însemna că se observase lipsa fetiţei şi că era căutată. Katia s-a făcut galbenă ca ceara.

— Fiţi cuminţi, copii! O să ne întâlnim în fiecare zi. La revedere şi Dumnezeu să vă binecuvânteze! A zis prinţul, privindu-ne foarte emoţionat.

Dar el n-a putut să prevadă totul. În aceeaşi seară, a venit vestea de la Moscova că micuţul Saşa se îmbolnăvise pe neaşteptate şi că era pe moarte. Prinţesa a hotărât să plece chiar a doua zi. Totul s-a petrecut atât de repede, încât n-am aflat nimic până în clipa când Katia şi-a luat rămas bun de la mine. Prinţesa încuviinţase cu greu să fiu chemată jos numai după ce prinţul stăruise mult. Katia era zdrobită. Am coborât în goană nebună şi i-am sărit de gât. O trăsură pregătită de drum lung aştepta în faţa porţii. Katia s-a uitat o vreme la mine, a scos un ţipăt şi a leşinat. M-am repezit la ea şi am început s-o sărut. Prinţesa a trezit-o cu greu din leşin. După ce şi-a venit în fire, Katia m-a îmbrăţişat iar.

— La revedere, Netoşka! Mi-a spus ea, izbucnind într-un râs neaşteptat, pe faţă cu o expresie de nedescris. Nu te uita aşa la mine! Nu e nimic, nu sunt bolnavă. O să mă întorc peste o lună şi atunci n-o să ne mai despărţim niciodată.

— Ajunge, a zis prinţesa cu glas potolit. Să plecăm!

Dar Katia s-a mai întors o dată şi m-a strâns pătimaş în braţe.

— Tu eşti viaţa mea! A mai apucat ea să-mi şoptească la ureche în timp ce mă îmbrăţişa. La revedere!

Ne-am sărutat pentru ultima oară şi mica prinţesă a dispărut – pentru mult timp, pentru foarte mult timp. Ne-am revăzut abia după opt ani.

Am povestit anume atât de amănunţit această perioadă a copilăriei, în care am întâlnit-o pe Katia pentru prima oară, pentru că povestea vieţii mele nu se poate despărţi de aceea a Katiei. Romanul ei este şi romanul meu. Parcă mi-a fost scris s-o întâlnesc, iar ei – să mă întâlnească pe mine. Şi apoi, n-am vrut să renunţ la plăcerea de a zăbovi puţin, încă o dată, asupra amintirilor din copilărie… Acum, povestirea se va desfăşura mai repede. Viaţa mea a intrat deodată într-un fel de acalmie şi abia după ce am împlinit şaisprezece ani m-am trezit parcă din nou…

Dar mai întâi voi spune în câteva cuvinte ce s-a întâmplat cu mine după plecarea familiei princiare la Moscova.

Am rămas singură cu madame Leotard.

Peste două săptămâni, un trimis al prinţului ne-a anunţat că înapoierea la Petersburg se amâna pentru un timp nehotărât; şi cum, din pricina unor împrejurări familiale, madame Leotard nu putea să se mute la Moscova, a ieşit din serviciul prinţului, dar a rămas în aceeaşi familie, fiindcă s-a angajat la fiica cea mai mare a prinţesei, Alexandra Mihailovna.

N-am vorbit până acum de loc despre Alexandra Mihailovna. De altfel, nu o văzusem decât o singură dată. Era fiica prinţesei, din prima ei căsătorie. Prinţesa se trăgea dintr-o familie obscură. Primul ei soţ fusese otcupeiu. Când s-a măritat a doua oară, prinţesa n-a ştiut pur şi simplu ce să facă cu fiica ei. Zestrea fetei fiind destul de modestă, nu putea spera să-i găsească o partidă strălucită. În sfârşit, cu patru ani în urmă, izbutise s-o mărite cu un om bogat, care ocupa un post important. Prin această căsătorie, Alexandra Mihailovna ajunsese într-o altă societate decât aceea în care crescuse şi se pomenise în jurul ei cu altfel de oameni. Prinţesa venea s-o vadă de două ori pe an, dar prinţul, tatăl ei vitreg, o vizita în fiecare săptămână, însoţit de Katia. In ultimul timp, însă, prinţesei nu-i mai plăcea s-o lase pe Katia la sora ei şi prinţul o lua cu el pe ascuns. Katia îşi adora sora. Însă deosebirea dintre caracterele lor era izbitoare. Pe chipul minunat al Alexandrei Mihailovna – o femeie de vreo douăzeci şi doi de ani, blândă, duioasă şi iubitoare – o tristeţe ascunsă, o durere sufletească adânc tăinuită aşternuse o umbră întunecată. Gravitatea şi asprimea nu se potriveau parcă de fel cu trăsăturile ei îngereşti, luminoase, cum nu i se potriveşte unui copil doliul. Nu puteai s-o priveşti, fără să simţi o mare simpatie pentru ea. Era palidă şi pe vremea când am văzut-o întâia oară se spunea despre ea că ar fi predispusă la ftizie. Trăia foarte retrasă, ca o pustnică şi nu-

i plăcea nici să primească, nici să facă vizite. Nu avea copii. Ţin minte că atunci când a venit la madame Leotard, s-a apropiat de mine şi m-a sărutat cu multă dragoste. Era însoţită de un bărbat slab, mai în vârstă, căruia i s-au umplut ochii de lacrimi când m-a văzut. Era violonistul B. Alexandra Mihailovna m-a îmbrăţişat şi m-a întrebat dacă vreau să vin la ea, să fiu fetiţa ei. M-am uitat bine la ea şi am recunoscut-o pe sora Katiei mele. Atunci am îmbrăţişat-o cuprinsă de o durere zguduitoare ca şi cum cineva mi-ar fi şoptit iar: „Mititica orfana Alexandra Mihailovna mi-a arătat scrisoarea trimisa de prinţ, m care erau şi câteva rânduri pentru mine. Le-am citit printre suspine. Prinţul mă binecuvânta şi-mi ura o viaţa lunga şi fericita, rugându-mk s-o iubesc pe fiica sa mai mare. Şi Katia adăugase câteva rânduri pentru mine. Îmi scria că acum nu se mai desparte de mama ei!

Şi astfel m-am pomenit în aceeaşi seară, în sinul unei alte familii într-o altă casă, între oameni noi. Pentru a doua oară mi se smulgea din inimă tot ce-mi devenise atât de drag, atât de apropiat. Am ajuns sfârşită, zdrobită de atâta chin sufletesc… Şi acum începe o nouă poveste.

VI.

Noua mea viaţă curgea lin, netulburată, ca într-o mânăstire. Am trăit la protectorii mei mai bine de opt ani, dar nu-mi amintesc să fi văzut în casa lor decât foarte rar o serată, sau o masă cu invitaţi, sau o reuniune de familie, prieteni şi cunoscuţi. In afară de două, trei persoane, care veneau din când în când în vizită, nu mai apăreau la noi decât muzicantul B., prieten al casei şi câteva persoane care veneau la soţul Alexandrei Mihailovna, aproape totdeauna numai în chestuni de afaceri. Soţul Alexandrei Mihailovna era mereu ocupat cu afacerile şi cu serviciul său şi numai rar de tot avea puţin timp liber, pe care îl împărţea fără părtinire între familie şi cunoscuţii lui din înalta societate. Relaţiile sale importante, pe care nu le putea neglija, îl obligau să facă destul de des vizite. I se dusese

vestea că e stăpânit de o nemăsurată ambiţie de a parveni. Însă, cum se bucura în acelaşi timp şi de o reputaţie de om serios, capabil şi cum deţinea gi un post foarte important, cum pe de altă parte norocul şi succesul îi surâdeau, toţi îl priveau cu bunăvoinţă. Mai mult chiar, îl întâm-pinau întotdeauna cu o deosebită simpatie, ceea ce nu se întâmpla de loc şi cu soţia lui. Alexandra Mihailovna trăia într-o singurătate deplină, în care se complăcea. Firea ei liniştită părea făcută anume pentru o viaţă retrasă.

Ea in-a îndrăgit din toată inima, ca pe copilul ei. Cât despre mine, durerea pe care mi-a pricinuit-o recenta despărţire de Katia, m-a făcut să mă arunc cu ardoare în braţele materne ale binefăcătoarei mele şi dragostea mea adâncă pentru ea nu s-a mai stins niciodată. Îmi ţinea loc de mamă, soră şi prietenă, era pentru mine tot ce putea să-mi fie mai drag pe lumea aceasta – ea mi-a încălzit şi mi-a luminat adolescenţa. Pe lângă toate acestea, foarte curând, am simţit parcă, instinctiv, că soarta nu-i era nici pe departe atât de fericită cum s-ar fi putut crede la prima vedere, judecind după viaţa ei liniştită, netulburată de nimic, după libertatea ei aparentă, ori după surâsul senin şi împăcat care-i lumina adesea chipul. Pe zi ce trecea, o dată cu maturizarea mea, pătrundeam mai adânc în cunoaşterea adevăratei vieţi a binefăcătoarei mele. Dragostea mea mă făcea să ghicesc, cu tresăriri chinuitoare, mereu altceva în viaţa ei, şi, o dată cu aceste triste descoperiri, creştea şi se întărea tot mai mult ataşamentul meu faţă de ea.

Era o fire timidă şi şovăitoare. Când vedeai pentru prima dată trăsăturile calme, senine ale obrazului ei, nu bănuiai că neliniştea ar fi putut să-i tulbure vreodată inima curată. Nici prin gând nu-ţi trecea că ar fi fost în stare să nu iubească pe cineva. In sufletul ei, mila învingea până şi dezgustul: totuşi, nu avea decât puţini prieteni şi trăia într-o • singurătate deplină… Pasionată şi sensibilă, parcă se temea mereu de propriile ei sentimente şi parcă-şi păzea inima să nu-şi dea frâu liber nici măcar în visurile sale.

Uneori, din senin, în clipele cele mai liniştite, ochii i se umpleau de lacrimi ca şi cum o amintire neaşteptată, apăsătoare, i-ar fi chinuit conştiinţa, i-ar fi tulburat fără veste sufletul. Parcă o veşnică ameninţare i-ar fi pândit fericirea, încercând, cu duşmănie, să i-o întunece cu totul. Şi cu cât părea mai mulţumită, cu cât clipa vieţii ei părea mai senină şi mai liniştită, cu atât mai neîndoielnic se apropiau chinul, tristeţea neaşteptată, lacrimile – şi izbucnea o adevărată criză sufletească. In cei opt ani nu-mi amintesc să fi trecut o singură lună liniştită. In aparenţă, soţul o iubea foarte mult, iar ea îl adora. Totuşi, când îi cunoşteai mai bine, aveai impresia că între ei rămăsese ceva nelămurit. Soarta acestei femei era stă-pânită de o taină; cel puţin asta am bănuit eu din prima clipă…

Bărbatul Alexandrei Mihailovna mi-a făcut chiar de la început o impresie apăsătoare şi această impresie din copilărie nu s-a mai schimbat niciodată. Era înalt, slab şi părea să-şi ascundă anume privirea sub nişte ochelari verzi, mari. Fire închisă, rece, nu găsea un subiect de conversaţie nici chiar când era singur cu soţia sa. Se vedea bine că nn era o fire sociabilă. Mie nu-mi acorda nici cea mai mică atenţie; cu toate acestea, ori de câte ori se întâmpla să luăm ceaiul tustrei, seara, în salonul Alexandrei Mihailovna, nu mă simţeam în apele mele în prezenţa lui. Mă uitam cu coada ochiului la Alexandra Mihailovna şi observam, mâhnită, că parcă tremura ca varga în faţa lui. Parcă-şi supraveghea orice gest şi pălea ori de câte ori vedea că soţul ei devine mai aspru şi mai posac decât de obicei, sau se înroşea până în vârful urechilor când i se părea că se ascunde o aluzie într-un cuvânt rostit de el. Simţeam cât de greu o ducea alături de omul acesta, dar se vedea bine că nu putea să trăiască o clipă fără el. Mă uimea atenţia ei extraordinară faţă de dânsul, faţă de fiecare cuvânt şi fiecare gest al lui. Se silea din răsputeri să-i facă pe plac, ca şi cum s-ar fi socotit incapabilă să-i poată îndeplini dorinţele. Părea să-i implore aprobarea pentru orice. Cel

mai vag zâmbet li pe faţa lui, un cuvânt de mângâiere, o făceau fericită. Dădea impresia unei reîntoarceri la primele clipe ale unei iubiri încă sfioase, încă fără nădejde. II îngrijea ca pe un om grav bolnav. Iar când el se retrăgea în cabinetul său şi strângea mâna soţiei – pe care o privea totdeauna, după cum mi se părea, cu un fel de compătimire, apăsătoare pentru dânsa, Alexandra Mihailovna se transfigura. Şi gesturile şi vorba îi deveneau mai vesele, mai degajate. Dar după fiecare întâlnire cu soţul ei, rămânea încă multă vreme tulburată. Numaidecât începea să-şi amintească orice cuvânt rostit de el, căui înd să descopere dacă nu are vreun tâlc ascuns. De multe ori mă întreba dacă auzise bine cutare lucru pe care-l spusese Piotr Alexandrovici şi dacă se exprimase într-adevăr aşa. Se străduia parcă să găsească un alt înţeles în vorbele lui şi se liniştea abia după vreo oră de frământare, ca şi cum ar fi ajuns la convingerea că el era cu totul mulţumit de dânsa şi că neliniştea ei nu avea nici un motiv. Atunci devenea deodată bună, veselă, fericită, mă săruta şi râdea împreună cu mine, sau se aşeza la pian şi improviza vreo două ore în şir. Adeseori, însă, bucuria i se curma brusc; o podidea plânsul şi când mă uitam la ea neliniştită, tulburată şi plină de teamă, încerca numaidecât să mă convingă, în şoaptă, ca să nu audă nimeni, că lacrimile ei nu înseamnă nimic, că i-a venit să plângă doar aşa, din senin şi că, în realitate, e veselă şi mă roagă să nu fiu îngrijorată din pricina ei. Când Piotr Alexandrovici nu era acasă, se întâmpla s-o cuprindă dintr-o i63 dată neliniştea şi să întrebe de el, să trimită servitorii să afle ce face, s-o întrebe pe cameristă de ce poruncise să fie înhămaţi caii şi unde avea de gând să plece, dacă nu e cumva bolnav, dacă e bine dispus sau trist, ce spusese şi multe altele de acest fel. Despre afacerile şi preocupările lui nu îndrăznea nici măcar să aducă vorba. Când el îi dădea un sfat sau o ruga ceva, ea îl asculta cu atâta supunere şi sfială, de parcă ar fi fost roaba lui. Ii plăcea foarte mult să-l audă lăudând-o pe ea, sau vreo carte

pe care o citea, sau un lucru de mână de-al ei. O laudă a lui o făcea mândră şi fericită. Dar fericirea ei nu cunoştea margini când el îi mângâia în treacăt (ceea ce se întâmpla, de altfel, foarte rar), pe cei doi copii ai lor. Transfigurată, strălucea de mulţumire şi în astfel de clipe i se întâmpla să se lase furată de fericire faţă de el, mai mult dectt trebuia. Mergea, bunăoară, atât de departe cu îndrăzneala, încât, fără ca el să-i fi cerut, îi propunea – fireşte, cu sfială şi cu vocea tremurătoare – să asculte o bucată muzicală nouă, pe care tocmai o primise, sau să-i spună părerea lui despre o carte sau chiar să-i îngăduie a citi câteva pagini dintr-un autor care o impresionase mai mult în ziua aceea. Uneori, soţul îi îndeplinea binevoitor toate aceste dorinţe, ba chiar îi zâmbea cu îngăduinţă, cum zâmbeşti unui copil răsfăţat, căruia ţi-e greu să-i refuzi un capriciu ciudat, de teamă să nu-i tulburi naivitatea înainte de vreme – lucru care ar putea dăuna caracterului său. Nu ştiu de ce, dar pe mine mă revolta profund acest zâmbet, această condescendenţă trufaşă, această inegalitate dintre ei. Dar tăceam, mă stăpâneam şi mă mulţumeam să-i urmăresc cu atenţie, împinsă de curiozitatea mea copilărească împletită cu gânduri prea mature pentru vârsta mea. Alteori îl vedeam cum se dezmeticea deodată, parcă izbit de o amintire. Parcă-l străfulgera năprasnic un gând apăsător, cumplit, care îl urmărea fără putinţă de scăpare. In clipa aceea, zâmbetul îngăduitor pierea de pe faţa lui şi ochii i se aţinteau deodată asupra soţiei sale încremenite, cu o expresie de compătimire atât de adâncă, încât mă făcea să mă cutremur. Îmi dau seama acum că dacă cineva m-ar fi privit în felul acesta, m-aş fi chinuit îngrozitor. In aceeaşi clipă, bucuria pierea de pe faţa Alexandrei Mihailovna. Muzica sau lectura încetau. Ea pălea deodată, dar se stăpânea şi nu spunea nimic. Se lăsa o tăcere grea, tristă, care se prelungea uneori foarte mult. În sfârşit, soţul o curma, ridieându-se în picioare. Parcă făcea o sforţare ca să-şi învingă supărarea şi emoţia, apoi, după ce se plimba

de câteva ori prin cameră, într-o tăcere mohorâtă, strângea mâna soţiei, ofta adânc şi, vădit tulburat, după ce spunea câteva fraze scurte în care se desluşea dorinţa de a o consola, ieşea din odaie. Alexandra Mihailovna izbucnea atunci în plâns sau se lăsa pradă unei cumplite şi nemărginite tristeţi. Adesea, el o bine-cuvânta cu semnul crucii, ca pe un copil înainte de culcare şi ea primea binecuvântarea lui cu lacrimi de recunoştinţă şi de veneraţie. Dar nu voi uita niciodată câteva seri din casa noastră (numai două-trei în tot timpul celor opt ani) când Alexandra Mihailovna devenea cu totul alta. Atunci mânia şi indignarea i se întipăreau pe chipul de obicei atât de blând, luând locul veşnicei umilinţe şi al veneraţiei faţă de soţul ei. Uneori, furtuna se pregătea câte o oră întreagă. Piotr Alexandrovici devenea mai tăcut, mai aspru, mai morocănos decât de obicei. In sfârşit, biata femeie nu mai putea să îndure chinul. Cu vocea sugrumată de emoţie, începea să vorbească, mai întâi în frânturi de fraze, în cuvinte fără nici o legătură între ele, în aluzii şi subînţelesuri amare. Apoi nu mai putea să-şi înfrângă durerea şi izbucnea în lacrimi şi hohote de plâns, după care urma o explozie de indignare, reproşuri şi tânguiri, o revărsare de desperare – ca într-o criză bolnăvicioasă. Atunci să fi văzut cu câtă răbdare o asculta Piotr Alexandrovici, cu câtă compasiune căuta s-o liniştească şi cum îi săruta mâinile, ba până la urmă, începea chiar să plângă împreună cu ea. Atunci, ea se dezmeticea dintr-o dată, ca şi cum ar fi trezit-o glasul conştiinţei, care o învinuia de crimă. Lacrimile soţului ei o cutremurau şi o înspăimântau, şi, frângându-şi mâinile deznă-S. Dăjduită, plângând şi zbuciumându-se, se arunca la picioarele lui i-pentru a-i cere iertare, pe care el i-o acorda îndată. Dar după aceste scene, remuşcările o chinuiau încă multă vreme. Luni în şir plângea într-una şi-l implora s-o ierte, mai timidă şi mai speriată decât înainte. Nu înţelegeam nimic din aceste scene pline de reproş. De altfel, când izbucneau, eram de obicei poftită afară din

cameră şi totdeauna cât se poate de stângaci, dar nu era cu putinţă să mi se ascundă totul. Urmăream, observam, ghiceam şi chiar de la început mă cuprinsese o vagă bănuială: că era vorba de o mare taină şi că izbucnirile acestea neaşteptate ale inimii 1 ei îndurerate nu se datorau unei simple crize nervoase. Mi se părea că o cauză mai adâncă îl făcea pe soţul ei să fie mereu încruntat, să-şi arate compasiunea aceea ambiguă faţă de sărmana lui soţie bolnavă. Şi mai aveam impresia că timiditatea Alexandrei Mihailovna, neliniştea plină de teamă în faţa soţului ei, precum şi dragostea ei ciudată, smerită, pe care nici nu îndrăznea să i-o arate, nu se putea să nu aibă şi ele o cauză. Fără îndoială că nici singurătatea acestei femei, nici viaţa ei ca de călugăriţă, nici puternica emoţie care o stăpânea în prezenţa soţului ei, făcând-o să treacă pe neaşteptate de la paloarea cadaverică la roşeaţa cea mai aprinsă, nu se datorau întâmplării.

Cum însă scenele acestea dintre ei erau foarte rare, cum viaţa noastră se scurgea cât se poate de monoton şi-i cunoşteam aproape toate amănuntele, cum, în sfârşit, mă dezvoltam şi creşteam foarte repede şi mereu alte lucruri noi îmi atrăgeau fără voie curiozitatea, m-am deprins până la urmă cu acest fel de viaţă, cu obiceiurile casei şi cu caracterele celor din jurul meu. Fireşte că, în anumite clipe, Alexandra Mihailovna îmi dădea de gândit, dar gândurile mele nu mă duceau deocamdată la nici o concluzie. O iubeam nespus de mult, şi-i respectam durerea, temându-mă să nu-i răscolesc inima rănită printr-o curiozitate nelalocul ei. De altfel, ea-şi dădea seama de gândurile şi sentimentele mele, şi, de multe ori, era gata să-mi mulţumească pentru dragostea mea. Uneori, văzându-mă îngrijorată, îmi zâmbea printre lacrimi, făcând chiar glume pe socoteala crizelor ei de plâns. Alteori, se străduia să mă convingă că era foarte mulţumită, foarte fericită, că toată lumea îi arăta o nesfârşită bunătate, că toţi cunoscuţii ei o iubeau din inimă, dar că singura sa durere ar fi pricinuită

de mâhnirea lui Piotr Alexandrovici, care se frământa crezând că e bolnavă sau prost dispusă, pe când ea, dimpotrivă, era atât de fericită, atât de fericită!… Apoi mă îmbrăţişa cu atâta duioşie, obrajii i se luminau de o dragoste atât de mare, că, dacă mi-e îngăduit să mă exprim astfel, mi se rupea inima de mila ei.

Chipul ei va rămâne neşters în amintirea mea. Avea trăsături frumoase, iar paloarea şi slăbiciunea nu făceau decât să sporească farmecul acestei frumuseţi sobre. Părul negru, des, pieptănat lins şi prins jos pe ceafă, îi scotea şi mai bine în relief ovalul obrazului, învăluindu-l cu o umbră severă. Contrastul dintre această linie severă şi privirea duioasă a ochilor săi albaştri ca de copil te impresiona cu atât mai plăcut. Zâmbetul sfios şi trăsăturile blânde ale feţei ei palide, care exprimau uneori multă naivitate şi sinceritate, te făceau să ţi se pară cu totul lipsită de apărare; parcă se temea de orice emoţie, de orice avânt sufletesc dătător de bucurii trecătoare, sau, mai adesea, de melancolii liniştite.

Dar în ceasurile de fericită împăcare, privirea ei, care-ţi pătrundea până în adâncul inimii, devenea atât de senină şi de luminoasă, atât de curată şi de calmă! Ochii ei albaştri ca azurul străluceau de atâta dragoste şi duioşie, exprimau atâta simpatie pentru tot ce era nobil, pentru tot ce avea nevoie de dragoste şi compătimire, încât te atrăgea fără voie, subjugându-ţi sufletul, gata să soarbă cât de puţin şi din această seninătate şi din această pace şi împăcare cu sine însăşi şi din această dragoste. Aşa se întâmplă uneori să rămâi cu ochii aţintiţi la cer, să stai ceasuri în şir într-o dulce contemplare, simţindu-ţi în clipele acelea sufletul mai liber, mai împăcat, întocmai ca o apă liniş-' ţâţa în care se oglindeşte măreţia infinitului. Iar atunci când însufleţirea îi colora obrazul şi o făcea să vibreze toată de emoţie – ceea ce se întâmplă atât de des – ochii îi scânteiau, scăpărau fulgere, învăluindu-te în căldura inimii ei în care se păstrase flacăra pură a frumosului. In asemenea clipe, părea

transfigurată. Elanurile ei neaşteptate, trecerile de la stările sufleteşti calme, potolite, la o emoţie înălţătoare, iluminată, la entuziasmul cel mai auster, vădeau atâta naivitate, atâta grabă copilărească, atâta credinţă juvenilă! Fără îndoială că un pictor ar fi dat jumătate din viaţa sa, ca să poată eterniza pe pânză această clipă de extaz luminos al unui chip inspirat ca al ei!

Chiar din primele zile petrecute în această casă, mi-am dat seama că Alexandra Mihailovna, în singurătatea ei, era mulţumită să mă aibă lângă dânsa. Pe vremea aceea nu avea decât un copil şi nu era mamă decât abia de un an. M-a iubit ca pe o fiică bună, pentru că nu era în stare să facă vreo deosebire între mine şi copiii ei. Cu câtă râvnă a pornit la educarea mea! Şi cu atâta grabă, încât, fără să vrea, madame Leotard zâmbea văzând-o cum se pripeşte. Într-adevăr, ne-am apucat de toate dintr-o dată, aşa că n-a trecut mult şi niciuna dintre noi nu mai ştia ce voia cealaltă. Alexandra Mihailovna îmi preda singură foarte multe materii şi atât de mult, încât, în ciuda înfrigurării, ardoarei şi nerăbdării ei pline de iubire, nu m-am ales cu j nici un rezultat practic. In primele zile, nepriceperea ei a mâh-'i nit-o foarte mult, dar până la urmă am râs amândouă şi am luat-o; de la capăt. Alexandra Mihailovna, cu tot insuccesul său de la început, s-a declarat totuşi categoric împotriva sistemului preconizat de madame Leotard. Ele discutau cu aprindere, apoi râdeau; dar noua mea educatoare nu dădea în ruptul capului întâietate vreunui sistem, susţinând că vom găsi împreună, pe dibuite, adevăratul drum şi că n» avea nici un rost să-mi împuie capul cu fel de fel de cunoştinţe sterpe. Era de părere că tot succesul depindea de dezvoltarea aptitudinilor mele naturale şi de priceperea de a-mi câştiga bunăvoinţa – şi a avut dreptate, pentru că a repurtat o victorie deplină. Mai întâi de toate, au fost desfiinţate rolurile de elevă şi profesoar; * învăţam ca două prietene. Uneori nu-mi dădeam seama de şiretlicul Alexandrei Mihailovna şi aveam impresia că eu eram aceea

care o învăţam pe ea. Intre noi se iscau adesea discuţii, în timpul cărora mă înflăcăram, încercând cu tot dinadinsul s-o conving că un anumit lucru era aşa cum îl înţelegeam eu. Alexandra Mihailovna mă aducea pe nesimţite pe calea cea bună, şi, până la urmă, când stabileam adevărul, ghiceam dintr-o dată şiretlicul ei şi, dându-mi seama că se străduise cu mine, răbdătoare, uneori ceasuri în şir, îi săream de gât şi o strân-geam în braţe cu putere. Aceasta se întâmpla după fiecare lecţie. Sensibilitatea mea o uimea şi chiar o neliniştea. Mă întreba, curioasă de trecutul meu, dornică să-l afle chiar de la mine şi după ce-i povesteam câte un crâmpei din viaţa mea, era mai duioasă şi mai serioasă cu mine – mai serioasă, pentru că nefericita mea copilărie îi trezea compătimirea şi o făcea în acelaşi timp să se uite la mine cu un' fel de respect. După mărturisirile mele, ne lansam de obicei în discuţii luagi, în timpul cărora ea îmi explica trecutul meu în aşa fel, încât aveam impresia că-l retrăiesc aievea şi trăgeam din el multe învăţăminte noi. Madame Leo-tard privea aceste discuţii ca mult prea serioase pentru vârsta mea şi, văzându-mi lacrimile care-mi împânzeau ochii fără voie, socotea că sunt chiar nepotrivite. Eu însă aveam o cu totul altă părere despre ele, pentru că, după aceste lecţii, mă simţeam atât de uşurată şi de liniştită, încât soarta mea nu mi se mai părea de loc tristă. Pe lângă toate acestea, îi eram foarte recunoscătoare Alexandrei Mihailovna că mă făcea s-o iubesc din zi în zi mai mult. Madame Leotard nu pricepea că în felul acesta se mai atenua ceea ce stârnise în sufletul meu înainte de vreme şi pe nedrept cumplite furtuni, făcând loc unei adevărate armonii. Ea nu-şi dădea seama cât de rănită fusese inima mea de copil, cât de mult îndurase din pricina loviturilor sorţii crude şi nedrepte şi cât de amar mă zbuciumasem şi mă chinuisem, fără să înţeleg de unde-mi veneau toate aceste lovituri.

Ziua noastră se desfăşura astfel: ne duceam în odaia copilului ei, îl sculam, îl îmbrăcam, îl spălam, îi dădeam de

mâncare, apoi ne jucam cu el şi-l învăţam să vorbească. In sfârşit, îl lăsam şi ne apucam de lucru. Învăţam de toate, dar numai Dumnezeu şti» ce fel de învăţătură era aceea. Era alcătuită din tot ce vrei, dar din nimic precis. Citeam, ne povesteam impresiile, apoi aruncam cartea, ca să facem muzică şi aşa treceau ceasurile în zbor, pe nesimţite. Seara, venea adeseori B., prietenul Alexandrei Mihailovna, venea şi madame Leotard. Uneori se încingeau discuţii aprinse despre artă, despre viaţă (pe care noi, cei din cercul nostru, nu o cunoşteam decât din auzite), despre realitate şi idealuri, despre trecut şi viitor şi astfel ne apuca miezul nopţii. Ascultam discuţiile cu foarte mare atenţie, mă înflăcăram o dată cu ceilalţi, râdeam sau mă emoţionam. Din aceste discuţii am aflat în amănunţime trecutul tatălui meu şi mi-am dat seama de primii ani ai copilăriei mele. Intre timp creşteam. Mi-au angajat profesori, de la care, fără Alexandra Mihailovna, n-aş fi învăţat nimic. Cu profesorul de geografie aş fi orbit pur şi simplu tot căutând pe hărţi oraşe şi râuri. Cu Alexandra Mihailovna însă porneam în călătorii nespus de interesante. Cutreieram nenumărate ţări. Întâlneam mereu alte minunăţii, trecând prin ceasuri de vrajă şi încântare. Zelul nostru era atât de mare, încât, până la urmă, cărţile citite de ea nu mai ajungeau, aşa că am fost nevoite să căutăm şi alte cărţi. Peste puţină vreme eram în stare să-l învăţ eu câte ceva pe profesorul meu de geografie, cu toate că trebuie să fiu dreaptă şi să recunosc că şina păstrat până la sfârşit superioritatea faţă de mine în cunoaşterea desăvârşită a gradelor de latitudine şi longitudine la care se afla cutare sau cutare localitate, precum şi a miilor, sutelor şi chiar a zecilor de locuitori din aceste localităţi. Şi profesorul de istorie era plătit cu cea mai mare grijă, dar după plecarea lui, ne apucam să învăţăm istoria cum ne plăcea nouă. Uneori citeam până târziu noaptea. Mai bine zis Alexandra Mihailovna citea, pentru că tot ea făcea şi cenzura cărţilor. Nicicând n-am fost mai entuziasmată ca după aceste lecturi.

Ne înflăcăram amândouă ca şi cum noi am fi fost eroii din carte. Fireşte că, printre rânduri, citeam şi mai mult. Pe lângă toate acestea, Alexandra Mihailovna mai avea şi un dar minunat de a povesti, ca şi cum ar fi trecut ea însăşi prin întâmplările descrise în cărţi. Admit că eram caraghioase cu entuziasmul nostru, care ne ţinea treze până după miezul nopţii – pe mine, un copil, iar pe ea, o inimă rănită oare îndura atât de greu viaţa! Ştiam însă prea bine că ea se odihnea în compania mea. Îmi amintesc că, uneori, U9 privind-o, mă cuprindeau gânduri ciudate: încercam să înţeleg multe lucruri din viaţă, pe care le ghiceam înainte de a începe să trăiesc conştient.

În sfârşit, am împlinit treisprezece ani. Între timp, sănătatea Alexandrei Mihailovna se înrăutăţea mereu. Devenea mai irascibilă, crizele ei de tristeţe deznădăjduită erau tot mai puternice, vizitele soţului ei, tot mai dese. Ca întotdeauna, stătea lângă ea aproape fără să scoată o vorbă, aspru şi posomorit, dar din ce în ce mai mult timp. Soarta Alexandrei Mihailovna a început să mă preocupe mai mult decât înainte. Copilăria mea se apropia de sfârşit, apăreau impresii noi. Observam, făceam presupuneri, iar ceea ce nu înţelegeam bine, căutam să ghicesc. Nu mai încape îndoială că misterul pe care-l simţeam în această familie mă chinuia din ce în ce mai mult. Câteodată mi se părea că încep să-l pătrund. Altă dată, după ce vedeam că nu aflu răspuns la niciuna din întrebările pe care mi le puneam, mă plictiseam şi uitam de curiozitatea mea. Uneori – şi aceasta se întâmpla din ce în ce mai des – simţeam o ciudată nevoie să rămân singură şi să mă gândesc, să mă gândesc mereu. Mi se părea că mă întorsesem cu ani în urmă, la vremea când stăteam împreună cu părinţii mei şi când, înainte de a mă alipi de tatăl meu, mă fră-măntasem un an întreg, ea să mă dumiresc asupra unor lucruri neînţelese, tot scrutând lumea din colţişorul meu, până mă sălbăticisem de atâtea năluciri fantastice, create de mine însămi. Deosebirea dintre aceste două epoci ale vieţii mele

consta în aceea că acum aveam mai multă răbdare, cunoşteam mai multă durere, mai multe elanuri noi, inconştiente şi simţeam o sete mai mare de mişcare, de acţiune, astfel încât nu mai eram în stare să mă concentrez, ca înainte, asupra unui singur subiect. Şi Alexandra Mihailovna începuse parcă să se depărteze de mine. La vârsta mea, aproape că nu mai puteam să-i fiu prietenă. Nu mai eram copil, întrebam prea multe şi uneori mă uitam în aşa fel la ea, că era silită să coboare privirea. Treceam câteodată amân-două prin clipe ciudate. Nu puteam să-i îndur lacrimile, şi, adesea, privind-o, mă podidea şi pe mine plânsul. Atunci îi săream de gât şi o îmbrăţişam cu putere. Ce să-mi răspuadă? Simţeam că prezenţa mea îi era o povară. Alteori, însă, pradă unor stări sufleteşti triste, apăsătoare, cuprinsă parcă de deznădejde, mă îmbrăţişa tremurând, ca şi cum ar fi căutat să-mi câştige compasiunea, ca şi cum nu ar fi fost în stare să îndure singurătatea şi ar fi nădăjduit că eu aş putea s-o înţeleg şi să sufăr alături de ea. Şi totuşi, simţeam că între noi rămânea mereu o taină nemărturisită şi în aceste clipe eu eram aceea care începeam să mă îndepărtez de dânsa. Mă simţeam stânjenită în prezenţa ei. Afară de muzică, puţine lucruri ne mai legau. Dar medicii îi interziseseră să facă muzică. Atunci, cărţile? Nici cu ele nu mergea mai uşor. Nu mai ştia ce trebuia să citească cu mine. Ne-am fi oprit, desigur, chiar de la prima pagină, pentru că ni s-ar fi părut că în fiecare cuvânt se ascunde o aluzie şi în fiecare frază, cât de neînsemnată, o taină. Amândouă ne feream cât puteam de convorbiri intime, între patru ochi.

Soarta a vrut ca tocmai atunci viaţa mea să ia pe neaşteptate o întorsătură foarte ciudată. Atenţia, sentimentele şi inima mea, mintea mea, întreaga mea fiinţă s-au îndreptat deodată, într-o încordare plină de entuziasm, spre o activitate cu totul neaşteptată. M-am pomenit pe nesimţite într-o lume nouă. Nu mai aveam timp nici măcar să întorc capul ca să văd ce se petrece în jurul meu şi să

chibzuiesc la ceea ce vedeam. Simţeam că pot ajunge la pierzanie, îmi dădeam seama că posibilitatea aceasta exista într-adevăr, însă ispita era mai puternică decât frica şi am mers înainte, într-un noroc, cu ochii închişi. Aşa am ajuns să mă îndepărtez pentru multă vreme de realitatea din jurul meu, care începuse să mă apese greu şi de care mă străduiam zadarnic să scap. Iată despre ce este vorba şi iată ce s-a întâmplat.

Sufrageria noastră avea trei uşi: una dădea în odăile mari, a doua, în odaia mea şi în camera copiilor, iar a treia, în bibliotecă. Biblioteca mai avea şi o altă uşă despărţită de odaia mea printr-un cabinet de lucru în care stătea de obicei secretarul lui Piotr Alexandrovici, care era totodată şi copistul şi factotumul său. Cheia de la bibliotecă o păstra el. Într-o după-amiază, când secretarul nu era acasă, am găsit cheia pe jos. Din curiozitate, am ridicat-o şi am intrat în bibliotecă. Era o cameră destul de spaţioasă, foarte luminoasă. În jurul pereţilor erau aşezate opt dulapuri mari, pline cu cărţi. Acolo se aflau foarte multe volume. Cele mai multe proveneau dintr-o moştenire căpătată de Piotr Alexandrovici, iar altele fuseseră adunate de Alexandra Mihailovna, care oumpăra mereu cărţi noi. Ceea ce mi se dăduse să citesc fusese ales cu mare grijă, aşa că mi-a fost uşor să-mi închipui că multa îmi rămăseseră interzise şi că o mulţime de lucrări erau încă o taină pentru mine. Iată de ce, împinsă de o curiozitate nestăpânită şi de un sentiment ciudat, de o ispită irezistibilă, îmbinată cu teamă şi bucurie, am deschis primul dulap şi am pus mâna pe prima carte. Dulapul era plin cu romane. Am scos unul din ele, am închis dulapul la loc şi am dus cartea în odaia mea, cu un sentiment foarte ciudat, cu inima bătându-mi în piept să se spargă şi cu răsuflarea tăiată, parcă aş fi presimţit că viaţa mea se afla la o mare răspântie. Când am ajuns în camera mea, am încuiat uşa şi am deschis romanul. Dar nu eram în stare să citesc. Deocamdată aveam altă grijă – să-mi asigur pentru totdeauna intrarea în bibliotecă, să-mi pot lua

oricând orice carte, fără să ştie nimeni. De aceea mi-am amânat desfătarea cititului pentru o clipă mai potrivită, am dus cartea îndărăt şi am pus-o la locul ei, iar cheia am ascuns-o la mine. Aceasta a fost cea dintâi faptă urâtă din viaţa mea. Am aşteptat răsplata faptei mele, dar toate s-au aranjat cum nu se poate mai bine. Secretarul şi ajutorul lui Piotr Alexandrovici, după ce a pierdut o seară întreagă şi o parte din noapte în căutarea cheii, bâjbâind pe jos, cu o luminare în mână, s-a hotărât ca a doua zi de dimineaţa să cheme un lăcătuş să-i facă o altă cheie. Aşa s-au liniştit lucrurile şi nimeni nu a mai auzit nimic despre dispariţia cheii. Eu, pe de altă parte, m-ain purtat cu multă precauţie şi viclenie. N-am pătruns în bibliotecă decât peste o săptămână, după ce m-am convins că nu mai există nici o bănuială şi că pericolul trecuse. La început, intram în bibliotecă numai când secretarul nu era acasă, dar mai târziu am început să pătrund în ea prin sufragerie, pentru că secretarul se mulţumea doar să ţină cheia în buzunar —- cărţile nu-l interesau şi nu avea ce să caute acolo.

Am început să citesc cu sete nepotolită şi curând m-am adâncit cu totul în lectură. Toate năzuinţele mele, abia născute, toate dorinţele mele din ultima vreme, elanurile nedesluşite ale adolescenţei, care-mi răscoleau sufletul, stârnite fără veste de dezvoltarea mea prea timpurie – totul găsise pe neaşteptate un nou făgaş. Era ca şi cum, sătulă de noua mea hrană, mi-aş fi urmat acum adevărata cale. Foarte curând, îneîntarea mi-a cuprins inima şi mintea cu atâta putere, iar fantezia şi-a luat zborul cu atâta avânt, încât am uitat aproape tot ce mă înconjura. Parcă soarta însăşi m-ar fi oprit în pragul noii mele vieţi spre care năzuiam cu atâta nerăbdare, încereând să mi-o închipui zi şi noapte. Înainte de a mă împinge pe calea cea nouă şi necunoscută, soarta mă suise pe o culme, de unde-mi arăta priveliştea plina de farmec a viitorului meu, într-o perspectivă strălucită şi ademenitoare. Mi-a fost dat să trăiesc dinainte acest viitor, să-l aflu din cărţi, să-l simt în

visările mele, în nădejdile şi în elanurile mele pasionate, în frământările dulci ale sufletului meu de adolescentă. Citeam tot ce-mi cădea în mână, fără alegere; dar soarta mi-a fost binevoitoare, căci tot ceea ce cunoscusem şi simţisem până atunci era atât de nobil şi de sobru, încât nu mi-a îngăduit să mă las ademenită de pagini prea libere, impure. Mă păzeau instinctul meu de copil, vârsta fragedă şi tot trecutul meu. Acum, parcă întreaga mea viaţă de mai-nainte se lămurea dintr-o dată. Aveam impresia că aproape fiecare pagină pe care o citeam îmi era cunoscută, de parcă aş fi trăit eu însămi, demult, ceea ce scria acolo. Parcă trecusem prin toate pasiunile, prin toată viaţa aceasta care-mi răsărea dinaintea ochilor minţii în forme atât de neaşteptate, în tablouri atât de pline de vrajă. Şi cum era să nu mă pierd, uitând de clipa prezentă, aproape înstrăinându-mă de realitate, când în fiecare carte pe care o citeam regăseam acelaşi spirit de aventură, mereu aceleaşi legi ale destinului, stă-pâne peste om, izvorâte însă din aceeaşi lege principală a vieţii umane.

— Chezăşie a salvării, ocrotirii şi a fericirii! Tocmai această lege pe care o presupuneam, mă străduiam din răsputeri s-o ghicesc cu ajutorul tuturor instinctelor mele, trezite, aş putea spune, de un simţ al autoapărării, ca şi cum o forţă m-ar fi prevenit de acest destin, ca şi cum cineva ar fi vrut să mă ocrotească. Eram frământată ca de o presimţire profetică, deşi zi de zi speranţa îmi înaripa sufletul şi năzuinţa spre acest viitor, spre această viaţă descoperită în cărţi – viaţă zugrăvită cu toată puterea artei şi farmecul poeziei – era tot mai imperioasă, mai de neînvins. Dar, după cum am mai spus, fantezia îmi domolea nerăbdarea şi mărturisesc că eram îndrăzneaţă doar în visurile mele, pe când în realitate eram stăpânită de o teamă instinctivă de viitor. De aceea, ca şi cum m-aş fi înţeles cu mine însămi, m-am mulţumit, deocamdată inconştient, cu lumea fanteziei, cu lumea visurilor, unde eram singură stăpânitoare, unde nu găseam decât ispite şi bucurii, unde nenorocirea, chiar

dacă era îngăduită, nu juca decât un rol pasiv, trecător, necesar contrastelor plăcute şi neaşteptatei cotituri a sorţii spre deznodământul fericit al romanelor pline de exaltare zămislite în capul meu. Aşa înţeleg eu astăzi starea mea de spirit de atunci.

Şi viaţa aceasta în lumea fanteziei, care însemna înstrăinarea mea de lumea înconjurătoare, a putut să dureze trei ani încheiaţi!

Ea era taina mea şi după trei ani încheiaţi, tot nu ştiam dacă trebuia să mă tem sau nu de surprinzătoarea mea descoperire. Tot ceea ce am gândit-şi am simţit în această perioadă a vieţii mele mi-era familiar, apropiat. In toate fanteziile mele mă vedeam mereu numai pe mine însămi, atât de insistent, încât ajunsesem să mă simt încurcată şi speriată de orice privire străină, care încerca să-mi pătrundă în suflet. De altfel, toţi din casă trăiam atât de retraşi, de răzleţiţi de societate, într-o linişte ca de mânăstire, încât, fără voia noastră, ne concentram atenţia asupra propriei noastre persoane, simţind o adevărată necesitate de a ne închide în noi înşine. Şi ceea ce s-a întâmplat cu toţi ceilalţi, s-a întâmplat şi cu mine. In cei trei ani nu s-a schimbat nimic în jurul meu, totul a rămas neclintit. Între noi domnea, ca totdeauna, o monotonie deprimantă, care, după cum îmi dau seama astăzi, dacă n-aş fi fost ocupată cu tainica mea activitate, m-ar fi distrus sufleteşte şi m-ar fi împins la cine ştie ce deznodământ, poate chiar la răzvrătire, ca să ies din acest mediu trist şi apăsător şi acest deznodământ ar fi fost, poate, pieirea mea. Madame Leo-tard îmbătrânise şi nu mai ieşea decât rar din odaia ei. Copiii erau încă prea mici, iar B.; nespus de plicticos. Soţul Alexandrei Mihailovna rămăsese tot atât de aspru, de nepătruns şi de închis în sine însuşi ca înainte. Peste legăturile sale cu soţia plutea acelaşi mister. Taina aceasta a lor lua forme tot mai grave, mai ameninţătoare şi eram din ce în ce mai neliniştită pentru soarta Alexandrei Mihailovna. Viaţa ei monotonă, lipsită de bucurii, se stingea văzând cu

ochii. Sănătatea i se şubrezea din zi în zi mai mult. Până la urmă o cuprinse un fel de desperare, îţi dădeai seama că trăieşte sub apăsarea unei ameninţări necunoscute, de neînţeles, de care nici ea nu era conştientă – sub apăsarea unei primejdii cumplite şi nelămurite, pe care o primea ca pe un martiriu de neînlăturat al vieţii ei sacrificate. Din pricina acestei torturi surde, inima ei se înăsprise; până şi mintea ei cunoştea acum alte frământări, mai sumbre, mai triste. M-a uimit mai ales descoperirea că, pe măsură ce înaintam în vârstă, ea se îndepărta de mine, ca până la urmă tainele pe care şi le păstra cu grijă să aştearnă între noi o plictiseală de nesuportat. Câteodată mi se părea că nu ţine de loc la mine, ba chiar că o stingheresc. După cum am spus mai înainte, începusem să mă depărtez conştient de ea, dar parcă mă molipsise, totuşi, trăsătura misterioasă a caracterului ei. Iată de ce, tot ceea ce am simţit şi am gândit în aceşti trei ani, tot ceea ce s-a născut în sufletul meu, în visurile mele, în nădejdile şi în entuziasmul meu pasionat, toată bogăţia de cunoştinţe noi – pe toate le-am păstrat ca pe o taină a mea şi numai a mea. O dată ce am început să ne ascundem una de alta, nu ne-am mai putut apropia, cu toate că mi se părea că o iubesc din zi în zi mai mult. Nu pot să-mi amintesc fără lacrimi în ochi de iubirea ei pentru mine, de îndatorirea pe care şi-o luase în inima ei să-mi dăruiască întreaga comoară a dragostei sale şi să-şi împlinească legământul de a-mi fi mamă bună. E drept că propria ei nenorocire o făcea uneori să mă părăsească parcă, să mă uite, iar eţi căutam să nu4 amintesc cu nimic de existenţa mea, aşa că m-am apropiat de cei şaisprezece ani ai mei fără ca ea să-şi dea seama de ceea ce se petrecea cu mine. Dar în clipele ei conştiente, când învăluia toate cu o privire mai senină, începea deodată să se neliniştească pentru viitorul meu. Mă chema, nerăbdătoare, din odaia mea, de la lecţiile şi studiile mele şi mă copleşea cu întrebări, mă descosea ca şi cum ar fi vrut să mă cunoască mai bine. Nu se mai dezlipea de lingă mine zile întregi,

silindu-se să-mi ghicească toate dorinţele, toate năzuinţele, îngrijorată probabil de vârsta mea, de prezentul şi de viitorul meu, oferindu-mi ajutorul ei cu o dragoste nemărginită – aş putea spune cu veneraţie. Dar se dezobişnuise să stea prea multă vreme despărţită de mine; de aceea, uneori era atât de stângace, încât îi observam şi înţelegeam foarte uşor intenţiile. Aşa, bunăoară – şi aceasta s-a întâmplat după ce împlinisem şaisprezece ani – căutând prin cărţile mele, a început să se intereseze de ceea ce citeam. Descoperind că lecturile mele erau acelea ale unui copil de doisprezece ani, s-a speriat. Am ghicit cauza tulburării ei şi am început s-o observ cu atenţie. Două săptămâni încheiate m-a pregătit, m-a descusut, ca să se convingă de dezvoltarea mea intelectuală şi de cerinţele mele. În sfârşit, s-a hotărât să înceapă şi pe masa noastră a apărut Ivanhoe de Walter Scott, pe care-l citisem demult, cel puţin de trei ori. La început, plină de sfială, mi-a urmărit impresiile, vrând parcă să le cântărească, temându-se parcă de ele. Până la urmă, încordarea dintre noi, de care-mi dădeam prea bine seama, a dispărut; ne-am înflăcărat amândouă şi eram neînchipuit de bucuroasă că puteam, în sfârşit, să nu mă mai ascund de ea! Când am terminat de citit romanul, a rămas încântată de mine. Găsea că toate observaţiile mele din timpul lecturii erau juste, toate impresiile – adevărate. După părerea ei, dezvoltarea mea intelectuală era foarte avansată. Uimită de această descoperire, entuziasmată de mine, s-a apucat din nou să-mi supravegheze educaţia. Acum se gândea să nu se mai despartă de mine – ceea ce nu depindea de ea. Curând, soarta a vrut să ne despărţim iarăşi. A fost de ajuns o nouă criză a bolii ei, o nouă izbucnire a eternei ei dureri şi au urmat din nou înstrăinarea, secretele, neîncrederea şi poate chiar ura.

Dar şi în astfel de clipe se întâmpla să ne întoarcem iar la vechiul nostru fel de a fi. Lectura în comun, câteva cuvinte de simpatie, rostite de una sau alta dintre noi, sau muzica

ne făceau să uităm totul, să vorbim, să vorbim peste măsură chiar, ca apoi să rămânem oarecum ruşinate una faţă de alta. După ce ne dezmeticeam în câteva clipe, ne priveam speriate, cu neîncredere şi cu o curiozitate bănuitoare. Eiecare dintre noi simţea în sine însăşi o barieră peste care cealaltă nu trebuia să treacă. Nu îndrăzneam să trecem dincolo de această barieră, chiar dacă am fi vrut s-o facem.

Într-un amurg, mă aflam în cabinetul de lucru al Alexandrei Mihailovna şi citeam o carte. Ea improviza la pian pe tema unui cântec' preferat, italian. Când a trecut, în final, la melodia pură a ariei, fermecată de ea, cu sufletul înfiorat, am început să cânt încetişor, cu sfială, acelaşi motiv. Curând, absorbită cu totul de cântec, m-am ridicat de la locul meu şi m-am apropiat de pian. Alexandra Mihailovna, ghicindu-mi gândul, a început să mă acompanieze, urmărind cu mare dragoste fiecare notă a vocii mele. Părea uimită de bogăţia ci. Până atunci nu mă auzise niciodată cântând. De altfel, nici eu însămi nu-mi dădeam bine seama că aş fi în stare să cânt. Acum ne însufleţisem amândouă. Vocea mea devenea din ce în ce mai puternică, energia şi pasiunea cântecu-lui meu erau stimulate de uimirea plină de bucurie a Alexandrei Mihailovna, pe care o ghiceam în fiecare măsură a acompaniamentului ei. Cântecul s-a sfârşit atât de bine, cu atâta însufleţire, cu atâta forţă, încât ea mi-a luat amândouă mâinile într-ale ei, adânc emoţionată, privindu-mă fericită.

— Anneta, dar ai o voce minunată! A izbucnit ea. Doamne, cum nu mi-am dat seama de asta până acum!

— Nici eu n-am ştiut până acum că am voce, i-am răspuns eu, în culmea fericirii.

— Dumnezeu să te binecuvânteze, fetiţa mea dragă, odorul meu! Să-i mulţumeşti lui că ţi-a dat acest har! Cine ştie… Ah Doamne, Dumnezeule!

Era atât de emoţionată de această descoperire neaşteptată, atât de fericită, că nu ştia ce să-mi mai spună, cum să mă mai dez-mierde. Era una din acele clipe pline de

sinceritate, de simpatie reciprocă, de intimitate, cum nu mai avusesem de mult. După un ceas, toată casa părea în sărbătoare. Alexandra Mihailovna a trimis îndată să-l cheme pe B.; în aşteptarea lui, am deschis un alt caiet de muzică, cu bucăţi pe care le cunoşteam şi am încercat o nouă arie. De data aceasta, cuprinsă de timiditate, am început să tremur. Mă temeam să nu spulber prima impresie bună. Dar foarte curând, propria mea voce mi-a dat siguranţă şi curaj. Amploarea ei mă mira din ce în ce mai mult. Această a doua încercare mi-a risipit ultimele îndoieli. Alexandra Mihailovna, într-o izbucnire de bucurie nestăvilită, a trimis după copii, ba chiar şi după dădaca copiilor şi, în sfârşit, în entuziasmul ei fără margini, s-a dus să-şi cheme soţul din cabinetul lui, ceea ce n-ar fi îndrăznit să facă în nici o altă împrejurare. Piotr Alexandrovici a ascultat binevoitor noutatea, m-a felicitat şi a spus cel dintâi că trebuie să iau lecţii de canto. Alexandra Mihailovna, fericită şi recunoscătoare, ca şi cum soţul ei ar fi făcut cine ştie ce pentru ea însăşi, s-a repezit să-d sărute mâinile. In sfârşit, a sosit şi B. S^a bucurat, pentru că ţinea mult la mine. Şi-a amintit de tatăl meu, de trecut şi după ce am cântat în faţa lui de două-trei ori, a declarat cu un aer grav, cu îngrijorare şi cu oarecare teamă că fără îndoială aveam posibilităţi, poate chiar şi talent şi în orice caz trebuia neapărat să iau lecţii. Îndată după aceea, ca şi cum şi-ar fi dat seama amândoi că au mers prea departe cu laudele şi că era prea curând şi primejdios să mă ridice în slăvi, Alexandra Mihailovna şi B., ferindu-se de mine, au început să se înţeleagă prin semne, pe care le-am observat, aşa încât complotul în privinţa mea mi s-a părut foarte naiv şi stângaci. Am râs în sinea mea toată seara, văzându-i cum după fiecare bucată nouă pe care o cântam se sileau să-şi înăbuşe bucuria, ba făceau chiar anume observaţii critice cu glas tare, atrăgându-mi atenţia asupra lipsurilor mele. Dar n-au putut să se stăpânească prea multă vreme. B., extrem de emoţionat, copleşit de bucurie, s-a trădat cel

dintâi. Nu bănuisem niciodată că ţinea atât de mult la mine. Toată seara, conversaţia noastră a fost toarte prietenoasă şi plină de căldură. B. ne-a povestit din viaţa câtorva cântăreţi şi actori cunoscuţi. Vorbea de ei cu entuziasmul unui adevărat artist, cu veneraţie, pătruns de adâncă emoţie. Apoi s-a vorbit de tatăl meu, de copilăria mea, de prinţ şi de familia lui, despre care nu mai auzisem decât foarte puţin din ziua despărţirii noastre. De altfel, nici Alexandra Mihailovna nu ştia prea multe despre ei. B. cunoştea mai multe amănunte, pentru că fusese de câteva ori la Moscova. Dar când s-a ajuns la acest subiect, convorbirea a luat deodată o întorsătură oarecum misterioasă, neînţeleasă pentru mine şi mai ales două-trei observaţii în legătură cu prinţul nu le-am putut pricepe de Loc. Alexandra Mihailovna a amintit de Katia, însă B. n-a spus nimic precis şi mi s-a părut chiar că prefera să nu vorbească despre ea, ceea ce m-a uimit. Eu n-o uitasem pe Katia, iar dragostea mea pentru ea nu numai că, nu se stinsese, ci, dimpotrivă, nu-mi închipuiam o singură clipă că legăturile noastre de prietenie s-ar fi putut schimba vreodată. Până în seara aceea nu mă gândisem nici la despărţirea noastră, nici la anii îndelungaţi pe care-i petrecusem departe una de alta, fără să ne scriem, nici la deosebirea dintre educaţia noastră şi caracterele noastre. Eram mereu cu gândul la ea, ca şi cum nu ne-am fi despărţit. Katia continua să trăiască alături de mine. În' reveriile, în romanele şi în aventurile mele fantastice, păşeam întotdeauna alături, mână în mână. Închipuindu-mă eroină a cărţii pe care o citeam, îi făceam loc numaidecât alături de mine şi prietenei mele şi împărţeam romanul în două părţi, personajul principal al uneia din ele fiind, firește, creat de mine, cu toate că-mi furam fără milă autorii preferaţi. În sfârşit, consiliul nostru de familie a hotărât să invite un profesor de canto să-mi dea lecţii. B. l-a recomandat pe profesorul cel mai bun, cel mai cunoscut. Chiar a doua zi, s-a prezentat italianul D., care, după ce m-a ascultat cântând, a fost de aceeaşi părere cu

B., prietenul său. A adăugat apoi că ar fi mult mai folositor pentru mine să urmez la clasa lui, împreună cu alte eleve. În felul acesta mi-ar creşte râvna, mi-aş dezvolta vocea, stimulată de spiritul de competiţie cu celelalte colege ale mele, de emulaţie, precum şi de multiplele mijloace pe care le-aş avea acolo la îndemână. Alexandra Mihailovna a consimţit numaidecât şi din ziua aceea mă duceam de trei ori pe săptămână, dimineaţa la ora opt, la conservator, însoţită de o cameristă.

Voi povesti acum o întâmplare ciudată, care a avut o puternică înrâurire asupra mea şi a însemnat începutul unei noi perioade din viaţa mea. Împlinisem şaisprezece ani, şi, o dată cu această aniversare, o apatie de neînţeles mi-a ferecat sufletul. O acalmie de neîndurat, o tristeţe adâncă, pe care nici eu nu mi le puteam explica, puseseră stăpânire pe mine. Toate visurile mele pieriseră, toate elanurile şi chiar reveriile mele dispăruseră, ca şi cum mi abcdefghijklmnopqrstuvwxyzşţăîâ-aş fi pierdut imaginaţia. O nepăsare lipsită de căldură luase locul înflăcărării de altădată din sufletul meu lipsit de experienţă. Nu mă mai bucura nici măcar talentul meu, pe care toţi cei apropiaţi îl întâmpinaseră cu atâta entuziasm! Nu mă mai atrăgea de loc şi-l neglijam fără părere de rău. Nimic nu mă mai distra. Până şi pe Alexandra Mihailovna o priveam cu o indiferenţă rece, la care se adăuga un simţământ de vinovăţie, pentru că nu puteam să nu-mi dau seama de această indiferenţă a mea. Apatia mea era întreruptă fără motiv doar de stări de melancolie sau de crize neaşteptate de plâns. Căutam singurătatea. Şi tocmai în această perioadă ciudată a vieţii mele o întâmplare neobişnuită m-a zguduit până în adâncul sufletului şi mi-a transformat toropeala într-o adevărată furtună. Inima mea a primit o lovitură năprasnică… Iată ce s-a întâmplat.

VII.

Am intrat în bibliotecă (clipa aceasta va rămâne neştearsă în amintirea mea) şi am luat Apele de la Saint-Ronan,

singurul roman al lui Walter Scott pe care nu-l citisem încă. Îmi amintesc că o nelinişte inexplicabilă, stârnită de presimţiri chinuitoare, îmi răvăşea inima. Îmi venea să plâng. Razele piezişe ale soarelui în asfinţit pătrundeau din plin prin ferestrele înalte, răsfrângându-se pe parchetul lucios al încăperii şi învăluind odaia într-o lumină neobişnuit de puternică. Domnea liniştea. În încăperile de alături nu era ţipenie de om. Piotr Alexandrovici plecase de acasă, iar Alexandra Mihailovna zăcea bolnavă la pat. Plângeam. Am deschis cartea la partea a doua şi am început s-a răsfoiesc la întâmplare, căutând să prind înţelesul unor frânturi de frază care-mi cădeau sub ochi. Încercam să ghicesc, cum se ghiceşte când deschizi o carte la întâmplare. Sunt clipe când toată energia minţii şi a sufletului, încordată până, la durere, aprinde în noi flacăra vie a conştiinţei şi atunci sufletul, zguduit, are viziuni profetice şi freamătă de presimţirea viitorului. Şi întreaga noastră fiinţă, însetată de viaţă, este pătrunsă de o nădejde oarbă, arzătoare, chemând parcă viitorul, oricare ar fi el, cu toate tainele, cu tot necunoscutul lui, cu toate furtunile şi viscolele lui, cu orice preţ, numai viaţă să fie. O asemenea clipă am cunoscut atunci.

Mi-aduc aminte că am închis cartea anume ca s-o deschid apoi la întâmplare, ca să-mi aflu viitorul la pagina care-mi va cădea sub ochi. Dar, deschizând din nou, am văzut o foaie de hârtie împăturită în patru şi atât de bine presată, de parcă ar fi stat câţiva ani uitată acolo. Am început să examinez cu mare curiozitate hârtia găsită. Era o scrisoare, fără adresă, semnată cu iniţialele: S. O. Atunci am privit-o cu şi mai mare atenţie, am despăturit hârtia aproape lipită din pricina presiunii îndelungate între filele cărţii, pe care lăsase, de altfel, o urmă de formă dreptunghiulară. Cutele scrisorii erau roase, uzate. Se cunoştea că fusese citită de nenumărate ori şi păstrată ca o comoară. Cerneala se decolorase, se spălăcise – trecuse prea multă vreme de când fusese scrisă! Câteva cuvinte, pe care mi-a căzut

privirea, mi-au făcut inima să tresară de nerăbdare. Încurcată, suceam şi învâr-team scrisoarea în mână, îndepărtând parcă anume clipa citirii ei. Întâmplător, am ridicat-o în dreptul luminii. Da, lacrimi picuraseră pe rândurile scrise şi se uscaseră. Petele se mai desluşeau încă pe hârtie. Ici-colo, litere întregi erau şterse de lacrimi. Ale cui erau lacrimile? In sfârşit, cu răsuflarea tăiată de emoţie, am citit prima pagină până la jumătate şi un strigăt de uimire mi-a izbucnit din piept. Am ascuns scrisoarea sub băsmăluţă, am pus cartea la loc, am închis dulapul şi am dat fuga în odaia mea, unde m-am încuiat şi am început să citesc scrisoarea de la capăt. Dar inima îmi bătea atât de tare, încât cuvintele şi literele îmi jucau pe dinaintea ochilor. Multă vreme n-am înţeles nimic din ceea ce citeam. Îmi dădeam numai seama că încep să descopăr taina. Şi descoperirea aceasta m-a lovit ca un trăsnet, pentru că ştiam cui fusese adresată scrisoarea. Ştiam că săvârşesc aproape o crimă citind-o, dar clipa a fost mai tare decât mine! Ea era adresată Alexandrei Mihailovna.

Voi transcrie aici această scrisoare. Înţelesesem vag despre ce era vorba şi, după ce am citit-o şi am recitit-o de nenumărate ori, multă vreme nu m-au părăsit gândurile apăsătoare, izvorâte din dezlegarea tainei. Din clipa aceea, viaţa parcă mi se frânsese.

Furtuna şi răzvrătirea din inima mea au fost atât de puternice, încât aproape că nu m-au mai părăsit niciodată, pentru că această 'Scrisoare a fost izvorul a nenumărate întâmplări. Ghicisem bine! -<; viitorul.

I' ', 't Era o scrisoare de adio, ultima scrisoare, sfâşietoare. Când am

^jcitit-o, am simţit o strângere de inimă atât de dureroasă, ca şi cum leu însămi aş fi pierdut totul, ca şi cum totul mi-ar fi fost smuls [pentru totdeauna, chiar şi visurile şi nădejdile mele, ca şi cum nu mi-ar mai fi rămas nimic în afară de viaţa care-mi apărea acum fără rost. Cine era el, autorul acestor rânduri? Cum a fost viaţa ei, după această scrisoare? Am

găsit acolo nenumărate aluzii şi atât de multe date, încât mi-era cu neputinţă să greşesc; pe de altă parte, se aflau în ea atâtea enigme, încât nu se putea să nu te pierzi în presupuneri. Dar ghicisem aproape totul. Pe lingă aceasta, însuşi stilul ei te făcea să te gândeşti la multe şi-ţi dezvăluia caracterul acestei legături, care zdrobise două inimi. Gându-rile şi simţămintele autorului te izbeau prin claritatea lor. Erau cu totul aparte şi, după cum am mai spus, de ajuns ca să-mi dezvăluie taina. Dar iată scrisoarea, pe care o redau cuvânt cu cuvânt: Ai spus că n-o să mă uiţi niciodată. Te cred şi de azi înainte gândul acesta va fi viaţa mea. A venit ceasul despărţirii! Trebuie să ne despărţim. O ştiam de mult, frumoasa mea, bună şi tristă, însă abia astăzi am înţeles ceea ce ştiam. In tot timpul nostru, în tot timpul cât m-ai iubit, inima mea a suferit mereu, nespus, pentru dragostea noastră şi – mă vei crede oare? • – acum mă simt mai uşurat! Ştiam de mult că aşa se va sfârşit totul, că aşa ne-a fost sortit! Aşa a vrut fatalitatea! Ascultă-mă, Alexandra: noi doi nu eram de-o seamă. Am simţit mereu, întotdeauna acest lucru! Nu eram vrednic de tine şi numai eu, eu singur trebuie să îndur pedeapsa pentru fericirea pierdută! Spune-mi ce eram eu înainte de a te cunoaşte pe tine? Doamne! Au trecut doi ani şi nu mi-am venit încă în fire, n-am putut să înţeleg încă de ce m-ai îndrăgit tu pe mine! Nu înţeleg cum am ajuns să mă îndrăgeşti, de unde a început totul? Iţi aduci aminte ce eram eu în comparaţie cu tine? Eram oare vrednic de tine? Şi de ce m-ai ales? Ce rn-a deosebit de ceilalţi? Înainte de a te cunoaşte, eram un om grosolan, necioplit, stângaci şi mohorât. Nici nu doream şi nici nu mă gândeam la altă viaţă; nu o cunoşteam şi nici n-o chemam să vină. Totul era înăbuşit în mine şi nu ştiam nimic mai important pe lume decât zorul muncii mele de toate zilele. O singură grijă aveam: aceea a zilei de mâine, dar şi pe aceasta o priveam cu nepăsare. Mai înainte, tare demult, întrezărisem şi visasem ceva, ca un neghiob. Dar de atunci s-a scurs multă vreme, foarte multă vreme şi m-am deprins

cu un trai singuratic, aspru, liniştit şi nu mai simţeam frigul, sloiurile de gheaţă care-mi ferecau inima. Şi inima mea a adormit. Ştiam şi hotărâsem că pentru mine nu va mai răsări niciodată soarele, credeam că aşa va fi totdeauna şi nu crâcneam, pentru că socoteam că aşa trebuie să fie. Când ai trecut pe lângă mine, nici n-am înţeles că aş putea îndrăzni să-mi ridic privirea asupra ta. Eram ca un sclav în faţa ta. Inima nu-mi fremăta, nu zvâcnea, nu mi te vestea – era liniştită. Sufletul meu nu-l recunoştea pe al tău, cu toate că simţea lumina minunatei lui surori. Era un simţământ nedesluşit, ca şi al firicelului de iarbă când se revarsă asupra lui lumina divină care-l încălzeşte şi-l mân-gâie la fel ca şi pe splendida floare lângă care se adăposteşte, modest. Iar după ce am aflat totul – îţi aminteşti, după seara aceea, după cuvintele acelea care m-au zguduit până în adâncul sufletului – am fost uluit, orbit, tulburat şi – ştii tu oare?

— Eram atât de uluit, încât nu-mi venea să cred, nu te înţelegeam! Nu ţi-am spus-o niciodată. Tu nu ştiai nimic. Înainte de a te cunoaşte pe tine, nu eram acelaşi om pe care l-ai cunoscut tu. Dacă aş fi putut, dacă aş fi îndrăznit să vorbesc, ţi-aş fi mărturisit totul, demult. Dar am tăcut; acum însă îţi voi spune totul, pentru ca să ştii pe cine părăseşti, de ce fel de om te desparţi! Ştii tu în ce fel te-am înţeles la început? Pasiunea m-a cuprins ca o flacără, apoi a pătruns ca veninul în sângele meu. Ea mi-a tulburat mintea şi sufletul. Eram beat, buimac şi răspundeam dragostei tale curate, pline de compasiune, nu ca de la egal la egal, nu ca un om vrednic de sentimentul tău curat, ci inconştient, fără inimă. Nu te cunoşteam. Iţi răspundeam ca aceleia care, în ochii mei, co-borâse până la mine şi nu ca femeii care voia să mă ridice până la ea. Ştii tu oare de ce te bănuiam, ce însemna pentru mine acest: a coborî până la mine? Dar nu vreau să te jignesc cu mărturisirea mea; îţi voi spune doar atât: te-ai înşelat amarnic în părerea ta despre mine! Niciodată, nicicând n-am fost în stare să mă ridic până la tine! După ce te-am înţeles, n-am putut să fac altceva decât

să rămân în contemplare, să stau să te privesc de departe, nefiind în stare să ajung până la tine, dar iubindu-te fără margini. Insă prin aceasta nu mi-am răscumpărat vina. Pasiunea mea, înnobilată prin tine, nu era dragoste – de dragoste mi-era teamă şi nu îndrăzneam să mă îndrăgostesc de tine – dragostea cere reciprocitate, egalitate, dar eu nu eram vrednic de toate astea… Şi nu ştiu ce-a fost cu mine! O! Cum aş putea să-ţi povestesc totul, cum aş putea să te fac să înţelegi!… La început, nu mi-a venit să cred… Îţi aminteşti tu oare, după ce s-a potolit prima mea emoţie, când mi s-a limpezit privirea, când a rămas doar sentimentul neprihănit, înălţător, cât am fost de uimit, de tulburat, de îngrozit şi – ţii minte – cum m-am aruncat hohotind de plâns la picioarele tale? Ţii minte cum te-ai speriat şi m-ai întrebat cu lacrimi în ochi, ce-i cu mine? Am tăcut, n-arn putut să-ţi dau un răspuns. Dar inima îmi tresaltă de durere, fericirea mă strivea ca o povară de nesuportat şi plânsul meu îmi spunea: „Pentru ce mi-a fost dată această fericire? Cum de am meritat-o?” Soră dragă, soră iubită! De câte ori – tu n-ai ştiut – de câte ori ţi-am sărutat poala rochiei, pe ascuns, pentru că mă socoteam nevrednic de tine - şi atunci mi se tăia răsuflarea şi inima începea să bată rar şi puternic, de parcă ar fi vrut să se oprească, să amorţească pentru totdeauna. Când îţi luam mâna, păleam şi începeam să tremur, căci puritatea sufletului tău mă intimida! O, nu mă simt în stare să exprim tot ce s-a adunat în sufletul meu şi ceea ce aş fi vrut nespus să-ţi destăinuiesc. Ştii tu oare că uneori îmi făcea rău veşnica ta duioşie plină de compasiune? Când m-ai sărutat (aceasta s-a întâmplat o singură dată şi nicicând nu voi uita clipa aceea), privirea mi s-a înceţoşat şi inima a încremenit în mine. De ce nu am murit atunci, la picioarele tale? Vezi, îţi spun tu pentru întâia oară, cu toate că mi-ai poruncit demult s-o fac. Ai să înţelegi tu oare tot ce vreau să-ţi spun? Vreau să-ţi spun totul, şi-ţi voi spune totul. Da, tu mă iubeşti mult, tu m-ai iubit ca pe un frate, m-ai iubit ca pe o creaţie a

ta, pentru că tu ai dat viaţă inimii mele, mi-ai deşteptat inima din toropeală şi mi-ai revărsat în piept dulci speranţe. Iar eu nu puteam, nu îndrăzneam să te numesc niciodată soră, pentru că nu mă simţeam în stare să-ţi fiu frate, pentru că nu eram egali, pentru că tu te-ai înşelat în părerea ta despre mine!

Vezi tu, nu vorbesc decât de mine, chiar şi acum, în această clipă de groaznică nenorocire; nu mă gândesc decât la mine, cu toate că ştiu că tu te chinuieşti din pricina mea. O, nu trebuie să suferi din pricina mea, prietenă scumpă! Ştii tu oare cât mă simt de înjosit în propriii mei ochi? Totul s-a aflat şi ce zarvă s-a iscat! Din pricina mea vei fi împroşcată cu dispreţul tuturor, vei fi repudiată, batjocorită, pentru că valorez atât de puţin în ochii lor! O, cât sunt de vinovat că n-am fost vrednic de tine! Dacă aş fi fost măcar un om cu vază, dacă m-aş fi bucurat de mai mult respect, dacă aş fi însemnat ceva în ochii lor, ei te-ar fi iertat! Dar sunt un om neînsemnat, un om de nimic, sunt ridicol şi nu există nimic mai rău decât ridicolul. Şi cine sunt aceia care ridică glasul? Tocmai pentru că aceştia au început să ridice glasul, mi-am pierdut curajul. Întotdeauna am fost un om slab. Ştii tu în ce situaţie sunt eu aoum? Râd singur de mine însumi şi mi se pare că ei spun adevărul, pentru că şi în ochii mei sunt ridicol şi demn de dispreţ. O simt; îmi urăsc până şi chipul şi statura şi toate obiceiurile, toate apucăturile mele lipsite de distincţie; le-am urât întotdeauna! O, iartă-mi desperarea grosolană! Chiar tu m-ai învăţat să-ţi spun totul. Eu ţi-am adus pierzania, eu am atras asupra ta mânia şi batjocura, pentru că n-am fost vrednic de tine.

Tocmai gândul acesta mă chinuieşte, îmi sfredeleşte creierul necontenit, mă roade şi mă învenineză. Şi mereu mi se pare că te-ai înşelat, că iubirea ta pentru omul pe care ai crezut că-l vei găsi în mine n-a fost decât amăgire. Iată ce mă doare, iată ce mă face să sufăr cumplit acum şi-mi va aduce moartea sau mă va scoate din minţi!

Şi acum, adio, adio! Acum, când totul s-a aflat, când se aud strigătele tuturor, trăncănelile lor (le-arn auzit şi eu!) când mă simt umilit, micşorat în propriii mei ochi, când mi-e ruşine pentru mine, ba chiar şi pentru tine, pentru alegerea pe care ai făcut-o, când m-am blestemat pe mine însumi – acum trebuie să fug undeva, să dispar pentru liniştea ta. Aşa mi se cere şi niciodată, niciodată n-o să mă mai vezi! Aşa trebuie să fie, aşa ne-a fost scris! Mi s-a dat prea mult până acum; dar soarta a greşit şi acum îşi repară greşeala şi-mi ia totul îndărăt. Ne-am apropiat unul de altul, ne-am cunoscut şi iată că ne despărţim până la viitoarea noastră întâlnire! Unde şi când va fi această întâlnire? O, spune-mi, draga mea, unde ne vom întâlni, unde să te găsesc, cum să te recunosc? Oare mă vei recunoaşte atunci? Mi-e sufletul plin de tine. Şi de ce, de ce oare am fost astfel pedepsiţi?

Învaţă-mă, căci nu înţeleg, nu pot să înţeleg nicidecum, învaţă-ina cum să rup viaţa în două, cum să-mi smulg inima din piept şi să trăiesc fără ea? O, când mă gândesc că n-am să te mai văd niciodată…, niciodată!

Doamne şi ce zarvă s-a stârnit! Cât de tare mi-e teamă pentru tine! Adineauri l-am văzut pe soţul tău – noi nu suntem vrednici de el, cu toate că suntem fără păcat faţă de el. Ştie totul, ne-a văzut! Înţelege totul şi mai de mult îi era totul limpede ca lumina zilei. El ţi-a luat parte, eroic. Te va salva, te va apăra împotriva oricăror trăncăneli, împotriva hulei. Te iubeşte şi te respectă fără margini – el este salvatorul tău, în timp ce eu fug, te părăsesc!… M-am năpustit să-i sărut mâna… Mi-a spus să plec imediat. Aşa s-a hotărât. Se spune că din pricina ta s-a certat cu toată lumea; acolo, toţi sunt împotriva ta! A fost învinuit de prea mare îngăduinţă şi de slăbiciune. Dumnezeule! Şi câte nu se spun acolo pe socoteala ta! Ei nu ştiu, ei nu pot, nu sunt în stare să înţeleagă! Iartă-i, iartă-d, sărmana mea, draga mea, aşa cum îi iert şi eu, căci mie mi-au răpit mai mult decât ţie!

Nu mai ştiu ce-i cu mine, nu mai ştiu ce-ţi scriu. Despre ce ţi-am vorbit ieri, la despărţire? Am uitat. Îmi pierdusem capul, iar tu plângeai… Iartă-mi lacrimile astea! Sunt atât de slab, atât de laş!

Aş mai vrea să-ţi spun ceva… O! De-aş putea numai o singură dată să-mi las lacrimile să curgă în voie pe mâinile tale, aşa cum curg acum pe scrisoarea mea! De^aş mai putea să stau o singură dată la picioarele tale! De-ar şti ei întreaga frumuseţe a sentimentului tău! Dar ei sunt orbi şi au inimile pline de orgoliu şi trufie; ei nu văd şi în veci nu vor putea să vadă această frumuseţe. Ei nu au cum s-o vadă! Ei nu vor crede că eşti nevinovată, chiar dacă în faţa judecăţii lor ar veni să depună mărturie pentru tine tot ce există pe pământ. Lor nu le este dat să înţeleagă! Şi cu ce piatră vor mai arunca în tine? Mâna cui o va ridica întâi? O, ei nu se vor ruşina, vor ridica mii de pietre! Vor cuteza să le ridice, pentru că se pricep s-o facă. Vor ridica piatra toţi deodată şi vor spune că ei sunt fără de păcat şi-şi vor lua un păcat pe suflet! O, dacă ar şti ce fac! Dacă li s-ar putea povesti totul, fără ascunzişuri, pentru ca ei să vadă, să audă, să înţeleagă şi să se convingă! Dar nu, ei nu sunt atât de răi… In desperarea mea, poate că-i calomniez fără temei! Poate că te sperii cu temerile mele!

Nu te teme, nu te teme de ei, scumpa ea! Ei te vor înţelege, în sfârşit, căci unul te-a şi înţeles: nu-ţi pierde speranţa – e soţul tău! Adio, adio! Nu-ţi mulţumesc! Adio pentru totdeauna!

S. O.”

De tulburare, vreme îndelungată nu am putut să înţeleg ce se petrecuse. Eram zguduită, înfricoşată. Realitatea pătrunsese pe neaşteptate în viaţa de uşoară reverie în care trăisem de trei ani. Îngrozită, simţeam că descoperisem o mare taină şi că această taină îmi încătuşa întreaga existenţă… Cum? Nici eu nu ştiam îiică. Simţeam că abia din clipa aceea începea pentru mine un nou viitor. Fără să vreau, luam parte acum mai intens la viaţa şi

legăturile acelora care până atunci însemnaseră pentru mine întreaga lume şi mă temeam pentru mine. Cum să pătrund în viaţa lor, eu, o străină nepoftită? Ce-o să le aduc eu? Cum se vor dezlega firele care mă legaseră dintr-o dată de taina altora? Cine ştie? Poate că noul meu rol va fi chinuitor şi pentru mine şi pentru ei. Dar nu puteam să mai tac, să nu primesc acest rol, să închid pentru totdeauna în inima mea tot ceea ce aflasem. Şi ce se va întâmpla cu mine? Ce voi face? Şi, în sfârşit, ce însemna această descoperire a mea? Îmi răsăreau în minte mii de întrebări, încă vagi, tulburi, şi-mi apăsau inima ca o povară de nesuportat. Eram buimacă.

Îmi amintesc că au urmat apoi alte clipe, care mi-au adus alte impresii, nespus do ciudate, cum nu mai cunoscusem până atunci. Simţeam că mi se frânsese ceva în inimă, că vechea mea durere dispăruse într-o clipă, ca să facă loc unui simţământ nou care se revărsa în ea şi nu-mi dădeam încă seama dacă trebuia să mă bucur sau să mă întristez. Clipa aceea amintea simţământul omului care-şi părăseşte pentru totdeauna casa, viaţa de până atunci, liniştită şi lipsită de griji, ca să pornească la drum lung, în necunoscut şi întoarce capul pentru ultima oară, luându-şi în gând rămas bun de la trecutul său cu inima strânsă de presimţirea amară a viitorului ce-l aşteaptă de aci înainte, poate aspru şi vitreg. În sfârşit, am izbucnit într-un plâns cu suspine şi o mare durere mi-a sfâşiat inima. Simţeam nevoia să văd, să aud, să îmbrăţişez pe cineva, să mă lipesc de pieptul cuiva. Nu mai puteam, nu mai vroiam să rămân singură. M-am năpustit în odaia Alexandrei Mihailovna şi am rămas toată seara la ea. Eram singure. Am rugat-o să nu cânte la pian, iar eu am refuzat să cânt din gură, cu toate rugăminţile ei. Totul mă apăsa şi nu eram în stare să mă concentrez nici chiar asupra celui mai neînsemnat gând. Mi se pare că am plâns amândouă. Ţin minte doar atât: că am speriat-o foarte rău. Ea mă ruga să mă liniştesc, să nu mă mai zbucium. Mă privea plină de teamă, îmi spunea că

sunt bolnavă şi mă mustra că nu-mi îngrijesc sănătatea. În sfârşit, am plecat de la ea, chinuită, cu inima zdrobită – eram ca în delir, şi, când m-am culcat, mă scuturau frigurile.

Abia după câteva zile mi-am venit puţin în fire şi mi-am dat seama de noua situaţie. In timpul acesta şi Alexandra Mihailovna şi eu am trăit restrase, în singurătate deplină. Piotr Alexandrovici lipsea din Petersburg. Plecase cu nişte treburi la Moscova, unde a rămas trei săptămâni. Cu toată durata scurtă a acestei despărţiri, Alexandra Mihailovna tânjea îngrozitor. In clipele ei de linişte se închidea singură în odaie, pentru că şi eu o stingheream. De altfel, căutam şi eu singurătatea. Mă frământam într-o încordare bolnăvicioasă. Parcă-mi ieşisem din minţi. Uneori treceam prin ceasuri cumplite, mă urmăreau gânduri dureroase. Mi se părea că aud vorbe batjocoritoare abia şoptite, mi se părea că cineva se furişează în sufletul meu, tulburându-mă şi otrăvindu-mi fiecare gând. Nu puteam să scap de imaginile chinuitoare, care mi se perindau mereu pe dinaintea ochilor şi nu-mi dădeau pace. Îmi închipuiam suferinţa aceea fără de sfârşit, fără de scăpare, martiriul, jertfa adusă cu smerenie, fără crâcnire – o jertfă zadarnică. Mi se părea că acela căruia îi fusese adusă această jertfă o dispreţuieşte pe Alexandra Mihailovna şi-şi bate joc de ea. Mi se părea că văd un criminal care acordă iertare unui om neprihănit, şi-mi simţeam inima sfâşiată de durere! În acelaşi timp, mă sileam din răsputeri să scap de bănuiala mea – o blestemam, mă uram pe mine însămi din cauza convingerilor mele care nu erau convingeri, ci doar presimţiri, din cauză că nu eram în stare să-mi justific impresiile în faţa propriei mele conştiinţe.

Apoi mă pomeneam analizând în gând diferite fraze din scrisoare, acest ultim strigăt al unei cumplite despărţiri. Încercam să mi-l închipui pe omul acesta caro n-a fost de-o seamă cu ea. Mă străduiam să pătrund înţelesul chinuitor al cuvintelor: de-o seamă”. Despăţirea aceasta plină de

deznădejde îmi sfâşia inima: „Sunt ridicol şi nu există nimic mai rău decât ridicolul”. Ce s-a în-tâmplat? Ce erau aceste două fiinţe? De ce sufereau, pentru ce se chinuiau, ce pierduseră oare? Mă stăpâneam şi citeam iar şi iar, cu atenţie încordată, scrisoarea plină de deznădejde, al cărei înţeles era atât de straniu, atât de nepătruns pentru mine. Dar scrisoarea îmi cădea din mână şi un zbucium plin de revoltă îmi răvăşea din ce în ce mai tare sufletul. Până la urmă, toate acestea trebuiau să aibă un deznodământ, dar eu nu-l înţelegeam încă şi mă temeam de el!

Când în curtea noastră s-a auzit huruitul trăsurii lui Piotr Alexandrovici, care se întorcea de la Moscova, mă simţeam atât de rău, de parcă m-aş fi îmbolnăvit. Alexandra Mihailovna s-a năpustit cu un strigăt de bucurie în întâmpiinarea soţului ei, dar eu am încremenit. Mi-amintesc cât de tare m-a speriat propria mea emoţie atât de neaşteptată. Nu m-am mai putut stăpâni şi am fugit în odaia mea. Nu pricepeam de ce m-am speriat aşa, din senin, dar mi-era frică de emoţia mea. Peste un sfert de oră m-au chemat şi mi-au transmis o scrisoare din partea prinţului. In salon, am văzut un necunoscut, care sosise de la Moscova împreună cu Piotr Alexandrovici. Din câteva cuvinte ale celor prezenţi am înţeles că necunoscutul avea de gând să rămână în casa noastră mai mult timp. Era împuternicitul prinţului şi sosise la Petersburg cu treburi importante ale familiei princiare, chestiuni de care se ocupa de multă vreme Piotr Alexandrovici. Noul sosit mi-a înmuiat scrisoarea din partea prinţului. El mi-a spus că şi tânăra prinţesă ar fi vrut să-mi scrie, dar că l-a lăsat să plece fără să-i fi dat nimic, cu toate că-i promisese că scrisoarea va fi gata negreşit. Până Ia urmă l-a rugat să-mi comunice că nu avea ce să-mi scrie, că într-o scrisoare nu poţi să spui mare lucru, că, încercând s-o facă, rupsese cinci foi de hârtie şi că, în sfârşit, trebuie să te împrieteneşti din nou, ca să fii în stare să întreţii o corespondenţă. L-a rugat de asemenea să mă asigure că nu va mai trece mult şi ne vom revedea.

Domnul cel necunoscut a răspuns la întrebarea mea plină de nerăbdare că vestea despre revederea noastră apropiată era întemeiată şi că întreaga familie se pregătea să vină în cel mai scurt timp la Petersburg. Auzind aceasta, nu mai ştiam ce să fac de bucurie şi m-am grăbit să urc în camera mea. Am încuiat uşa, şi, plângând, am desfăcut plicul. Prinţul îmi făgăduia că foarte curând îi voi revedea, pe el şi pe Katia şi mă felicita cu multă căldură pentru talentul meu. În sfârşit, mă binecuvânta pentru viitorul meu şi mă asigura de sprijinul său. Citind scrisoarea, lacrimile îmi curgeau şiroaie pe obraz. Dar lacrimilor de bucurie li se adăuga şi o durere sfâşietoare şi ţin minte că mă temeam chiar şi pentru mine însămi: nu mai ştiam ce se petrece cu mine.

Au trecut câteva zile. În camera de lângă odaia mea, pe care o folosise mai înainte secretarul lui Piotr Alexandrovici, lucra acum noul venit în fiecare dimineaţă, iar câteodată şi seara până târziu după miezul nopţii. El trecea adesea în cabinetul lui Piotr Alexandrovici şi lucrau acolo. Amândoi, cu uşa încuiată. Într-o după-amiază, Alexandra Mihailovna m-a rugat să mă duc până în cabinetul soţului ei să-l întreb dacă vrea să ia ceaiul cu noi. N-am găsit pe nimeni în cabinet, şi, bănuind că Piotr Alexandrovici se va întoarce curând, am rămas acolo să-l aştept. Pe un perete atârna portretul lui. Când am dat cu privirea de chipul lui, am tresărit şi, cuprinsă de o emoţie neînţeleasă, am început să mă uit la el cu cea mai mare atenţie. Portretul era agăţat destul de sus, şi, cum în odaie era cam întuneric, am tras un scaun şi m-am urcat pe el, ca să-l pot vedea mai de aproape. Nădăjduiam parcă să găsesc în trăsăturile feţei lui rezolvarea îndoielilor mele, dar ceea ce m-a uimit din pnima clipă, au fost ochii. Şi uimirea mea a crescut la gândul că niciodată până atunci nu văzusem ochii acestui om, pe care şi-i ascundea întotdeauna în dosul ochelarilor.

Din prioina unei antipatii ciudate, preconcepute şi de neînţeles, nu-mi plăcuse privirea aceasta încă din copilărie;

acum însă aveam convingerea că ideea mea preconceptă era întemeiată. Imaginaţia mea lucra din plin. Deodată am avut impresia că ochii portretului s-au tulburat şi se feresc de privirea mea pătrunzătoare, ocolind-o, ca să nu descopăr falsitatea şi prefăcătoria din ei. În aceeaşi clipă, am crezut că pătrunsesem, înţelesesem taina ascunsă cu grijă şi m-a cuprins o bucurie neaşteptată. Un ţipăt uşor ini-a izbucnit din piept şi aproape în acelaşi timp am auzit un foşnet în spatele meu. Am întors capul şi l-am văzut pe Piotr Alexandrovici, care mă urmărea cu atenţie. Mi s-a părut că l-am văzut deodată roşind. Tot sângele mi-a năvălit în obraz şi am sărit de pe scaun.

— Ce faci aici? M-a întrebat el cu asprime. Ce cauţi aici? Nu ştiam ce să-i răspund. Dar m-am dezmeticit repede şi i-am transmis cu chiu, cu vai invitaţia Alexandrei Mihailovna. Nu-mi mai amintesc ce mi-a răspuns, nici cum am ieşit din cabinetul lui, dar când am ajuns la Alexandra Mihailovna, uitasem cu de-săvârşire ce-mi spusese şi am bâlbâit ceva nedesluşit.

— Ce-i cu tine, Netoşka? A întrebat ea. Uită-te în oglindă să vezi ce roşie eşti la faţă! Ce-i cu tine?

— Nu ştiu… Am venit repede… I-am răspuns eu.

— Ce ţi-a spus Piotr Alexandrovioi T m-a întrerupt ea, neliniştită,

Am tăcut. In clipa aceea s-au auzit paşii lui Piotr Alexandrovici şi m-am grăbit să ies din odaie. Am petrecut două ceasuri încheiate într-o aşteptare plină de zbucium. In sfârşit, Alexandra Mihailovna a trimis după mine. Am găsit-o tăcută şi îngrijorată. Când am intrat, mi-a aruncat o căutătură grăbită şi cercetătoare, apoi a lăsat ochii în pământ. Mi s-a părut că e stânjenită. Am observat apoi că era prost dispusă. Vorbea puţin, la mine nu se uita de loc şi, la întrebările pline de îngrijorare ale lui B., s-a plâns că o doare capul. Piotr Alexandrovici era mai vorbăreţ decât de obicei, dar nu i se adresa decât lui B.

Alexandra Mihailovna s-a apropiat, distrată, de pian.

— Cântă-ne ceva! Mi-a zis B.

— Da, Anneta, cântă aria ta cea nouă, a adăugat Alexandra Mihailovna, bucuroasă parcă de pretext.

Am privit-o • – se uita la mine într-o aşteptare plină de nelinişte.

Dar n-am izbutit să mă stăpânesc. În loc să mă apropii de pian şi să cânt oricum, m-am tulburat, m-am zăpăcit şi n-am mai ştiut cum să ies din încurcătură. In sfârşit, cuprinsă de ciudă, am refuzat categoric să cânt.

— De ce nu vrei să cânţi? M-a întrebat Alexandra Mihailovna, u. tându-se la mine cu subînţeles şi aruncând în acelaşi tunp o privire fugară spre soţul ei.

Această dublă privire m-a scos din sărite. M-am ridicat de la masă, neînchipuit de tulburată. Nu mai eram în stare să-mi stăpânesc emoţia. Mă scutura o nerăbare sâcâitoare; am repetat cu înfrigurare că nu vreau, că nu pot, că nu mă simt bine, privindu-i pe toţi drept în ochi, dar numai Dumnezeu ştie cât de mult aş fi vrut în clipa aceea să fiu singură în odaia mea, să nu mai văd pe nimeni.

B. Era mirat, iar Alexandra Mihailovna, vădit neliniştită, nu scotea o vorbă. Piotr Alexandrovici s-a sculat deodată de pe scaun, spunând că uitase de nişte treburi importante. Părea înciudat că pierduse un timp preţios şi a ieşit grăbit din încăpere, adăugind că s-ar putea să se întoarcă mai târziu. Totuşi, pentru orice eventualitate, a strâns mâna lui B., luându-şi rămas bun de la el.

— La urma urmelor, ce-i cu dumneata? M-a întrebat B. Jti-decând după faţă, s-ar putea crede că eşti într-adevăr bolnavă.

— Da, nu mă simt bine, nu mă simt bine de loc, am răspuns eu, enervată.

— Într-adevăr, eşti palidă, dar adineauri erai atât de aprinsă la faţă! A zis Alexandra Mihailovna; apoi a tăcut brusc.

— Oh, destul! Am spus eu şi m-am îndreptat spre ea, privind-o drept în ochi. Sărmana nu a putut să-mi îndure

privirea şi şi-a plecat capul, ca şi cum s-ar fi simţit vinovată de ceva. O roşeaţă uşoară i-a acoperit obrajii palizi. I-am luat mâna şi am sărutat-o. Alexandra Mihailovna m-a privit cu o bucurie naivă, neprefăcută.

— Iartă-mă că am fost astăzi o fată atât de rea, i-am spus eu cu căldură, dar crede-mă, nu mă simt bine. Nu te supăra, te rog şi lasă-mă să plec…

— Suntem toţi nişte copii, a zis ea cu un zâmbet blând. Şi eu sunt un copil, un copil mai rău, mult mai rău decât tine, a adăugat ea, aplecându-se spre urechea mea. La revedere, vezi să te faci bine cât mai repede. Numai, pentru Dumnezeu, să nu fii supărată pe mine.

— Să fiu supărată pe dumneata? De ce? Am întrebat-o eu, uluită de naivitatea purtării ei.

— De ce? A repetat ea foarte încurcată, parcă speriată deodată de ceea ce spusese. De ce? Ei, vezi, Netoşka mea, cum sunt eu? Ce am fost în stare să-ţi spun! La revedere! Tu ai mai multă minte decât mine… Iar eu mă port mai rău decât un copil.

— Lasă, lasă! I-am răspuns eu mişcată, fără să ştiu ce să mai zic. După ce am sărutat-o o dată, m-am grăbit să ies din odaie.

Eram foarte tristă şi necăjită. Mă înciudasem pe mine însămi, pentru că nu fusesem destul de înţeleaptă şi nu ştiam să mă port. Mi-era ruşine, ruşine până la lacrimi. Am adormit adânc mâh-nită. A doua zi, primul meu gând a fost că seara din ajun nu fusese decât o nălucire, un coşmar în care ne păcălisem unii pe alţii şi dădusem prea mare importanţă unor fleacuri, că toate acestea se întâmplaseră numai din pricina lipsei noastre de experienţă, a neobişnuinţei noastre de a primi impresiile din afară. Simţeam că numai scrisoarea aceea era de vină pentru tot ceea ce se întâmplase, că ea mă preocupă prea din cale afară, că imaginaţia mea o luase razna şi m-am hotărât să nu mă mai gândesc la ea. După ce am rezolvat neobişnuit de repede întreaga mea frământare, fiind încredinţată că

tot atât de uşor voi putea să trec de la hotărâre la faptă, m-am mai liniştit şi am plecat la lecţia de canto, înveselită de-a binelea. Aerul proaspăt al dimineţii mi-a limpezit cu totul capul. Drumurile acestea de dimineaţă, când mă duceam la profesorul meu, îmi plăceau foarte mult. Era atât de interesant să străbaţi oraşul, care către ora nouă îşi relua însufleţirea lui obişnuită şi-şi începea viaţa de toate zilele! Treceam de obicei prin străzile cele mai animate, ticsite de lume. Era cadrul în care începea activitatea mea artistică şi de fiecare dată mă izbea contrastul dintre micile detalii ale vieţii de toate zilele cu preocupările ei atât de vii şi arta care mă aştepta la doi paşi de această viaţă nouă, la etajul doi al unei case mari, plină de sus până jos de locatari, cărora, după cum mi se părea, prea puţin le păsa de afta mea şi de orice fel de artă. Mergeam la lecţie cu caietul de note subsuoară, printre trecătorii aceştia preocupaţi şi posomoriţi. Uitându-mă la bătrâna Natalia, însoţitoarea mea, mă întrebam, de fiecare dată, oare la ce s-o fi gândind? Probabil că ea nu-şi punea întrebări de felul acesta. In sfârşit, mă amuza şi profesorul meu, pe jumătate italian, pe jumătate francez, o fire curioasă, uneori înflăcărat, mai adeseori pedant, dar înainte de orice – zgârcit. Toate mi se păreau interesante şi mă făceau să râd sau îmi dădeau de gândit. De altfel, deşi cu sfială, îmi iubeam arta cu o pasiune fără margini. Făceam planuri măreţe, întrezărind un viitor minunat şi de multe ori mă întorceam acasă entuziasmată de propria mea fantezie. Într-un cuvânt, în ceasurile acelea eram aproape fericită.

Într-o astfel de dispoziţie sufletească eram şi de data aceasta, când m-am întors acasă de la lecţie la ora zece. Uitasem totul, lăsându-mă furată de visuri pline de bucurie. Deodată, însă, ur-când scara, am tresărit speriată. Auzisem vocea lui Piotr Alexan-drovici, care cobora. Impresia neplăcută, pricinuită de sunetul vocii sale, a fost atât de puternică, amintirea celor întâmplate în ajun m-a izbit atât de tare, încât n-am izbutit să-mi ascund tulburarea. L-am

salutat cu o uşoară înclinare a capului, dar pe faţa mea se citeau probabil atât de limpede sentimentele care mă stăpâneau în clipa aceea, încât el s-a oprit, mirat. Observându-i mişcarea, m-am roşit şi am continuat să urc, grăbită. El a bolborosit ceva în urma mea, apoi şi-a văzut de drum.

Îmi venea să plâng de necaz şi nu înţelegeam ce se petrece cu mine. Toată dimineaţa aceea am fost ca năucă, nu ştiam ce să fac, ca să termin cu povestea asta cât mai repede. Îmi juram mereu să-mi păstrez calmul şi de fiecare dată simţeam că mă cuprinde groaza. Îmi dădeam seama că-l uram pe soţul Alexandrei Mihailovna şi, în acelaşi timp, eram deznădăjduită din pricina asta. De data aceasta m-am îmbolnăvit de atâta frământare şi nu mă mai puteam stăpâni de fel. Mă supărasem pe toată lumea, în tot timpul dimineţii am rămas în odaia mea —• nu m-am dus nici măcar la Alexandra Mihailovna. Dar a venit ea la mine. Când m-a văzut, era cât pe-aci să scoată un ţipăt. Eram atât de palidă, încât, privindu-mă în oglindă, m-am speriat şi eu. Alexandra Mihailovna a rămas lângă mine o oră încheiată, îngrijindu-mă ca pe un copil.

Dar atenţia ei plină de grijă m-a întristat nespus – mângâie-rile ei mă stânjeneau, şi-mi era atât de ruşine să mă uit la ea, încât, până la urmă, am rugat-o să mă lase singură. M-a părăsit plină de nelinişte. Zbuciumul meu s-a sfârşit cu o criză de plâns. Spre seară, mă simţeam ceva mai bine…

Mai bine, pentru că mă hotărâsem să mă duc la Alexandra Mihailovna, să cad în genunchi, să-i înapoiez scrisoarea pe care o pierduse şi să-i destăinuiesc totul. Voiam să-i mărturisesc tot chinul meu sufletesc, toate îndoielile mele, s-o îmbrăţişez cu toată dragostea mea fără margini, mistuitoare, pe care o simţeam pentru ea, martira mea. Să-i spun că sunt copilul ei, prietena ei, că mi-arn deschis inima, să se poată uita înăuntrul ei şi să descopere acolo sentimentele mele arzătoare, neclintite, pentru ea. Dumnezeule! Ştiam, simţeam că eu eram ultima fiinţă în

faţa căreia ea ar fi putut să-şi deschidă sufletul, dar mi se părea că salvarea va fi cu atât mai sigură, că spusele mele vor avea cu atât mai mare greutate… Îi înţelegeam suferinţa, deşi vag, nedesluşit şi clocoteam de revoltă la gândul că ea ar putea să roşească în faţa mea, din cauza judecăţii mele… Sărmana mea, draga mea sărmană, oare tu eşti cea păcătoasă? Iată ce voiam să-i spun, plângând la picioarele ei. Se răzvrătise în mine simţul dreptăţii şi mă scotea din minţi. Eram în stare să fac orice. Mai târziu mi-am dat seama de ceea ce ar fi putut să fie, dacă o întâmplare neaşteptată nu m-ar fi oprit în ultima clipă, salvându-ne astfel pe amândouă de la pierzanie. M-am îngrozit. Oare în inima chinuită a Alexandrei Mihailovna mai putea renaşte speranţa? Dintr-o singură lovitură, aş fi omorât-o!

Iată ce s-a întâmplat. Nu mai aveam de străbătut decât două încăperi, ca să ajung în cabinetul ei, când, printr-o uşă laterală.

— Dostolevskl – opere, voi. II ţşj; a ieşit Piotr Alexandrovici, care a trecut mai departe fără să mă observe. Şi el se îndrepta spre odaia ei. M-am oprit, încremenită. Era tocmai omul pe care nu doream să-l întâlnesc într-o clipă ca aceea. Voiam să mă retrag, dar curiozitatea m-a ţintuit locului. L-am văzut oprindu-se pentru câteva clipe în faţa oglinzii. Şi-a aranjat părul, şi, spre marea mea mirare, l-am auzit deodată fredonând un cântec. In aceeaşi clipă, o amintire vagă, îndepărtată, din copilărie, mi-a răsărit în memorie. Pentru ca sentimentul acesta ciudat să poată fi înţeles, voi povesti întâmplarea din trecut. Chiar în primul an petrecut de mine în casa Alexandrei Mihailovna, m-a impresionat o întâmplare, pe care abia acum o înţelegeam, pentru că abia acum, în clipa aceasta, mi-am dat seama de cauza inexplicabilei mele antipatii faţă de acest om! După cum am mai spus, încă de pe atunci mă simţeam mereu stânjenită în prezenţa Iui. Aerul lui preocupat, posomorit, expresia feţei lui, de cele mai multe ori abătută, tristă, mă impresionau

foarte neplăcut. Am mai spus de asemenea că după ceasurile petrecute împreună la Alexandra Mihailovna, la ceai, în jurul mesei, simţeam în mine o greutate apăsătoare. Amintesc, în sfârşit şi de tristeţea sfâşietoare care m-a doborât de cele două sau trei ori, când întâmplarea m-a lăsat să fiu martoră, aproape până la sfârşit, a scenelor triste, grele, despre care am mai vorbit la început. S-a întâmplat să-l întâlnesc atunci, la fel ca şi acum, în aceeaşi încăpere, la aceeaşi oră, când el, ca şi mine, se ducea la Alexandra Mihailovna. Pe vremea aceea, ori de câte ori îl întâlneam, simţeam o sfială copilărească şi mă piteam într-un colţ, ca şi cum m-aş fi făcut vinovată de ceva, implorând soarta ca el să nu mă observe. Atunci, ca şi acum, el s-a oprit în faţa oglinzii, iar eu am tresărit din pricina unui sentiment nedesluşit, de loc copilăresc. Mi s-a părut că-şi potrivea expresia feţei. Cel puţin îi zărisem limpede zâmbetul pe faţă, înainte de a se apropia de oglindă. L-am văzut râzând pentru prima oară, pentru că (îmi amintesc că aceasta m-a uimit mai mult decât orice) el nu râdea niciodată de faţă cu Alexandra Mihailovna. Deodată, în clipa în care s-a uitat în oglindă, trăsăturile obrazului i s-au transformat cu totul. Zâmbetul a dispărut ca prin farmec şi în locul lui i s-a întipărit pe faţă un sentiment de amărăciune, care părea să răzbată fără voie dintr-o inimă atât de îndurerată, încât era peste puterile omeneşti să-l ascunzi, orice sforţare ai fi făcut. Cura i s-a strâmbat, o durere cumplită i-a încreţit fruntea şi i-a încruntat sprâncenele, privirea i s-a posomorit sub ochelari pe icurt, cât ai clipi, ca la comandă, a devenit parcă un alt om. Ţin minte cum am început să tremur de groază, cum eu, copil, mă temeam să înţeleg ceea ce vedeam şi de atunci o impresie neplăcută, apăsătoare, rămăsese pentru totdeauna în sufletul meu. După ce s-a privit timp de un minut în oglindă, a lăsat capul în piept, s-a gârbovit, aşa cum apărea de obicei în faţa Alexandrei Mihailovna şi a

pornit în vârful picioarelor spre cabinetul ei. Această amintire m-a uluit.

Şi atunci, la fel ca şi acum, el îşi închipuia că era singur şi se oprise în faţa aceleiaşi oglinzi. La fel ca şi atunci, mă pomeneam în aceeaşi încăpere cu el, stăpânită de o pornire neplăcută, duşmănoasă, însă când l-am auzit cântând (pe el, de la care era cu neputinţă să te aştepţi la aşa ceva!), am fost atât de uimită, încât am rămas ţintuită locului, cu atât mai mult, cu cât mi-a reînviat în amintire o clipă asemănătoare din copilărie. Şi inima mi s-a strâns atât de puternic, încât nu sunt cuvinte în care să pot cuprinde senzaţia care m-a zguduit. Toţi nervii mei au tresărit şi am răspuns acestui cântec nefast cu o izbucnire de râs nervos, care l-a făcut pe bietul cântăreţ să scoată un ţipăt şi să sară doi paşi îndărăt de la oglindă. Era palid ca un mort, şi, ca şi cum ar fi fost prins în mod ruşinos asupra unei fapte urâte, mă privea uluit, furios, înnebunit de groază. Privirea lui mi-a încordat nervii şi mai mult. I-am răspuns cu un râs nervos, isteric, şi, uitându-mă drept în ochii lui, râzându-i în nas, am trecut prin faţa lui fără să-mi opresc râsul, spre odaia Alexandrei Mihailovna. Ştiam că el se oprise în dosul draperiei, că şovăia, gândindu-se, poate, dacă să mai intre ori ba, că furia şi laşitatea îl încremeniseră, şi, cuprinsă de un fel de nerăbdare provocatoare, nervoasă, aşteptam să văd ce va face. Aş fi pus rămăşag că nu va intra şi am avut dreptate. Nu a apărut decât peste o jumătate de oră. Alexandra Mihailovna s-a uitat lung la mine, foarte mirată. Dar întrebările i-au fost zadarnice. Nu-i puteam spune ce se petrecuse cu mine, mă înăbuşeam. In sfârşit, şi-a dat seama că era o criză de nervi şi mi s-a părut că e foarte neliniştită. După ce m-am odihnit puţin, i-am luat mâi-nilo într-ale mele şi am început să le acopăr cu sărutări. Abia acum îmi dădeam seama de ceea ce era să fac şi de n-ar fi fost întâlnirea neaşteptată cu soţul ei, aş fi ucis-o. Mă uitam la ea, ca la o înviată din morţi.

Şi a intrat Piotr Alexandrovici.

I-am aruncat o privire fugară. După faţa lui nu se cunoştea că s-ai fi întâmplat ceva între noi. Cu alte cuvinte, era posomorit şi sever ca de obicei. Dar după obrazul iui palid şi tremurul uşor din colţul gurii, mi-am dat seama că face un greu efort să-şi ascundă emoţia. A saâutat-o cu răceală pe Alexandra Mihailovna şi s-a aşezat tăcut la locul lui obişnuit. Când şi-a luat ceaşca de ceai, mâna îi tremura. Mă aşteptam la o dezlănţuire nervoasă din partea lui şi m-a cuprins o fricâ grozavă. Aş fi ieşit din odaie, dar nu mă puteam hotărî s-o părăsesc pe Alexandra Mihailovna, care se schimbase la faţă, privindu-şi soţul. Era şi ea roasă de o presimţire rea. În sfârşit, s-a întâmplat ceea ce aşteptam cu atâta teamă. In mijlocul tăcerii adinei, mi-am ridicat privirea şi am întâlnit ochelarii lui Piotr Alexandrovici îndreptaţi asupra mea. Era ceva atât de neaşteptat, încât am tresărit, gata, gata să scot un ţipăt şi mi-am plecat capul. Alexandra Mihailovna mi-a observat mişcarea.

— Ce-i cu dumneata? De ce ai roşit? A răsunat vocea tăioasă, brutală a lui Piotr Alexandrovici.

N-am răspuns. Inima îmi zvâcnea cu atâta putere, încât nu eram în stare să scot o vorbă.

— De ce a roşit? De ce roşeşte mereu? A întrebat el, adresân-du-se Alexandrei Mihailovna şi arătând spre mine cu un gest insolent.

Indignarea mi-a tăiat respiraţia. Am aruncat o privire rugătoare spre Alexandra Mihailovna. Ea m-a înţeles. Obrajii ei palizi s-au aprins.

— Anneta, mi-a spus ea pe un ton hotărât, Ia care nu m-aş fi aşteptat din partea ei, du-te în camera ta. O să vin şi eu nurnai-decât. Vom rămâne toată seara împreună…

— Te întreb, m-ai auzit, ori ba? I-a curmat vorba Piotr Alexandrovici, ridicând şi mai mult tonul, ca şi cum n-ar fi înţeles vorbele soţiei sale. De ce roşeşti când te întâlneşti cu mine? Răspunde!

— Pentru că dumneata o faci să roşească, întocmai ca pe mine, de altfel, i-a răspuns Alexandra Mihailovna, cu vocea

întretăiată de emoţie.

M-am uitat mirată la ea. Violenţa răspunsului ei mi s-a părut la început neaşteptată.

— Eu te fac să roşeşti, eu? Întrebă Piotr Alexandrovici, uimit şi dndignat, accentuând cu putere cuvântul eu. Dumneata ai roşit din pricina mea? Dar pot oare eu să te fac pe dumneata să roşeşti, pentru mine? Dumneata, nu eu, ai avea de ce să roşeşti, ce zici?

Fraza aceasta era atât de clară pentru mine şi fusese spusă cu atâta cruzime şi ironie batjocoritoare, încât am scos un ţipăt de groază şi m-am năpustit spre Alexandra Mihailovna. Pe faţa ei de o paloare cadaverică se oglindeau uimirea, suferinţa, reproşul şi groaza. M-am uitat la Piotr Alexandrovici şi mi-am împreunat mâi-nile, rugătoare. Parcă-şi dădea şi el seama de ceea ce făcuse, dar furia oe-l împinsese să spună cuvintele acestea nu-i trecuse încă. Totuşi, observându-mi implorarea mută, s^a tulburat. Gestul meu arăta, fără putinţă de îndoială, că ştiam multe din ceea ce până atunci fusese o taină numai a lor şi că înţelesesem foarte bine tâlcul vorbelor lui.

— Anneta, du-te în camera ta! A repetat Alexandra Mihailovna cu voce slabă, dar hotărâtă, ridieându-se de pe scaun. Trebuie să stau neapărat de vorbă cu Piotr Alexandrovici…

Părea liniştită, dar de liniştea aceasta mă temeam mai mult decât de orice emoţie a ei. Stăteam încremenită, ca şi cum nu i-aş fi auzit vorbele. M-am străduit din răsputeri să-i citesc pe faţă ce se petrecea în clipa aceea în sufletul ei. Mi s-a părut că nu-mi înţelesese nici gestul, nici ţipătul.

— Uite ce-ai făcut, domnişoară 1 mi-a spus Piotr Alexandrovici, apueându-mi mâinile şi arătând spre soţia sa.

Dumnezeule! Niciodată nu mai văzusem o deznădejde ca aceea pe care o citeam acum pe faţa ei crispată, cadaverică. El m-a luat de mână şi m-a scos afară din odaie. Am aruncat o ultimă privire îndărăt. Alexandra Mihailovna stătea sprijinită de şemi-neu, cu capul strâns între mâini. Toată

atitudinea ei vădea un chin sfâşietor. L-am apucat pe Piotr Alexandrovici de mână şi am strâns-o cu înfrigurare.

— Pentru numele lui Dumnezeu! Pentru numele lui Dumnezeu! I-am spus eu cu voce întretăiată, fie-ţi milă!

— Nu te teme, nu te teme, a zis el, aruneîndu-mi o privire stranie. Nu-i nimic, e o criză. Hai, du-te, du-te odată!

Am intrat în odaia mea, m-am prăbuşit pe divan şi mi-am acoperit faţa cu mâinile. Am rămas trei ore încheiate, aşa nemişcată şi în tot acest răstimp am trecut printr-un adevărat infern, în sfârşit, n-am mai putut îndura şi am trimis să întrebe dacă pot veni la Alexandra Mihailovna. Răspunsul l-a adus madame Leo-tard. Piotr Alexandrovici o trimisese să-mi spună că criza trecuse, că nu mai era nici un pericol, dar că Alexandra Mihailovna are nevoie de linişte. Nu m-am culcat până la trei dimineaţa. Îmi frământam mintea, mergând prin cameră. Situaţia mea ini se puren mai întunecată decât oricând, dar mă simţeam parcă mai liniştită, poate pentru că mă socoteam mai vinovată decât toţi. M-am culcat, aşteptând cu nerăbdare ziua următoare.

Însă a doua zi, spre mirarea şi durerea mea, am observat la Alexandra Mihailovna o răceală inexplicabilă. La început, am crezut că femeia aceasta cu sufletul nobil şi curat suferă, văzân-du-mă după scena a cărei martoră fusesem fără să vreau în ajun. O ştiam în stare să roşească întocmai ca un copil în faţa mea şi să-mi ceară iertare pentru nefericita scenă de aseară, care poate mă jignise adânc. Am observat însă curând că o preocupa altceva, o altă supărare, pe care şi-o ascundea cu stângăcie. Ba îmi răspundea scurt şi rece, ba spunea vorbe cu subînţelesuri, ba, în sfârşit, devenea foarte duioasă cu mine, căindu-se de asprimea pe care mi-o arăta, dar care nu putea prinde rădăcini în inima ei, iar în vorbele ei blânde, mângâietoare, se desluşea parcă o mustrare blajină. In sfârşit, am întrebat-o fără ocol ce se întârn-plase cu ea şi dacă avea ceva să-mi spună. Întrebarea mea neaşteptată a pus-o

oarecum în încurcătură; apoi şi-a ridicat deodată ochii mari spre mine şi, privindu-mă cu bunătate, cu un zâmbet duios în colţul gurii, mi-a spus:

— N-am nimic, Netoşka, numai că, ştii, întrebarea ta a fost atât de neaşteptată, că m-am cam zăpăcit. Asta numai pentru că ai întrebat atât de repede… Te rog să mă crezi. Dar ascultă-mă şi spune-mi adevărul, fetiţa mea: ai ceva pe suflet, care te-ar tulbura cum m-am tulburat eu, dacă ai fi întrebată tot atât de repede, pe neaşteptate?

— Nu, i-am răspuns eu, privind-o drept în ochi.

— Ei vezi, asta-i foarte bine! De-ai şti, draga mea, cât de recunoscătoare îţi sunt pentru admirabilul tău răspuns! Nu că aş fi fost în stare să te bănuiesc de ceva rău, asta niciodată! Nici măcar gândul că tu ai putea face ceva rău nu mi l-aş ierta. Dar ascultă-mă: când te-am luat la mine, erai un copil, iar acum ai şaptesprezece ani. Ai văzut şi tu: sunt bolnavă, sunt şi eu ca un copil, am şi eu nevoie de îngrijire. N-am putut să-ţi fiu ca o mamă adevărată, deşi dragoste pentru tine a fost de ajuns în inima mea. Şi dacă acum mă frământă grija, fireşte că nu eşti tu vinovată, ci eu. Iartă-mi, te rog, întrebarea şi iartă-mă că nu mi-am îndeplinit, poate, fără să vreau, toate promisiunile pe care ţi le-am făcut ţie şi lui tăicuţu, când te-am luat din casa lui. Aceasta mă îngrijorează foarte mult şi m-a îngrijorat adeseori, draga mea.

Am îmbrăţişat-o cu lacrimi în ochi.

— O, mulţumesc, mulţumesc pentru toate! Am spus eu, udân-i mâinilc cu lacrimi. Nu vorbi aşa, nu-mi sfâşia inima. Dumneata ai fost mai mult decât o mamă pentru mine. Dumnezeu să vă, 'binecuvânteze pentru tot ce-aţi făcut amândoi, dumneata şi prinţul, pentru mine, o sărmană orfană părăsită! Draga mea, scumpa mea prietenă!

— Ajunge, Netoşka, ajunge! Îmbrăţişează-mă tare, aşa, mai tare, mai tare! Ştii ce-aş vrea să-ţi spun? Dumnezeu ştie de ce, dar mi se pare că mă îmbrăţişezi pentru ultima oară.

— Nu, nu, i-am răspuns eu, plângând în hohote, ca un copil. Nu-i adevărat! Vei fi fericită! Mai ai încă atâtea zile de trăit! Crede-mă, vom fi fericite!

— Îţi mulţumesc, îţi mulţumesc că mă iubeşti atât de mult! N-au mai rămas lângă mine decât prea puţini oameni. Toţi m-au părăsit!

— Cine te-a părăsit? Cine?

— Înainte erau şi alţii în jurul meu. Tu n-ai de unde să ştii, Netoşka. M-au părăsit toţi, au plecat toţi, de parcă ar fi fost doar năluciri. Iar eu i-am aşteptat atât de mult, i-am aşteptat toată viaţa. Dumnezeu să-i aibă în pază! Priveşte, Netoşka! Vezi, afară

: > e toamnă, târziu. In curând o să ningă, şi, o dată cu primii fulgi de; zăpadă, o să mor. Da, dar nu sunt tristă din pricina asta. Adio!

Avea faţa palidă, trasă. Pe obraji îi ardea câte o pată sângerie, prevestitoare de nenorooire. Buzele îi tremurau şi i se uscaseră din; pricina febrei.

S-a apropiat de pian şi a încercat câteva acorduri. In aceeaşi clipă o coardă a plesnit cu un sunet puternic, prelungit ca un geamăt greu, tremurat.

— Auzi, Netoşka, auzi? A zis ea deodată cu emoţie în glas, arătând pianul. Coarda a fost întinsă prea tare, mult prea tare. Ea nu a putut să mai reziste şi a murit. Ai auzit cum se stinge sunetul, în tânguiri?

Vorbea greu. O durere sufletească surdă i se oglindea pe faţă. Ochii i se umpluseră de lacrimi.

— Ei, acum ajunge, Netoşka, draga mea, ajunge! Du-te şi adu-mi copiii.

I-am adus. Prezenţa lor a mai liniştit-o. Peste o oră i-a trimis în odaia lor.

— După ce voi muri, n-o să-i părăseşti, Anneta, nu-i aşa? Mi-a spus ea în şoaptă, temându-se parcă să nu audă cineva.

— Nu vorbi aşa, că mă omori! Doar atât am putut să-i răspund.

— Şi tu ai crezut? Uneori spun Dumnezeu ştie ce, a fost numai o glumă, a adăugat ea zâmbind, după o scurtă tăcere. Sunt acum ca un copil, trebuie să mi se ierte orice.

Mi-a aruncat o privire plină de sfială, de parcă i-ar fi fost teamă să spună ce gândea. Aşteptam.

— Ai grijă să nu-l sperii, a zis ea într-un târziu, cu ochii în pământ, cu obrazul deodată uşor colorat şi atât de încet, că abia am putut-o auzi.

— Pe cine? Am întrebat-o eu, mirată.

— Pe soţul meu. O să-i povesteşti, desigur, totul, începutul cu începutul.

— Dar de ce să-i povestesc? De ce? Repetam eu, din ce în ce mai mirată.

— Bine, poate că n-o să-i povesteşti, cine ştie! A răspuns ea, sfredelindu-mă cu privirea, cu toate că acelaşi zâmbet sincer îi înflorea pe buze. Era din ce în ce mai îmbujorată la faţă. Şi acum, destul! Am glumit numai!

Inima mi se strângea tot mai dureros.

— Ascultă-mă, o să-i iubeşti după ce voi muri, nu-i aşa? A adăugat ea grav şi iarăşi cu un aer tainic. Aşa cum ţi-ai iubi propriii tăi copii, da? Ţine minte: te-am socotit întotdeauna copilul meu şi nu am făcut nici o deosebire între tine şi ai mei.

— Da, da, i-am răspuns eu, fără să mai ştiu ce vorbesc, pentru că mă sufocau lacrimile şi tulburarea.

O sărutare fierbinte mi-a ars mina înainte de a o fi putut retrage. Uimirea mi-a ferecat limba.

„Ce-i cu ea? La ce. se gândeşte? Ce-a fost ieri între ei?” mi-a fulgerat prin minte.

Un minut mai târziu, s-a plâns că e obosită.

— Sunt bolnavă de multă vreme, dar n-am vrut să vă sperii, pe amândoi, a zis ea. Căci amândoi mă iubiţi, nu-i aşa?… La revedere, Netoşka! Lasă-mă singură şi vino diseară la mine, negreşit. O să vii?

I-am făgăduit, dar acum eram bucuroasă că plec. Nu mai puteam îndura.

Sărmana, sărmana de tine! Cu ce bănuială o să cobori tu în mormânt? Mă gândeam eu, plângând amarnic. Ce nouă suferinţă îţi otrăveşte sufletul şi te macină fără să îndrăzneşti măcar să scoţi o vorbă despre ea P Doamne! Ce suferinţă fără de sfârşit, pe care o cunosc acum în întregime, ce viaţă lipsită de o rază de lumina, ce dragoste sfioasă, care nu cere nimic! Chiar şi acum, acum, aproape de patul de moarte, când inima i se sfâşie de durere, această femeie se teme, ca o criminală, să cârtească, să se tânguie, închipuindu-şi, născocind o nouă durere! S^a şi resemnat, s-a şi împăcat cu ea…!

Seara, în amurg, profitând de absenţa lui Ovrov (noul venit de la Moscova), am intrat în bibliotecă, am deschis dulapul şi am început să caut printre cărţi, ca să aleg ceva, să-i pot citi cu glas tare Alexandrei Mihailovna. Vroiam să-i alung gândurile negre şi căutam ceva vesel, uşor!… Am ales mult, distrată. Tristeţea mea se adâncea o dată cu întunericul. M-am trezit cu cartea aceea în mână, deschisă la aceeaşi pagină unde se mai cunoşteau şi acum urmele scrisorii pe care de atunci o păstram mereu la piept, acea taină din pricina căreia viaţa mea luase o altă întorsătură, taină care simţeam cum mă ameninţă de departe, cu suflul ei rece, aspru, necunoscut şi misterios… „Ce va fi cu noi? Mă întrebam eu. In curând, colţişorul în care m-am simţit atât de bine, în care mi-a fost atât de cald, va fi pustiu! Spiritul curat, luminos, care mi-a ocrotit adolescenţa, mă părăseşte. Ce mă aşteaptă de aci înainte?” Uitând de clipa prezentă, mă aplecam asupra trecutului meu, care acum îmi apărea atât de drag, mă străduiam să întrezăresc viitorul, să scrutez necunoscutul, care mă aştepta ameninţător… Îmi amintesc de clipa aceea, ca şi cum aş retrăi-o iarăşi acum, atât de aclânc mi s-a întipărit în memorie.

Ţineam în mână scrisoarea şi cartea deschisă. Lacrimile îmi curgeau şiroaie pe obraz. Deodată, am tresărit speriată – am auzit lângă mine o voce cunoscută. În aceeaşi clipă, scrisoarea mi-a fost smulsă din mână. Am scos un ţipăt, am

întors capul şi m-am pomenit faţă în faţă cu Piotr Alexandro viei. M-a apucat de mână, încereând să mă imobilizeze, în timp ce cu dreapta apropia scrisoarea de lumină, silindu-se să descifreze primele rânduri… Am început să strig. Preferam să mor decât să las scrisoarea în mâna lui. După zâmbetul lui triumfător, mi-am dat seama că izbutise să descifreze primele rânduri. Îmi pierdeam capul…

În clipa următoare, m-am năpustit asupra lui, şi, pierzându-mi cumpătul, i-am smuls scrisoarea din mână. Totul s-a petrecut atât de repede, că nici eu nu mi-am dat seama cum a ajuns scrisoarea din nou la mine. Dar văzând că vroia să mi-o smulgă iar din mână, m-am grăbit s-o ascund la piept şi m-am dat cu trei paşi înapoi.

Cam o jumătate de minut ne-am privit în tăcere. Eu tot mai tremuram de groază. El, palid, cu buzele învineţite, crispate, a curmat cel dintâi tăcerea.

— Ajunge! A zis el cu vocea stinsă din pricina emoţiei. Cred că nu vrei-să folosesc forţa. De aceea ds-mâ scrisoarea de bunăvoie.

Abia atunci m-am dezmeticit. Jignirea, ruşinea, indignarea împotriva constrângerii brutale mă sufocau. Lacrimi fierbinţi se prelingeau pe obrajii mei aprinşi. Tremuram ca varga de emoţie şi câtva timp n-am fost în stare să scot o vorbă.

— Ai auzit? Mi-a spus el, apropiindu-se la doi paşi de mine.

— Lasă-mă, lasă-mă! Am strigat eu, ferindu-mă de el. Te-ai purtat josnic, urât! Dumneata nu-ţi dai seama ce faci! Lasă-mă să trec…!

— Cum? Ce înseamnă asta? Tot dumneata mai îndrăzneşti să vorbeşti pe un asemenea ton… După ce dumneata… Dă-mi scrisoarea, îţi spun!

A mai făcut un pas spre mine, dar, privindu-mă o clipă în faţă, a văzut atâta dârzenie în ochii mei, că s-a oprit, gândindu-se parcă la ceva.

— Bine! A zis el în sfârşit, sec, ca şi cum ar fi luat o hotărâre, dar făcând sforţări să se stăpânească. Toate la timpul

lor, dar mai întâi…

S-a uitat în jurul nostru.

— Dumneata… Cine ţi-a dat voie să intri în bibliotecă? De ce ai deschis acest dulap? De unde ai luat cheia?

— N-am să-ţi spun, i-am răspuns eu. Cu dumneata nu vorbesc. Lasă-mă, lasă-mă!

M-am îndreptat spre uşă.

— Dă-mi voie, a zis el, apucându-mă de mână. Aşa n-o să pleci. Fără să-i răspund, mi-am smuls mâna dintr-a lui şi am făcut o nouă mişcare spre uşă.

— Foarte bine, dar nu pot să-ţi permit să primeşti scrisori de la amanţii dumitale în casa mea…

Am scos un ţipăt de groază şi l-am privit buimacă.

— Şi de aceea…

— Opreşte-te! I-am strigat eu. Cum poţi? Cum ai putut să-mi spui una ca asta?… Doamne! Doamne!

— Cum? Ce zici? Mă şi ameninţi?

Dar eu îl priveam, palidă, deznădăjduită. Scena dintre noi atinsese culmea înverşunării şi nu mai înţelegeam nimic. Îl imploram cu privirea să nu mai continue. Eram gata să-i iert jignirea, numai să se oprească. Se uita ţintă la mine şi părea că şovăie.

— Nu mă face să întrec orice măsură, i-am şoptit eu, îngrozită.

— Ba nu, trebuie să pun odată capăt acestei situaţii! A zis el, în sfârşit, parcă renunţând la hotărârea luată mai înainte. Îţi mărturisesc că privirea dumitale m-a făcut să şovăi o clipă, a adăugat el cu un zâmbet ciudat. Dar, din nefericire, lucrurile vorbesc de la sine. Am apucat să citesc începutul scrisorii. E o scrisoare de dragoste. Doar n-o să mă faci să cred că-i altceva! Asta să ţf-o scoţi din cap! Şi dacă m-am îndoit o clipă, asta nu dovedeşte decât că la celelalte calităţi admirabile pe care le ai, trebuie să mai adaug şi talentul de a minţi de minune, şi, de aceea, repet…

În timp ce vorbea, faţa i se schimonosea tot mai mult de mâ-nie. Era din ce în ce mai palid. Buzele i se strâmbaseră

şi-i tremurau atât de tare, că abia a putut articula ultimele cuvinte. Afară se întunecase de tot. Stăteam acolo, singură, lipsită de apărare, în faţa unui om în stare să insulte o femeie.

În sfârşit, toate aparenţele pledau împotriva mea. Mă chinuia ruşinea, mă pierdeam, nu puteam să înţeleg ura acestui om. Fără să-i mai răspund, înnebunită de groază, m-am năpustit spre uşă şi m-am dezmeticit abia lângă cabinetul Alexandrei Mihailovna. În aceeaşi clipă i-am auzit paşii. Voiam să intru la ea, dar m-am oprit deodată, ca lovită de trăsnet.

„Ce va fi cu ea?” mi-a fulgerat prin minte. Scrisoarea asta!… Nu, mai bine să mi se întâmple orice, decât să dau inimii ei această ultimă lovitură! Şi m-am năpustit înapoi. Dar era prea târziu, el stătea lângă mine.

— Vino unde vrei, numai nu aici, nu aici! I-am şoptit eu, apucându-i mâna. Fie-ţi milă de ea! O să mă întorc iar în bibliotecă sau… Unde vrei! Ai s-o omori!

— Dumneata ai s-o omori, nu eu! Mi-a răspuns el, dându-mă la o parte.

Ultima mea speranţă dispăruse. Simţeam că dorea cu tot dinadinsul să continue scena aceasta în faţa Alexandrei Mihailovna.

— Pentru numele lui Dumnezeu! I-am spus eu, căutând să-l opresc din toate puterile mele. În aceeaşi clipă, draperia uşii s-a dat la o parte şi Alexandra Mihailovna a apărut în faţa noastră. Ne privea mirată. Era mai palidă decât de obicei. Abia se ţinea pe picioare. Se cunoştea că ne auzise şi trebuie să fi făcut un efort deosebit ca să poată ajunge până la noi.

— Cine e? Despre ce vorbeaţi aici? A întrebat ea, privindu-iie nedumerită.

Câteva clipe s-au scurs în tăcere. O paloare cadaverică s-a aşternut pe faţa ei. M-am repezit la ea, am îmbrăţişat-o cu putere şi am condus-o înapoi, în cabinetul ei. Piotr Alexandrovici ne-a urmat. Mi-am ascuns faţa la pieptul ei,

strângând-o în braţe din ce în ce mai tare, aşteptând cu răsuflarea tăiată.

— Ce-i cu tine, ce-i cu voi? A întrebat din nou Alexandra Mihailovna.

— Să-ţi răspundă ea! Nu mai departe decât ieri îi luai apărarea, a zis Piotr Alexandrovici, lăsându-se greoi pe un fotoliu.

O îmbrăţişam din ce în ce mai tare pe Alexandra Miliailovna.

— Dumnezeule, ce s-a întâmplat? A îngăimat ea, îngrozită. Dumneata eşti foarte enervat, ea e speriată, plânge! Anneta, spune-mi ce s-a petrecut între voi?

— Ba nu, dă-mi voie să vorbesc eu mai întâi, a zis Piotr Alexandrovici, apropiindu-se, luându-mi mâna şi dându-mă la o parte de lângă Alexandra Mihailovna. Stai aici, mi-a poruncit el, arătân-du-mi mijlocul camerei. Vreau să te judec în faţa aceleia care ţi-a fost ca şi o mamă bună. Iar dumneata liiiişteşte-te, stai jos, a adăugat el, ajutând-o pe Alexandra Mihailovna să se aşeze în fotoliu. Sunt mâhnit că nu te-am putut scuti de această explicaţie neplăcută, dar o găsesc necesară.

— Doamne, ce înseamnă toate astea! A exclamat Alexandra Mihailovna adânc tulburată, uitându-se când la el, când la mine. Îmi frângeam mâinile, presimţind că se apropie clipa fatală. De la el nu mă puteam aştepta la îndurare.

— Într-un ciivânt, a continuat Piotr Alexandrovici, am vrut să judecăm împreună situaţia. Întotdeauna, dumneata (şi nu înţeleg de ce, o fi vreuna din fanteziile dumitale), chiar şi aseară, de pildă, credeai, spuneai… Dar nu ştiu cum să mă exprim, pentru că roşesc din pricina presupunerilor… Într-un cuvânt, dumneata îi luai apărarea şi-mi reproşai asprimea deplasată. Ai făcut aluzie Ia un alt sentiment pe care l-aş nutri şi care ar provoca această asprime deplasată. Dumneata… Dar nu înţeleg de ce nu-mi pot învinge tulburarea, roşeaţa din obraz, la ghidul că

dumneata ai avut asemenea bănuieli! De ce nu pot vorbi despre ele cu glas tare, deschis, în faţa ei… Într-un cuvânt, dumneata…

— O, n-ai să faci una ca asta! Nu, n-ai să spui asta! A exclamat Alexandra Mihailovna, cuprinsă de emoţie, mistuită de ruşine. Nu, trebuie s-o cruţi! Numai eu, eu singură le-am născocit pe toate i Acum nu itiai am nici un fel de bănuieli, lartâ-niî pentiii ele, iartă-mă! Sunt bolnavă, trebuie să mă ierţi, numai să nu-i spui ei, să nu-i spui… Anneta, mi-a zis ea, apropiindu-se de mine^ Anneta, pleacă! Repede! Mai repede! Piotr Alexandrovici a glumit doar. Numai eu sunt de vină, a fost o glumă proastă…

— Într-un cuvânt, ai fost geloasă din pricina ei, a zis Piotr Alexandrovici, aruncând fără milă aceste cuvinte, drept răspuns la implorările ei. Ea a scos un ţipăt, a pălit şi s-a sprijinit de fotoliu, abia mai ţinându-se pe picioare.

— Dumnezeu să-ţi ierte păcatul! A şoptit ea, în sfârşit, cu vocea stinsă. Eu îţi cer iertare pentru păcatul lui. Netoşka, iartă-mă! Numai eu sunt de vină. Am fost bolnavă, am fost…

— Dar asta-i tiranie, neruşinare, josnicie! Am strigat eu înnebunită, înţelegând, în sfârşit, de ce dorise el să mă osândească în faţa soţiei sale. E ceva demn de dispreţ! Dumneata…

— Anneta! A strigat Alexandra Mihailovna îngrozită, apucân-du-mi mâiniîe.

— E o comedie! O comedie şi nimic mai mult! A zis Piotr Alexandrovici, apropiindu-se de noi, foarte tulburat. O comedie, vă spun, a urmat el, cu un zâmbet plin de ură, cu privirea aţintită asupra soţiei sale. Iar cea păcălită în toată această comedie eşti numai dumneata. Crede-mă că noi, a continuat el cu răsuflarea tăiată, arătând spre mine, nu ne temem de astfel de explicaţii. Crede-mă că nu suntem chiar atât de neprihănită, ca să ne simţim jignită, să roşim şi să ne astupăm urechile când ni se spun asemenea lucruri. Iartă-mă că mă exprim simplu, direct, brutal poate, dar aşa

trebuie. Sunteţi sigură, doamnă, de purtarea cinstită a acestei… Domnişoare?

— Dumnezeule! Ce-i cu dumneata? Nu-ţi dai seama de ceea ce vorbeşti! A strigat Alexandra Mihailovna, îngrozită, sfârşită.

— Te rog, fără vorbe mari 1 a întrerupt-o el dispreţuitor. Nu-mi plac vorbele mari. E o chestiune cât se poate de simplă, fără complicaţii, foarte vulgară. Te întreb de purtarea ei. Ştii dumneata că…

Dar nu l-am lăsat să continue şi, apucându-i mâinile, l-am tras cu forţa la o parte. Încă o clipă şi totul ar fi fost pierdut.

— Nu pomeni de scrisoare! I-am spus repede, în şoaptă. Ai s-o omori pe loc. Reproşul adus mie va fi în acelaşi timp un reproş la adresa ei. Ea nu poate să mă judece, pentru că eu ştiu totul… Înţelegi? Ştiu totul!

M-a privit ţintă, cu o curiozitate sălbatică şi s-a intimidat. Tot sângele i-a năvălit în obraz.

— Ştiu tot, tot! Am repetat eu.

El tot mai şovăia. Pe buzele lui era o întrebare. L-am prevenit:

— Iată ce a fost, am spus eu cu glas tare, întoreându-mă grăbită spre Alexandra Mihailovna, care ne privea, cuprinsă de o mirare plină de sfială şi tristeţe. Eu sunt de vină pentru tot ce s-a întâmplat. Sunt patru ani de când vă mint. Am luat cheia de la bibliotecă şi de patru ani citesc pe ascuns cărţi. Piotr Alexan-drovici m-a văzut citind o carte, care… Nu putea, nu trebuia să fie în mâna mea. Fiindu-i teamă pentru mine, el a exagerat primejdia în ochii dumitale… Dar nu caut să mă dezvinovăţesc (m-am grăbit să adaug, observând un zâmbet batjocoritor pe buzele lui): eu sunt de vină pentru tot ce s-a întâmplat. Ispita a fost mai tare decât mine şi, după ce am păcătuit o dată, mi-a fost ruşine să-mi mărturisesc fapta… Asta-i tot, aproape tot ce-a fost între noi…

— O! Ce abilă eşti! A şoptit lângă mine Piotr Alexandrovici. Alexandra Mihailovna mă ascultase cu cea mai mare

atenţie, dar pe chipul ei se întipărise neîncrederea. Se uita mereu, ba la mine, ba la soţul ei. Apoi s-a aşternut tăcerea. Aşteptam cu respiraţia tăiată. Ea a lăsat capul în piept şi şi-a acoperit ochii cu mâna, gândindu-se şi cântărind, probabil, fiecare cuvânt rostit de mine. În sfârşit, m-a privit ţintă.

— Netoşka, copilul meu, ştiu că tu nu minţi. Asta-i tot ce s-a întâmplat, absolut tot?

— Tot.

— Tot? L-a întrebat ea pe soţul ei.

— Da, tot, a răspuns el, făcând un efort, tot 1 Am răsuflat uşurată.

— Îmi dai cuvântul tău de onoare, Netoşka?

— Da, i-am răspuns eu fără şovăire.

Dar n-am putut să mă stăpânesc şi m-am uitat la Piotr Alexandrovici, care, auzind că mi-am dat cuvântul de onoare, a izbucnit în râs. M-am aprins la faţă şi biata Alexandra Mihailovna mi-a observat tulburarea. O durere apăsătoare, chinuitoare i s-a întipărit pe faţă.

— Destul, a spus ea tristă. Vă cred. Nu pot să nu vă cred.

— Mărturisirea mi se pare suficientă, a zis Piotr Alexandrovici. Ai auzit-o? Şi ce părere ai despre ea?

Alexandra Mihailovna nu a răspuns. Scena devenea din ce în ce mai penibilă.

— Chiar mâine o să verific toate cărţile, a continuat Piotr Alexandrovici. Nu ştiu ce-a mai fost acolo, dar…

— Ce carte citea? A întrebat Alexandra Mihailovna.

— Carte? Răspunde dumneata, mi-a zis el, întoreându-se spre mine. Dumneata ştii să descurci lucrurile mai bine decât mine, a adăugat apoi cu ironie ascunsă.

M-am speriat. Nu eram în stare să scot o vorbă. Alexandra Mihailovna s-a înroşit şi a lăsat privirea în jos. A urmat o pauză lungă. Piotr Alexandrovici măsura înciudat odaia în lung şi în lat.

— Nu ştiu ce s-a petrecut între voi, a început într-un târziu Alexandra Mihailovna, rostind cu sfială fiecare cuvânt, dar

dacă a fost numai asta, a continuat ea, silindu-se să dea un înţeles deosebit spuselor ei, gata să-şi piardă stăpânirea de sine sub privirea fixă a soţului ei, cu toate că se ferea să-l privească, dacă a fost numai asta, nu înţeleg de ce trebuie să ne supărăm şi să fim atât de desperaţi. Mai vinovată decât voi sunt eu, numai eu şi gândul acesta mă doare nespus de mult. Am neglijat educaţia ei şi numai eu sunt răspunzătoare de tot ce s-a întâmplat. Ea trebuie să mă ierte, iar eu nu pot şi nu îndrăznesc s-o condamn. Repet: de ce să deznădăjduim? Primejdia a trecut. Priveşte-o, a continuat ea din ce în ce mai însufleţită, aruneînd o privire cercetătoare asupra soţului ei, priveşte-o! Oare fapta ei nesocotită a avut vreo urmare? Crezi că n-o cunosc eu pe copila mea, pe fetiţa mea dragă? Nu ştiu eu că are inima curată şi nobilă şi că în căpşorul ei frumos – a continuat ea, mângâindu-mă şi atrăgându-mă spre ea – mintea e limpede şi curată ca raza de lumină, iar conştiinţa ei se teme de minciună… Ajunge, dragii mei! Să ne oprim! Fără îndoială că altceva se ascunde în durerea noastră a tuturor. Poate că o umbră vrăjmaşă s-a furişat între noi, dar o vom risipi prin dragostea noastră, prin bună înţelegere şi vom spulbera toate îndoielile. Şi dacă au mai rămas, poate, multe lucruri nelămurite între noi, eu sunt prima vinovată. Eu, cea dintâi, am avut ascunzişuri faţă de voi, eu, cea dintâi, am avut Dumnezeu ştie ce bănuieli, a căror vină o poartă capul meu bolnav. Dar… Acum, dacă ne-am explicat cât de cât, trebuie să mă iertaţi amândoi, pentru că… Pentru că, în sfârşit, nu e mare păcat că am bănuit…

Spunând acestea, s-a îmbujorat la faţă, apoi a aruncat din nou o privire plină de sfială spre soţul ei, aşteptând cu înfrigurare răspunsul lui. Pe măsură ce o asculta, un zâmbet ironic se schiţa pe buzele acestuia. Acum nu se mai plimba prin odaie. Se oprise în faţa ei, cu mâinile la spate. Părea că-i face plăcere să-i observe tulburarea. Simţind privirea lui aţintită asupra sa, era din ce în ce mai tulburată. El a aşteptat câteva clipe, prefăcându-se că se

pregăteşte s-o asculte cu atenţie. In sfârşit, a curmat această scenă stânjenitoare cu râsul lui veninos, reţinut şi prelungit:

— Mi-e milă de dumneata, sărmană femeie! A zis el după câtva timp, cu un ton grav şi amar, fără să mai râdă. Ţi-ai luat un rol peste puterile dumitale. Ce-ai fi vrut? Ai fi vrut să mă faci să răspund, să-mi arunci în faţă noi bănuieli scornite de dumneata, sau, mai bine zis, vechea bănuială pe care vorbele dumitale au ascuns-o destul de stângaci? Tâlcul acestor vorbe este că n-ar avea rost să se supere cineva pe ea, că ea este curată chiar şi după citirea unor cărţi imorale, lectură care, pare-se – şi o spun fără şovăire – şi-a şi dat roadele. Că dumneata singură răspunzi de faptele ei, nu-i aşa? Ei, dar în această lămurire este o aluzie la altceva. Ţi se pare că neîncrederea şi severitatea mea faţă de ea au izvorât dintr-un alt sentiment. Ieri, mi-ai şi dat să înţeleg asta. Te rog să nu mă întrerupi, îmi place să vorbesc deschis. Dumneata mi-ai dat să înţeleg ieri că unii oameni (mi-amintesc că, după părerea dumitale, oamenii aceştia sunt de cele mai multe ori tacticoşi, severi, fără ocolişuri, inteligenţi, puternici şi Dumnezeu mai ştie câte definiţii din acestea ai mai dat în accesul dumitale de mărinimie!), că la unii oameni, repet, dragostea (şi Dumnezeu ştie de ce ai născocit una ca asta!) nici nu se poate manifesta altfel decât cu asprime, cu înflăcărare, cu brutalitate, însoţită adesea de suspiciuni şi de persecuţii. Nu-mi amintesc prea bine dacă toate acestea le-ai spus într-o singură zi, ieri… Te rog, nu mă întrerupe. O cunosc bine pe pupila dumitale. Ea poate să audă lotul, îţi repet pentru a nu ştiu câta oară, totul. Ai fost înşelată. Nu ştiu însă de ce îţi place să stărui în gândul că sunt un om de soiul acelora pe care i-ai descris! Numai Dumnezeu ştie de ce vrei să faci cu tot dinadinsul din mine un măscărici. Nu e cu putinţă, Ia vârsta mea, să mă îndrăgostesc de această domnişoară, în sfârşit, doamnă, crede-mă, eu îmi cunosc îndatoririle şi oricât de mărinimoasă te-ai arăta, acordându-mi iertarea, eu voi susţine

ceea ce am susţinut întotdeauna, că crima rămâne întotdeauna crimă, că păcatul rămâne întotdeauna păcat, ruşinos, josnic, dezgustător, oricât ai vrea să ridici în slăvi un simţământ vicios! Dar ajunge! Destul I Nu vreau să mai aud vorbindu-se de ticăloşiile acestea!

Alexandra Mihailovna plângea.

— Bine, fie, sunt de acord să îndur singură totul! A spus ea, în sfârşit, îmbrăţişându-mă în hohote de plâns. Sunt de acord că bănuielile mele au fost ruşinoase, iar dumneata ţi-ai bătut joc atât de aspru de ele! Dar tu, sărmana mea fetiţă, de ce eşti tu osân-ditä să asculţi asemenea jigniri? Şi nu pot să-ţi iau apărarea! Nu am dreptul, Dumnezeule! Dar nu pot să tac, domnule! Nu voi suporta… Este o nebunie ceea ce faci…!

— Ajunge, ajunge! Am şoptit eu, căutând s-o liniştesc, temân-du-mă ca reproşurile ei pline de revoltă să nu-l facă să-şi iasă din fire. Tremuram îngrozitor de teamă pentru ea.

— Dar, femeie orbită! A strigat el, dumneata nu ştii, nu vezi… S-a oprit o clipă.

— Pleacă de lângă ea! S-a răstit el la mine şi mi-a smuls mâna din mâinile Alexandrei Mihailovna. Nu-ţi dau voie să te atingi de soţia mea! O pângăreşti! O insulţi prin prezenţa dumitale! Dar… Dar ce mă face să tac? Atunci când trebuie, trebuie neapărat să vorbesc, a strigat el, bătând din picior. Şi voi spune, voi spune totul. Ce tot bâigui că ştii, domnişoară? Cu ce-ai vrut să mă ameninţi? Nu ştiu şi nici nu vreau să ştiu. Ascultă! A continuat el, uitându-se la Alexandra Mihailovna. Aşadar, ascultă.

— Taci! Am strigat eu, repezindu-mă spre el. Taci, nici un cuvânt!

— Ascultă…!

— Taci, în numele…

— In numele cui, domnişoară? M-a întrerupt el, aruneîndu-mi o căutătură pătrunzătoare, violentă, drept în ochi. In numele cui? Află că i-am smuls din mână o scrisoare de la amantul ei! Iată ce se întâmplă în casa noastră! Iată ce se

întâmplă în preajma dumitale! Iată ce n-ai văzut, ce n-ai observat!

Abia mă ţineam pe picioare. Alexandra Mihailovna s-a făcut înspăimântător de palidă.

— E cu neputinţă, a şoptit ea cu vocea stinsă.

— Am văzut scrisoarea asta, doamnă. Am ţinut-o în mână. Am citit primele rânduri şi nu m-am înşelat. Scrisoarea era de la un amant. Ea mi-a smuls-o din mână. Acum se află la ea. E limpede, e întocmai cum ţi-am spus, nu încape nici o îndoială. Iar dacă dumneata te mai îndoieşti, uită-te la ea şi încearcă după aceea să mai ai măcar o umbră de îndoială.

— Netoşka! A strigat Alexandra Mihailovna, năpustindu-se spre mine. Ba nu, nu-mi spune, nu-mi spune nimic! Nu ştiu ce a fost, cum a fost… Doamne, Dumnezeule!

Şi a început să plângă în hohote, acoperindu-şi faţa cu mâinile.

— Nu! E cu neputinţă! A strigat ea din nou. Te-ai înşelat. Asta… Asta ştiu eu ce înseamnă! A rostit ea, privindu-şi ţintă soţul. Voi… Eu… N-am putut, tu n-ai să mă minţi, tu nu ştii să minţi! Povesteşte-mi totul, nu-mi ascunde nimic! S-a înşelat, nu-i aşa că s-a înşelat? El a văzut altceva şi a fost orbit? Nu-i aşa? Ascultă, Anneta, de ce nu-mi spui totul, copila mea, copila mea dragă!

— Răspunde, răspunde mai repede! Am auzit deasupra capului meu glasul lui Piotr Alexandrovici. Răspunde! Am văzut sau nu am văzut scrisoarea în mâinile dumitale?

— Da! I-am răspuns eu, sufocându-mă de emoţie.

— Scrisoarea era de la amantul dumitale?

— Da!

— Cu care întreţii şi acum relaţii?

— Da, da, da! Repetam eu, fără să ştiu ce vorbesc, răspunzând afirmativ la toate întrebările pe care mi le punea, ca să isprăvesc odată cu tortura.

— Ai auzit-o. Ei, acum ce mai ai de spus? Crede-mă, inimă prea bună şi încrezătoare, a adăugat el luând mâna soţiei sale, crede-mă pe mine şi nu mai crede nimic din ceea ce a

zămislit închipuirea dumitale bolnavă. Acum vezi cine este această domnişoară? Am vrut doar să-ţi dovedesc totala netemeinicie a bănuielilor dumitale. Toate astea le-am observat de mult şi-mi pare bine că, în sfârşit, am demascat-o în faţa dumitale. Mi-era greu s-o văd lângă dumneata, în braţele dumitale, la aceeaşi masă, împreună cu noi, şi, în sfârşit, în casa mea. Orbirea dumitale mă revolta. Iată de ce şi anume din această cauză, o urmăream cu atenţie. Şi tocmai această atenţie ţi-a sărit în ochi. Plecând de la Dumnezeu ştie ce bănuială, ai brodat pe această canava mai ştiu şi eu ce. Acum însă situaţia e limpede, s-a isprăvit cu toate bănuielile şi chiar mâine, domnişoară, chiar mâine, nu vei mai fi în casa mea! A încheiat el, întorcându-se spre mine.

— Opreşte-te! A zis Alexandra Mihailovna, ridicându-se de la locul ei. Nu cred nimic din ceea ce am auzit aici. Nu-mi arunca priviri atât de înfricoşătoare şi nu-ţi bate joc de mine. Chiar pe dumneata am să te chem în faţa judecăţii mele. Anneta, copila mea, apropie-te, dă-mi mâna, aşa. Toţi suntem păcătoşi! A continuat ea cu vocea tremurătoare, privindu-şi soţul cu umilinţă. Care dintre noi poate să respingă o mână, a oricui ar fi ea? Dă-mi mâna ta. Anneta, copila mea dragă! Nu sunt mai vrednică, mai bună decât tine! Tu nu poţi să mă jigneşti cu prezenţa ta, pentru că şi eu şi eu sunt o păcătoasă!

— Doamnă! A strigat Piotr Alexandrovici, surprins. Doamnh, stăpâneşte-te! Nu uita…!

— Nu uit nimic. Dar te rog să nu mă întrerupi şi să mă laşi să vorbesc până la capăt. Ai văzut o scrisoare în mâna ei, ai citit-o chiar. Dumneata spui şi ea… A mărturisit că scrisoarea e de la cel pe care-l iubeşte. Oare înseamnă asta că e o criminală? Oare asta trebuie să-ţi permită să te porţi cu ea aşa cum te porţi, s-o jigneşti astfel în faţa soţiei dumitale? Da, domnule, în faţa soţiei dumitale! Oare dumneata te-ai gândit bine înainte de a vorbi aşa? Oare dumneata cunoşti toate amănuntele?

— Nu-mi mai rămâne decât să mă grăbesc să-i cer iertare! Asta ai vrea dumneata, nu-i aşa? A strigat Piotr Alexandrovici. Mi-am pierdut răbdarea, ascultându-te! O să-ţi aduci aminte de vorbele dumitale! Iţi dai seama ce spui? Ştii dumneata ce anume şi pe cine aperi dumneata? Eu văd prea limpede…

— Dar nu vezi ceea cG-i mai important, pentru că te împiedică mânia şi trufia. Nu vezi ceea ce apăr eu şi despre ceea ce apăr eu vreau să vorbesc. Nu apăr un viciu. Dar dumneata nu te-ai gândit, căci dacă te-ai fi gândit, ai fi descoperit, poate, nevinovăţia acestui copil! Da, nu încerc să apăr un viciu! Mă grăbesc să fac o rezervă, dacă asta-ţi face plăcere. Da, dacă ea ar fi fost soţie, mamă şi ar fi uitat care-i sunt îndatoririle, o, atunci aş fi fost de aceeaşi părere cu dumneata… Vezi, am făcut o rezervă. Ţine seama de acest lucru şi nu mi-o lua în nume de rău! Dar dacă ea a primit această scrisoare fără nici un gând rău? Dacă s-a lăsat împinsă de un sentiment, lipsită cum era de experienţă şi n-a avut pe nimeni care s-o oprească? Dacă eu, cea dintâi, sunt vinovată pentru că nu am avut grijă să-i observ îndemnurile inimii? Dacă e prima scrisoare? Dacă dumneata ai jignit prin bănuielile dumitale grosolane sentimentele ei feciorelnice, neprihănite? Dacă i-ai profanat imaginaţia prin vorbăria dumitale plină de cinism în legătură cu această scrisoare? Dacă dumneata n-ai observat pudoarea aceasta feciorelnică şi castă, care străluceşte pe faţa ei, curată ca nevinovăţia, pe care eu o văd însă acum şi pe care am văzut-o atunci când, chinuită, zdrobită, nemaiştiind ce să spună, sfâşiată de durere, răspundea afirmativ la toate întrebările dumitale inumane! Da, da! E inuman, e crud ceea ce ai făcut. Nu te recunosc! N-am să ţi-o iert niciodată, niciodată!

— Da, fie-ţi milă, fie-ţi milă de mine! Am strigat eu strângând-o în braţe. Fie-ţi milă, ai încredere în mine, nu mă respinge…

Am căzut în genunchi în faţa ei.

— Dacă, în sfârşit, a continuat ea cu vocea sugrumată, dacă, în sfârşit, n-aş fi fost eu lângă dânsa şi dumneata ai fi înfricoşat-o cu vorbele dumitale şi dacă sărmana ar fi căutat să se convingă singură că e vinovată, dacă dumneata i-ai fi tulburat conştiinţa, sufletul şi i-ai fi frânt inima… Doamne! Dumneata ai vrut s-o goneşti din casă! Ştii cu cine se procedează astfel? Ştii dumneata că, dacă o alungi pe dânsa, ne alungi împreună, pe amândouă, mă alungi şi pe mine? Ai auzit ce-am spus, domnule?

Ochii îi străluceau, pieptul i se zbuciuma. Încordarea ei bolnăvicioasă atinsese culmea.

— Ajunge, te-arn ascultat destul, doamnă! A strigat, în sfârşit, Piotr Aâexandrovici. Ajunge! Ştiu că există pasiuni platonice —• şi o ştiu spre nenorocirea mea. Dar nu mă poţi împăca, doamnă, cu un viciu aurit! Nu înţeleg aşa ceva. Nu îngădui să mi se arunce praf în ochi! Şi dacă dumneata te simţi vinovată, dacă ai ceva pe conştiinţă (nu e cazul ca eu să-ţi amintesc, doamnă), dacă-ţi surâde, în sfârşit, gândul de a părăsi această casă… Nu-mi rămâne altceva decât să-ţi reamintesc că acum e prea târziu. Ai uitat să-ţi înfăptu-ieşti intenţia atunci când era momentul, când era într-adevăr momentul potrivit, acum nu mai ştiu câţi ani… Dacă ai uitat, o să-ţi reamintesc acum…

M^am uitat la Alexandra Mihailovna. Se sprijinise, tremurând, de mine, zdrobită de durere, cu ochii pe jumătate închişi, nespus de chinuită. Încă o clipă şi s-ar fi prăbuşit.

— O, pentru numele lui Dumnezeu, fie-ţi milă de ea, măcar acum! Nu pronunţa ultimul cuvânt, am strigat eu, căzând în genunchi în faţa lui Piotr Alexandrovici. Uitasem că mă trădez, dar era prea târziu. Drept răspuns la vorbele mele, s-a auzit un ţipăt stins şi sărmana s-a prăbuşit leşinată.

— S-a isprăvit! Dumneata ai ucis-o! Am spus eu. Cheamă pe cineva, salveaz-o! Te aştept în cabinetul dumitale. Trebuie să-ţi vorbesc; o să-ţi spun totul…

— Bine, dar ce anume, ce?

— Mai târziu!

Leşinul şi crizele au durat două ore. Toată casa era cuprinsă de teamă. Doctorul clătina din cap cu un aer grav. Două ore mai târziu, am intrat în cabinetul lui Piotr Alexandrovici. Abia se întorsese de la soţia sa şi măsura odaia în lung şi în lat, muşcân-du-şi unghiile până la sânge, palid, întunecat. Nu-l văzusem niciodată în starea aceasta.

— Şi ce-ai dori să-mi spui? M-a întâmpinat el aspru, brutal. Vrei să-mi spui ceva?

— Iată scrisoarea pe care mi-ai smuls-o. O recunoşti?

— Da.

— Ia-o.

A luat scrisoarea şi a apropiat-o de lumină, li urmăream cu atenţie. Peste câteva minute, a întors repede foaia să vadă semnătura de pe ultima pagină. Sângele i-a năvălit în obraz.

— Ce-i asta? M-a întrebat el, încremenit.

— Acum trei ani am găsit această scrisoare într-o carte. Mi-am dat seama că fusese uitată acolo, am citit-o şi – am aflat totul. De atunci, scrisoarea a rămas la mine, pentru că n-am avut cui s-o dau. Ei nu puteam să i-o dau. Dumitale? Dar era cu neputinţă ca dumneata să nu cunoşti conţinutul acestei scrisori, în care era cuprinsă trista poveste… Pentru ce a fost nevoie de toată prefăcătoria dumitale – nu ştiu. Deocamdată nu sunt lămurită. Nu pot pătrunde în sufletul dumitale întunecat. Ai vrut să pari că-i eşti superior şi ai izbutit. Însă pentru ce? Pentru a triumfa asupra unei fantome, asupra imaginaţiei ei bolnave, pentru a-i dovedi că ea a greşit, iar dumneata eşti mai fără de păcat decât ea! Şi ţi-ai atins ţelul, pentru că această bănuială a ei – ideea fixă a unei minţi care se stinge, a fost, poate, ultima plângere a unei inimi zdrobite împotriva nedreptei osândiri a oamenilor, la care şi dumneata ai luat parte. „Şi ce-i dacă m-ai îndrăgit?” Iată ce-ţi spunea ea parcă, iată ce a vrut ea să-ţi dovedească. Orgoliul dumitale nemăsurat, gelozia dumitale plină de egoism au fost necru- „ ţătoare. Adio! Nu

mai e nevoie de explicaţii! Dar ia seama, te cunosc până în adâncul sufletului, îţi citesc gândurile. Nu uita acest
• ' lucru!

M-am îndreptat spre camera mea, fără să ştiu ce fac. Lângă uşă m-a oprit Ovrov, ajutorul lui Piotr Alexandrovici.

— Aş vrea să stau de vorbă cu dumneata, mi-a spus el, salu-tându-mă respectuos.

Mă uitam la el şi nu înţelegeam ce spune.

— Mai târziu, iartă-mă, te rog, nu mă simt bine, i-am răspuns, în sfârşit, trecând pe lângă el.

— Aşadar, pe mâine, a zis el, înclinându-se, cu un zâmbet ciudat, cu subînţeles.

Dar poate că mi s-a părut doar. Totul a trecut ca un fulger prin faţa ochilor mei.

SFÂRŞIT